This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google books

https://books.google.com

B 697,861

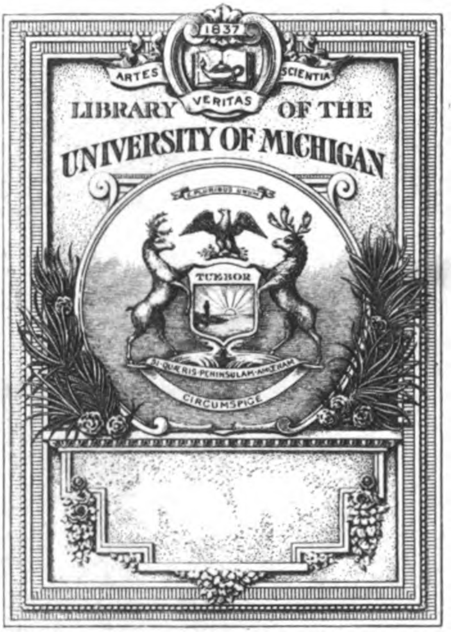

Digitized by Google
OTTO HARRASSOWITZ
BUCHHANDLUNG
LEIPZIG

849.98
L95
1906
v. 14

Digitized by Google

Digitized by Google

OBRES DE RAMON LULL

PROVERBIS DE RAMON
MIL PROVERBIS · PROVERBIS DENSENYAMENT.

TRANSCRIPCIÓ DIRECTA

AMB FACSIMIL, INTRODUCCIÓ I VARIANTS DELS MÉS VELLS MANUSCRITS

PER

Moss. Salvador Galmés

Mallorca

1928

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Obres de Ramon Lull

EDICIÓ ORIGINAL

FETA EN VISTA

DELS MILLORS I MÉS ANTICS MANUSCRITS

« Volum XIV »

Digitized by Google

OBRES DE RAMON LULL

EDICIÓ ORIGINAL AMB VARIANTS I FACSÍMILS DELS MÉS ANTICS M.SS.

Volums en 8.u major, a l'entorn de 400 pàgines cadascún. Ademés dels tres pertanyents a l'edició Rosselló (1886-92), hi ha publicats per la Comissió Editora Lulliana (1906-1917) i per Moss. Salvador Galmés (des de 1922) els següents volums:

—**Doctrina Pueril. Libre del Orde de Cavallería. Libre de Clerecía. Art de Confessió**: amb 2 facsímils en fototípia i mostres de traduccions; pròlec general, variants i notes den M. Obrador: vol. I . . 20 pts.

—**Libre de Contemplació**: set toms amb proemis, facsímils policromats, variants i notes: vols. II-VIII . . . . 150 pts.

—**Libre de Blanquerna**, contenint el **d'Amic e Amat**, amb proemi, dos facsímils, variants i mostres d'escriptura: vol. IX . . 25 pts.

—**Libre de Sancta María**, seguit de les **Hores de Sancta María** i del **Libre de Benedicta tu in mulieribus**, amb un facsímil policromat, introducció, variants i mostres d'escriptura: vol. X . . . 18 pts.

—**Arbre de Sciencia**; tres toms, amb facsímils, introducció, taula general de rúbriques i variants: vols. XI-XIII . . . . . 60 pts.

—**Proverbis de Ramon. Mil proverbis. Proverbis d ensenyament**; amb un facsímil en fototípia, introducció i variants: vol. XIV 18 pts.

Els volums I–XI només es venen en col·lecció completa i amb compromís moral per part del comprador de sotscriure's als nous volums que es publicaran.–Els volums XII i següents no són venals per a formar col·lecció amb exemplars adulterats amb adherències a la portada i a alguna pàgina, posteriors a la publicació.

EN PREPARACIÓ

—**Libre de Demostracions**, qui es una branca de la *Art de atrobar veritat:* (dos toms).

Digitized by Google

OBRES DOCTRINALS
DEL
ILLUMINAT DOCTOR MESTRE RAMON LULL

PROVERBIS DE RAMON — MIL PROVERBIS — PROVERBIS DENSENYAMENT

TRANSCRIPCIÓ DIRECTA
AMB FACSIMIL, INTRODUCCIÓ I VARIANTS DELS MÉS VELLS MANUSCRITS
PER

Moss. Salvador Galmés

PALMA DE MALLORCA
PATRONS: DIPUTACIÓ PROVINCIAL DE BALEARS,
INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DE BARCELONA
• 1928 •

Digitized by Google

En l'Estampa de n'Amengual i Muntaner, S. A.—Campana, 4
PALMA DE MALLORCA

Digitized by Google

Nihil obstat

Lic. Gabriel Muntaner, Censor

Palmae 16 Mart. 1928

Imprimatur

† Gabriel, Episcopus Maioricensis

Digitized by Google

Digitized by Google

Library
Harvard
2-16-29
v. 14

INTRODUCCIÓ

En els llibres de Proverbis se revela un altre caire de la múltiple activitat lul·liana. Tot l'esforç de Ramon Lull s'aplicava sempre, amb la màxima intensitat, a l'honrament de Deu, i un dels mitjans més avinents era fer-lo conèixer i amar per tota gent. Fill de l'època i frisós de totes les inquietuts adolescents d'aquell agitat XIII.è segle, emprà tots els recursos d'intel·ligència i d'amor per a l'assoliment de l'ideal. Meravella de bo i de veres la immensa producció didàctica de Ramon, des de la vastitut enciclopèdica a la tractació de temes concrets, des de la forma més abstrusa d'elucubració escolàstica a la més humil de ciència popular. Dins aquest vast edifici hi tenen lloc propi els Proverbis, compilats per afany de vulgarització científica i moral.

Al començament d'aquella gran crisi anímica que sufrí Ramon a la Cort romana davant la inutilitat del seu treball, i de la que n'és primer esclat el *Desconort* (1295), ens colpeix de veure com se redreça el seu esperit d'acer i emprèn sense vacil·lacions la petita enciclopè-

Digitized by Google

dia de *Arbre de Sciencia*. En la penúltima part, «Arbre exemplifical», assaja tímidament per primera vegada la forma proverbial. Li fou agradosa, sens dupte, i complida l'obra en abril de 1296, escriu en continent,[1] a Roma mateix, els PROVERBIS DE RAMON «seguint la doctrina de la *Taula general*».[2] Plagué a l'autor la forma sintètica del proverbi, «breu preposició qui conté en sí molta sentencia» i «es dispost a esser leugerament habituat e menbrat».[3] Sembla voler esquivar la prolixitat i la divagació científica, atenyent, però, el mateix resultat, i vol fer molts proverbis per ço que per ells molta doctrina puga donar.

La finalitat de l'obra es netament lul·liana: «Aquest libre és molt útil a conèxer e amar Deu sí matex e son pruísme; e mostra les natures de les substancies e de lurs accidents; e encara ensenya a conèxer morals vertuts e vicis».[4] Veus aquí determinada la divisió de l'obra en tres parts: 1.ª proverbis teològics, discorrent sobre els cent noms de Deu (natura i obra divina); 2.ª proverbis naturals; 3.ª proverbis morals. «E cascuna part departim en .C. robriques, e cascuna robrica en .XX. proverbis».[5]

1. Creim amb el P. Pascual (*Vindiciæ Lullianæ*-Avenione 1778-Tom I, p. 217) que la data dels PROVERBIS DE RAMON se remunta a 1296, desprès de l' *Arbre de Sciencia* que esmenta en el cap. 247, 3; car si bé el *codex LVII* de la Biblioteca Marciana de Venècia i els dos d'Oxford, que esmentarem, desprès de l'explícit dels altres codis afegeixen: «Benedictus sit dominus noster. Amen. Anno domini m.º cc.º xc.º ix.º (1299) perfectus fuit iste liber in uigilia sancti luce» (17 d'octubre), hem de creure-i ho corrobora la intercalació del «Benedictus sit dominus noster»-que aquesta data es la de l'acabament d'un codi, que desprès, al fer-se'n altres còpies, se reproduí com si fos la de l'obra. De fet, sabem que Ramon abandonà Roma vers la darrería de 1296 o la primería de 1297-i no sabem que hi tornàs-i se'n anà a París on sojornà fins passat el juliol de 1299, en que hi escriví el *L. super quaestiones Magistri Thomae Attrebatensis*, i que «començà e finí son escrit-Ramon, *en vinent de Paris*-... en l'encarnació-de xrist m.cc.xc. nou»-en Barcelona, (*Dictat de Ramon VI*) on, d'altra part, consta era dia 30 d'octubre de dit any 1299, (Cf. Rubió i Lluch-*Documents per l'historia de la cultura catalana mig-eval*, I, p. 13 i 14).—2. *Prov. de Ramon*, pròlec.—3. *Ibidem*.—4. *Ibidem*.—5. *Ibidem*.-La primera part li resultà, però, de

Digitized by Google

En general, especialment en les dues primeres parts, més bé que proverbis en el sentit usual de la paraula, endreçats a la volentat com a normes d'obrar, es tracta de proposicions, com els definí l'autor mateix, o tesis teoremàtiques de matèria teològica i filosòfica i d'orde especulatiu, qui trobarien llur natural demostració ostensiva en l'*Art* lul·liana; però sovint, en mig de l'esplet de tesis, esclata viu i llampant el vertader proverbi fill de l'observació personal o de la saviesa popular, talment com roselles en un sementer de blat. Amb tot, cal reconèixer que, literariament, les dues primeres parts son en realitat ensopides i ensopidores, d'una fredor de glaciar qui embalba i insensibilitza. Es solament en la tercera part que tot amb u canvía: hom sent arreu l'escalfor del cor de Ramon qui tot ho anima i vivifica com un sol d'amor, amb bella florida de images i intensa pul·lulació de sentiments. Allavors la màxima moral brolla neta, forta, original i colpidora, adès roent com un botó de foc, adès delicada com una flor, gairebé sempre encisera de gràcia i sanitat. El pensament es diàfen i ple de vigoria, capaç d'ensenyorir-se de les intel·ligències més humils. La forma, emperò, peca sempre de descurada: és feixuga i indigesta, ni hi trobam aquella «manera» de poliment tan agradosa del *L. d'Amic e Amat.* Adhuc hi enyoram adesiara el dístic tan adient al proverbi, o al menys el paral·lelisme esdevingut clàssic des dels Proverbis de Salomó en ça. Pel demés, cal pensar que l'agençament formal és producte de l'edat adulta en que l'ingenuïsme i la gràcia primigènia, per una espècie de pudícia natural, es volen celar amb vel artístic.

Cronologicament els PROVERBIS DE RAMON tenen el mè-

---

102 rúbriques o capítols, i d'aquests, per tot arreu n'hi ha de més de 20 proverbis, i alguns que no hi arriben, si bé podría esser – en tenim la convicció – que se'n sia perdut qualcun per deixada u omissió de copista.

rit d'ésser-ne una de les primeres col·leccions en llengua catalana. De fet, només li coneixem prioritat en els *Proverbis* rimats d'en Guillem de Cervera, tutor apostòlic de Jaume I el Conqueridor en la seva minyonía. El *Llibre de saviesa* atribuit a aquest rei, es ben provable que sia del seu nét Jaume II el Just,[1] qui fou, sembla, molt afeccionat al dits sentenciosos,[2] i així podría admetre's la col·laboració del seu contemporani Jafuda Bonsenyor, que, anacronicament, insinua el baró de Tourtoulon.[3] El *Llibre de paraules e dits de savis e philosophs*, de Jafuda, tot lo més fou coetani dels PROVERBIS DE RAMON.[4] Les dues compilacions no s'assemblen pas, ni és possible trobar cap influència ni refluència d'una en l'altra: són rierols distints qui desguassen en la mar comuna de la civilització catalana mig-eval.

Tant bé com encarnava la forma proverbial en aquella societat curta de mots i llarga de fets, pot creure's que Ramon posà gran il·lusió en l'eficàcia de la seva obra, i tot i anar en multiplicament les decepcions que collía per tot arreu, sis anys més tart, tornant d'aquell foll viatge a les parts d'orient o ultramar, escriu a Mallorca en 1302,[5] amb la mateixa finalitat i sobre part de la mateixa matèria, altre llibre de MIL PROVERBIS, departit en cinquanta dos capítols i aquests, també, en vint proverbis, legítims tots i inconfusibles, reflectint arreu la manera salomoniana. La forma excel·leix sobre la dels PROVERBIS DE RAMON: és més lleugera, més popular, i sobretot més mengívola, lliure d'enfarfegament escolàstic

1. Així ho opinava D. Gabriel Llabrés, segons manifestació verbal que'ns feu mesos abans de morir, a pesar d'atribuir-lo al Conqueridor en el pròlec de la seva edició (Biblioteca Catalana, 1907). —2. Encarregà a Jafuda Bonsenyor la compilació del *Ll. de paraules e dits de savis e philosophs* (pròlec), i el mateix Lull li trameté un llibre de *proverbis* dels seus.—3. *Jacques I le Conquerant,* II, p. 362, n. 3.—4. Cfr. Gabriel Llabrés: *Jahuda Bonsenyor...* — Palma de Mallorca, 1889 — p. xxv sg.—5. *Mil Proverbis,* explicit.

Digitized by Google

i més adient per a encarnar en totes les esferes socials. Es gairebé segur que assolí més èxit.

Sabem d'una altra compilació de PROVERBIS feta a Montpeller vers l'any 1309 (?), on s'hi contenien «moltes subtilitats útils a saber, en tant, que un home llec sabent-les, excel·liria en enteniment a tot altre home llec qui no les sàpia». L'autor fundava grans esperances en aquest llibre, fet de bell nou,[1] i creia en la seva eficàcia pedagògica per a la formació d'un bon governant. En trameté un exemplar amb lletra remissòria[2] al comte-rei Jaume II, fent-li avinent que «sería bo que l'aprenguessin els infants (reials)[3] per tal de saber regnar». Res més sabem d'aquesta obra qui tal volta podía ésser o dir-se de *Proverbis de regiment*. Ja d'estona resta perduda, i ni àdhuc en romanen vestigis dins l'antigor.

Encara hi ha una altra col·lecció de PROVERBIS D'ENSENYAMENT, relativament curta, si lo que'ns n'és pervingut és complet, i d'escassa vàlua formal i material. Els autors de l'*Histoire litteraire de la France*[4] els suposen escrits a Miramar (Mallorca) entre els anys 1275-82, l'època de major briu de l'autor. Llur forma rimada, estil mediocre

1. «quem feci de nouo» diu l'autor en la lletra que transcrivim més avall, i per això, sembla, no cal confondre'l amb cap dels dos anteriors. Altrament, ens inclinaríem a creure que feia referència a un d'aquests.—2. Diu així: «In Christo Domino Deo nostro et in Beata Virgine matre eius. illustrissimo et sapientissimo domino Iacobo, Dei gratia regi Aragonie, Valentie, Sardinie, atque comiti Barchinone. Raymundus Lul in vestra gratia cum obsculamine manuum atque pedum. notum sit vestre excelse dominationi quod tramito vobis, domine, unum librum quem feci de nouo de prouerbis nominatum, per Petrum de Olueriis, in quo libro multe subtilitates continentur, que sunt utiles ad sciendum, in tanto quod homo laycus sciens ipsas erit supereminens in intellectu omni alii layco qui non sciat: et hoc, domine, poteritis cognoscere per libri rubricas et prossessum. quare, domine, erit bonum quod infantes hunc adiscant ad hoc ut regnare sciant... data apud Montempessulanum octo dies infra cadragessimam» (7 de febrer de 1307 o 19 de febrer de 1309?) — Rubió i Lluch: *Document per l'història de la cultura catalana mig-eval,* I, p. 41.—3. Alfons i Jaume, d'onze i nou anys d'edat respectivament en 1309.—4. Tom XXIX, § XCIII.

Digitized by Google

i contingut vulgar, més tost ens fan creure que cal assignar-los a una època molt posterior, passat l'any 1309, quan Ramon ajupit d'anys i desenganys, ja no escrivía obres pels savis, de gran volada ni extensió, sino tractadets lleugers i breus pels humils, de matèria moral i de vulgarització teològica, principalment, espessos en nombre, entre els quals pogué escriure aquests *Proverbis* de pràctica quotidiana, en una espècie d'entreteniment literari. El fet de no portar data, que solía posar en les obres d'aquesta època, no és una objecció, car d'altres n'hi ha sense; i ademés, creim que l'explicit de l'únic manuscrit que en coneixem, és apòcrif, com ja feu notar A. Morel-Fatio, el primer i únic qui'ls publicà,[1] i que el text és incomplet: una cinquantena de proverbis nous descoberts per Mateu Obrador a un altre manuscrit sota el nom de «Ramon Lull», amb tot el mateix aire i factura dels D ENSENYAMENT, opinam quc pertanyen a aquest aplec, i per això els hi afegim a continuació.

El conjunt de PROVERBIS contenguts en el present volum, es podría dividir en dues grans branques: 1.ª especulatius (primera i segona part dels PROVERBIS DE RAMON), de vulgarització teològica i científica, de lliçó indigesta, però no pas sense interés, especialment alguns dels naturals o físics; 2.º pràctics (tercera part dels PROVERBIS DE RAMON, els MIL PROVERBIS i els PROVERBIS D'ENSENYAMENT), més agils i populars, caracteritzats tots per un alt seny pràctic qui vindica l'autor del calificatiu de «fantàstic» amb que el motejaven. Adhuc ens sembla que ell esguardava *una mica* a aquesta finalitat.

En alguns proverbis, especialment dels *de satisfació*[2] ens ha semblat entreveure-hi dades autobiogràfiques.

1. *Romania,* tom XI, p. 188 i sgs.—2. Cap. 240 dels PROVERBIS DE RAMON i cap. 24 dels MIL PROVERBIS.

Digitized by Google

***

Els manuscrits de les tres col·leccions de PROVERBIS son escassos: només en coneixem un de cadascuna, qui son els bàsics d'aquesta edició, a saber;

A, de la Biblioteca Reial de Munich, qui conté els PROVERBIS DE RAMON.

Ms. 603, Hisp.-Cat. 59, codi en 82 fols de pergamí (tamany 28 × 18 cm.), bon exemplar trecentista, escrit de bella clara i correcta lletra gòtica monacal, a doble columna de 36 línies a la major part de pàgines (caixa 19 × 13 cm.). La lletra capital del text (fol 5, del qual donam una làmina en fototípia) és grossa i esplendidament exornada en tricromia, i les caplletres de la segona i tercera part (fols 29 i 56), més petites i també tricromes. Ademés, els fols 5 i 56 van embellits d'orla vermella i blava. Al fol 1 r.° comença una còpia quasi il·legible del text, qui ocupa la meitat superior de la primera columna sense passar envant; al v.° hi ha una nota de lletra cinccentista que diu: «Aquest l. es de la escola». El fol 2 r.° és blanc, i el v.° comença: «De la taula dels Proverbis de Ramon», seguint les rúbriques de tot el tractat fins al fol 4. Al 5 comença el text, qui corre sense tara ni llacuna, si bé amb algunes postilles i correccions marginals o entre línies, fins al fol 80. Els 81 i 82 són blancs. L'abundància de calderons vermells i blaus fa les pàgines coloridament pintoresques. [1]

No coneixem altre text original d'aquesta obra. [2] En

1. Aquesta descripció es presa de les notes manuscrites de D. Mateu Obrador.—2. En l'*Inventari dels bens mobles del rey Martí d'Arago* (✝ 1410) publicat per M. Milà i Fontanals *(De los Trovadores en España,* pp. 488 sgs.) i per J. Massó i Torrents *(Revue hispanique,* XII) sota el n.° 43 hi figura un ms. de «PROVERBIS DE RAMON escrit en romanç» qui començava «Primerament del nom de Deu». Es induptable que es tracta d'aquesta obra i no dels MIL PROVERBIS com cregué Morel-Fatio, *Romania,* t. XI, p. 188).

canvi abunden les versions llatines: a la mateixa Biblioteca Reial de Munich n'hi ha una *(Ms. lat. 10547)* del s. XIV-XV;[1] dues a la Biblioteca Marciana de Venècia, *(codex CXVI)* del s. XIII, i *(codex LVII)* del s. XIV respectivament ;[2] dues a Oxford *(can. misc. 332 i 299)* del sigle XIV;[3] dues del s. XVI a la Biblioteca provincial de Palma de Mallorca; una en poder de la família Cirera i Prim a Palma, del s. XV, i una altra de moderna *(ms. 17828)* a la Biblioteca Nacional de París. — Hi ha, ademés, varies edicions de la versió llatina: la primera feta a Barcelona en 1493, reimpresa després a Venècia en 1507 i 1510, a València en 1510, a París en 1516, i a Mallorca (la primera part) en 1735 i (la segona) en 1738; i encara la de l'edició Maguntina publicada en 1737 (tom VI).[4] Per confrontes hem emprades les de Venècia (sigla V) i la de Magúncia (sigla M).

D, de la Biblioteca provincial de Palma de Mallorca, qui conté els MIL PROVERBIS.

Ms. miscel·lani, dit *Dominicà,* del s. XIV, ressenyat a la *Introducció* de *Blanquerna.* Els MIL PROVERBIS ocupen els fols 118-138, escrits a pàgina plena de 26 a 29 línies, de lletra semigòtica clara i espaiosa. Al fol 117 v.° hi ha la Taula a doble columna amb les majúscules de cada títol picades de vermell. Al 118 r.° comença el pròlec o introducció, tot amb tinta vermella, i a mitjan fol, la rúbrica del primer capítol, seguint la lliçó completa, amb algunes correccions en raspat o entre línies, fins al fol 138 v.°, al final del qual hi ha l'esplícit. Les

1. Els autors de l'*Histoire litteraire de France* (t. XXIX, § XLIII) diuen que n'hi ha quatre més: mss. 10545, 10546, 10550 i 10573, però no ho hem pogut constatar. – 2. Cfr. Obrador: *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana,* t. VIII, p. 305 i sgs,—3. Cfr. J. M.ª Batista i Roca: *Catalech de les Obres Lulianes d'Oxford* – Barcelona 1916.— 4. Cfr. *Bibliografía de les impressions lul·lianes:* Barcelona (Institut d'Estudis Catalans) 1927.

Digitized by Google

caplletres de la Taula, pròlec i capítols són belles i elegants, de color vermella amb rínxols morats i blava amb rínxols vermells, alternant. Cada proverbi comença línia amb lletra majúscula senzilla de la mateixa tinta del text (negre-clar) amb tocs vermells.

Tampoc no coneixem altre manuscrit original dels MIL PROVERBIS. A la Biblioteca Ambrosiana de Milà hi ha el ms. *Y 153 inf.* de miscel·lània, qui als fols 87-130 conté una transcripció llatina molt grollera i incorrecta del «*Liber mille Prouerbiorum*», amb la particularitat estranya de transcriure'n alguns en forma bilingüe, llatí i romanç, i qualcun tot en romanç.[1] — D'edicions només n'hi ha dues: una anònima feta a Palma en 1746 sobre el ms. D, amb versió llatina, text i versió molt feels, i l'altra, sobre el mateix ms., amb versió castellana de D. Jeroni Rosselló, formant part del primer volum de la seva edició (Palma, 1901). Nos n'hem servit per aclaracions i van designades amb la sigla P i R respectivament.

S, de la Biblioteca Ambrosiana de Milà, amb els PROVERBIS D'ENSENYAMENT (transcripció de M. Austin Stickney).

Ms. D 465 inf. de miscel·lània, en paper in fol. de la segona meitat del XVI.[e] segle, escrit de moltes mans. El text d'aquests PROVERBIS ocupa els fols 339-344 v.° Al 338 hi ha, de la mateixa mà del text, aquesta indicació: «Proverbii di Raimondo Lullio». Sembla escrit per un copista castellà o avesat a escriure en castellà, qui

1. Veus-ne ací exemples, transcrits de n'Obrador (notes manuscrites): *Omnis homo qui ab Deu se baralla es vensut* (c. 1, 15) – *Drossa* (Crossa) *anel y mitra non habent tantum pulchritudinis in prelato quantum charitas pietas et castitas.* (c. 2, 10) – *Potestas principis es esturment populi* (c. 3, 5) – *Hulli homini facias tan grans plaers sicut tuo amico* (c. 10, 18) – *Non combatts sens fort coraticus* (c. 14, 10) – *Temperantia menuga quam* (quant) *glotonia endura.* (c. 15, 7) – *Quando cum contrictione ploras tua anima engrexa.* (c. 20, 19) – *Ab fola oracio despregues Deu.* (c. 30, 5) – *Qui tost senuja de pregare tost senuja de amare.* (c. 30, 14) – *Tort fa a Deu qui timet ob suum amorem.....* (c. 40, 3) – *Ne credas guloso en dinat ni en deju.* (c. 42, 9).

Digitized by Google

malmeté llastimosament l'ortografía, emprant grafies castellanes per les catalanes. Descobrí aquests PROVERBIS M. Austin Stickney, romanista americà, qui'ls transcriví i els donà a l'hispanòfil francès A. Morel-Fatio. Aquest els publicà a *Romania,*[1] precedits d'un prefaci, d'on prenim aquestes dades, on demostra l'autenticitat de l'obreta. Conté els 174 proverbis primers del nostre text. Designam l'edició amb la sigla *MF.*

O, de la Biblioteca Ambrosiana de Milà, amb 51 PROVERBIS (transcripció de D. Mateu Obrador).

Ms. O 87 sup. també miscel·lani, de 95 fols de paper, contenint *Art breu* (ff. 1-61); *Ramon Lull* (sota aquest títol va la sèrie del 51 proverbis—ff. 63-64); *La doctrina dels infants*[2] (ff. 67-76); *De definicions* (ff. 81-95).[3] Descobrí aquests 51 proverbis D. Mateu Obrador, qui els transcriví i ara els publicam per primera vegada. La sèrie sembla un fragment dels PROVERBIS D'ENSENYAMENT, i la posam a continuació d'aquests, des del n.° 175 al 225.

Característiques generals de grafia: [a]) carència de *ç*, en el ms. A absoluta, en els altres, relativa, i usada sense criteri lògic ni etimològic: es sustituida per *s* o *ss; creensa, venssut;* [b]) els singulars en *-ent, pensament, honrament,* fan en general el plural en *-ens, pensamens, parens, honramens;* [c]) *g = j, menga, haga* per *menja, haja,* i en el ms. D, es usual la forma italianenca *gy* per *j, mengya, estogya, enuetgya*, per *menja, estoja, enveja;* [d]) *g = gu* (especialment en els mss. A i D), *gayna = guanya,*

1. Tom XI, pp. 188 i sgs. – En l'esmentat *Inventari dels bens mobles del rey Martí d'Aragó,* sota el n.° 48 hi figuren «Prouerbis densenyamens en romanç rimat (dels prouerbis de Ramon)». Induptablement cal referir-los a aquests de que tractam.—2. D. Mateu Obrador dupta que aquesta obreta sia genuinament lul·liana (Notes manuscrites).—3. Els fols 62, 65-66, 79-80 contenen notes i apuntacions lul·lístiques, unes en romanç, altres en llatí.

Digitized by Google

garda = *guarda; aiga* = *aigua, retenges* = *retengues;* [e]) finals de paraula en *-ch* (no massa sovint en A), *nasch, volch, amich, parentesch;* [f]) les formes del verb *haver,* sovint sens *h* inicial; *h* intercalada entre vocals, *vehi, raho* (clares vegades relativament en el ms. A); i *h* inicial (especialment en D) en mots com *hon, hixen, hobediencia, huylls;* [g]) *ff* doble a inici de paraula (en D), *ffe, ffi;* [h]) *yl* o *l* = *ll* líquida, *yn* = *ny* (usuals en A); [i]) *-et* per *-at* en els imperatius reflexius de segona persona, *ymaginet, gardet, humiliet, consellet* per *ymaginat, guardat, humiliat, consellat,* formes usuals en tots els codis.—El ms. S presenta, demés, moltes formes de grafia castellana: *ñ* per *yn* o *ny; ll* per *yl* o *ly; y* conjunció per *e; ch* per *x; -d* final per *-t, (virtud, castedad);* i *ets* de grafia moderna, per *est.* Hem restituït aquestes formes en el nostre text.

Llevat de la carència de *ç,* dels imperatius reflexius de segona persona en *-et,* dels plurals en *-ens,* i de *g* per *gu,* la grafia dominant en el ms. A, es la que donam en el text.

Comptavem donar mostres d'escriptura dels ms. de l'*Arbre de Sciencia* i dels de PROVERBIS, però ens hem convençut que ni uns ni altres no ofereixen característiques prou interessants de forma, ja que gairebé totes son comunes als de l'època, sense res d'excepcional. Per això, seguint el parer de persones de gran prestigi bibliogràfic, ens és estat ben vist de suprimir-les.

Digitized by Google

Digitized by Google

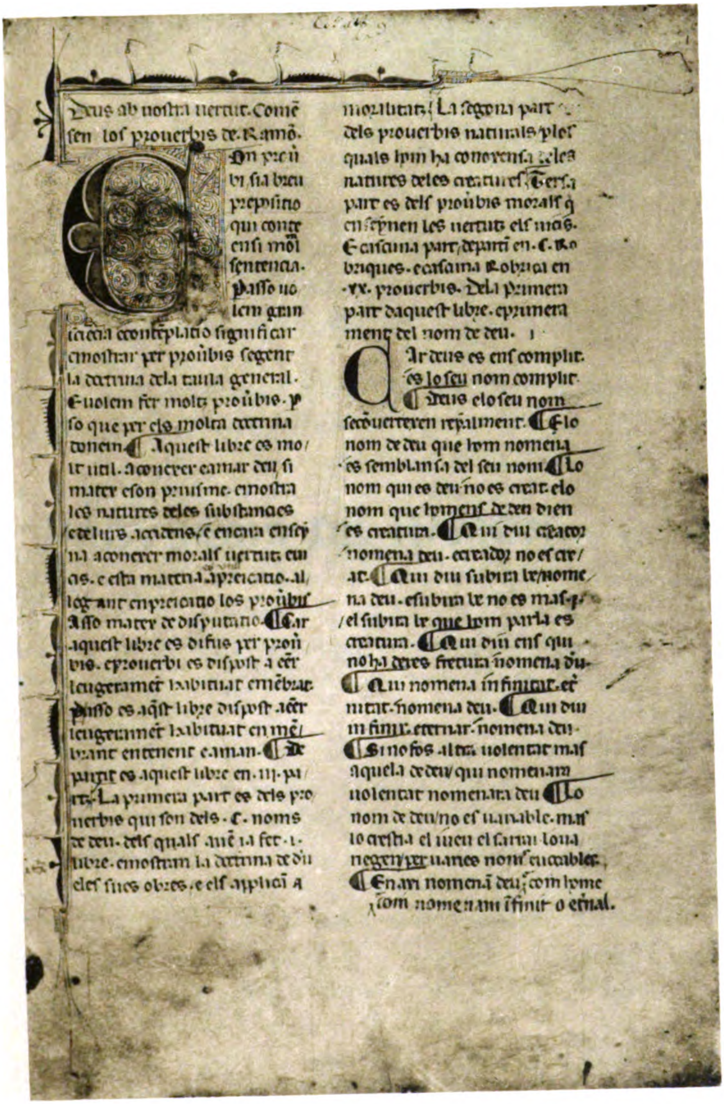

M.s. A del XIV setgle. existent a la Biblioteca Palatina de Munich

Digitized by Google

Digitized by Google

Proverbis de Ramon

Digitized by Google

SIGLA

A = M.s. del s. XIV de la Biblioteca Reial de Munich, base de l'edició.

V = Vcrsió llatina de Joan Baró (?) impresa a Venècia en 1507.

M = Text llatí de l'edició maguntina iniciada per Iu Salzinger: tom VI, Magúncia, 1737.

[ ] = Afegits al m.s. A.

< > = Inclusions, generalment traduides d'una o d'ambdues les versions llatines, qui semblen necessàries i manquen en el text bàsic.

Digitized by Google

DEUS, ab vostra vertut comencen los PROVERBIS DE RAMON.

COM proverbi sia breu preposició qui conté en sí molta sentencia,[1] per açò volem gran sciencia e contemplació significar e mostrar per proverbis, seguent la doctrina de la *Taula general;* e volem fer molts proverbis per ço que per ells molta doctrina donem.

¶ Aquest LIBRE es molt útil a conèxer e amar Deu sí matex e son pruísme, e mostra les natures de les substancies e de lurs accidents, e encara ensenya a conèxer morals vertuts e vicis. E esta materia [es útil] a preicació allegant en preicació los proverbis.[2] Açò matex de disputació.

¶ Car[3] aquest LIBRE es difús per proverbis, e proverbi es dispost a esser leugerament habituat e membrat, per açò es aquest LIBRE dispost a esser leugerament habituat en membrant entenent e amant.

¶ Departit es aquest LIBRE en .iij. parts: la primera part es dels proverbis qui son dels .C. *Noms de Deu,* dels

1. V, *scientiam;* M, *sententiam et scientiam.*—2. V, M, *prouerbia hujus libri.*—3. *Et:* M, *quia* (en vers seguit).

Digitized by Google

quals havem ja fet .j. *Libre*, e mostram la natura[1] de Deu e les sues obres, e ells applicam a moralitats; la segona part es dels proverbis naturals per los quals hom ha conoxença de les natures de les creatures; terça part es dels proverbis morals qui ensenyen les vertuts els vicis. E cascuna part departim en .C. róbriques, e cascuna róbrica en .xx. proverbis.

1. A, e mostran la doctrina.

Digitized by Google

De la primera part daquest Libre, e primerament

1 *Del nom de Deu*

Car Deus es ens complit, es lo seu nom complit.

2 Deus e lo seu nom se convertexen realment.

3 Lo[1] nom de Deu que hom nomena, es semblança del seu nom.

4 Lo nom qui es Deu no es creat,[2] e lo nom que homens de Deu dien, es creatura.

5 Qui diu creador nomena Deu, e creador no es creat.[2]

6 Qui diu sobirà bé nomena Deu, e subirà bé no es mas .j., el subirà bé que hom parla es creatura.

7 Qui diu ens qui no ha de res fretura, nomena Deu.

8 Qui nomena infinitat eternitat, nomena Deu.

9 Qui diu infinir eternar, nomena Deu.

10 Si no fos altra volentat mas aquella de Deu, qui nomenara volentat nomenara Deu.

11 Lo nom de Deu no es variable, mas lo crestià el jueu el sarraí lo variegen per varies vous[3] e vocables.

---

1. A, E lo.—2. V, M, *creatura*.—3. A, noms (?).

12 Enaxí nomenam Deu con nomenam infinit o eternal, com home ferre con nomena martell o clau qui son de ferre.

13 En Deu, nom de nom es Deu de Deu.

14 En Deu, lo Fill pren nom del Pare en quant Fill e Deu.

15 Lo Sant Esperit pren nom del Pare e del Fill en quant unitat de persona e Deu.

16 Qui en la essencia divina nomena Pare Fill Sant Esperit, nomena .iij. vegades Deu.

17 Pare es Deu, e Fill es Deu, e Sant Esperit es Deu; e car no han mas una essencia, una natura, una bontat infinitat eternitat e poder, no son mas .j. Deu.

18 En Deu ha propi nom e comú: lo propi pertany a les persones, el comú a la essencia, natura, divines raons, e lurs actus.

19 En Deu qui nomena bontat nomena bo, e qui nomena bo nomena bontat, e qui diu bonificar nomena bonificant e bonificable e bonificat.

20 Les divines raons han noms propis per producció de persones distinctes, e comú per essencia e natura.

II *Que Deus sia de necessitat*

Deus esser es necessari per ço que sia subiran bé.

2 Si subiran bé no es, la sua absencia es subiran mal: subiran mal esser no pot, car si fos, tot bé hagra destruít.

3 Es .j. subiran bé tant solament, car molts subirans béns esser no poden.

4 Un sobirà bé no pot esser sobre altre, car si ho era sería subirà e no subirà.

5 Subirà bé es Deu qui es subirà a tot altre bé.

6 Esser infinit es necessari, car si no ho era, tot esser sería fenit e sería pus noble on més sería fenit.

Digitized by Google

7 Si no es esser infinit, es tot esser, on pus ha menys de entitat, pus luny a infinitat que aquell qui nà més, e es pus noble lesser petit[1] quel gran, car pus luny es a ço que no es e mills se covê ab esser on pus petit es.

8 Petit esser no pot haver més de entitat quel gran, e daçò havem esperiencia: es, doncs, Deus, qui es esser infinit.

9 Car es esser infinit, tot esser fenit on pus ha dentitat es pus prop a esser infinit que aquell esser qui nà menys.

10 Covê esser .j. esser infinit e no molts, car si eren molts, .j. sería fenit en altre e no sería infenit.

11 Esser eternal es necessari, car si no ho era, tot quant[2] es sería començat, el primer esser hauría començat sí matex; la qual cosa es inpossible.

12 Necessari es que no sia mas una eternitat e aquella es Deu, car si eren moltes, seguirsenía enaxí inconvenient, com se seguiría si eren molts sobirans béns e molts infinits.

13 Poder infinit esser, es de necessitat, car si no ho era no poría esser subirà bé ne eser infinit ne eternitat; e car son, poden esser, e aquell poder per qui son e poden esser, es infinit.

14 Es Deus poder infinit qui pot infinidament, car si no podía infinidament sería infinit en estant e finit en obrant, e seguirsía que en una matexa essencia se covenguessen naturalment infinit e fenit; la qual cosa es inpossíbol.

15 En subirana bontat nos covê .j. bé sobre altre, ne en esser infinit .j. esser sobre altre, ne en eternitat .j. esser sobre altre, ne en infinit poder .j. poder[3] sobre altre.

16 Car en Deu nos covê .j. esser [sobre] altre, es Deus aitant complit per sa fi com per sa essencia.

17 Deus es sobirana fi, e sobirana fi no pot esser si della e per ella e en ella nos seguex subirà esser.

1. Aquest mot, emprat sovint en A, sembla un neologisme en lloc de *poc* que segurament escrigué l'autor.—2. A, cant.—3. M, *esse*.

Digitized by Google

18 Esser subirà per fi, es esser complit per fi en lo qual sia infinit e subirà complit.[1]

19 Subirana fi ab ociositat no pot esser, car si era ociosa no sería subirà bé ne[2] infinit actu de esser infinit e de poder infinit.

20 Havem provat Deus esser de necessitat qui es subirà esser e fi: lo nom del qual sia beneit e loat. Amen.

III *De la essencia de Deu*

DEITAT es essencia de Deu, e deitat e Deu se convertexen.

2 No pogra esser .j. Deu si deitat infinitat e eternitat nos convertissen.

3 Molt mills sà Deus a deitar per deitat, que a crear per potestat.

4 Aitant bén està en deitat deitar, com en amor amar.

5 Si en Deu deitat e natura nos convertissen, no fóra Deus sa propria natura.

6 Molt mills es Deus per deitat, que home per humanitat.

7 Molt mills se cové Deu[3] de Deu per deitat, que home de home per humanitat.

8 Negun home pogra haver conexença de deitat sens deitar.

9 Qui no conex deitat no conex Deu.

10 Si deitat no hagués en sí matexa deitar de divines persones, hagra en sí matexa sa bonea granea eternitat e les sues altres raons, ocioses.

11 Enaxí fóren molts deus si fossen moltes deitats, com son molts homens per ço car son moltes humanitats.

1. M, *perficere*.—2. M, manca aquesta partícula negativa.—3. V, M, *est Deus*.

12 Enaxí abasta a deitat una bontat, com una eternitat, una infinitat.

13 Molt mills nex Deu de Deu en deitat, que home de fembra en humanitat.

14 Car Deus Pare de sa deitat engenra son Fill Deu el Fill nex en deitat, roman la deitat indistincta.

15 Enaxí es inpossíbol cosa que distincció montiplic moltes deitats, com moltes infinitats.

16 Enaxí abasta una deitat a moltes persones per producció, com una eternitat a .j. Deu per duració.

17 Qui bé entenía deitat, qual cosa altra li calría amar?

18 Non pot deitat amar qui en ella descreu deitar.

19 Enaxí ha deitat deitar per lo Paire,¹ com ha lo Pare lo Fill per engenrar.

20 Enaxís convertex deitat ab deitar, com ab engenrar e espirar.

IIII *De la unitat de Deu*

Enaxí san en Deu unitat e unir, com enteniment e entendre.

2 Neguna unitat sens unir pot esser infinida.

3 Per ço car la unitat de Deu es infinida, es una e no moltes.

4 Enaxí es .j. Deu per unitat, com es infinit per infinitat.

5 Si de unitat .j. no unís altre .j., fóra la unitat ociosa.

6 Granea e noblea es de unitat que en sí metexa e de sí metexa haja unient unible e unir.

7 Més pot .j. de sa unitat que daltra.

8 Sens distincció de .j. e daltre, .j. no pogra conèxer altre.

---

1. D, paire.

9 Per ço car la unitat de Deu es infinida, abasta en Deu una bontat una infinitat una eternitat una natura e [una] essencia.

10 A la voluntat a qui no abasta .j. Deu, defallen totes coses.

11 Aquella volentat ha molts deus, qui ama moltes coses més que Deus.

12 Si fossen molts deus, infinida unitat no fóra.

13 Per la unitat de Deu es cascuna creatura una.

14 Car la unitat de Deu es simplicitat, nos seguex della neguna composició.

15 Vacuitat de unitat es privació de unient unible e unir.

16 Unitat es en essencia de .j. e de molts, si son della.

17 Unitat qui ha necessitat de coses defores, no es plena.

18 Si .j. nos donàs a .j., no fóra liberalitat de la essencia de unitat.

19 Unitat qui umple totes unitats, es molt amable.

20 Car Deus es .j., negun ens apetex no esser .j.

V *De la divina Trinitat*

Enaxí es la divina pluralitat causa a pluralitat creada, com la sua unitat a unitat creada.

2 Si Deus no hagués dedins sí metex producció, no la pogra haver defores en les creatures.

3 Sens producció divinal ⟨infinida⟩, no pogren esser infinits actus de les sues raons.

4 Si en Deu no fos pluralitat, no pogra esser en Deu eternal amistat damic e damat.

5 Poc fóra lo divinal poder si no pogués de la divinal bontat produír divinal bonificat, e de la divinal granea divinal magnificat, e de sí matex divinal possificat.

Digitized by Google

6 Poc sabera lo saber de Deu si no sabés en infinitat .j. daltre, e en eternitat atretal, e açò matex en totes les raons divines.

7 Ociosa fóra la divina amor si no hagués en sí matexa eternal amant amable e amar.

8 Avaŕa fóra la divina volentat si en sí matexa amàs trinitat damic e amat e amar, e no la amàs en bontat de bonificant bonificable e bonificar.

9 Pus que en la volentat abasta trinitat damant amat[1] e amar, superflua fóra en ella quaternitat.

10 No pogra esser plena la divina volentat sens amant amat e amar.

11 Si en la divina volentat no està distincció de .j. e daltre, no pot saber la saviesa en la volentat eternal natura damic e amat.

12 Sens distincció en la divina volentat no poden esser concordança e egualtat damic e damat.

13 Si en la volentat no està distincció de amant e amat, del seu amar nos seguex fi eternal ne infinida.[2]

14 En negun nombre pot haver tant gran egualtat de .j. e daltre e de .j. e de .ij., com en nombre ternal.

15 En ternal nombre pot esser començament pus complit que en altre nombre, per ço car es complit de començament començable començar.

16 En eternitat començable e començat se convertexen de necessitat, per ço que en eternitat pusquen[3] estar començant <començat> e començar.

17 Negun nombre es pus general, que aquell qui es de potencia obgect e actu.

18 Si en la divina essencia e natura no fos nombre ternal de divines persones, neguna divina raó atenyería sa fi en sí matexa, ne ab la essencia se pogra convertir.

1. M, *amabilis*.—2. M, *infinitus et aeternus Filius*.—3. A, pusquens (?).

19 Solament en nombre ternal pot esser complit començament de persona començant e no començada, e de persona començada e començant, e de persona començada e no començant.

20 En negun nombre pot esser relació tant gran tant necessaria ne tant noble, com en nombre ternal.

VI *De Deu Pare*

PER ço car Deus entén que pot aitant de sí matex com es ell matex, se fa Deu Pare de Fill Deu,[1] e si açò no fafa entendría ociositat en son poder.

2 Inpossible cosa es que denant paternitat[2] sia altra cosa, car si ho era, no hauría pare natura com per paternitat fos primer a fill. On, per ço que Deus sia primer, fas Pare de Fill.

3 Molt pus propriament es Deus Pare de Deu, que home de home; car home ha fill de sí matex ab altre qui es fembra, e Deus ha Fill de sí matex tant solament.

4 Ço per que en Deu una persona covén esser Pare e altra Fill, es que[3] enfre una persona e altra sia complida concordança; car neguna concordança pot esser mellor segons natura, que aquella qui es de molts e que la .j. sia del altre.

5 Negun es pus prop ne pus semblant a altre,[4] que fill qui nex pare.

6 Molt mills se cové a Deu que sia Pare per natura que per creació.

7 Si en Deu no hagués generació, no hagra Deus ab que fos pus luny a corropció.

8 Ço per que Deus pot esser més entès, covén esser

---

1. V, *sicut ipse est deus pater dei filii*: M, *quantus ipse est, ideo Deus Pater est Pater Dei Filii.*—2. M, *ante Patrem.*—3. V, M. *est ut.*—4. M, *Patri.*

Digitized by Google

en ell: covén, doncs, en Deu <Pare> esser entès per son Fill qui tot nex de tot lo Pare.

9 Si en la divina natura no es Pare, neguna divina raó o dignitat es primera per paternitat.

10 Qui es Pare eternal e infinit no ha de re fretura.

11 Si Deus no fos Pare, no pogra esser Pare de eternitat, de la qual es Pare en quant la ha donada per generació a son Fill.

12 Molt es pus gran noblea esser Pare de .j. Fill infinit, que de tots ents[1] finits.

13 Si Deus no fos Pare, no fóra Fill Deu, e no fóra en qui fos relació eternal e infinida.

14 Per ço car lo Pare ha son Fill de sa infinitat e lo Fill nex en infinitat, no es lo Pare major quel Fill.

15 Car lo Pare engenra son Fill de eternitat e lo Fill nex en eternitat, no pot lo Pare esser enans quel Fill.

16 Per ço car lo Fill es de tota la essencia e natura del Pare, no poden esser distincts en moltes essencies e natures.

17 Car lo Fill nex del Pare e en lo Pare per infinitat, no pot esser lo Pare en .j. loc e que noy sia lo Fill.

18 Per ço car lo Fill es de tota la saviesa del Pare, lo Pare e lo Fill no han mas .j. entendre.

19 Car lo Fill es de tota la bontat del Pare, la bontat del Pare e del Fill està una e no moltes.

20 Sil Pare no amava aitant com sí matex lo Fill, no sería lo Fill de tota la volentat del Pare, e sería fenit e no sería de tota la infinitat del Pare.

VII *Del Fill de Deu*[2]

Per ço car lo Fill es de tot lo Pare, es de la bontat del Pare.

1. A, ens. — 2. A, dieu.

2 Car lo Fill es de tota la bontat del Pare, es aitant bo com lo Pare.

3 Es lo Fill per ço que sia el Pare e es lo Pare per ço que sia lo Fill; e per açò la fi damdós es una e no moltes.

4 Per ço car la fin del Pare e del Fill es una e no moltes, no pot esser en Deu mas .j. Pare e .j. Fill.

5 Sil Fill Deu[1] pogués esser Pare, una fi de Fill no abastara a una fi de Pare.

6 Com siaço que en eternitat una paternitat no pot esser denant altra, per açò en eternitat Fill no pot esser Pare.

7 En infinitat no poden esser molts fills infinits.

8 Lo Fill es distinct al Pare per generació, e es per essencia .j. ab lo Pare per ço car es de tota la essencia del Pare.

9 Car lo Fill es de tota la essencia del Pare, pot esser pare de les creatures per lo Pare.

10 Lo Fill fo dispost a esser encarnat e no lo Pare, car se sembla en filiació ab les creatures.

11 Si no fos Deus Fill, neguna creatura pogra esser filla de Deu.

12 Si peccat fos creatura, fóra semblant al Fill de Deu.

13 Car peccat es contra creatura, es pus contrari al Fill de Deu que a Deu Pare.

14 Car lo Fill es pus semblant a creatura que lo Pare, es pus contrari a peccat que lo Pare.

15 Per ço car lo Fill es pus contrari a peccat que lo Pare, es incarnat contra peccat.

16 Car lo Fill ha semblança ab creatura en filiació, son totes creatures per raó daquella semblança.

17 Per .iij. vegades[2] son les creatures del Fill, per creació, per semblança, e per recreació.

1. V, M, *Filius Dei.*—2. V, M, *Tribus modis.*

Digitized by Google

18 Si no fos Fill Deu,[1] no pogra creatura haver complida semblança a Deu.[2]

19 Negun ha tant gran cura del peccador com lo Fill de Deu.

20 Home qui ama més son fill quel Fill de Deu, es pus contrari a Deu per lo Fill, que per lo Pare ne per lo Sant Esperit.

VIII *De Sant Esperit*

L'amor que san lo Pare el Fill, cové esser terça persona per ço que en Deu no sia accident.

2 Engenrar en Deu no es pus noble que lamar que san lo Pare el Fill.

3 Enaxís covén seguir persona per amar, com per engenrar.

4 Sens terça persona, superfluu fóra en bontat bonificar e en volentat amar.

5 Lo Fill no pogra tant amar lo Pare com lo Pare lo pot engenrar, si no fos terça persona.

6 No es pus natural cosa al Pare produír lo Fill que amar lo.

7 Aitant propia cosa es al Fill amar lo Pare com entendre lo.

8 Aitant perfectament consira lo Pare ço que ama com ço que pot.

9 Aitant esquiva lo Pare ociositat en amar com en poder.

10 Sil Fill fos ociós en amar lo Pare, fóra ociós en entendre lo Pare.

11 Segons perfecció, aitant necessaria cosa es en Deu exir de .ij. com néxer de .j.

1. M, *Filius Dei.*—2. V, M, *Dei.*

12 En Deu comença nombre en .j. de .j. e es complit en .j. de .ij.

13 Aitant complit està lo Sant Esperit per ço car en ell se complex nombre de persones, com lo Pare el Fill per ço car lo fan.

14 Aitant noble es lo Sant Esperit per dues passions, com lo Pare per dues accions e lo Fill per una passió e per una acció.

15 Cascuna de les divines raons es començament per lo Pare en lo Fill, e es per lo Fill mijà, e es repòs e fi per lo Sant Esperit.

16 Ço per [que] lo Sant Esperit no prodúu persona, es per ço que lapetit de cascuna raó haja en ell fi e repós.

17 La terça persona es per ço Esperit[1] car es una concepció damor qui ix de .ij.

18 Car lo Pare e lo Fill san per amor a una fi, es aquella fi Esperit.

19 Enaxí com la segona persona es Fill per néxer, es la terça persona Esperit per exir de .ij.

20 LEsperit es Sant per ço car es innocent[2] al Pare e al Fill en quant no ha appetit a produír quarta persona.

VIIII *De la divina singularitat*

Si Deus no fos singular en bontat, infinitat, eternitat e poder, no pogra estar en summitat.

2 Molt es Deus pus singular per engenrar e espirar, que per crear.

3 Aitant singular es Deus per granea de voler, com de entendre e de poder.

4 Molt mills se cové a Deu singularitat, que al Sol ne a la Luna.[3]

1. V, M, *Spiritus Sanctus.*—2. V, *ignoscens:* M, *innocuus,*—3. M, *quam soli et lunae immultiplicabilitas.*

Digitized by Google

5 Per ço car Deus està singular, ha singulars propietats.

6 Aitant bé se covén en Deu singular paternitat filiació e espirabilitat, com singular infinitat e eternitat.

7 Lo món no pot esser eternal per ço que Deus sia singular per eternitat.

8 Si Deus no fos singular per eternitat, no fóra singular per infinitat.

9 Aitant impossíbile cosa es que Deus haja <par> per eternitat, com per infinitat.

10 Per ço car Deus es singular en virtut, es pus luny a vici que neguna creatura.

11 Per ço car cascuns dels actus de les divines raons son singulars en summitat,[1] es cascuna de ses raons singular en compliment.

12 Aitant singular es Deus en granea[2] de bontat per perdonar, com per jutjar.

13 Neguna singularitat fóra gran si a Deu no abastàs una bontat.

14 Si en Deu fossen necessaries dues paternitats, neguna delles fóra singular en infinitat.

15 Enaxí es Deus singular en infinir e eternar, com en entendre e amar.

16 Enaxí com summitat de bontat no sosté que sia altra summitat de bontat, enaxí summa singularitat no sosté que sia altra summa singularitat different ab ella[3] per essencia.

17 Car en Deu lo Pare sosté quel Fill sia singular en nativitat, lo Fill sosté quel Pare sia singular en paternitat.

18 En sol Deu son moltes raons en .j. nombre.

19 En Deu tant solament moltes persones son una matexa essencia.

20 Enaxí com lo Pare ha .j. Fill Deu singular en

1. A, sumitat *(passim)*.—2. A, granan.—3. V, M, *ab illa*.

granea de bontat, ha .j. Fill Home, qui es Jhesu Crist, singular en granea de bontat.

X *De la existencia de Deu*

DEUS està bo per sa bontat e no per altra.

2 Està Deus per infinitat e eternitat.

3 Deitat està per divines persones en les quals es sustentada.

4 Està Deus Pare per paternitat e Fill per filiació e Sant Esperit per espiració.

5 Deus està Deus per paternitat filiació e espiració.

6 Deus està complit per ço car cascuna de ses raons ha complit actu.

7 Deus està per engenrar e espirar.

8 Està Deus per sí matex e no per altre.

9 Ab sanctetat està Deus innocent a totes coses.

10 Deus ab sa libertat està graciós als homens.

11 Ab engenrar e espirar està Deus primer a totes obres.

12 Deus ab eternitat està primer a temps, e ab infinitat a cantitat.

13 Ab bonificar està Deus luny a malea, e ab entendre a ignorancia.

14 Està Deus prop a peccador ab pietat contricció e oració.

15 Axí com Deus està immutable ab eternitat, està perseverat[1] ab justicia contra ergullós peccador.

16 Pus fort està Deus contra malvat príncep, que contra malvat pagès.

17 Negun natural poder està contra el poder de Deu.

1. V, M, *est perseuerans.*

Digitized by Google

18 Molt més està Deus contra peccat, que foc contra aigua.[1]

19 No vol Deus estar en lo cor del home ab companyó.[2]

20 Car Deus es infinit, està essencialment en tot loc e fora tot loc.

21 Deus està aitant Deus per la fi de sa obra dedins, com per sa deitat.

XI *De la obra de Deu*

PER ço car Deus es en totes maneres infinit, covè que haja obra infinida.

2 Neguna obra es tant noble com aquella qui es de Deu en Deu.

3 Neguna obra infinida pot haver loc ne quantitat.

4 Tota obra eternal està defora temps e moviment.

5 Aquella obra es complida qui es de la essencia de l obrant e l obrable e obrat.

6 Sens obra les divines raons foren ocioses.

7 Si en la substancia de Deu se descovengués obra, tota obra fóra mellor e pus noble defora substancia que dedins.

8 Naturalment tota causa ama son effectu.

9 Enaxí com Deus ha summa[3] obra dedins per trinitat, ha summa obra defores per encarnació.

10 Més pot Deus de sí metex obrar, que de creatura.

11 Deus pot més obrar sobre natura, que creatura per natura.

12 Aitant pot Deus obrar per poder, com per entendre e amar.

1. A, aiga *(usual)*.—2. V, M, manca aquest proverbi.—3. A, assumma *(lo mateix en la linia següent)*.

Digitized by Google

13 Pus propia cosa es a Deu obrar per sa fi que per altra.

14 Neguna obra es pus bona que aquella per la qual es bon membrar entendre e amar.

15 Si Deus Pare obràs son Fill de sa paternitat, pogra esser lo Fill Pare.

16 Car lo Pare obra son Fill de tota sa essencia, es lo Fill tota la essencia del Pare.

17 Si la obra que lo Pare e lo Fill han en lo Sant Esperit no fos una, foren molts sants esperits.

18 Neguna obra qui no sia obrada en lo començament, pot esser eternal.

19 Sens distincció dobrant e obrat, no pot esser[1] neguna obra.

20 Neguna obra es complida sens fi concordança e egualtat.

XII *De la perseitat de Deu*

Deus es Deus per sí matex e no per altre.

2 Car Deus es de sí matex, es per sí matex.

3 Deus pot per sí matex e no per altre.

4 Molt mills es Deus per sí matex, que negun effectu per sa causa.

5 Aitant vertaderament es en la divina infinitat infinir per infinient et infinible, com en la divina saviesa entendre per entenent e intelligible.

6 Si Deus no hagués per sí matex de sa essencia intelligible, no pogra haver per sí matex entendre.

7 No hagra Deus poder per sí matex, si no pogués de sí matex en sí matex.

8 Si Deus no pogués de sí matex en altre, no pogra haver poder per sí matex.

1. A, pot no esser.

Digitized by Google

9 Per ço car Deus ha poder infinit, ha libertat en totes coses per sí matex.

10 Aitant pot Deus per sa bontat, com per sa volentat.

11 Deus es per sí matex creador, e creat no es per sí matex.

12 Per ço que Deus sia primer a perdonar, es per sí matex perdonador.

13 Deus es per sí matex graciós per ço que haja grat daquells a qui fa gracia.

14 Simplament es Deus per sa bontat amable.

15 Cascuna de les divines dignitats es per sí matexa.

16 Les divines persones, cascuna es per sí matexa Deu.

17 Sol Deus es per sí matex.

18 Lo Pare es per sí matex Pare, e lo Fill en quant nex es per sí matex Fill.

19 Lo Sant Esperit es per lo Pare e per lo Fill, e es per sí matex Deu.

20 Jhesu Crist es home per Deu en Deu, e es home per sí matex en quant es nat en humana especie.

XIII *Que Deu sia de necessitat*

Pus es necessaria cosa Deus esser, que effectu [1] per sa causa.

2 Si Deus no fos, infinit ens no fóra.

3 Si infinit ens no fos, fóra tot ens pus noble on més fóra fenit.

4 Si tot ens fos pus noble on més fóra fenit, tot ens hagra appetit com fos petit e no gran.

5 Si tot ens hagués appetit a esser petit e no gran, tot esser [2] hagra appetit a no esser.

6 Si tot ens hagués appetit a no esser, negun home naturalment volgra esser.

1. V, M, *quam effectum esse.*—2. M, *ens.*

Digitized by Google

7 Si negun home no volgués esser, tot home naturalment amara més esser ase que rey.

8 Si tot home amas més esser ase que rey, amara més mal que bé e vici que virtut.

9 Bén e esser han concordança, e mal e no esser.

10 Molt major concordança han bé e esser, que mal e no esser.

11 Si major bé no hagués major concordança ab esser que menor, major mal fóra pus luny a privació que menor.

12 Si major mal fos pus luny a privació que menor, concordaras[1] major mal ab esser e major bé ab no esser.

13 Si major mal se concorda[2] ab esser, es sobiran mal.

14 Si es sobiran mal, sobiran bén no pot esser.

15 Sobiran mal no pot esser per ço car no ha sobgect en que sia.

16 Si no es sobiran bé, la sua privacio e absencia es sobiran mal.

17 Pus que sobiran mal no pot esser, de necessitat sobiran bé covén esser.

18 Sens sobirana duració <de> subirà poder, subirà bé no pot esser.

19 Aquell es Deus de necessitat, qui es sobirà bé, sobirana duració, sobirà poder.

20 Tot [ens] qui es en infinitat eternitat,[3] es de necessitat.

XIIII *De la divina libertat*

Lo poder de Deu està franc en infinitat e eternitat.

2 Lo poder de Deu no fóra franc en infinitat e eternitat, si no pogués de infinitat e eternitat.

3 Ab bontat saviea e volentat, pot lo poder de infinitat e eternitat.

1. A, concordares *(et sic in similibus)*.—2. V, *concordaret*.—3. V, *quod est infinitas: et aeternitas*.

4 Neguna libertat bona es ociosa [1] de bontat e poder.

5 La divina saviea està franca en infinitat e eternitat.

6 No pogra la divina saviea esser franca en infinitat si no sabés en ella infinir de infinit e infinible.

7 No fóra la divina volentat franca en eternitat si no amàs en ella eternant eternable e eternar.

8 Neguna libertat finida pot costrènyer infinida libertat.

9 Car la libertat de Deu es bona, no costreny a bona volentat sa libertat.

10 Car la libertat de Deu es justa, costreny [2] als mals homens la libertat de lur volentat.

11 La libertat quels homes no poden haver en fer tot bé, se restaura en aquella que han en poder voler tot bé.

12 La libertat que han los homes en entendre, es semblant a la libertat de la saviea de Deu.

13 La libertat que han los homes en fer bé, es semblant a la libertat de la bonea [3] de Deu.

14 Si la libertat que han los homes en poder fer mal fos semblant a la libertat del poder de Deu, fóra .j. matex poder sobgect a concordança de bona libertat e de mala.

15 Neguna mala libertat es creada.

16 Si neguna mala libertat fos creada, creara Deus creatura contra sa bontat e libertat.

17 Scientment neguna causa produu son effectu contra sí matexa.

18 Molt major libertat ha Deus en sí matex que en altre.

19 Si creatura ho pogués recebre, Deus pogra en ella infinides coses.

20 La major libertat que Deus hac en creatura fo per encarnació.

---

1. A, e ociosa.—2. M, *non cogit.*—3. A, benea (?).

Digitized by Google

XV *De la divina simplicitat*

CAR Deus es simple en infinitat eternitat, està simple en totes coses.

2 Enaxí com lo Fill es Deu car nex de Deu en deitat, es simple car nex de simple en simplicitat.

3 Enaxí com Deus es luny a malea ab bonea, es luny a composició ab simplicitat.

4 Sens simplificar no pogra Deus esser luny a composició.

5 Per ço car lo Pare e lo Fill son en lo Sant Esperit .j. simple començament, es lo Sant Esperit de simplicitat.

6 Cascuna de les divines raons es simple e ha actu simple.

7 Si en la divina bontat no fos simple bonificar, no abastara per sí matexa a son actu.

8 Aiant simple covén esser en Deu possificar com entendre.

9 Sens propri intelligible no pogra Deus haver simple entendre.

10 De les divines persones nos pot seguir composició de essencia, pus que elles son aquella matexa essencia e simplicitat.

11 En simple qui es de simple no ha loc composició.

12 Si en simple qui es de simple hagués loc composició, no fóra en ells simplificar.

13 Negun simple pot esser de simple sens simplificar.

14 En les creatures negun simple pot de simple sens composició.

15 Molt mills pot simple de simple, que de compost.

16 Negun entendre creat es simple.

17 En creatura negun simple es <d>altre.

Digitized by Google

18 Si en creatura bontat e poder fossen .j. simple, no pogra esser aquell simple poderós en fer mal.

19 Si en les creatures no fos simple poder, no pogra esser en elles simple obgect.

20 Compost obgect requer en les creatures composta potencia.

XVI *De la divina sanctetat*

Car Deus està santetat, en negun de sos actus pot esser colpa.

2 Sens bonificar neguna bontat es santa.

3 No fóra Deus sant si de sa bontat no produís ço quen pot produír.

4 En volentat qui ama peccat no està santa saviea.

5 Volentat qui desama en infinitat infinir, no es santa.

6 Sens caritat no pot estar volentat santa.

7 En santetat eternal no pot esser colpa.

8 Negun pot esser sant per sí matex mas Deus.

9 Negun hom es sant pus ho cuyda esser.

10 No poden los homens comprar santetat.

11 Neguna santetat es contra altra.

12 Qui fall contra santetat, fall contra tot bén.

13 Negun poder oció es sant.

14 Més val santetat en home pobre, que honrament en rey.

15 Qui per santetat mor, per santetat viu.

16 Més val santetat en gran saviea que en poca.

17 Fama de home sant no mor.

18 Santetat per sentir no val tant com per entendre.

19 Més val per santetat morir, que viure per sentir.

20 Car los actus de Deu son sants, son les sues raons santes.

Digitized by Google

VIII *De la vida de Deu*

AQUELLA vida es infinida qui viu per sí matexa.

2 Senes vivificar, neguna vida es plena.

3 Ab vivificar està vida luny a mort.

4 No viu qui no ama.

5 Qui ignora no viu.

6 Aquell viu qui fa bé, e aquell mor qui fa mal.

7 Qui viu de vida no pot morir.

8 Poder qui no pot de vida, no pot contra mort.

9 Totes vides corporals no valen una bona vida esperital.

10 Negun home viu en pecat.

11 Negun home mor en virtut.

12 Més val morir per viure, que viure per sentir.

13 Qui viu en virtut no ha fretura.

14 No fóra la vida de Deu infinida, si altra vida vivís per sí matexa.

15 Amar viu per membrar e membrar per entendre.

16 Per membrar e amar viu entendre.

17 Forma activa viu de la passiva.

18 Forma passiva viu per la activa.

19 Neguna materia viu sens forma.

20 Aquell viu qui Deus ama.

XVIII *De infinitat*

INFINITAT [esser no pot] sens infinir.

2 Si enfinitat fos sens infinir, fóra son poder infinit per ociositat.

3 Tota substancia sens quantitat fóra infinida.

4 Sens infinir fóra infinitat buyda de fi.

Digitized by Google

5 Molt mills se covê a infinitat infinir, que a la volentat dels homes amar.

6 A finitat nos covê tan bê finitar,[1] com a infinitat infinir.

7 Si en Deu privàs infinir, totes les sues raons foren en eternitat[2] ocioses.

8 Sens infinir no pogra de infinitat esser neguna cosa.

9 Si de infinitat no pogués esser neguna cosa, fóra Deus fenit e infenit.

10 Sens infinable eternal, infinir esser no pogra.

11 Tot fenit covén esser humiliat a infinit.

12 A infinit mills li covenen grans obres que petites.

13 Car Deus es infinit, ha creades les menys bones creatures a les més bones.[3]

14 Per ço car lo poder de Deu es infinit, pot esser Deus infinit sens corporal extensitat.

15 En .j. nombre de poder saviea e volentat, està Deus infinit.

16 Si Deus pogués crear peccat, no fóra infinit en bontat.

17 Infinida duració nos covê en sobject qui sia fenit.

18 Sens infinida extensió, Deus no pogra esser de fora terme.

19 Enaxí son los actus de les divines raons infinits per infinitat, com bons per bontat.

20 Enaxí com Deus comprèn temps ab eternitat, comprèn quantitat ab infinitat.

XVIIII *De eternitat*

Si eternitat no fos, alcun ens hagra produít sí matex e fóra ans que fos.

1. V, M, *finire.*—2. A, *(al marge)* al'infinitat. —3. M, *creavit creaturas magis et minus bonas.*

Digitized by Google

2 Eternitat sens eternar no pogra esser plena.

3 Enaxís cové a eternitat eternar, com a compliment complir e a saviea entendre.

4 Sens eternar saviea nos pogra estendre en eternitat.

5 Extensitat de infinitat[1] es la extensitat que la saviea ha en eternitat.

6 Impossíbol cosa es que nat en eternitat sia nat en temps ne en quantitat.

7 Eternitat no ha mester neguna cosa fora sí matexa.

8 Sens eternar negun poder fóra tant oció́s com aquell de eternitat.

9 Si Deus no pogués [plus en] eternitat que en temps, fóra son poder major en temps que en eternitat.

10 En eternitat, eternable e eternat se convertexen.

11 Aitant bona es la divina eternitat per eternar, com la divina volentat per amar.

12 Sens eternar en eternitat fi no fóra.

13 Enaxí covén esser eternar de eternitat, com infinir de infinitat.

14 En eternitat no poden esser comptats dies.

15 Enaxís descové a eternitat par,[2] com a infinitat.

16 Eternitat sens singularitat no fóra per totes maneres en summitat.

17 Si la divina volentat no amàs en eternitat eternar, amara més saviea en qui[3] ama entendre que eternitat.

18 Sens eternar, les divines raons no pogren haver repòs.

19 Sens eternitat no fóra eviternitat, e sens eviternitat neguna creatura hagra repòs.

20 Greu causa es a consirar en foc eviternal estar.

21 Eviternitat es mirall de eternitat en derrer.[4]

1. M, *extensitas infinita*.—2. V, *disconuenit paternitati*.—3. V, M, *in qua*.—4. M, *in quantum est sine fine*.—Trasposa els dos darrers proverbis, signant-los respectivament 20 i * (en lloc de 21).

Digitized by Google

XX *Del compliment de Deu*

Neguna substancia es complida sens complir eternal e infinit.

2 Complir està repòs de les divines raons en les divines persones.

3 Tot complir covén esser de compliment.

4 Aquell ha complit amar qui ama més Deus que totes coses.

5 Sens compliment no pogra volentat esser plena damant[1] amable e amar.

6 En los homes, complir es estrument ab que volentat complex son amar.

7 Neguna bontat pot esser plena sens essencial bonificant bonificable[2] e bonificar.

8 Sens compliment de bontat, la divina volentat no pot esser plena.

9 Compliment ab .j. actu complex altre, e ab tots sí[3] matex.

10 Deus plus pot de sí matex complir, que daltre.

11 Negun compliment es ple fora sa natura.

12 Compliment ab defalliment no pot esser eternal.

13 Negun defalliment pot complir volentat.

14 Si en Deu no fos complir, no pogra complir volentat.

15 En Deu cascuna raó es plena.

16 Compliment fora sí matex, no ha mester neguna cosa.

17 Fora Deu negun pot esser complit.

18 Molt més val complir son amar de bontat, que de diners ne honrament.

1. V, M, *amatiuo.*—2. V, *bonificabili bonificatiuo:* M, *bonificativo bonificabili.*—3. A, se.

Digitized by Google

19 Sens complir tot amar es ociós.

20 Ab negun defalliment pot esser complit altre.[1]

XXI *De la divina totalitat*

Negun infinit pot esser part.

2 Si tot lo Fill no fos de tot lo Pare, en Deu paternitat e essencia nos pogren convertir.

3 Car lo Fill es de tot lo Pare, està lo Fill tota la essencia del Pare.

4 Si lo Sant Esperit no fos enaxí de tot lo Fill com es de tot lo Pare, fóra bontat fenida entrel Fill el Sant Esperit.

5 Neguna bontat està tota sens bonificant bonificable e bonificar.

6 Tot lo poder infinit no pot caber en fenit.

7 Poder qui es defora tot fenit, covén esser tot infinit.

8 Tot lo poder que Deus pot en creatura, està en la humana natura de Jhesu Crist, segons fi.

9 Per ço car Deus es indivisible, està tot en tot loc.

10 Lo poder de Deu més pot de tot que de part.

11 Neguna essencia pot esser tota infinida si della no pot esser alcuna cosa.

12 Negun pot haver Deu sens que nol haja tot.

13 En Deu cascuna persona es en altra.

14 Ço per que cascuna divina persona pot esser tota en laltra,[2] es car la una es de laltra en infinitat.

15 Tots los actus de les divines raons son los uns en los altres.

16 Sens tot no poden los homes haver part de Deu, ne Deus daquells.

17 En substancia creada més[3] es tot que ses parts.

1. V, M, *alius defectus*.—2. A, laultra.—3. A, me.

Digitized by Google

18 Si no fos més tot que ses parts, no fóra home en terç nombre.

19 Car Deus no es de parts, es aitant noble sa trinitat com sa unitat.

20 Si tot Deu Fill no fos encarnat, no fóra tot home.

XXII *De bo*

Deus e sa bontat se convertexen.

2 Si Deus no fos sa bontat, fóra finit en ella.

3 Finida fóra la divina bontat si nos convertís ab infinitat eternitat poder saviea e volentat.

4 Negun bé es defora bontat.

5 Més pot Deus de bontat en eternitat que en temps.

6 Enaxí produu lo Pare bo Fill per bontat, com savi per entendre.

7 Si en Deu fossen moltes bontats, no fóra neguna infinida.

8 Car la divina bontat es fi, es per sí matexa amable.

9 Si no fos bontat, no fóra neguna desiderabilitat.

10 Tort fa a bontat qui per sí matexa no la desira.

11 Qui no es bo, no es digne damar bontat.

12 Negun peccat es consequencia de bonea.

13 Tota fenida bontat deu esser humiliada a infinida.

14 Gran humilitat fa infinida bontat quant somelía a fenida.

15 Si bonificar fos mal en bontat, fóra bo malificar en ella.

16 Tota bontat sens bonificar es ociosa.

17 Bonificar qui es en eternitat, es actu infinit.

18 Enaxí es malificar contra bontat, com falsificar contra veritat.

19 En Deu bonificabilitat e possificabilitat se convertexen.

Digitized by Google

20 No es infinida bontat qui defora sí matexa ha de res necessitat.

XXIII *De gran*

GRANEA de Deu no pogra esser infinida, si della no pogués lo poder de Deu neguna cosa.

2 Sens magnificar neguna granea es gran.

3 En Deu granea e gran se convertexen.

4 No pot esser gran qui no pot de granea.

5 Sens concordança e egualtat neguna granea es gran.

6 Neguna granea ha tant gran concordança ab menoritat com ab majoritat.

7 Més pot gran de granea que de poquea.

8 Neguna granea de bonea[1] ha concordança ab malea.

9 Car Deu es granea, tot ens appetex naturalment esser gran.

10 Defora granea no ha negun repòs.

11 Tot trop[2] ha inclinació a poquea.

12 Tots los actus de les divines raons son grans.

13 Qui es de granea no pot esser petit.

14 Negun magnificable qui no es de granea, pot esser gran.

15 En les creatures, pus gran es granea per son actu que per altre.

16 Car Deus es granea, mills li son proporcionades grans obres que petites.

17 Granea de emperi e regnat, no val tant com damic e amat.

18 Tota poquea deu esser obedient a granea.

19 Més val granea en bontat que en honrament.

20 Neguna granea sens vertut es gran.

1. A, granam *corr.* granea.—2. V, *minimum:* M, *nimium.*

Digitized by Google

XXIIII *De poderós*

Car Deus es poder, tot poder es amable.

2 Negun poder finit pot contra infinit.

3 Negun pot forçar poder qui pot de infinitat e eternitat.

4 No es complit poder qui de sí no pot produír pugut.

5 Sens infinit poder, eternitat no pogra esser infinida.

6 Poder qui no es franc no es complit.

7 A infinida e eternal possitivitat se cové eternal e infinida possibilitat.

8 Poder no pot tant de altre com de sí matex.

9 Poder qui no pot tant donar com pendre, es malalte.

10 Més val poder damar que de sentir.

11 [Poder qui no pot en tots temps, no es gran].

12 Poder qui pot sens bontat e vertut, no es creatura.

13 Tot poder ociós es malalte.

14 Tort fa a poder quil té ociós.

15 Poder sens possificar no es ple.

16 Poder major es per concordar que <per> contrariar.

17 Poder qui pot començar es primer.

18 Negun poder pot simplament sens altre.

19 Poder necessari es pus gran que contingent.

20 Poder sens possificar no pot haver repòs.

XXV *De savi*

Saviea sens entendre no pot esser infinida.

2 Sens eternal intelligibilitat no pot esser eternal entendre.

3 Major es la intellectivitat de Deu que la intelligibilitat de les creatures.

Digitized by Google

4 Deus sens mijà entén totes coses.

5 En lentendre de Deu no ha neguna ociositat.

6 Deus a sí matex entén tot quant entent.

7 Enaxí sentén Deus ab son enteniment, com sama ab sa volentat.

8 Deus en quant entén que pot Deu produu Deu, e en quant sentén Deu no produu Deu.

9 Per ço car lo Sant Esperit entent que ell no pot Deu, no produu Deu.

10 Car lo Pare e lo Fill entenen que poden Deu, produen Deu.

11 Deus no es major que son entendre.

12 Lo mal que Deus entén, no es mal en son entendre.

13 Tot ço que Deus en sí matex entén, es Deu.

14 Neguna cosa que Deus defora sí matex entén, es Deu.

15 Lentendre de Deu no sestén més que la sua substancia.

16 Lo mal que Deus entén vol entendre.

17 Si neguna intelligibilitat fos en Deu creatura, no entesera Deus totes coses en eternitat.

18 Si Deus ignoràs neguna cosa, fóra aquella cosa major que Deus.

19 Tort faría Deus a son entendre si no amava esser entès per los homes.

20 Enaxí com Deus ama esser molt amat, ama esser molt entès.

XXVI *De amorós*

ENAXÍ es Deu tot quant ha en la divina volentat, com en la saviea.

2 Per ço que desamar no sia en la divina volentat Deu, no pot en ella esser.

Digitized by Google

3 Enaxí vol la divina volentat tot bo home, com la divina saviea tot lentén.

4 Aitant no ama la divina volentat mal home, com la divina saviea lentén.

5 Divina volentat aitant ama tots los actus de les divines raons, com lo seu matex.

6 Amar qui no es de Deu en Deu, no es infinit.

7 No ha infinit poder volentat qui no pot donar tot son amar.

8 Volentat qui no ha infinit amable, no es plena.

9 Totes finides volentats deuen obeír a infinida.

10 Deu en quant sama Deu no produu Deu, mas en quant ama esser amat per Deu, produu Deu.

11 Deu de Deu es infinidament amable.

12 Finida volentat ab humilitat e pasciencia, moú infinida volentat a pietat.

13 Tració fa a la divina volentat, qui la desama.

14 Qui en Deu res desama, Deu no ama.

15 Qui més ama altre que Deu, fa daquell son deu.

16 Sens amar, Deus no participa ab negun home.

17 Deus no pot amar aquells homes qui no lamen.

18 Més val tot amar en sciencia, que en creença.

19 Res no ama de Deu qui tot no lama.

20 Deus tot quant ama, ab tot sí matex ho ama.

XXVII *De virtuós*

VERTUT de Deu es centre e fi de tota vertut.

2 Vertut sens actu no pot esser luny a vici.

3 En Deu no ha moral vertut.

4 Tota vertut moral es contingent.

5 Vertut de qui[1] no pot esser vertut, no es infinida.

---

1. V, M, *de qua*.

6 De vertut pot hom haver ab bo amar, ço que n vol haver.

7 Plasent cosa es vertut a membrar entendre e amar.

8 Més val vertut en .j. dia, que aur en molts dies.

9 De vertut nos pot hom ujar.

10 Qui desama vertut ama vici.

11 De neguna vertut nos pot seguir vici.

12 Vertut es tant possible, que tot hom la pot haver.

13 Més val vertut en amar, que en ferre.[1]

14 Tots temps viu amb vertut qui mor ab ella.

15 Més val vertut en hom pobre, que vici en rey.

16 Sens vertut negun no pot anar a Deu.

17 Si Deus ha posades vertuts[2] en peres e erbes, tant més la ha posada en sos noms.

18 Tot sentir no val .j. virtuós entendre.

19 Qui es virtuós, de res no fretura.

20 Aquell ha més de vertut qui més ne dona.

XXVIII *De vertader*

Si Deus no fos veritat, no fóra infinit.

2 Veritat qui no es de veritat, es finida en bontat.

3 Si veritat no fos obgect de volentat, no fóra amable.

4 Qui no ama veritat, no ama neguna amabilitat.

5 Sens veritat, Deus no es intelligible.

6 Mal fa qui ab falsetat cuyda amar Deu.

7 Qui no entén veritat, neguna cosa entén.

8 Per entendre e amar veritat, es hom home.

9 Més ama enteniment entendre veritat que honrament.

10 Negun hom es pobre si ama veritat.

11 Per veritat son los homes ardits.

---

1. V, *in amare deum quam in ferro:* M, *in amare Deum quam fortitudo in armis.*—2. V, *uirtutem posuit:* M, *posuit virtutem.*

Digitized by Google

12 Aquest temps en que som ha major fretura de veritat que daltra cosa.
13 Qui bén conexía veritat, molt la amaría.
14 Neguna veritat es malalta en son genre.
15 En tot mal home es veritat malalta.
16 Veritat sens caritat es malalta.
17 Veritat ab falsetat no pot esser carrera de Deu.
18 Més val veritat en .j. home, que totes falsetats en tots homes.
19 Neguna falsetat pot vençre veritat.
20 Veritat pot portar tot home ab bontat.

XXVIIII *De gloriós*

SENES gloriejar neguna gloria pot esser infinida.
2 No pot esser pus luny a ira, aquell[1] qui es gloria e de gloria.
3 Gloria deternitat[2] es eternar.
4 Plasent cosa es a consirar eternal gloriejament.
5 Les carreres de gloria son vertuts.
6 Donar do infinit en bontat, es gran gloria.
7 Més val gloriejar de entendre que de sentir.
8 La major gloria de sentir està en Jhesu Crist.
9 Gran gloria ha qui ha Fill Deu.
10 La major fi de gloria està en Deu.
11 Aquell ha gran gloria qui es poder saviea e volentat.
12 Foll es qui cuida haver gloria ab vici.
13 En gloriejant han les divines raons repòs.
14 No es savi mercader qui per la gloria daquest mon vèn la gloria de laltre.
15 No ha gloria qui no fa per gloria.

1. V, *Nihil remotius est a pena quam illa:* M, *Nullus est magis remotus a poena quam ille* (A, [que] aquel).—2. A, de trinitat (?).

Digitized by Google

16 Neguna gloria es en sí matexa mala.
17 Mal home fa mala gloria.
18 En .j. sobgect no poden estar gloria e pena.
19 Major està gloria en bontat que en honrament.
20 Qui gloria pert, totes coses pert.

XXX *De justicia*

JUSTICIA en Deu es egualament de les divines raons.

2 No fóra Deus just a granea de bontat si de son poder fos ociós.

3 Aitant just es Deus per possificar com per amar.

4 Deus no es pus just per jutjar[1] que per perdonar.

5 Judici sens entendre es perillós.

6 Negun està just sens just amar.

7 Car Deus es just ab veritat, no pot esser[2] just ab falsetat.

8 En nom de jutge[3] qui es mal, està molt desonrada justicia.

9 Neguna justicia es vera sens bontat.

10 En Deu es just lo Fill al Pare en quant no vol esser Pare.

11 Just es lo Pare al Fill en quant s eguala ab ell en lo Sant Esperit.

12 Per egual amar e entendre es la una persona justa a laltra.

13 No fóra justa la divina volentat si més amas son actu que[4] de eternitat.

14 En .j. temps negun home pot esser just e injuriós.

15 No ha paor qui sí matex jutja.

16 Qui es contra justicia es contra totes coses.

17 Més val jutjar sí matex que altre.

1. M, *punire.* — 2. M, *ullus esse.*—3. V, *in iudice:* M, *In homine iudice* (A, en no[m]).—4. quel?: V, M, *quam actus.*

Digitized by Google

18 La justicia de Deu, major e mellor es en ell que en altre.

19 Per defalliment de caritat es lo rey jutge.

20 Deus ab la sua justicia mesura totes les obres dels homes.

XXXI *De larguea*

CAR Deus es larguea, està luny a avaricia ab ella.

2 Sens infinit e eternal dó, no pot esser infinida larguea.

3 Qui ha infinida[1] larguea, aitant pot donar de una rahó com daltra.

4 Nos pot donar de bontat do, sens bonificar.

5 No es larc qui dona per ço que prena.

6 No es larc qui tol a .j. e dona a altre.

7 Qui dona bo amar a son amic, més li dona que si li dava tot or.

8 Qui dona Deu no pot més donar.

9 Negun es pus contrari de avaricia, que aquell qui sí matex dona.

10 Més val donar sciencia que honrament.

11 No viu qui no dona.

12 Qui a bon dona, nos penet.

13 Sens justicia bon do nos pot donar.

14* Més val donar a la memoria bo membrar, que a la boca bon menjar.[2]

15 Molt dona qui a les mans dona bones obres e als[3] peus bones carreres.

16 Qui caritat dona, a sí matex dona.

17 Aquell do es gran qui es de larguea.

18 Qui es larc no ha de vertuts fretura.

---

1. M, *infinitam et aeternam*.—2. A, mangar.—3. A, al.

Digitized by Google

19 Car Deus es larguea, aitant gran pot esser en home pobre com en ric.

20 Pus necessaria es larguea en home ric que en pobre.

XXXII *De formador*

CAR Deus es infinit poder, es infinida forma.

2 Forma qui ha mester materia, no pot esser infinida en poder.

3 Qui es de forma e no daltre, cové que sia forma.

4 Bonea sens bonificar no pogra esser forma.

5 Disposició de forma e de materia, es bellea.[1]

6 Car Deus es forma e no materia, està major poder e vertut[2] per forma que per materia.

7 Neguna forma ha son actu defora sí matexa.

8 No es gran forma aquella qui es mellor per la materia que per sí matexa.

9 Sens distincció de entenent e entès, no pogra enteniment enformar son entendre.

10 Concordança no pogra esser forma sens distincció de concordant e concordable.

11 Sens començament e mijà, no pot estar forma en la fi.

12 Deus ha a la sua fi enformat lo mon.

13 Naturalment neguna forma es contra sí matexa.

14 Neguna forma apetex ociositat.

15 Car Deus es forma e fi, ha la materia en la fi de la forma repòs.

16 En la fi de la propria forma ha repòs la fi de la forma apropiada.

17 Tota forma qui no informa, disforma.[3]

18 Tota substancia es enans començada per la forma que per la materia.

---

1. M, *est pulchritudo materiae.*—2. A, e[n]uertut.—3. A, difforma (?)·

Digitized by Google

19 Neguna forma simple pot esser sentida.

20 Deus enformà lo món e home lo desforma.[1]

XXXIII *De producció*

Qui de bontat no produu bé, no es bo produidor.

2 Bona e gran producció es consequencia de gran bontat.

3 Sens produír neguna potencia pot haver actu.

4 Les divines raons en produent divines persones donen lurs semblances les unes a les altres.

5 Producció infinida covén esser de infinitat, e eternal de eternitat.

6 Producció qui no ateny la fi, no es gran.

7 Aquell es poc qui de granea produu poc.

8 Qui produu gran cové que sia gran.

9 Tota producció qui no ateny sa fi, covén que sia poca.

10 Sens creximent no es producció en les creatures.

11 Tota forma producta de potencia en actu, es nova.

12 En Deu amar, en quant es produít, està persona, e en quant no es product, està essencia amor e natura.

13 Lo Pare en quant sentén Pare produu Fill, el Fill en quant sentén Fill no produu persona.

14 Sil Fill entenentse Fill produía Fill, sería Fill de Fill e no de Pare.

15 Sil Pare entenentse Pare produía Sant Esperit, sería lo Sant Esperit Fill.[2]

16 Sil Fill entenent lo Pare produía lo Sant Esperit, sería Pare del Sant Esperit.

17 Car lo Pare el Fill se contemplen per amor e no per paternitat ne filiació, produen lo Sant Esperit qui no es Pare ne Fill.

---

1. V, *difformavit.*—2. M, *Filius Patris.*

18 Lo Sant Esperit en quant sentén de lo Pare e del Fill, nos pot entendre Pare ne Fill.

19 La producció divina comença del Pare en lo Fill e fenex en lo Sant Esperit.

20 Molt mills se cové produccció en poder e de poder eternal e infinit, que en poder e de poder creat e fenit.

XXXIIII *De bellea*

Si leja cosa fos en eternitat eternar, ociositat fóra bella en ella.

2 Bellea de bontat es per bonificar, e damor per amar.

3 Neguna ociositat es bella.

4 En neguna flor es tant bella cosa color, com amar en amor e entendre en saviea.

5 Leyaltat està molt bella enfre amic e amat.

6 En la desamor del poble està leg lo senyor.

7 Aquell es bell qui ha belles cogitacions.

8 Neguna bellea es pus gran que aquella qui es de santetat.

9 Neguna vertut es leja, ne negun vici bell.

10 Blanques dents no son tant belles en la boca, com [dir][1] veritat.

11 Negun ha tant bell Fill com Deu Pare, ne negun ha[2] tant bella Mare com Deu Fill.

12 Bona ànima es pus bella quel Sol.

13 Neguna corona es bella en mal rey.

14 Neguna vestedura es leja en bo home.

15 Tota bellea val més dins que defores.

16 Neguna cosa leja a nomenar, es bella.

17 Desamar[3] e bellea son contraris.

18 Alegría fa bella cara.

---

1. A, [diu].—2. A, neguna.—3. V, *odire:* M, *odire virtutes.*

Digitized by Google

19 Bella cambra està leja per fretura.

20 Neguna cosa es tant leja com peccat.

XXXV *De Jhesu Crist*

NEGUN nom ha tant gran sobgect com aquell de Jhesu Crist.

2 Més val la obra de Deu en Jhesu Crist, que en totes creatures.

3 No pogra home esser Deu si no fos fi de totes creatures.

4 Negun nom ha major vertut que aquell de Jhesu Crist.

5 Volc Deus esser home per ço que participàs ab totes natures.

6 Neguna creatura val tant en sí matexa com en Jhesu Crist.

7 Contra Jhesu Crist nos tany negú amament.[1]

8 Aquell ha gran poder qui Jhesu Crist fa esser en molts locs.

9 Tant es bell Jhesu Crist, que pot estar en leg loc.[2]

10 Tant es humil Jhesu Crist, quels malautes va visitar en lurs cases.

11 No pot Deus crear major bontat que aquella de Jhesu Crist.

12 Negú pot anar a Deu sino per Jhesu Crist.

13 Aquell ha major tort qui Jhesu Crist desonra.

14 Molt es ubligat, qui [per] Jhesu Crist està honrat.

15 Qui no ama Jhesu Crist, per que riu?

16 Qui desama[3] Jhesu Crist, per que no plora?

---

1. V, *non decet esse aliquis honor vel amor:* M, *non decet esse aliquem honorem vel amorem.*—2. V, *quod in turpi loco stare non potest;* M, *quod possit stare in turpi loco, quin turpetur.*—3. V, *inhonorat uel odit:* M, *inhonorat.*

Digitized by Google

17 Qui per Jhesu Crist jura, per ques perjura?
18 Qui de Jhesu Crist diu mal, de qui diu bé?
19 Qui no ama Jhesu Crist, e què ama?
20 Qui a Jhesu Christ se dona, de què sempresona?[1]

XXXVI *De creació*

SIL món no fos creat e fos eternal, en sua[2] eternitat fóra Deus desonrat.

2 Sil món fos creat a sa fi, fóra creat a menor fi.

3 Si Deus pogués produír estranya eternitat, pogra causar infinida possificativitat.

4 Negun poder pot esser major en eternar que en possificar.

5 Es lo món creat de no res per ço quel poder de Deu pusca de ço qui no es.

6 Es lo món creat principalment per ço que Deus sia membrat entès e amat.

7 Gran tort fa a Deu quil món desvía de la fi per que es creat.

8 Tot lo món es creat e proporcionat a Jhesu Crist.

9 Ço per quel món no fo enans creat, es car nol volc enans crear la divina volentat.

10 Ço per quel món no fo creat major, es car la divina saviea sabía determenada creabilitat.

11 Ço per que no son creats molts segles, es car .j. segle abasta a .j. home e aquell home ha esser Deu.[3]

12 En creació es la creatura de no res el creador de sí matex.

13 Totes les substancies corporals ha Deus creades als homes, els homens a sí matex.

14 A sol Deu es propria cosa crear.

1. V, *a quo carceratur:* M, *quid timeat si ab aliquo incarceretur.*—
2. M, *in illius.*—3. V, *ad essendum:* M, *sufficit esse Deum.*

Digitized by Google

15 Cascuna divina persona en quant es Deu, es creador.

16 Si Deus creàs lo món per natura,[1] hagra lo món divina natura.

17 En la creació del món cascuna de les divines raons hi posà sa semblança.

18 Qui es en peccat no ha dret en neguna creatura.

19 Negun pot fer injuria a creatura si ab ella servex Deu.

20 Car Deus creà lo món ab bonea granea poder saviea volentat, creà aquell a gran fi.

XXXVII *De recreació*

Es Deus creador e recreador per ço que sia senyor dues vegades.

2 Si no fos original peccat, home no fóra mortal.

3 Car peccaren los primers parents, viuen lurs consequents ab turment.

4 Car homen nax en peccat, ha de més coses fretura que les besties.

5 Si home no nasqués en peccat, no hagra ab que fos mal.

6 Car home nax en peccat, ha libertat a fer mal.

7 Per original peccat, ànima qui es creada a entendre, ignora.

8 Car Deus es vida, creà los homens a viure e no a morir.

9 Neguna mort es de vida.

10 General mort no pot començar en especial home.

11 Sens general mort no pogra esser punit general home.

12 Per fi es Jhesu Crist general home qui recreà lo món.

1. M, *de sua natura.*

Digitized by Google

13 Peccà<l> primer home ab delectació, e recreà Jhesu Crist lo món ab passió.

14 Perdé Deus lo món per home, e home reté[1] lo món a Deu.

15 Creà Deus lo món a home, e recobrà lo món ab home.

16 Près Deus natura de homen per ço que reparàs home.

17 Sens que especial home no fos Deus, no pogra tant reparar com general home pot destruír.

18 Leugera cosa fo crear, e greu recrear.

19 Neguna cosa fo e es pus greu[2] que de mal trer bé.

20 Pus que Deus ab passió fo recreador, per que negú home es peccador?

XXXVIII *De resurrecció*

CAR home pecca contra eternitat, cové que sia resucitat e jutjat en eviternitat.

2 Si lomen qui fa bé no era resuscitat, no sería jutjat son tot, mas sa part.

3 La justicia de Deu en esta vida no satisfà a tots homens.

4 Home fa e home requer judici.

5 Més pot Deus jutjar en[3] homen que en part de homen.

6 Si home no era resucitat, lo seu cors no hauría sa fi en Deu.

7 Sens resurrecció no poría Deus satisfer a morals vertuts.

8 Sens resurrecció neguna substancia corporal poría haver sa fi en Deu.

1. M, V, *reddidit.* — 2. A, fo es pus greu: V, *grauius*: M, *est difficilius.* — 3. M, *in toto.*

Digitized by Google

9 Ab resurrecció es cascuna divina raó repòs de sa semblança.

10 Resurrecció es mirall del gran poder de Deu.

11 Sens resurrecció fóra perduda esperança.

12 Per resurrecció han les substancies corporals bo appetit.

13 Sens resurrecció Jhesu Crist no participara ab homes.

14 Per resurrecció salegren los pobres homes.

15 Ab[1] resurrecció esquiven los homes peccat.

16 Aquells qui fan peccat retarden resurrecció als bons homens.

17 Per resurrecció seràn determenades[2] generació e corrupció.

18 Ab resurrecció se consuma lo nombre dels homens.

19 Sens resurrecció més fóra per home amable aquesta vida que altra.

20 Sens resurrecció home no hagra salvació.

XXXVIIII *De salvació*

Salva Deus home per ço que atenya fi dome.[3]

2 Si no fos salvació, fi dome fóra en aquesta vida.

3 Si Deus no fos salvador, home atenyera sa fi per sos mèrits.

4 Car Deus es fi domens, salva aquells en sí matex.

5 En les divines raons son salvats los començaments dels bons homens.

6 En la bonea de Deu es salvada la bonea del home.

7 Salvació es repòs eviternal dome.

8 Qui no es salvat, covê que sia dampnat.

9 Més val salvació que totes coses.

1. M, *Per.*—2. M, *terminabuntur.*—3. V, *ut finem attingat:* M, *ut homo attingat suum finem.*

Digitized by Google

10 Salvació es tant desirable, queils peccadors la cuyden haver.

11 Privació de salvació es buydament de tota perfecció.

12 Salvació es fi de creació.

13 Qui pert salvació guanya tots mals.

14 Tota aquesta [vida] no val salvació de .j. home.

15 Salvació nos pot comprar, e potse vendre.

16 Aquell ven salvació qui fa peccat.

17 Major es salvació que mèrit.

18 Salvació es ajustament eviternal de bons homes.

19 Car salvació està centre de perfecció, es plasent cosa a desirar.[1]

20 Qui desira salvació, tots bens desira.

XL. *De participacio*

PER creació participa Deus ab totes creatures en obrant.

2 Per encarnació participa Deus ab totes creatures en estant.

3 En la humanitat que Deus près, es [ell][2] de totes creatures.

4 Divina bontat e creada [bontat, participen en semblança.

5 Divina volentat e creada][3] participen en amar.

6 Per fi participen Deu e creatura.

7 Sens encarnació no participara Deus ab creatura en estant, mas en obrant.

8 Major participació es per estar e per obrar, que per la .j. tan solament.

9 Encarnació es fi de tota participació creada.

10 Més participa Deus en encarnació ab .j. home Crist, que ab totes creatures.

---

1. M, *ad considerandum*.—2. <pr>es? *(sense* ell): V, *est ipse:* M, *est aliquid*.—3. A, *afig* bontat.

Digitized by Google

11 Més ama Deus major participació de bo, que menor.

12 Deus més ama participació de .j. poder e daltre en granea, que en poquea.

13 Ordenà Deus lo sagrament del Altar per ço que en esta vida participàs ab molts homes.

14 Tots aquells participen ab Deu, qui usen de son poder.

15 Dóna Deus son poder a poder dome, per ço que sia gran participació de poder e poder.

16 Ab contricció confessió satisfacció, participa Deus ab peccador.

17 Per fe esperança caritat, participa Deus ab los homes.

18 E la major participació qui esser pot, es de Deu e Deu en unitat de essencia e natura.

19 Per producció[1] de generació e espiració, participa cascuna divina raó ab altra.

20 Tots los actus de les divines raons participen los uns ab los altres.

XLI *De edificació*

EDIFICA Deus Pare son Fill en infinitat e eternitat.

2 Deus Pare e Deus Fill edefiquen en sí mateys Deus Sant Esperit.

3 Aquella edificació es major e pus noble qui es de Deu en Deu.

4 Les divines persones edifiquen los actus de les divines raons.

5 Deificant edifica deificable per estar.

6 E deificar es edificat per fi.

7 Edificà Deus home en sí matex per deitar.

1. A, Per duracio, *corregit* Producció.

Digitized by Google

8 Edificà Deus la fi de les substancies corporals en la natura del cors que près [per incarnació].

9 Edificà Deus unes semblances en altres.

10 Aquella semblança qui molt es semblant a Deu, ha gran edifici.

11 En poca bontat no pot esser gran edifici.

12 Edifici qui es de la essencia del edificant e ledificable, es incorrompable.

13 Molt sap de edificar qui edifica[1] bo amar en Deu.

14 Les carreres de Deu son edificades en Jhesu Crist.

15 Moltes vertuts son palaus[2] on està Deus.

16 En esperança paciencia e humilitat, edifiquen los peccadors la misericordia de Deu.

17 Tot bo mèrit es edificat en vertut.

18 Edifici qui no es per Deu, es en arena.

19 Tots los edificis terrenals no valen .j. bo edifici esperitual.

20 Greu cosa es edificar infern per son estar.[3]

XLII *De sustentació*

Car Deus està substancia, es tot quant es, en ella sustentat.

2 Car Deu Pare de sa substancia produu Deu Fill, es lo Fill en sí matex sustentat.

3 Car Deus Fill es en sí matex sustentat, està substancia.

4 Lamar del Pare e del Fill està substancia en lo Sant Esperit.

5 Està lo Sant Esperit sustentat per amar.

6 En la bontat de Deu son totes altres bontats sustentades.

1. A, qui difica.—2. A, paraules.—3. V, *propter suum existere:* M, *per suum male agere.*

Digitized by Google

7 En la fi de Deu son sustentades totes fins.

8 En la vertut dedins està sustentada la vertut defores.

9 Està sciencia sustentada en la memoria.

10 Les especies noves son sustentades en les velles.

11 Los mèrits dels homens son sustentats en la justicia de Deu.

12 Lonrament del rei es sustentat per justicia.

13 En la fi de Jhesu Crist està sustentada la disposició e proporció de les creatures.

14 Lo nombre dels homens qui son morts està sustentat en la saviesa de Deu.

15 En amant e amable està sustentat amar.

16 Negun ergull ha susbtancia en qui sia sustentat.

17 En les obres dels mals homens està peccat sustentat.

18 Sobrehonrament[1] no ha colones de pera.

19 Les colones de leyaltat son de marbre.

20 Un actu de vertut està sustentat en altre.

XLIII *De exoír*

PER home Deus, exoex Deus los peccadors.

2 Car Deus participa ab home per estar, exoex los homens per obrar.

3 Negú home exoex Deus ab ergull.

4 Més exoex Deus per bé general que especial.

5 Car Deus es vertut, Deus no exoex los homens sens vertuts.

6 Per què exoirà Deus aquell qui no lama?

7 Negú es exoít si per Deus no prega.

8 Còm exoirà Deus de bonea a malea?

9 De que exoirà Deus aquell quil vol enganar?

10 Foll es qui cuyda esser exoít ab peccat.

1. V, M, *Nimius honor.*

Digitized by Google

11 Exoex Deus ab larguea en donant e ab misericordia en perdonant.

12 Ab justicia exoex Deus los bons homens.

13 Deus exoex .j. bé per altre.

14 En pietat està lexoiment del peccador.

15 Deus a homens justs no sescusa.[1]

16 Negun home qui bén prega Deus, se fadiga.

17 Aquell qui es larguea e misericordia e justicia nos pot escusar de perdonar e donar.

18 Solament ha Deus escusa contra peccat.

19 Deus no exoex mas daçò qui es per sa fi.

20 No exoex Deus contra son honrament.

XLIIII *De ordinació*

En Deu no pogra esser orde sens pluralitat.

2 En .j. en qui no sia pluralitat, no pot esser orde.

3 Sens denant e detràs està en Deu orde.

4 Car lo Fill el Sant Esperit son de infinitat e eternitat, no son detràs al Pare.

5 Per engenrar e espirar estan los actus de les divines raons en orde.

6 Ab orde està Deus luny a desordenació.

7 Sens bonificant bonificable e bonificar, no pogra bontat estar en orde.

8 En lorde de Jhesu Crist, està la fi del món ordenada.

9 La fi de Deu està denant a la fi del món.

10 Negú orde està de vicis.

11 Sens orde dedins no pot esser orde defores.

12 Més val orde en amar que en parlar.

13 Pus bell està orde per santetat, que per hàbit.

14 Neguna vertut està sens orde.

1. A, ses cosa.

Digitized by Google

15 Més val orde en oració que en esgleia.
16 Negú moral orde es mal.
17 En los homens humils està lorde de la taula.
18 Sobrehonrament no està en orde.
19 Tota persona comuna requer més dorde que altra.
20 En lorde del antecedent està lorde del consequent.

XLV *De visitació*

Deus visita ab bontat los bons e ab pasciencia los mals.

2 Enaxí se deu seguir humilitat de pasciencia, com bé de bontat.

3 Qui no es humil per paciencia, serà humiliat per justicia.

4 Més val esser humil per libertat que per força.

5 Visita Deus ab donar per ço que hom li do.

6 Aquell es pobre qui de Deu pren e no dona.

7 Visita Deus ab amor per ço que sia amat.

8 Tot home desama Deus, qui no lama.

9 Visita Deus los homes ab tribulacions per ço que hagen fort coratge.

10 Sens adversitats, es negú home provat.[1]

11 Visita Deus los homens ab enfermetat per ço quel beneesquen con son sans.

12 Aquell beneex Deus en sa sanitat qui là beneít en sa infirmitat.

13 Visita Deus ab justicia per ço que la[2] amen.

14 Qui ama justicia no ha paor de peccat.

15 Visita Deus ab esperança per ço que sia membrada la sua misericordia.

16 Enfre esperança e misericordia no ha neguna contrarietat.

1. A, proat (?).—2. V, M, *homines cum justicia ut ipsum.*

Digitized by Google

17 Visita Deus los peccadors ab pietat per ço que ploren lurs peccats.

18 Qui en est món[1] plora son peccat, en laltre riu.

19 Visita Deus los homens ab consciencia per ço que vetlen.

20 Qui ab consciencia sadorm, ab consciencia mor.

XLVI *De consolació*

REMEMBRA Deus als homens la sua encarnació per ço que sien consolats.

2 Negun pot tant perdre, com per encarnació li es dat.

3 Deus remembra la sua passió als homes per ço que sien consolats.

4 Negú qui la passió de Deu membre, pot esser desesperat.

5 Consola Deus ab amor per ço que sia temut.

6 Qui tem Deu tot lama.

7 Consola Deus ab sa infinitat per ço que les coses finides no sien trop amades.

8 No sab amar qui ama més bé fenit que infinit.

9 Consola Deus ab eternitat per ço que hom no tema los treballs daquesta vida.

10 No ha paor qui gran bé espera.

11 Consola Deus ab donar e perdonar.

12 Qui tramet esperança, espera do e perdonança.

13 Consola Deus los homes ab vertut per ço que ab ella[2] sien francs.

14 Qui es consolat ab vertut, tost se riu.

15 Consola Deus los homes, con sí matex lur fa entendre.

16 Qui Deus entén, de què fretura?

---

1. A, est en mon.—2. V, M, *cum virtutibus ul cum illis.*

Digitized by Google

17 Consola Deus los homes ab veritat.
18 Qui veritat ama, què pot perdre?
19 Consola Deus ab santa vida.
20 Qui viu sant, no mor.
21 En la paciencia de Deu estàn consolats los pacients homens.
22 Emperò, qui pot esser consolat e que Deus sia tant desonrat?

XLVII *De consell*

DEUS consella los homens que facen bé per ço que haja raó quels faça bé.
2 Qui no creu lo consell de Deu, creu lo consell del demoni.
3 Deus consella als homens que no facen mal per ço car nols en vol forçar.
4 Qui es consellat ab libertat, ab libertat se deu lexar forçar.
5 Consella Deus amar per ço que sia amat.
6 Tot consell qui es contra Deu es mal.
7 Més val consell dome savi que de ric.
8 Qui es humil e gentil, bon consell dona.
9 Consell dome avar, fa molt a duptar.
10 No demans consell de sabor a gustar malalte.
11 No demans consell de color a home cec.
12 Ans demana consell, que obs te sia.
13 Consell sens deliberació es duptós.
14 Esguarda les mans del home quit consella.
15 Not consells enans ab abtre que ab tu matex.
16 Negun consell es tant perillós com aquell que hom ha ab sí matex.
17 Negú ha libertat en consellar sí matex.
18 Molt dóna qui bon consell dona.

Digitized by Google

19 Aquell es traidor qui dona fals consell.

20 Negú consell es bo sens caritat e esperança.

XLVIII *De confort*

Deus ab sa gran força esforça la força dels homens.

2 Deus ab sa bontat esforça e conforta la bontat dels homens.

3 Conforta Deus ab son amar lamar dels bons homens.

4 Confort per temor no val tant com per amor.

5 Qui vol confortar son amar, poslo en esperança.

6 Ab una vertut esforça hom altra.

7 Home pacient nol cal confortar.

8 Aquell qui mills ama sab més de confort.

9 Qui més ha que no pert, nol cal confortar.

10 Confort dànima malauta està en contricció confessió e satisfacció.

11 Home fals no reeb confort.

12 Més està conort[1] de peccador en suspirs e plors, que en dejunis ne en aspres vestedures.

13 Qui bés conorta, ben sesforça.

14 En perdre[2] Deu no ha conort.

15 Desconort se cové a aquell qui fa la injuria, e conort a cell qui la pren.

16 En infern no ha negun confort.

17 Si és desconortat per paor, conortat ab amor.

18 Ab lo poder de Deu tesforça, e no seràs vençut.

19 Qui es leyal, de què s desconorta?

20 Cascun treball que hom sofer per Deu, conforta.

1. V, M, *confortatio*.—2. V, M, *Qui perdit.*

Digitized by Google

XLVIIII *De deffensió*

Si Deus no deffenía los homens als demonis, tot home peccaría.

2 Deffès nos Crist ab sa mort, de mort.

3 Les divines raons deffenen nostres actus ab los lurs.

4 Casceuna semblança ha appetit a deffendre sa semblança.

5 Ab major bontat deffèn hom la menor, de mal.

6 Foll es quis cuyda deffendre de vici sens vertut.

7 De tot vici [te] deffín ab son contrari.

8 Quis defèn ab leyaltat, no haja[1] paor.

9 Mills se deffèn hom ab veritat que ab sagrament.[2]

10 Si not pots deffendre ab una vertut, defffnte ab moltes.

11 Si not pots deffendre ab poca vertut, deffnte ab gran.

12 Deffensió de vertut es pus fort que de espasa.

13 Dome pascient negun se pot deffendre.

14 De home quit menassa te deffín ab callar.

15 [Negun hom se deffèn bé[3] ab falsa escusació].

16 Negú home se deffèn bé quant es irat.

17 En tota deffensió es necessaria discreció.

18 Quis deffèn ab humilitat, venç ab pietat.

19 Ab la fi de Deu deffèn hom la sua.

20 Mills se deffèn hom ab oració, de temptació, que ab dejuni.

---

1. V, *non habet*. — 2. V, M, *cum juramento*. — 3. V. M, manca la traducció d'aquest adverbi.

L *De sanador*

SENS amor no sana Deus los homens de peccat.

2 Lo primer metge qui sana ànima malauta, es Deu.

3 Lo segon metge qui sana ànima malauta, es consciencia.

4 Lo terç metge qui dona sanitat, es contricció.

5 Lo quart metge qui aporta sanitat, es confessió.

6 Lo quint metge qui dona sanitat, es satisfacció.

7 Lo metge qui conserva sanitat, es oració.

8 Qui sana ls actus, sana les potencies.

9 Ab bo amar es sanada volentat malauta.

10 Folla es la ànima qui es malalta per lo cors.

11 Negú home malalte sana bé altre.

12 Més val sanar ab amor que ab temor.

13 Foll es qui no consira pus suvín en la sua malautía que en altra.

14 A poca malautía no ha obs gran metge ne moltes paraules.

15 Qui vol sanar sí matex de peccat, am Deus més que altra cosa.

16 A poca amor nos lexa Deus amar.

17 Neguna consciencia ha repòs en malautía.

18 Greu cosa es sanar antiga malautía.

19 Qui sí matex no sab sanar, mal sab sanar altre.

20 No sab la bontat de sanitat qui no ha estat malaute.

LI *De castigament*

DEUS castiga son amic ab amor e son enemic ab temor.

2 Per exempli castiga Deus .j. home ab altre.

Digitized by Google

3 Remembra Deus als homens les penes infernals per ço ques castiguen.

4 Sens vertut no pots castigar altre.

5 Si no pots castigar ab donar, castiga ab tolre.

6 Home obtinat no es castigable.

7 Ans castiga ab cortesía que ab vilanía.

8 No reprenes altre sens raó.

9 No castíes con és irat.

10 Més val esser castigat per son amic que per son enemic.

11 A gran falliment gran càstic, e a poc petit.

12 Més val càstic en dejú que en dinat.

13 Tot home qui castía es amable.

14 Qui castiga ab bontat nos penet.

15 No castics negú sens deliberació.

16 Més val càstic de .j. home[1] que daltre.

17 Castiga ton amar ab temor.

18 Castiga ton entendre ab humilitat.

19 Castiga ta boca ab dejunis.

20 Castiga ta lengua ab silenci.

LII *De nodriment*

NODREX Deus a la sua fi la fi dels homens.

2 Ab la memorabilitat de Deu nodrix ton membrar.

3 Ab la intelligibilitat de Deu nodrix ton entendre.

4 Ab la amabilitat de Deu nodrix ton amar.

5 Ab les vertuts dedins nodrix les defores.[2]

6 Més val nudriment per amor que per paor.

7 Nudriment qui es en lo començament, es durable.

8 Enteniment qui es nudrit ab humilitat, tost entén e atorga veritat.

1. M, *castigatio sui*.—2. A, deffores.

Digitized by Google

9 Aquell es ric qui es bé nodrit.

10 Més val ajustar nodriment que diners.

11 Nodrix ton amic ab amor e ton enemic ab paor.

12 Més val nodrir son amar ab vertut, que son cors ab menjar.

13 Nodrix ta boca ab veritat e ab belles paraúles.

14 No nodresques ton enemic en ta casa.

15 Qui sí matex no nodrex, altre desnodrex.

16 Nodrix vergonya en tos ulls.

17 Nodrex ton cor ab esperança.

18 Nodrixte ab pasciencia per ço que hajes pau.

19 Nodrixte ab abstinencia per ço que hajes deliberació.

20 Mals nodriments son carreres de tots mals.

LIII *De endreçament*

Deus ha lo món endreçat a bona fi, e home là desviat ab peccat.

2 Deus ha endreçat lo món ab encarnació, e homen là desendreçat meinspreant son aveniment.

3 Endreçat ha Deus lo món a sa honor, e home là desendreçat menyspreant son honrament.

4 Endreça Deus lenteniment a veritat, e home lon desvía ab falsetat.

5 Endreça Deus bo membrar, e home lo desvía ab ublidar.

6 Deus endreça home a perdonar, e home sen desvía ab desesperar.

7 Si vols endreçar ta volentat, ama més Deus que totes coses.

8 Si vols endreçar ton entendement, sotsposa vér o fals en lo començament.

9 Ab bo remembrament endreçaràs ton amar e entendre.

Digitized by Google

10 Qui sendreça ab bon cogitament, se desvía de falliment.

11 Mills sendreça hom ab vertuts que ab diners.

12 Endreça ton amar ab temor.

13 No es endreçat qui descreu veritat.

14 Endreça tes mans a bones obres, e tos peus a bones carreres.

15 Qui sendreça a leyaltat, sendreça a pau.

16 Endreça una vertut ab altra.

17 No poràs endreçar aquell qui not creu ne tama.

18 Endreçat[1] a bé viure e a bé morir.

19 Endreçat a pendre judici.

20 Endreça ton sentir per ço que pusques entendre

LIIII *De emperador*[2]

Ha fets Deus manaments per ço quels homens lo temen.

2 Car Deus mana fer bé, no es escusat qui no fa bé.[3]

3 Deus te fa manament per ço que ab obediencia lonres.

4 Deus fa manament car es senyor e car vol honor.

5 Deus fa manament a tot ton poder, per ço que ab tot ton poder lonres.

6 Deus mana a tu, e tu mana a ton cors.

7 No es obedient qui no tem ne ama.

8 Qui no es obedient al manament de Deu, es lo demoni son emperador.

9 Més val obediencia per amor que per paor.

10 Qui obeex per amor, obeex ab libertat.[4]

11 Qui obeex a veritat, està honrat.

12 Deus te fa manament per ton bé e per sa honor.

13 A Deus tany senyoría, e a tu servitut.

1. A, Endresset *et sic de ceteris*.—2. M, *De praeceptore*.—3. A, qui no fa mal: V, *qui malum facit*.—4. A, alibertat.

Digitized by Google

14 Deus te mana amar vertuts per ço car son les sues carreres.

15 Deus te mana anar a la sua fi, per ço que en ella hajes repòs.

16 Deus te mana més amar major bé que menor.

17 Deus te mana donar per ço car ell te dona.

18 Mana't Deus perdonar per ço que ell te perdó.

19 Deus te mana penedir per ço que no't jutge.

20 Deus te mana que no ams mal per ço que no ams ço que ell no ama.

LV *De elecció*

Ab libertat e amor eleyg Deus los bons e lexa los mals.

2 Si Deus no elegís ab libertat, no elegira per amor.

3 Senes libertat no pot esser gracia en elecció.

4 En Deu aytant primera es libertat en elecció, com bontat.

5 Qui eleyg ab bontat, eleyg ab justicia.

6 No està justicia en elecció de mal.

7 Qui eleyg honrament, a sí matex eleyg treball.

8 No eleyg saviament qui lexa'l bé e pren lo mal.

9 Poc sab de elecció qui enans pren lo petit bé que'l gran.

10 Perillosa cosa es elecció de persona comuna.

11 De bona elecció ha lo món gran freytura.

12 Ans elig bo matín que bo vespre.

13 Qui eleyg sens deliberació, eleyg ab confusió.

14 Més val elèger bo amar que bo sentir.

15 Poc sab de elecció qui pren aquest món e lexa l'altre.

16 Enans posa en elecció ton entendre que ton amar.

17 En elecció no està bé creença.

18 Los pijors enemics de elecció son ignorancia e avaricia.

Digitized by Google

19 Qui eleg sí matex a Deu, eleyg sí matex a sí matex.
20 Elig enans donar que pendre.

LVI *De faedor*

CAR Deus fa bé de bé, no fa bén de mal.
2 Car Deus es gran bé, no fa de gran bé petit bé.
3 Deus no fa sens amor, e no fa per paor.
4 Deus fa de bontat bonificar, e de enteniment entendre.
5 Si Deus feés per diners, hagra freytura.
6 No ha gran poder qui no fa poder de poder.
7 Més pots fer ab gran poder que ab petit.
8 Més pots fer ab franca volentat que ab costreta.
9 Més pots fer sà que malaute.
10 Qui no fa bé fa mal.
11 Qui fa mal desfà bé.
12 Ab fer bé se lunyen los homens de mal.
13 Més pots fer ab donar que ab pendre.
14 Més pots fer al matí que al vespre.
15 No pots tant fer sol com ab altre.
16 Més pots fer ab la ànima que ab lo cors.
17 Con no poràs fer bé ab les mans, fél ab la volentat.
18 Si no pots fer .j. bé [fén altre.
19 Si no pots fer lo bé] que desires ab una vertut, fél ab altre.
20 Tot quant bé faràs, fé per nostre Senyor.

LVII *De valor*

CAR Deus es valor, vol honrament.
2 Qui en Deu no val, res no val.
3 Bo home més val per la ànima que per lo cors.

Digitized by Google

4 Home mal menys val per la ànima que per lo cors.
5 Qui no val a[1] valor contra desonor, res no val.
6 Més val home per vertuts que per honrament.
7 Si vols valer hajes bona volentat.
8 No ams desvalor en loc de valor.
9 Més val valor per humilitat que rei per corona.
10 Neguna cosa val més que valor.
11 Res no val lo rey en la desamor del poble.
12 Més val just amar quel Sol ne la Luna.
13 Neguna cosa val tant poc com mal home.
14 Més val lo clau quel martell, e lome que lor.
15 Aquell ha més de valor qui més lama.
16 De res no es tant gran freytura com de valor.
17 Aitanta valor hauràs com voler ne volràs.
18 Gran fóra valor si hagués en qui fos.
19 Tal cuyda anar a valor qui va a desonor.
20 Si no vals[2] quant poràs, no valràs quant volràs.

LVIII *De senyoría*

Deus es senyor de tot quant es, car ho ha creat.[3]

2 Deus es senyor de ço qui no es en quant ho pot crear.

3 Es Deus senyor[4] per ço car li tany senyoría.

4 Car Deus està senyor ab bontat e vertut, nos tany senyoría sens bontat e vertut.[5]

5 Per senyoría se pertany a servitut bontat e vertut.

6 Sol Deu es senyor sens condició.

7 Més val gran bontat en sotsmès, que poca en senyor.

8 Foll es senyor qui minva son poder.

9 Senyor terrenal es ymage de senyor celestial.

1. A, ha: V, M, *cum*.—2. A, uols.—3. A, creyat.—4. A, senhor.—5. V, M, divideixen aquest proverbi en dos, axí: V, ¶ *Quia deus est dominus est cum bonitate et cum uirtute.* ¶ *Nulli dominium competit sine bonitate et uirtute:* M, 4. *Deus est Dominus cum bonitate et virtute.* 5. *Nulli competit dominium sine boniiate et virtute.*

Digitized by Google

10 Qui ha bon senyor, ha pau.
11 Honor de senyor es honor de sotsmès.
12 Negú home es tant mal com mal senyor.
13 Qui ha mal senyor, de tot bé ha fretura.
14 A senyor se cové amor, e a sotsmès temor.
15 No es dret senyor qui nex en servitut.
16 Pus prop estàs a Deu per bon senyor que per ton fill.[1]
17 Ama més ton senyor que ton frare.
18 Lo rey no am[2] tant son fill com son poble.
19 Sens justicia e pietat nos cové senyoría.

LVIIII *De vencedor*

Deus es vencedor ab raó.
2 Aitant venç Deus ab bontat com ab poder.
3 Deus no venç libertat sens justicia.
4 No pot Deus vençre bontat ne amor.
5 Deus no venç sa semblança.
6 Vinç tu matex e no seràs vençut.
7 Neguna vertut es vençuda.
8 Tu pots esser vençut ab vici.
9 Ab lànima vinç[3] lo cors.
10 Més val vençre sí matex que son enemic.
11 Ab Deu vençràs tots mals.
12 Sens Deu est vençut en totes coses.
13 Humilitat e pasciencia vencen tots vicis.
14 Vinç ans que sies vençut.
15 No vulles vençre ton amic.
16 Si no venç peccat, seràs vençut.
17 Tant tost com seràs temptat, comença a vençre.

1. M, *Propinquior est Deo bonus per bonum Dominium, quam bonus per suum filium.*—2. V, *Rex bonus... non diligit:* M, *Bonus rex non... amat.*—3. A, uiu (uin?).

Digitized by Google

18 Qui es vençut per peccat, es vençut per viltat.
19 Esperança e caritat vencen Deus a mercè e pietat.
20 Si vols vençre mal, membra suvín bé.

LX *De gracia*

FA Deus gracia a quis vol, car es franc.
2 Los termens de gracia son donar e perdonar.
3 Gran gracia fa qui esser humà dona.
4 Gran gracia fa qui sí matex dona.
5 Gran gracia fa qui molt perdona.
6 Elecció sens gracia no es primera.
7 Neguna gracia es mala.
8 Més de gracia està en aquell qui la fa, que en aquell qui la pren.
9 Gracia no la pot pendre mal home.
10 Qui ha gracia de Deu, ha tot bé.
11 Aquell dispòn Deus a gracia qui l'ama.
12 Gracia de bontat es major que donrament.
13 Negú per sí matex es digne de gracia.
14 Més val gracia per pare que per mare.
15 Neguna gracia es per paor.
16 Qui fa gracia, gracia espera.
17 Gracia no es de necessitat.
18 Si no has gracia, no pots fer gracia.
19 A gracia, neguna cosa es primera.
20 Confiat més en gracia que en tos mèrits.

LXI *De misericordia*

DEUS no es pus just que misericordiós.
2 Aitant ama Deus los homes per perdonar com per jutjar.

Digitized by Google

3 Deus no perdona sens judici.

4 No deffall misericordia a cell qui la ama.

5 No ha misericordia qui no la demana.

6 No demans misericordia ab engan.

7 Sens contricció misericordia nos dona.

8 Per ço car misericordia es gran, més ama delir gran peccat que petit.

9 No vol estar misericordia en home qui la tenga ociosa.

10 No haja paor qui perdona.[1]

11 Misericordia guanya qui perdona.[2]

12 Misericordia consuma tots mals.

13 Misericordia es mare de tots bens.

14 Molt mills es dispost Deus a perdonar, que tu a peccar.

15 Misericordia es creador per acció e creatura per passió.

16 Bé daría qui perdona.

17 Qui no dona no perdona.[3]

18 A misericordia negún peccat se pot deffendre.[4]

19 Misericordia e justicia han .j. pare.

20 Sens misericordia negú va segur a la mort.

21 Aquell tama quit perdona.

LXII *De pietat*

PER la fi per que és creat, ha Deus de tu pietat.

2 Car Deus es senyor, no ha pietat per paor.

3 Ab justicia e caritat, mouràs Deus a pietat.

4 Car Deus es just, no ha pietat de tots homens.

---

1. M, *qui facit misericordiam.*—2. A, guanyaria... perdona<va>(?).—3. V, M, fan un sol proverbi d'aquest i l'anterior, units per la conjunció *et.*—4. V, *Nemo contra misericordiam se defendere potest.*: M, *Nullum peccatum potest vincere misericordiam.*

5 Si no pots haver pietat en judici,[1] hagesla en tot cor.
6 Home humil es vestit de pietat.
7 Cerca pietat en aquell qui Deus honra.
8 No cercs pietat en aquell qui no tama.
9 Totes làgremes no son de pietat.
10 Hajes pietat de ta semblança.
11 A crueltat[2] morrà qui pietat no ha.
12 Mellors amics pots haver per pietat que per diners.
13 Qui ha pietat, ha Deus.
14 Més valen suspirs e plors per pietat, que riayes[3] per riquea ne per honrament.
15 Si de tu matex no has pietat, de qui la hauràs?
16 Tot tresor no val pietat de .j. cor.
17 Donar e perdonar pots ab pietat mesclar.
18 En home obtinat no cercs pietat.
19 En infern mor qui viu sens pietat.
20 Ab una làgrema de pietat, te pots mundar de peccat.

LXIII *De abundancia*[4]

CAR Deus es eternal e infinit, es abundancia complida.
2 Aitant abundós està Deus per una raó com per altra.
3 Deus ab la sua fi abunda a totes fins.
4 No pot esser abundancia infinida sens poder infinit.
5 No ha poder abundancia infinida sens actu infinit.
6 Infinit possificar e abundar e infinir, se convertexen.
7 Abundancia infinida no ha indigencia de fores.
8 Tota abundancia de fores, es daquella qui es de dins.
9 Lo abundar infinit cové que sia de infenit[5] abundant e de infinit abundable.
10 Sens essencial abundant abundable e abundar, no pot bontat abundar ne esser abundada.

1. M, *in opere.*—2. V, *Morte crudeli:* M, *cum crudelitate.*—3. A, riayss (?), riayess (?).—4. A, habundancia *(usual)*.—5. infenitz.

Digitized by Google

11 Sol Deus es font infinida de abundancia.

12 Abundancia finida no pot esser eternal.

13 Abundancia de prosperitats, no val abundancia damar.[1]

14 En quant est bo, abundes en bontat.[2]

15 En quant est leyal, abundes de leyaltat.

16 Qui es humil e pascient, de tota res ha abundancia.

17 Sens entendre no pot abundar lenteniment a la volentat.

18 Sens amar no pot abundar la volentat al enteniment.

19 Abunda la volentat lenteniment de son amar, con ama la veritat que ell entén.

20 No pot abundar qui no pot donar.

LXIIII *De regnar*

CAR Deus es rey creador, es son regne creatura.

2 Car Deus es rey creador, regna sobre cors de natura.

3 Car Deus regna ab bontat, es rei de bontat qui es bo.

4 Negú regisme[3] val més que de bontat.

5 Qui viu ab vertut, regna en la mort.

6 Cascuna vertut es regne dome virtuós.

7 Aquell qui fa tot lo bé que pot, es rei de gran regne.

8 Aquell regna, qui sa volentat posseex.

9 Sens libertat no pots esser gran rei.

10 Rei injust es rei de infants.

11 No pot esser bon rei qui no ha bon regne.

12 Bon consell fa bon regne.

13 Plus vals quel rey, si més est bo.

14 Aquell es major rei, qui més de bé ama.

15 No vulles esser tant gran rey de fores, com en ta casa.

16 Car rei està sotsmès a molts, li pertany honor.

1. V, M, *amoris*.—2, A, buntat.—3. V, M, *regnum*.

Digitized by Google

17 La honor de tots està en la honor del rei.
18 Qui desonra rei, molts homes desonra.
19 En la utilitat del rei, està la utilitat de son poble.
20 Major utilitat[1] pot esser en rei, que en comte.
21 Com rei port tant gran fex, tort fa qui no li ajuda.

LXV *De majoritat*

CAR Deus està infinit e eternal, es major que tot quant es.

2 Aitant està Deus major per poder e bontat, com per infinitat e eternitat.

3 Car tots los actus de les divines raons son eguals, no ha Deus en sí neguna majoritat.

4 Si vols esser major per bontat, hajes major bonificar.

5 Si vols esser major per volentat, hajes major amar.

6 Car Deus es major que creatura, volc esser major creatura.

7 Enaxí com Deus està major per deitat, volc estar major per humanitat.

8 Si Deus no fos creatura, no fóra major per creatura.

9 Negun pot esser major en humanitat que home.[2]

10 Negú pot esser major en bontat que bo.[3]

11 Si Deus no creàs una creatura major que totes, no amara major creació.

12 Car Deus ama major creatura, cascuna creatura appetex haver majoritat.

13 No pogra Deus amar major creatura, si no la creàs en major majoritat.

14 Aquella creatura qui mills sembla Deus,[4] es major.

15 Qui més offén Deus en peccat, es major <en colpa>.

16 Qui major es en peccat, es major en pena.

17 Neguna majoritat de mal es amable.

---

1. A, al'humilitat *(al marge)*: M, *humilitas*.—2. M, *quin sit homo*.—3. M, *quin sit bonus*.—4. V, *similior est Deo*: M, *assimilatur Deo*.

Digitized by Google

18 No vulles esser major sens justicia e bontat.

19 Aquell es menor en bontat, qui vol esser major sens ella.

20 Naturalment totes vertuts son majors que vicis.

LXVI *De humilitat*

Per ço car humilitat es bona, covê que Deus, aitant com ha major bontat, haja major humilitat.

2 Major humilitat nos pot haver sens major pasciencia.

3 Per ço que Deus hagués major humilitat, covenc esser encarnat.

4 Per ço que Deus hagués major humilitat, volc esser pobre, venut, ferit, mort e penjat.

5 Lo Sol mostra major clardat, e Jhesu Crist major humilitat.

6 Qui es pus prop a Deu, deu esser pus humil.

7 Humilitat està malalta en humanitat.[1]

8 En nostra Dona e en los apòstols e los companyons de Jhesu Crist, estava humilitat sana.

9 Car los draps on fo envolopat[2] Jhesu Crist foren pus humils, foren mellors.

10 Qui més somelfa, més se fa bo.

11 Humilitat fa testimoni que Deus es senyor.

12 Humilitat escusa, e erguli acusa.

13 Humilitat riu con erguli plora.

14 Si vols esser humil, consira don est vengut ne on hauràs a anar.

15 Per que no es humil aquell qui no sap quant viurà, ne còm ne on morrà?

16 Consira que seràs jutjat, e seràs humil.

17 Aquell es humil qui en sí matex nos confía.

1. A, humilitat (al'humanitat *al marge)*: M, *in mundanis bominibus.*— 2. A, enuolopatz.

18 No sies ergullós per ton amic, car no saps quant tama.[1]

19 Procura ab pietat e caritat, humilitat.

20 No venes humilitat per negú tresor.

LXVII *De suavetat*

A home humil negú poder es tant suau com aquell de Deu.

2 A home ergullós negú poder es tant brau com aquell de Deu.

3 En lo major grau de humilitat fo la suavetat que Jhesu Crist hac en la crou.

4 Suau està Deus car se lexa[2] desonrar.

5 Suau està Deus en perdonar, e brau està en jutjar.

6 Neguna suavetat ha Deus en infern.

7 Ab suavetat poràs deliberar e bé parlar.

8 Ans sies suau per amor que per paor.

9 Carçre de suavetat està carçre de repòs.

10 Suavetat e pau son germanes.

11 Dome suau hajes pietat.

12 Suavetat e pietat no han res partit.

13 Qui es suau, luny es de treball.

14 Home suau, qui lo pot vençre?

15 Si vols atrobar pau, cerca la en home suau.

16 Home suau es hostal de vertuts.

17 Home suau, dona e no tol.

18 Les deffensions dome suau, son benediccions.

19 Negú home suau diu vilaníes.

20 Qui honra home suau, honra Deu.

1. A, tamam (tu ama?). — 2. A, laxa.

Digitized by Google

LXVIII *De membrat*

MEMBRANÇA de Deu es fi de membrar.

2 Deus ha tant gran membrança, que res no ublida.

3 Deus membral bé ab amor el mal ab justicia.

4 Qui membra Deu amant, Deus lo membra en la mort.

5 No es Deus dispost a esser membrat sens amar.

6 Pus sovén membra Deus per amor que per paor.

7 Con membraràs Deu, membra ses raons e lurs actus.

8 On més de bé en Deu membraràs, més de bé hauràs.

9 Més val membrar en Deu una raó, que totes creatures.

10 Si vols en Deu molt amar e entendre, molt hi membra.

11 De Deu aitant ne pots membrar, com ne vols amar.

12 Pus que Deus membrarà totes tes parts après ta mort, perque nol membres?

13 Qui Deus membra justament, Deus lo membra ab misericordia.

14 Deus ublidarà ton peccat si ab esperança membres la sua misericordia.

15 Gran honrament te fa Deus car te membra.

16 Dona a Deus ton membrar per ço que li dons ton entendre e amar.

17 Més val membrar en Deu que en altre.

18 Més pots estendre ton membrar en Deu que [en] altre.

19 Més val membrar Deu que totes coses.

20 Negun deu esser irat si Deus membra.

LXVIIII *De lausor*

Pus loable es Deus per lo compliment que ha en sí matex, que per lo compliment que ha en les creatures.

Digitized by Google

2 Una lausor fé de Deu per una raó e altra per altra.
3 En cascuna divina raó, loa son actu.
4 Loa cascuna divina raó ab altra.
5 Loa Deus car es encarnat.
6 Loa Deus car es creador.
7 No sab de lausor qui loa ço que no entén.
8 Entín Deu per ço quel sapies loar.
9 Loa per amor e no per paor.
10 Neguna lausor qui es per paor es gran.
11 Loa tot ço que Deus fa en sí matex e en altre.
12 Neguna lausor està bona ab lengua mentidera.
13 Loa los bens[1] e blastoma los mals.
14 Not fius en aquells qui a tort te loen.
15 Molt home loa altre per ço que lengan.
16 No lous més les tues obres que les altres.
17 On menys te loaràs del bé que faràs, més seràs loat.[2]
18 Ço que loaràs, loa ab justicia.
19 No blastomes sovín ton amic dels mals, e loalo sovén dels bens.
20 Loa més per vertuts que per prosperitats.

LXX *De nomenat*

NEGUN es tant nomenat com Deus.
2 Negun nom ha tant gran vertut com lo nom de Deu.
3 Qui nomena infinit eternal, Deu nomena.
4 Qui nomena complit, ⟨Deu⟩ nomena.[3]
5 Qui nomena creador, Deu nomena.
6 En lo nom de Jhesu Crist està nom de creador e creatura.
7 En lo nom de Jhesu Crist estàn noms de totes creatures.

1. V, M, *bonos.*—2. V, *laudandus eris:* M, *eris laudabilis.*—3. A, nomena [dieu].

8 Enaxí com peccador es indigne damar Deu, es indigne de nomenar Deu.

9 No nomens Deu sens amor.

10 Ab humilitat e reverencia nomena Deu.

11 No nomens Deu per poques coses.

12 Lo nom de Deu està desonrat en aquells qui lignoren el desamen.

13 Honra lo nom de Deu per lo món aitant com pusques.

14 Lo teu nom sia servidor del nom de Deu.

15 Mellor es lo nom de Deu que ço per quel jures.

16 Tort fas al nom de Deu, si per ell nol nomenes.

17 Quil nom de Deu desonra, tot Deu blastoma.

18 La fi de tots noms està en lo nom de Deu.

19 Més es creada la tua lengua per nomenar Deu, que per menjar.

20 Neguna cosa es tant semblant a Deu, com son nom.

LXXI *De honrament*

Totes coses son creades per honrar Deu.

2 Qui desonra Deus, totes creatures desonra.

3 Honra Deus e seràs honrat.

4 Honra Deus més que totes coses.

5 Propriament honra Deus per ell matex.

6 Molt es foll qui es honrat per Deu e desonra Deu.

7 Ab tot ço que diràs e faràs, honra Deus.

8 Honra Deu on no es honrat e està desonrat.

9 Neguna obra es tant bona com honrar Deu.

10 Deus ha donades totes coses al home, e no li demana altra cosa mas honrament.

11 Aquell vol esser Deu qui ama més honrar sí matex que Deu.

12 Lonrament de Deu es centre de tots honraments.

Digitized by Google

13 Ladre es de tots bens qui a Deu embla son honrament.

14 Qui ha vergonya de honrar Deu, no ha vergonya de vicis.

15 No ha paor de infern qui ha paor de honrar Deu.

16 Lí[1] deus més honrar Deu, on està més desonrat.

17 Suspira e plora car Deus es tant fort desonrat.

18 Per aquells qui per Deus estàn més honrats, està Deus més desonrat.

19 Més e majors desonradors ha Deus en est temps, que en lo temps de la sua passió.

20 Qui més pot Deus honrar e nol honra, més lo desonra.[2]

LXXII *De reclamament*

Deus es reclam dels bons homens.

2 Home peccador no pot reclamar Deu.

3 No es vertader reclam ab onta.[3]

4 No deus reclamar Deus sil desames.

5 Con seràs temptat reclama Deu.

6 En major reclam, major amor.

7 Reclam sens esperança no val re.

8 Bé es ajudat qui bé reclama.

9 A major perill, major reclam.

10 Qui de mal nos penet, per que reclama?

11 Més reclama per Deu honrar que per tu salvar.

12 Més val reclamar per los perills de la ànima que del cors.

13 Reclama ab vertut e seràs exoít.

14 Ab reclam de ta vida, guanya lo reclam de ta mort.

15 Foll es qui espera reclamar son enemic.

---

1. V, M, *Ibi*.—2. M, *et illum non plus honorat, inhonorat illum*.—
3. V, *uituperio:* M, *illusione*.

16 Reclam dome humil puja, e de ergullós davalla.
17 Més val reclam dome sà, que de malaute.
18 Reclam injuriós no es exoít.
19 No reclams Deu con faràs mal.
20 Reclam per fer mal, es reclam del demoni.

LXXIII *De benedicció*

BENEIX Deus e seràs beneít.
2 No es benedicció sens bontat.
3 Qui beneex Deu, beneex totes coses.
4 Beneix Deus car es bo e fa bé.
5 Beneix tu metex en Deu.
6 Sovén beneesques lo nom de Deu.
7 Beneix cascuna proprietat de Deu.
8 Beneix totes les obres de Deu.
9 En totes tes adversitats beneesques Deus.
10 En totes tes prosperitats[1] sia Deus beneít.
11 En les adversitats dels altres, beneix Deu.
12 Molt sap de benedicció qui beneex Deu en les prosperitats de son veí.
13 No es maleít qui Deus beneex.
14 Sovén beneix Deus per ço que suvín lams.
15 Benedicció sens devoció no puja.
16 La benedicció que tramets a Deu taporta la sua.
17 Qui beneex[2] en plorant, beneex amant.
18 Mills estàn suspirs en benedicció, que rubís en la mà del bisbe.
19 Beneix Deu car tà creat home.
20 Beneix Deus car ses encarnat e en carn es mort per salvar home.
21 Beneix Deus en tots los bens que faràs.

1. A, proprietats.—2. V, M, *Qui benedici! Deum.*

LXXIIII *De servir*

CAR Deus es bo senyor, es digne que sia servit per bons homens.

2 Car Deus es gran senyor, requer gran servici.

3 Car Deus es perdurable senyor, requer servici en tots temps.

4 Car Deus es poderós senyor, pot esser molt servit.

5 Car Deus es savi senyor, requer servici de savis homens.

6 Car Deus es amable senyor, requer esser servit ab amor.

7 Car Deus es virtuós senyor, requer esser servit ab virtut.

8 Car Deus es vertader senyor, vol esser servit ab veritat.

9 Car Deus es gloriós senyor, dona gloria a tots aquells quil servexen.

10 Car Deus es senyor sant, vol esser servit per sants homens.

11 Lo servici de Deu es fi de tots altres.

12 Negú servex més Deus, que aquell qui mor per ell servir.

13 Si fas servici a Deu, fas[1] ton servici fi dels altres.

14 Qui [no] servex Deu, servex lo demoni.

15 Negú demoni servex los seus homens.

16 Servexte Deus en quant te sosté et fa bé.

17 Servexte Deus en quant te dona vertuts per guanyar mèrits.

18 Servexte Deus en quant te dona mèrits per ço quet do gloria.

---

1. M, *fac*.

Digitized by Google

19 No pots tant servir Deus com ell te servex.

20 Més pots servir Deus ab ta volentat, que ab tes mans ne ta lengua.

LXXV *De temor*

Ama Deus per ço quel temes.

2 Tim Deus per ço que lams.

3 Qui tem Deus, altre no tem.

4 Si no tems Deu, de totes coses hauràs paor.

5 No est de la amor de Deu[1] sens temor.

6 Més temes Deu quel demoni.

7 Qui no tem offendre Deu, tem offendre lo demoni.

8 Qui molt tem, molt ama.

9 Més temes ton amic que ton enemic.

10 No es temut qui no tem.

11 No hajes paor de les adversitats que Deus dona.

12 Neguna cosa que Deus dona, vén ab paor.

13 Temor es damor, e paor de desamor.[2]

14 A gran perill damor, gran temor.

15 Més val temor en sanitat que en malautía.

16 Con tembràs la justicia de Deu, membra la sua misericordia.

17 No hajes major paor daltre que de tu matex.

18 Qui tem Deu, dorm segur.

19 Més tim los perills de la ànima que del cors.

20 No hajes paor de bon home.

1. V, M, *Non es in amore Dei.*—2. M, *Timor est propter amorem boni, et propter odium mali.*

Digitized by Google

LXXVI *De pregueres*

Poc es Deus pregat segons que li covė.

2 Per tots homens deuría esser Deus pregat, pus que es dells senyor.

3 No prega qui per Deu no prega.

4 A gran offensa gran preguera.

5 No precs qui no t ama.

6 De fals cor, falsa preguera.

7 Més son pregadors que donadors.

8 Més prega Deus per ell servir, que per ta salvació.

9 Més prega per públic bé que per propi.

10 Qui sovén prega, sovén fretura.

11 Més val preguera que escusa.

12 Pus sovén diu de no home ric que pobre.

13 Tal home, tal preguera.

14 Tal fretura, tal preguera.

15 No fasses precs sens esperança.

16 Prega Deus per los morts per ço que en ells ams Deus, e Deus tu e ells am.

17 Si pregues humilment exoít seràs.

18 No es gran preguera qui prega per paor.

19 Deus pregues totes vegades que bén fas.

20 Més val preguera dome sà que de malaute.

21 Si per Deu pregues, no t cal per tu mateix pregar.

LXXVII *De distincció*

Senes distincció de divines persones, foren en eternitat totes les divines raons ocioses.

2 Es distincció de divines persones per ço que de infinitat no sien les divines raons ocioses.

Digitized by Google

3 Sens distinccionar no pogra esser en Deu concordar.

4 Sens distincció, no pot esser producció.

5 Dagent e agible nos seguex neguna obra sens distincció damdós.

6 Neguna fi pot esser sens distincció.

7 Per ço car Deus està aitant Deus per obrar com per estar, ha en sa essencia distintes persones.

8 Aquella es major distincció en qui molts estàn una matexa essencia e natura.

9 Aquella es major distincció en qui molts estàn unes matexes raons.

10 Sens distinccionar, neguna raó pot esser plena.

11 No pot poder de neguna cosa, sens distincció.

12 Ab distincció encerca les veritats e natures de les substancies.

13 Qui removía distincció de causa e deffectu, romanrían[1] en nombre una cosa.

14 Sens distincció, totes coses seríen una.[2]

15 Sens distincció, neguna substancia pot esser.

16 Sens distincció, essencia no hagra en que fos.

17 Sens distincció, neguna cosa fóra.

18 Qui privava distincció, privaría totes coses.

19 En neguna substancia està appetit natural contra distincció.

20 Neguna distincció està mala en bontat.

21 On pus es distinct lo Pare al Fill, més es Pare.

LXXVIII *De concordador*

AQUELLA concordança es major, qui està de infinides persones.

---

1. romanrien?: M, *remanerent*.—2. A, i.ª [cosa].

Digitized by Google

2 Neguna concordança es major en bontat, que de Pare e de Fill.

3 En la granea de la fi està la granea de concordança.

4 Mijà qui està del començament e de la fi, es de gran concordança.

5 Enaxí com lo Pare e lo Fill han concordança per distincció, han concordança en lo Sant Esperit per unió.

6 Tant gran concordança han lo Pare e lo Fill en lo Sant Esperit, que no han en ell mas .j. actu.

7 Tant gran concordança han les divines raons, que totes han .j. matex actu.

8 En Jhesu Crist està major concordança de Deus e de creatura.

9 Neguna concordança es major que aquella que molts han en unitat de persona.

10 No haja paor de vici qui concorda una vertut ab altra.

11 Més val concordança de grans bens, que de petits.

12 Concordança de molts bens te lunyarà de molts mals.

13 Concorda les vertuts dedins ab les defores.

14 Concordança de gran e de petit, no es totes vegades bona.

15 Ton membrar entendre e amar concorda en granea de bontat.

16 Concordança de grans homens, es temedora.

17 Concordat ab humils homens.

18 Concorda moltes fins a una.

19 Conserva concordança de primera entenció e segona.

20 Ab ta consciencia concorda tes paraules.

LXXVIIII *De egualador*

En differents essencies no pot esser egualtat de infinides persones.

Digitized by Google

2 Infinits actus poden esser eguals per infinides persones.

3 Totes les proprietats de Deu son eguals.

4 En tota desegualtat ha majoritat e menoritat.

5 Infinitat e eternitat en totes maneres han egualtat.

6 Neguna duració pot esser egual a eternitat.

7 Si eternitat hagués egualtat ab estranya essen[cia] en durar, hagran[1] infinitat ab aquella en infinir.[2]

8 Bona egualtat damic e damat es amable.

9 Egualtat de gran amic e de gran amat, es gran.

10 Eguala tes vertuts aitant com pusques.

11 A desegualtat de vertuts estàn prop vicis.

12 Per raó del sèn comú apetexen los sèns particulars egualtat en lurs actus.

13 Les potencies dànima han appetit a egualtat dactus.

14 Neguna potencia està plena sens egualtat de molts.

15 No vulles esser egual en poder a ton senyor.

16 Ab tot home vulles esser egual en bontat.

17 Desira egualtat de potencia obgect[3] e actu.

18 Neguna egualtat de vertuts es mala.

19 Greu cosa es destruír eguals vicis.

20 Egualment ama la justicia e la misericordia de Deu.

LXXX *De altea*

TOTES les raons de Deu son pus altes que altres.

2 Les altees en que Deus està son ses raons e ses obres.

3 Neguna raó pot estar alta sens alt actu.

4 En Deu neguna raó està pus alta que altra.

5 Sobre altea de infinitat e eternitat, no està altra.

6 Enaxí com en deitat no pot estar sa bontat pus alta, enaxí en Jhesu Crist creatura no pot estar pus alta.

1. A, agra: V, M, *baberet... aequalitatem.*—2. A, infinit.—3. A, abgiet *corregit* obgect.

7 Segons que la bontat de Deu es alta, requer alta volentat per qui sia amada.

8 Altea de volentat està en granea damar.

9 Negun poder pot pujar en tant gran granea dobrar, com lo poder de Deu.

10 Ab bax entendre no pots pujar ton enteniment a la saviea de Deu.

11 Sens alts mèrits alta gloria no pots atènyer.

12 Neguna cosa està tant baxa com peccat.

13 Per peccat estaràn los peccadors en lo pus bax loc del mon.

14 Si vols esser alt, hajes altes obres.

15 Vertuts son altees dels sants homens.

16 Pus alt està sant ermità en la volentat de Deu, quel rei en la cadira.

17 On pus valràs, pus alt estaràs.

18 Puja ton entendre e pujaràs ton amar.

19 Lo cel no es tant alt com lamar de sant home.

20 On més treballaràs per pujar, més pujaràs.

LXXXI *De significació*

PER la noblea de nombre ternal, està la divina Trinitat significada.

2 En lo compliment de creada bontat està significat lo compliment de bontat increada.

3 Compliment de bontat està per essencial bonificant bonificable e bonificar.

4 En lo braç del rey està significat lo poder de Deu.

5 En la corona del rei està significada la gloria de Deu.

6 En la crou està significada la humilitat de Deu.

7 Neguna creatura significa tant fortment lo poder de Deu, com lo sagrament del Altar.

8 La tua pasciencia significa la pasciencia de Deu.

Digitized by Google

9 On pus estàs pascient, pus significques la pasciencia de Deu.

10 Negú[1] significa més la pasciencia de Deu, que mal prelat.

11 Per contrari, major mal significa major bé.

12 Per les obres defores son significades les obres de dins.

13 Car tu has poc entendre, les menors coses te significquen les majors.

14 Si haguesses gran entendre, les majòts coses te significaren les menors.

15 Una significació està occasió de laltra.

16 Negun sèn significa tan gran granea com effatus.

17 Neguna potencia[2] significa tant gran granea com ymaginació.

18 Ymaginació no significa tant gran granea com enteniment.

19 Més està significada veritat per enteniment, que per altra potencia.

20 Neguna potencia significa ab tant gran treball son obgect, com enteniment.

LXXXII *De perseverança*

En negú ha major perseverança de bontat, que en ella matexa.

2 Neguna bontat persevera fora sí matexa.

3 [Si bontat perseveràs fora sí matexa], estegra fora sí matexa.

4 Neguna bontat persevera en sí matexa sens bonificar.

5 Sol Deus persevera per sí matex.

6 Sens actu no pot Deus perseverar en sa fi.

---

1. M, *Nullus malus homo*.—2. A, Negun sen.

Digitized by Google

7 Lo Pare el Fill perseveren per generació.

8 Lo Pare el Fill perseveren per espiració.

9 Lo Sant Esperit persevera per contemplació.[1]

10 Car la perseverança de Deu està en eternitat, no ha neguna mutació.

11 Cascuna divina raó persevera en son actu.

12 Sens producció, no pot actu de raó perseverar.

13 Sens infinitat no pot poder perseverar en eternitat.

14 Aquell qui ha major perseverança en bé, es pus semblant a Deu.

15 Privació de perseverança es disgregació de vertuts.

16 Aitant con més perseveres en vertut, estàs pus fort per vertut.

17 Senes perseverança no pots atènyer neguna fi.

18 Perseverança està mijà del començament tro en la fi.

19 Negun tresor val bona perseverança.[2]

20 <Qui persevera en vici està en menoritat>.[3]

LXXXIII *De exempli*

Deus ha donat exemplar de sa unitat en la unitat de les creatures.

2 En la singularitat del Sol ha Deus donat exempli de sa singularitat.

3 Les dues natures de Jhesu Crist, qui son una persona, son exemplar que en Deu moltes persones son .j. Deu.

4 En la humanitat de Jhesu Crist ha major exemplar de les divines raons, que en neguna altra creatura.

5 En la bontat de Jhesu Crist has major exempli que sies bo, que en altra bontat.

6 En la amor de Jhesu Crist has major exempli damar, que en altra amor.

---

1. M, *objectationem*.—2. V, *sicut perseuerantia: M, quantum perseverantia in bono*. (Posen aquest proverbi entre els 4 i 5).—3. Traduit de V, M.

Digitized by Google

7 En la humilitat de Jhesu Crist has major exempli desser humil, que en altra humilitat.

8 En la pasciencia de Jhesu Crist has major exempli de esser pascient, que en altra pasciencia.

9 Sol Jhesu Crist està centre de complit exempli.

10 Lo Sol no es tant gran exemplar[1] de clardat, com Jhesu Crist de pietat.

11 Com Jhesu Crist sia tant gran exemplar, per quen prenen los homens tant poc exempli?

12 Qui de Jhesu Crist no pren exempli, pren exempli del demoni.

13 Pren exempli dels bons per amor, e dels mals per paor.

14 Mal home es exemplar de pena infernal.

15 Treball daltre es exemplar de prudencia.

16 Consciencia es exemplar de peccat [e vertut].

17 Una vertut es exemplar daltra.

18 La obra de la potencia es son exemplar.

19 Prin exempli dels sants com son remembrats e honrats.

20 Prin exempli dels mals homes com son ublidats.[2]

21 Negú peccat actual es pus general com[3] mal exempli.

LXXXIIII *De movedor*

Deus no mou neguna creatura sens bontat.

2 Car Deus es infinit, nos mou en moure creatura.

3 Ab sa volentat mou Deus les creatures.

4 Vol Deus que sia moguda creatura, e es moguda.

5 Mou Deus creatura per ço que ellas mova.

6 Mou Deus creatura con causa son effectu, e mouse creatura per natura.

1. A, examplar *(passim)*.—2, M, fa un sol proverbi dels 19 i 20, units per la particula *et*. —3. V, *sicut:* M, *quam*.

Digitized by Google

7 La fi mou lagent, e lagent la forma, e la forma la materia.

8 Ab finit poder pots moure infinit poder a pietat.

9 Negun peccador pot moure Deu a neguna cosa.

10 Si peccador pogués moure Deu,[1] pogra haver ab ell alcuna concordança.

11 Negun moviment de peccador se mou a fi.

12 Ab una vertut pots moure altra.

13 Pus noble moviment es que forma mova forma, que forma materia.

14 Mou tu matex a ta fi matexa.

15 Movent ta ànima ton cors, mous tu matex ab ta part.

16 Encontinent que per vici seràs mogut, te mou a son contrari.

17 Ta franca volentat no la moves a servitut.

18 Mou totes tes raons a bones obres.

19 Qui nos mou a bé, lo demoni lo mou a mal.

20 Tots aquells quel demoni mou, se moven a infernal pena.

LXXXV *De pendre*

En encarnació prés Deus humanitat e no persona, car ja estava persona.

2 Prés la humana natura persona en quant fo divina persona.

3 Si la natura humana fos per *sí* matexa persona, presera divina persona altra persona.

4 Si la natura divina presés altra persona, lexara sa antiga persona.

5 Persona eternal nos pot transmudar en temporal.

1. V, M, *mouere... ad aliquid.*

6 Persona divina ab totes ses raons prês natura humana.

7 Home Crist prês totes les divines raons en divina persona.

8 En humana natura prês divina persona participació ab tota creatura.

9 En la persona de Deu Fill prês humana natura participació ab persona de Deu Pare e de Deu Sant Esperit.

10 Divina persona en natura humana prês mare.

11 En la crou persona divina prês passió en natura humana.

12 Prin de Deu tot quant poràs.

13 Prin de bontat ço que pusques.

14 No pots pendre de Deu neguna cosa sens vertut.

15 Tot Deu pots pendre en ta volentat.

16 Més pots pendre de bontat que de diners.

17 Prin .j. bé e pux altre.

18 Qui pren bona vida, pren bona mort.

19 Aitant gran plaer hajes a pendre per nostre Senyor aversitats, com prosperitats.

20 On més de bé pendràs de çà, més de bé pendràs de là.

LXXXVI *De dignitat*

Per totes maneres es Deus digne de esser honrat.

2 Car les divines dignitats son infinides, està Deus digne que per tot lo món sia honrat.

3 Negú home es digne damar Deu ab peccat.

4 La dignitat de Jhesu Crist es fi de totes dignitats creades.

5 Qui es contra Jhesu Crist no es digne que ús de neguna dignitat.

6 Neguna dignitat pot estar sino en digne.

Digitized by Google

7 Tot home humil es digne daltes coses.
8 Qui cuyda esser digne es indigne.
9 Qui no es digne de bé, està digne de mal.
10 No està neguna fi sens dignitat.
11 Negú està pus luny a dignitat que home ergullós.
12 Tota dignitat esperitual es pus alta que corporal.
13 Pus digne pots esser per vertuts que per linatge.
14 Tota dignitat per Deu es amable.
15 Dignitat menor està per la major.
16 Comuna dignitat està sotsmesa a moltes.
17 Qui es contra comuna dignitat, es contra moltes.
18 Dignitat de rey no pertany a tots homes.
19 Negú es tant contrari a dignitat, com mal prelat e mal príncep.
20 Qui ha dignitat, molt la deu tener car.
21 No pots guardar dignitats sens vertuts.

LXXXVII *De esperança*

Deus està esperança de justs ab justicia e de peccadors ab misericordia.

2 Guarda en la crou si vols haver esperança.
3 No espers bén per tu, mas per Deu.
4 Esperança es missatge de do ajuda e perdó.
5 Tramit esperança ab fortitudo e caritat.
6 Esperança tost va e tost torna.
7 Esperança no va ne torna ab peccat
8 Tal fi, tal esperança.
9 Tal home, tal esperança.[1]
10 Tota esperança dona repòs.
11 Tota esperança està enfre amic e amat.
12 Qui ha esperança, no ha de re paor.

1. M. omet aquest proverbi, i V. en fa un sol amb l'anterior.

13 Esperança està pan dels humils pobres.

14 Negú pot venir a sa fi sens esperança.

15 Dona Deus a sos grans amics grans adversitats, per ço que hajen gran esperança.

16 En moltes prosperitats periclita esperança.

17 Aquell es pus prop a Deu, qui ha major esperança.

18 Esperança e liberalitat[1] han gran concordança.

19 En home avar no hajes esperança.

20 Ab esperança nodrix ton amar.

21 No pots exir de gran pélec[2] sens esperança.

22 Enans tramit esperança a Deu que a tos[3] mèrits, e als homes que a les fembres.

LXXXVIII *De major*

MAJOR es Deus que tot quant es, per infinitat.

2 Enaxí es Deus major que tot quant es, per bontat, com per infinitat.

3 No fóra Deus major que tot quant es, per bontat, sens bonificant bonificable e bonificar.

4 Deus està major que tot quant es, per cascuna de ses raons.

5 La humanitat que Deus près es major en bontat, que tot lo univers creat.

6 Enaxí com Deus volc esser major que tota creatura per deitat, volc esser major que lunivers creat per la humanitat que près.

7 La majoritat de Deu està fi de totes majoritats.

8 Deus no pot esser major per existencia que per agencia.

9 Si Deus fos major per estar que per obrar, no foren infinits los actus de ses divines raons.

1. A, ab (*corregit* e) liberalitat: V, *et libertas*.—2. V, *causa* (?): M, *pugna*.—3. A, totz.

10 Oltra majoritat no està neguna cosa.

11 Enaxí està major per majoritat, com bo per bontat.

12 Jhesu Crist ab ses raons humanes està major que totes altres raons creades.

13 Si Deus no hagués creada creatura en major majoritat, no la amara ab major volentat.

14 Majoritat sens bontat no es bona.

15 Foll es qui cuyda esser major sens major bontat.

16 Més val majoritat per vertut, que per cors.

17 Totes majoritats corporals no valen .j. major membrar entendre e amar.

18 Naturalment totes minoritats son serventes de majoritats.

19 Ab peccat fas menor ta bontat que la bontat del ase.

20 Si estàs menor per paupertat, sies major per santetat.

LXXXVIIII *De amistat*

Si en eternitat no fossen amic e amat, no fóra en Deu infinida amistat.

2 Infinida amistat està de infinit amic e amat.

3 Per amic fenit no pot esser infinit amat.

4 Enaxí com Deus vol esser major amic per deitat, vol esser major amic per humanitat.

5 Si Deus no amàs ab majoritat, no fora ab majoritat amable.

6 Pus que Deus es amable ab majoritat, nol pòts ab menoritat[1] amar.

7 Major amistat està per major bontat.

8 Morals vertuts son missatges damic e damat.

9 Major amistat requer major propinquitat damic e damat.

1. A, menoritatz.

Digitized by Google

10 Aquell es bo amic qui plora per la desonor de son amat.[1]

11 No es bo amic qui tem morir per honrar son amat.[1]

12 No es bo amic qui parla més daltre que de son amat.

13 Poc ama qui ha vergonya donrar son amat.

14 No ries si ton amic està malaute.

15 Les infirmitats[2] que lamic ha per amar, son metges de la sua volentat.

16 Prosperitat damat està tresor damic.

17 Poc sab damar qui damar senuja.

18 Sanitat damat està sanitat[3] damic.

19 Malautía damat es malautía damic.

20 Bo amar està centre de treball e repòs.

XC *De desirar*

Negú es tant desiderat com Deus.

2 Molt suspira qui Deus molt desira.

3 Tot or no val suspir de bo desir.

4 No pot haver major desir, qui infinida bontat desira.

5 Qui plus desira, plus sab de viure.

6 Privació de desir es morir.

7 Aquell es gran qui ha gran desir.

8 Qui met tot son poder en desirar, no està ociós.

9 Ociositat de desirar, es ociositat de viure.

10 Desira e viuràs.

11 Desirar sens vertut es enversa figura de desir.

12 No es pobre qui desira.

13 No està dousor en plorar sens desir.

14 Douses son les làgremes qui venen per desir.

15 Amar no es desirar[4] sens servir.

16 Aleuja lo greu fax dobediencia ab desir.

1. A, senyor.—2. A, infinitats.—3. A, malautia.—4. V, *Amatus non est desideratus*; M, *Amatus non desideratur.*

Digitized by Google

17 Desir quil cors no languex, no es gran.
18 Més val suspir en desir, que honrament en príncep.
19 Qui no desira no ateny.
20 Trist viu qui no desira.
21 Desirar a tot home es comunicable.

XCI *De fermetat*

Deus es tant ferm que no s mou.
2 Aitant ferm està Deus en obrant com en estant.
3 Les raons de Deu ab lurs actus son fermes.
4 Si vols estar ferm, en Deu te ferma.
5 Ferma tes raons en les raons de Deu.
6 <Ferma ta bontat en la bontat de Deu>.[1]
7 Ferma la tua fi en la fi de Deu.
8 Neguna potencia sens son actu està ferma.
9 No està ferm qui no s ferma.
10 Qui no està ferm en vertut, està fermat en vici.
11 Negú se pot deligar de vici si no s ferma en vertut.
12 [Ferma ta libertat ab vertuts].
13 Ferma ton poder a[2] major fi.
14 De major fi no defferms[3] ton voler.
15 Qui es temptat, requer esser fermat en la fi de bontat.
16 Ans que respons,[4] ferma ta paraula a[5] deliberació de entendre.
17 Enans que eleges, ferma ta volentat a entendre.
18 Qui està ferm no ha paor.
19 Qui no està ferm no està segur.
20 Si alcun te desferma, més te ferma

1. Traducció de V, M.—2. V, M, *cum*.—3. A, desferms (?).—4. A, respon[a]s.—5. V, *cum*.

XCII *De pascient*[1]

Car Deus es simpla forma, no està en ell material passió.

2 Lo Fill el Sant Esperit son persones passives en quant son productes.

3 En Deu cascuna passió es forma en quant es de forma.

4 Per misericordia ha la divina justicia pasciencia.

5 En la creu hac la divina natura pasciencia per la humana.

6 En esta vida està Deus pascient a peccador per ço que en bontat[2] se convertesca.

7 Pascient està Deus a peccador en quant li lexa usar de les[3] creatures.

8 Segons que son molts peccadors, es gran la pasciencia de Deu.

9 La pasciencia de Deu està fi de totes pasciencies.

10 Neguna pasciencia es pus semblant a la pasciencia de Deu, que aquella de rey.

11 Pasciencia de rey es mirall de moltes pasciencies.

12 Pasciencia de rey està alta per ço que molts la vegen.

13 Tota pasciencia està per amor.

14 Pasciencia no ha de res paor.

15 En pasciencia han adversitats dels homens humils, repòs.

16 Qui es pus pascient es pus sant.

17 Força e pasciencia no han re partit.

18 Sies pascient e vençràs.[4]

19 Pasciencia està reffugi de vertuts.

20 Pasciencia està port de sants homens.

1. A, passi[encia]. — 2. V, M, *ad bonitatem*. — 3. V, M, *suis*. — 4. M, *Si es paciens, vinces*.

Digitized by Google

XCIII *De leyaltat*

NEGÚ es tant leyal com Deus.

2 Totes leyaltats son filles daquelles de Deu.

3 Si totes bonees fossen eguals, leyaltat estegra egual en tots homens.

4 Poca està leyaltat en home qui no dona de grat.

5 Leyaltat no ha de res paor.

6 Qui més toca leyaltat, més la encén.

7 Bon hostal pren qui ab leyaltat alberga.

8 Trista està leyaltat, car tració està en tants homens.

9 Sies leyal e seràs ric.

10 Volentat qui ama leyaltat, no ha fretura.

11 Aquell ha mal matí qui no ha leyal veí.

12 Negú escut es tant fort com leyaltat.

13 De leyaltat negú home ne pot trop haver.

14 Leyaltat es figura de pietat.

15 Qui toca leyaltat, toca consciencia.

16 Sens leyaltat, pau no pots haver.

17 A senyor leyal, consell leyal.

18 Negun ha tant gran necessitat de leyaltat, com comuna persona.

19 Negun ha tants traidors com persona comuna

20 Leyaltat ella matexa se guarda.

XCIIII *De presencia*

SOL Deus està presencia eternal e infinida.

2 Deus està present a tot quant es.

3 A la divina possitivitat està present infinida possibilitat.

Digitized by Google

4 A la divina saviea e volentat estàn presents infinit poder e bontat.

5 A cascuna de les divines raons està present son actu.

6 A ton enteniment està present ta possitivitat per ço que no sies della ociós.

7 Representa a ta volentat la possibilitat que has en fer bé.

8 Lo bé que pots fer, representa a ta volentat ab esperança.

9 Representa a ta volentat ab ta memoria grans amabilitats.

10 Naturalment amativitat ama grans[1] amabilitats.

11 Si ta volentat no ama fer bé, representa li pena.

12 Con seràs temtat per vici, representa a ta volentat vertuts.

13 En presencia de vertuts, estàn vicis airables.

14 Representa a tos ulls la creu e humils vestedures.

15 Representa a tes orelles honestes paraules.

16 Sovén representa a ta ymaginació laltre segle.

17 Representa a ta consciencia tos peccats.

18 Representa a tos peus segures carreres.

19 Representa a tes mans grans obres.

20 Representa a ta lengua veritat.

XCV *De nobilitat*

NEGÚ ha tant antiga nobilitat com Deus.

2 Car lo poder de Deu es antic, està poder noble per antiquitat.

3 Perseverança de bontat està font de nobilitat.

4 Qui es noble per nativitat, deu esser molt contrari a viltat.

---

1. M, *praesentes.*

Digitized by Google

5 Tot hom bo es noble.

6 Negú es tant noble per nativitat com per humilitat.

7 Volentat no està noble sens noble amar.

8 Bé es foll qui ab vils obres cuyda esser noble.

9 Qui montiplica vertuts, montiplica noblea.

10 Neguna viltat es tant gran com aquella qui està per vicis.

11 Home vil per peccat no deu aministrar home noble.

12 Molt estàn mal en home noble, vils paraules.

13 Molt està injuriada nobilitat en mal príncep.

14 En la noblea de la fi està la noblea de les obres.

15 No edifics noblea sobre viltat.

16 Negú poder es tant noble per deners com per sí matex.

17 Conserva e acompanya una nobilitat ab altra.

18 Poc sab de nobilitat qui la ven per deners.

19 Qui ha[1] major noblea, ha major riquea.

20 Neguna noblea ha vergonya.

XCVI *De entenció*

TOT quant ha en Deu es per principal entenció.

2 En Deu una raó està per entenció de laltra.

3 Solament en Deu son entencions eguals.

4 Les majors entencions son de Deu.

5 En Deu, principal entenció no fretura de segona.

6 Ama Deus per sa bontat, e amar làs per entenció primera.

7 Si ames Deus per ta utilitat, ameslo per entenció derrera.

8 Qui ama viure per Deu servir, e menjar per viure, posa entenció en orde.

---

1. V, *diligit:* M, *amat.*

Digitized by Google

9 Per entenció est creat, e segons entenció seràs jutjat.
10 Per ypocresía està entenció en greu malautía.
11 Qui perversa[1] entenció, perversa sa fi.
12 Fi es de la primera entenció, e segona entenció es de la primera.
13 Pública utilitat està primera entenció de moltes.[2]
14 Ab falsa entenció no pots haver salvació.
15 Passió de segona entenció, es[3] grex de la primera.
16 Negun se pot escusar de bona[4] entenció.
17 Aquesta vida es per la segona entenció, e laltra per la primera.
18 Negú està pus contrari a entenció que simonía.[5]
19 Ab la segona entenció servesques e guardes la primera.
20 Qui ha bona entenció, ha totes escuses.

XCVII *De procuració*

Ab incarnació e passió procurà Deus nostra redempció.
2 Car Deus procurà nostra salvació ab passió, nos cové procuració ab delectació.
3 Procura .j. bé ab altre.
4 Procura una vertut ab altra.[6]
5 Procura amistat de bo home ab bontat.
6 Guardat de procurador qui am més son honrament quel teu.
7 Home ergullós procura com sia senyor.
8 Qui procura ab humilitat, procura ab leyaltat.
9 Sens caritat e vergonya negú es procurador.
10 Procura ab veritat ço qui tes comanat.
11 Procura salvació en ta sanitat.

1. V, M, *suam intentionem*.—2. V, *plurium*: M, *multorum*.—3. A, e es.—4. M, *de prima*.—5. A, simonia[c]: V, M, *simoniacus*.— 6. V, M, fan un sol proverbi d'aquests dos units per la conjunció *et*.

Digitized by Google

12 No lex procuració de ton bé per altre.
13 Procura honrament a Deu sobre totes coses.
14 Procura a ta volentat bo amar.
15 A ton enteniment procura gran entendre.
16 A ta memoria procura bo membrar.[1]
17 Procura pasciencia a ton cor e abstinencia a tes mans.
18 Procura contra peccat, consciencia.[2]
19 Procura làgremes e suspirs en ta oració.
20 Negú ha tant malvat[3] procurador com lonrament de Deu.
21 Not fius en amar <de> procurador.[4]

XCVIII *De invisibilitat*

Car Deus no ha cors ne color, nos pot veer.
2 Ab vista esperital es Deus visible.
3 Car[5] es intelligible, es visible.
4 Deus es invisible als peccadors.
5 Privada la fi de intellectivitat, es privat son entendre.
6 Intellectivitat ha .j. entendre per fi e altre contra fi.
7 Tot entendre qui es per fi es vertuós.
8 Tot entendre qui es contra fi es viciós.
9 Ab just entendre veu los justs Deus.[6]
10 Ab injuriós entendre veen[7] los injusts Deu.
11 Qui entén Deu ab injuriós entendre, ha pena.
12 La visibilitat de Deu no es útil sens santitat.
13 No desira esser en foc aquell quel foc crema.
14 Negú peccador desira veer Deu.
15 Negú desirer es sens amar.
16 Si vols veser Deu, veges ses obres.

1. A, amar.—2. V, M, trasposen aquest proverbi al següent.—3. M, *parvum et malum*.—4. V. *peccatoris:* M, *mali procuratoris*.—5. V, M, *Quia Deus*.—6. V, M, *uident iusti deum*.—7. A, [no] ueen*:* V, M, *non uident*.

17 No veu Deu qui no veu ses obres.

18 Negú ha plaser en veser obres de son enemic.

19 Poc ama Deus qui més entén ses obres que aquelles de Deu.

20 Vici es privat hàbit de la visió de Deu.

XCVIIII *De inmortalitat*

Per ço car Deus es sens contrarietat, no pot morir.

2 Totes les divines raons morríen si actus no havíen.

3 En eternitat morríen lo poder de Deu e la volentat, sens possificar e amar.

4 Mor la volentat del dampnat en eviternitat, car no pot amar.

5 Mort de volentat està en desamar bé.

6 Mort de enteniment està en ignorar veritat.

7 Mort de memoria està en membrar privació de fi.

8 Mort de pervers enteniment està per entendre veritat.

9 Mort dànima dura en eviternitat.

10 Mort dànima es major que de cors.

11 Neguna mort es tant gran com privació de fi.

12 Aquell auciu sa volentat en quant li[1] priva son amable amat.

13 Qui mor per Deu viu per Deu.

14 Qui no mor per Deu no viu per Deu.

15 Morràs per Deu si vius per Deu.

16 Aquell mor per Deu qui per amor dell treballa son cors.

17 Aquell mor en Deu qui lublida e lignora e nol desira.

18 Qui sa ànima auciu, prodúu mortalitat en inmortalitat.

19 Tota mort es bona qui procura vida.

20 Mort qui poc dura no es temedora.

1. V, *in quantum a se:* M, *qui a se.*

Digitized by Google

C. *De infallibilitat*

Per ço car totes les divines raons han lurs actus infinits e eternals, Deus no pot fallir.

2 Si Deus podía fallir, poría esser no Deu.

3 Qui en quant sí matex no podía fallir, sería Deu.

4 A la tua fi vas con no pots fallir.[1]

5 Aquell pot fallir, qui pot contra la sua fi.

6 Enaxí com pots errar[2] per desordenat poder, pots errar per desordenat voler.

7 Memoria fall per ublidament e enteniment per ignorancia.[3]

8 No ha escusació lenteniment con fall per ignorancia.

9 Escusar pots lenteniment qui fall per ublidament.

10 Escusar pots la volentat con fall per ignorancia.

11 No pots escusar la volentat con fall per entendre.

12 Per trop membrar e amar pots[4] fallir, e no per trop entendre.

13 [Negun pot trop entendre].

14 Tu pots fallir per entendre e amar més .j. que altre.

15 Egualment pots fallir per membrar entendre e amar contra fi.

16 Més pots fallir per les potencies de la ànima que per aquelles del cors.

17 Dues vegades fall qui fa falliment e sescusa.

18 Qui fallent sescusa, moltiplica contensó.

19 Qui fall a scient, digne es de gran puniment.

20 Consumació[5] de falliment està per esperança e penediment.

1. M, *Tendendo ad tuum finem non potes deficere.*—2. A, errat — 3. A, Memoria fal per ignorancia e enteniment per ublidament.—4. A, pot.—5. M, *Abolitio.*

Digitized by Google

C.ª *De començador*

Deus està començament de compliment.

2 Començament sens eternitat no pot esser infinit.

3 Començament no pot esser complit sens essencial començant començable e començar.

4 Començament no pot esser complit si no comença de bontat.

5 Major bé pots començar de major bontat que de petita.

6 Començament no pot esser major en altre que en sí matex.

7 Negú bé comença ab peccat.

8 Successió de començament es de .j. en altre.

9 Comença .j. bé ab una vertut e altre bé ab altra.

10 Nos penet qui bé comença.

11 Ans que començ neguna cosa, guarda [la fi daquella.

12 Can començaràs, guarda] per qui estàs començat.

13 Ans comença deliberació que ta obra.

14 Beneix enans lo nom de Deu que començ ta obra.

15 Persevera ab bontat en ço que has començat.

16 Molt ha enansat qui ha començat.

17 Comença enans amor que temor.

18 De començar bé no hajes paor.

19 Endressa ton començament ab la sua fi.

20 Neguna cosa ajuda tant a començament com la sua fi.

C.ᵇ *De primera e derrera fi*

Deus es fi per sa fi de tota fi.

2 Car cascuna raó de Deu està fi, està cascuna de ses raons fi de tot quant es.

Digitized by Google

3 Totes fins creades son súbdites a increades.
4 Tota fi creada està sustentada en increada.
5 Neguna fi està sens actu.
6 Si poder no pogués de sí matex possificar, no pogra en sí matex reposar.
7 Neguna fi sateny sens bonificar.
8 Neguna cosa es pus noble que fi.
9 Neguna pena es tant gran com privació de fi.
10 Qui pus prop es de sa fi, més la desira.
11 Car poder pot de fi, està en fi son repòs.
12 Molt més pot poder de fi esperitual, que de corporal.
13 Sens fi damar, no es repòs.
14 Guardies de fi son virtuts.
15 La fi del pastor està en la fi de les ovelles
16 Poc sap de fi, qui poc la membra e la ama.
17 Qui no va a fi, va a privació della.
18 Qui ama fi, tots bens ama.
19 Gran desonor fa a fi, qui no la desira.
20 Qui no honra fi, desonra Deu.

Digitized by Google

De la segona part daquest LIBRE, e primerament

C.I *De ens*

ENS es ço qui ha totes coses.

2 Qui nomena ens, nomena totes coses.

3 Defora ens no està neguna cosa.

4 Ens es centre de totes coses.

5 Neguna cosa es major que ens.

6 Tot ens es amable.

7 No ens en ens es airable.

8 Per no ens priva ens de sa fi.

9 Sol peccat es no ens qui està en ens.

10 Negun ens es naturalment de no ens.

11 Si ens fos de no ens, fóra no ens alcuna cosa.

12 Solament per creació es ens de no ens.

13 Solament per peccat ha ens inclinació a no ens.

14 Si ens hagués inclinació a no ens sens peccat, fóra no ens alcuna cosa.

15 Tot ens menor està sotsmès a major.

16 Es ens qui es per estar, e ens qui es per obrar.

17 Ens qui es per estar, es per sí matex; e ens qui es per obrar, es per altre.

18 De .j. ens es altre, e de .j. son molts.

Digitized by Google

19 Per composició .j. ens està de molts.
20 Tot ens està accident o substancia.

C.II *De no ens*

No ens es ço qui no ha neguna cosa.
2 No ens fóra ens si hagués alcuna cosa.
3 En ens, peccat e no ens se convertexen.
4 Sens enteniment, no ens no fóra nomenat.
5 Deus no consira no ens.
6 Si Deus consiràs no ens, fóra no ens alcuna cosa.
7 Sol home consira no ens.
8 Superflua consideració es qui consira ço qui no es.[1]
9 Per privació de ens està especial no ens.
10 Especial no ens e privació se convertexen.
11 General no ens està tant solament en consideració.
12 Denant no ens no està neguna cosa.
13 Si denant no ens estegués alcuna cosa, fóra no ens alcuna cosa.
14 Si no ens fos intelligible, hagra alcuna cosa.
15 Si ens e no ens fossen contraris, fóra no ens alcuna cosa.
16 En affatus no ens e negació han concordança.
17 Enaxí ha no ens concordança ab corrupció per generació, com [ab] affatus per negació.[2]
18 Solament per falsetat ha no ens concordança ab negació.
19 Enaxí es no ens sustentat en falsa supposició, com en peccat.
20 Si no ens nos covertís ab ço que ha, fóra alcuna cosa.

---

1. V, *Qui non ens considerat superflue considerat.*—2. M, *habet concordantiam cum generatione per corruptionem, sicut cum affirmatione per negationem.*

C.III *De bonea*

BONEA es ço per que bo fa bé, e[1] per açò bona cosa es esser e mala no esser.

2 Enaxí es fet bé per bontat, com colorat per color.

3 Per ço car bontat es raó de bé, es bo l esser d aquell bé.

4 Car bonea e malea son contraris, es mala privació de bé.

5 Esser de mal es mal, e esser de bé es bo.[2]

6 Privació de mal es bé.[3]

7 Si bé fos de mal, privació de mal no fora bona.

8 [Si mal fos de bé, privació de bé fora bona].[4]

9 Si de bonea e malea fos alcuna cosa, fóra lo seu esser bo e mal, e la sua privació atretal.

10 Tot ço qui es bo, es per bontat bo.

11 Neguna cosa està en especia de bontat si no es bé.

12 En quant bonea està raó a tot bé, es començament de tot bé.

13 Si neguna bonea fos substancial, fóra substancia pus bona per altre que bontat.

14 Bonea substancial es natural.

15 La bonea de granea es accidental.

16 Bonea de justicia e caritat es moral.

17 Si bonea fos sens actu, no pogra esser d ella negún bé.

18 Negú actu de bonea pot esser mal.

19 Tot ço ab qui participa bonea, cové esser bo.

20 Car bonea està major en granea que en poquea, son granea e poquea bones per bonea.

---

1. V, omet la conjunció i posa calderó, dividint aquest proverbi en dos.—2. V, trasposa aquest proverbi al següent.—3. M, *bona*.—4. M, *non esset mala*.

C.IIII *De granea*

Granea es ço per que bonea duració poder e les altres raons son grans.

2 Granea està raó a gran que produga gran.

3 Negú gran pot produír sens magnificar.

4 Negú gran pot produír poquea de granea.

5 Si no fos alcuna granea substancial, fóra accident pus gran que substancia.

6 Tota granea substancial es natural.

7 Granea natural accidental està estrument de granea substancial.

8 Tota granea moral es accidental.

9 Enaxís descové que gran no sia de granea, com se descové que sia de poquea.

10 Granea està essencia de gran.

11 Si granea no fos general començament, fóra sobre ella[1] començament qui no fóra gran.

12 Sens natural magnificant magnificable magnificar, neguna granea fóra sí matexa.[2]

13 Neguna bona granea es mala.

14 Tota bonea ha major concordança ab granea que ab poquea.

15 Negú gran mal es de gran bonea.

16 Neguna granea de mal es substancial.

17 Car tota bellea es bona, neguna granea de bellea es occasió de mal.

18 Negú poder de granea es de poquea.

19 Per justicia alcú gran mal es bo.

20 Tota granea de peccat es innatural.

1. A, sobrela.—2. V, M, *esset hoc quod est.*

Digitized by Google

C.V *De duració*

DURACIÓ es ço per que bonea granea poder e les altres raons duren.

2 Enaxí dura bonea per duració, com duració es bona per bonea.

3 Si duració [no] hagués propi actu, durara més per altre que per sí matexa.

4 Sens actu de duració, bonea granea e poder no poden durar.

5 Si poder no pogués de duració, no pogra durar per sí matex.

6 Enaxí prenen bonea granea e poder els altres començaments, semblança de duració, com duració dells.

7 Si duració no fos començament substancial, neguna substancia durara per sí matexa.

8 Neguna duració de mal es substancial.

9 Si duració de mal fos substancial, [duració substancial] fóra mala.

10 Dura corrupció per ço que dur generació.

11 Si generació e corrupció durassen eviternalment, tot nombre hagra eviternal renovellament.[1]

12 Si perpetualment duraven generació e corrupció, negú començament atenyería sa fi.

13 Per duració dactu se pot fi atènyer.

14 Neguna fi pogra durar si nos pogués atènyer.

15 Si fi nos pogués atènyer, negú començament pogra durar.

16 Duració qui no ha fi, no dura.

17 Duració qui ix de generació e corrupció, poc dura.

---

1. V, *redundationem:* M, *revolutionem.*

Digitized by Google

18 Tota duració dura més per concordança que per contrarietat.

19 Duració més dura per eguals parts que per deseguals.

20 Substancia qui no es de corrupció, tots[1] temps dura.

C.VI *De poder*

Poder està[2] ço per que bonea granea duració els altres poden estar e obrar.

2 Pot esser bonea per poder en quant pot esser.

3 Pot bonea per poder en quant pot haver actu.

4 Car poder pot de granea, pot per sí matex esser gran.

5 Si poder no fos part substancial, no pogra de substancia.

6 Negun poder pogra tant de granea com de poquea, si no fos de natura substancial.

7 Si tot poder fos accident, pogra més substancia per accident que per sí matexa.

8 Per poder pot esser substancia de forma e de materia.

9 Sens actu de poder no pogra substancia esser de forma e de materia.

10 Tot possificar se[3] cové mills a raó de poder que a neguna altra raó.

11 Tot poder es pus prop ab son actu a sa fi, que ab altre.

12 Tot poder es pus gran per propria qualitat que per apropiada.

13 Poder derrar no es poder.

14 Poder derrar està per sa privació.[4]

15 Poder de bé està per [sa] duració.

16 Tot poder es pus gran per acció que per passió.

17 [Poder enans se dona per acció que per passió].[5]

1. A, tostz.—2. V, M, *est.*—3. A, si.—4. V, M, fan un sol proverbi d'aquest i l'anterior, units per la partícula *ideo.*—5. V, posa aquest proverbi el darrer del capitol.

Digitized by Google

18 Negú poder de cors es tant gran com dànima.
19 Poder qui no pot de sí matex, no es gran.
20 Tota possibilitat es material.
21 Negú[1] pot més que poder.

C.VII *De saviesa*

SAVIEA està ço ab que savi entèn.

2 Sens actu de saviea, savi no pot entendre.

3 Si saviea es ço ab que savi entèn, no pot savi ignorar ab saviea.

4 Ignorar es privat hàbit dentendre.

5 Privat hàbit de saviea es ociositat que savi fa ab saviea.

6 No es savi qui entèn ab saviea sens bonea.

7 Si savi fos saviea, no pogra ignorar.

8 Si saviea no fos part de savi substancial, desirara més[2] entendre accident que substancia.

9 Saviea ha .j. entendre qui es de sa essencia, altre qui es de sa obra.

10 Saviea accidental ha accidental entendre.

11 Saviea per més entendre es pus gran.

12 Saviea no entèn, mas que savi ab ella entèn.

13 Enaxí com fi de ànima e de cors es home, es savi fi de saviea.

14 Negun poder de saviea es mal.

15 Tota intelligibilitat es bona.

16 Saviea està lum als actus de les parts ab qui participa.

17 Savi no pot usar de saviea sens disposició della e de son obgect.

18 La disposició de les parts ab que saviea participa, està carrera de son entendre.

1. V, *Nihil:* M, *Nulla res.*—2. M, *sapiens plus desideraret.*

Digitized by Google

19 Entendre dedins es causa del entendre de fores.

20 Entendre de fores es aquell qui es de moltes especies.

C.VIII *De volentat*

VOLENTAT es ço per que bonea granea duració poder saviea els altres començaments, son amables.

2 Volentat està ab sa volitivitat[1] causa de vo[li]bilitat estranya.

3 Estranya vo<li>bilitat[2] es la amabilitat de bontat granea e les altres.

4 Volentat està ço ab que volent ha voler.

5 Si volentat no fos part substancial, amara naturalment més accident que substancia.

6 Volentat ha .j. voler per substancia e altre per accident.

7 Voler substancial es incorrompable.

8 Voler accidental es ymage e impremsió de substancial.[3]

9 Volentat ab son voler substancial, mou son accidental.

10 Desamabilitat no es de[4] essencia de volentat.

11 Essencia de volentat no es de contraris.[5]

12 Enaxí guanya volentat especies de amabilitats, com lenteniment de intelligibilitats.

13 On més lenteniment sestén a entendre veritat, més es disposta la amabilitat de veritat a esser amada.

14 Nos seguex[6] que si tot entendre es amable, que sia amable tot entès.

15 Ço per que tot entès no es amable, es car per alcunes males obres es airable.

16 Intelligibilitats son materies de moltiplicació damar.

1. A, uolentat *corr.* uolitiuitat: V, *uolibilitate.*—2. M, *amabilitas.*—3. A, accidental.—4. A, de [la].—5. V, M, fan un sol proverbi d'aquest i l'anterior units per la partícula *quia.*—6. A, No segex.

Digitized by Google

17 Amabilitat per major bontat es més amable.

18 Poder se dona a volentat per ço que pusca amar.

19 Si volentat no pogués amar, superflua fóra tota amabilitat.

20 Volentat se dona a poder, per ço que per ella sia amable.

21 Granea se dona a volentat e poder, per ço que per ella poder sia molt amable.

C.VIIII *De memoria*

MEMORIA es potencia qui estoja e ret les especies que lenteniment e la volentat guanyen.

2 Memoria, una matexa especie pren per intelligibilitat e per amabilitat.

3 Memoria no ret la especie que pren, mas la semblança daquella.

4 Memoria ab .j. matex membrar pren moltes especies.

5 Memoria ab .j. matex membrar pren e ret la especie.

6 Si memoria presés ab .j. membrar la especie e ab laltre la retés, no pogra conservar aquella.

7 Lo membrar qui[1] conserva la especie, es dedins e es substancial; e aquell qui la aporta e la camía, es defora e es accidental.

8 Si no fos en memoria actu substancial, major appetit hagra a membrar los accidents que les substancies.

9 Sens actu substancia⟨l⟩, més membra[2] la memoria los accidents que les substancies.

10 Per lo membrar accidental es nudrit lo substancial.

---

1. A, quel *corr.* qui:—2. V, M, *recoleret.*

11 Tot actu substancial covê esser de la essencia de la substancia.

12 Car enfre memoria enteniment e volentat està differencia, ret memoria al enteniment membrat[1] entès, e a la volentat amat entès.

13 Si memoria e enteniment fossen una potencia, fóra .j. metex actu membrar e entendre.

14 Si membrar e entendre fossen .j. matex actu, la potencia, pus que entesés, no pogra ublidar.

15 Privació dentendre està per ublidar, e de ublidar està per ignorar.

16 Sens differencia, privació de .j. hàbit no pot esser per altre.

17 Sciencia nova està per entendre, e antiga per membrar.

18 Neguna memoria va denant a la volentat.

19 Si memoria anàs denant a la volentat, no hagra volentat deliberació en amar.

20 Poder de membrar, major es per amar que per desamar, e per entendre que per creença.

C.X *De vertut*

VERTUT es neximent[2] de bonea granea duració poder, e dels altres.

2 Vertut natural, major es per substancia que per accident.

3 De encontrament de moltes raons bones, nex vertut bona.

4 D ajustament de moltes raons grans, nex vertut gran.

5 Una vertut es aquella qui es singular, altra aquella qui es comuna.

1. A, membrar (?).—2. M, *est origo unionis.*

Digitized by Google

6 Vertut singular se convertex ab sa especie.

7 Comuna vertut nex de moltes[1] en comuna especie.

8 De la propia vertut del foc, ix apropiada vertut en laer.

9 De propia vertut e apropiada, nex vertut en la planta.

10 Vertut qui nex de moltes unitats, covê esser una e comuna.

11 Tota vertut qui nex es substancial.

12 En les creatures tota vertut qui ix es accidental.

13 Vertut accidental es semblança de substancial.

14 Vertut, per on passa imprem sa semblança.

15 De gran virtut, gran impremsió.

16 Vertut, una ymage imprem en bontat e altra en granea.

17 Neguna vertut moral es substancial.

18 Vertut de vegetativa nex en vertut de sensitiva.

19 Vertut de sensitiva ix en sentir.

20 Si no fos neguna vertut substancial, tot accident hagra major vertut que neguna substancia.

C.XI *De veritat*

VERITAT es ço qui es ver de bonea granea duració poder e les altres.

2 Sens veritat, neguna cosa pot esser.

3 Si veritat no fos, tot quant es fóra fals.

4 Si falsetat fos substancia, neguna substancia fóra veritat.

5 Si en substancia neguna veritat fos substancial, fóra substancia pus vera per accident que per sí matexa.

6 Veritat de bonea no es veritat de granea.

---

1. A, motes.

Digitized by Google

7 Si bonea e granea[1] fossen una cosa matexa, fóra una lur veritat.

8 Tota veritat accidental es sustentada en substancial.

9 Neguna falsetat ha substancial subgect.

10 Tota falsetat es privat hàbit de vertut moral.

11 Si falsetat fos sustentada en substancia, fóra veritat subgect de falsetat.[2]

12 Enaxí es falsetat privat hàbit de veritat, com ceguetat[3] de visió.

13 Tota falsetat es falsa semblança de veritat.

14 Si no fos enteniment, ço qui es fals no hagra nom.

15 Neguna cosa es contra enteniment, mas falsetat.

16 Sens actu de veritat, neguna cosa fóra vera.

17 Naturalment neguna veritat està buyda.

18 Aquells qui umplen veritat, son bonificant bonificable bonificar.[4]

19 Veritat de sí matexa està plena.

20 Totes coses en quant son, son veres.

C.XII *De gloria*

GLORIA es delectació en qui bonea granea duració poder saviea volentat vertut e veritat han repòs.

2 Sens gloria no hagra bonea delectació per bonificar.

3 Sens gloria no hagra granea delectació per magnificar.

4 Sens gloria no hagren bonea e granea delectació per participació.

5 Ab gloria ha cascuna raó delectació per son actu.

6 Ab gloria ha delectació volentat per membrar e entendre.

7 Gloria es repòs de tot bé.

1. A, granam *corr.* granea.—2. A, de substancia.—3. A, segetat.—4. M, *verificans verificabile et verificare.*

Digitized by Google

8 Qui no ha gloria ha pena.

9 Tota gloria es desiderable.

10 Gloria aitant com es pus gran, es desiderable.[1]

11 Si no fos gloria substancial, neguna substancia hagra gloria per sa natura.

12 Per gloria substancial es pus desiderable major gloria que menor.

13 Gloria, on pus prop es de sa fi, es major.

14 Neguna gloria accidental pot esser fi de substancia.

15 Delectació per vegetar es gloria de la planta.

16 Delectació per sentir es gloria danimal.

17 Delectació dentendre es gloria danimal racional.

18 Neguna gloria sateny fora fi.

19 Neguna gloria es major que de membrar entendre e amar.

20 Gloria qui es per especie, no es gran.

C.XIII *De differencia*

Differencia es ço per que bonea granea duració poder e los altres, son raons no confuses.

2 Differencia es lum qui mostra cosa qual es.

3 Enaxí es differencia lum a la volentat de elecció, com al enteniment dentendre.

4 Si differencia no fos, no foren moltes coses.

5 De differencia sens actu, nos seguira neguna cosa.

6 Sens substancial differencia, neguna differencia fóra gran.

7 De major lum, major clardat.

8 Per substancial differencia està en bontat substancial differencia de bonificant bonificable bonificar.

1. V, *tanto desiderabilior:* M, *eo magis est desiderabilis.*

9 Per substancial differencia, forma e materia son differents substancialment.

10 Negú suppòsit pogra produír altre sens substancial differencia.

11 Differencia es començament general de moltitut.

12 Differencia es forma qui departex genre en moltes especies.

13 Differencia trau despecie moltes coses.

14 Sens differencia, no pogra poder de sí matex ne daltre.

15 Si poder saviea e volentat fossen sens differencia, tot poder pogra esser Deu.

16 Si bontat granea e veritat fossen sens differencia, totes veritats foren eguals en bontat.

17 Si totes veritats fossen eguals en bontat sens differencia, foren eguals e no eguals.

18 Neguna egualtat pot esser sens differencia.

19 Per general differencia es cascuna substancia different a altra per essencia.

20 Moltitut es sobgect de general differencia.

C.XIIII *De concordança*

CONCORDANÇA es ço per que bonea granea duració poder e les altres, en .j. e en molts han concordança.

2 [Si concordança no fos, totes coses foren [1] contraries].

3 Concordense bonea granea en .j. suppòsit a constituír qui es bo e gran.

4 Concordense bonea e granea a constituír molts suppòsits bons <e grans>.

5 Concordas bonea ab granea en quant la bonifica, e granea concordas ab bonea [2] en quant la magnifica.

1. A, no era... serien.—2. A, bonam *corr.* bonea.

Digitized by Google

6 Bonea bonifica magnificar, e granea magnifica[1] bonificar.

7 Enaxí com bonea ha essencial bonificant bonificable bonificar, ha granea essencial magnificant magnificable magnificar.

8 Pus gran es concordança de substancia e substancia, que <de substancia e accident, e> daccident e daccident.

9 Es concordança començament substancial per ço que abast a concordar una substancia ab altra.

10 Bona cosa e gran es a concordança que sia substancia.[2]

11 Si concordança no es <començament>[3] substancial, defallhi gran bontat.

12 Si bonea granea defallen a concordança, defall concordança a elles.

13 Si concordança no es començament substancial, es pus gran en concordar substancia ab substancia que en sí matexa.

14 Negú ens ha pus gran essencia per obra que per existencia.

15 Tot ens natural es pus gran per sa essencia que per altra.[4]

16 Concordança ab concordar es luny a contrariar.

17 Concordança e esser se concorden.

18 Car concordança enans ha en sí matexa natura de concordar que en altre, es començament primer e general.

19 Inpossible cosa es que de contraris se seguesca concordança.

20 Si de contraris se seguís concordança, convertiras ab contrarietat.

1. A, bonifica.—2. M, *substantialis*.—3. A, [principi].—4. V, M, *per aliud*.

C.XV *De contrarietat*

CONTRARIETAT [es entremesclada resistencia dalgunes coses per diverses fins.

2 Contrarietat] de diverses fins causa contrarietat de diverses començaments e mijans.

3 Neguna contrarietat ha ab esser concordança.

4 Neguna contrarietat es començament substancial.

5 Si contrarietat fos començament substancial, no fóra contra neguna fi.

6 Si contrarietat no fos contra fi, convertiras ab concordança.

7 [Si] contrarietat fos començament substancial, no pogra esser privat hàbit de concordança.

8 Si contrarietat fos començament substancial, fóra en concordança de bonea e malea, e de bonea e granea.

9 Si contrarietat fos en concordança de bonea e malea, e de bonea[1] e granea, convertiras ab concordança.

10 Contrarietat es començament general <a totes contrarietats específiques>.

11 Si contrarietat no fos començament general, neguna contrarietat fora dejós especie.

12 Contrarietat e privació no posen positiva concordança.

13 Si contrarietat e privació posassen positiva concordança, fóra contrarietat concordança.

14 Corrupció està sobgect de contrarietat.

15 Enaxí san contrarietat e corrupció, com concordança e generació.

16 Sol enteniment fa concordança de contrarietat e corrupció.

---

1. M, *sicut est in concordantia bonitatis.*

Digitized by Google

17 Car contrarietat es contra fi, no pot esser tant gran <com> concordança.

18 Negú començament ha en contrarietat repòs.

19 Contrarietat, qui més la toca, més la moltiplica.

20 Neguna contrarietat ateny fi.

C.XVI *De començament*

COMENÇAMENT es ço qui està denant a totes coses per raó dalcuna prioritat.

2 Enaxí com començament es bo per bonea e gran per granea, estàn bonea e granea començaments per ell.

3 Si no fos començament substancial, la fi de substancia fóra accidental.

4 Neguna concordança es major que[1] de començament e fi.

5 Si substancia no fos de començament e fi, no hagra de que fos.[2]

6 Si substancia no fos de fi, no hagra començament, en començar substancia, repòs.

7 Si substancia no fos de començament, no hagra començament repòs en començar substancia.

8 Sens començament substancial, substancia no fóra començable.

9 Car tot començar es major en començament de substancia que de accident, cové que alcú començament sia substancial.

10 En començar està enans fi que agent, e agent que forma, e forma que materia.

11 Aquell començament qui es pus prop de fi, es començament daquell qui nes pus luny.

12 Una forma està començament daltra.

1. A, que [concordansa] — 2. M, *id de quo esset, non haberet quietem.*

Digitized by Google

13 Tota començabilitat es pus prop a començativitat que a altre.

14 Començar pus prop es a començativitat e començabilitat, que a bonificar.

15 Negú començament ateny fi sens mijà.

16 Enaxí es condició de començament que alcú sia de la sua essencia, com [que] alcú sia aprés ell.

17 Qui es de començament, cové que sia començament.

18 Si ço qui es de començament no fos començament, clau qui es de ferre no fóra ferre.

19 Qui es començat de començament, es començat en genre de començament.

20 Car començat de començament comença en genre de començament, cové que començament sia ens general.

C.XVII *De mijà*[1]

MIJÁ es sobgect en qui fi influex al començament sa semblança, e lo començament la li reffloex, el mijà sap a la natura de cascú.

2 Amabilitat influex sa semblança al amant per ço quel mova a amar.

3 Amant refloex en amar amat qui es semblança damabilitat.

4 Amar es mijà on se conjunyen amant e amable.

5 Enfre perfet amic e amat està amar en lo mig.

6 Mijà qui es de començament e fi, està al[2] mig.

7 Començament e fi estàn per tot lo mijà qui es dells.

8 Substancia es mijà de forma e de materia.

9 Si forma e materia no haguessen substancial mijà, no resultara delles substancia.

10 Negú mijà accidental es tant gran com substancial.

1. A, miga *(usual)*.—2. A, el: V, M, *in*.

11 En la granea de les estremitats està la granea[1] de mijà.

12 Mijà qui està enfre bonea[2] granea e los altres començaments, passa en terç nombre.

13 Granea es pus luny a poquea en son mig que en ses estremitats.

14 Mijà qui es de començament e de fi, aitant prop es a la .j. com al altre.

15 Qui enpatxa mijà a començament, enpatxa fi.

16 Per privació de mijà està privació de fi.

17 Mijà ha per començament treball, e per fi repòs.

18 Mijà accidental es de semblances.

19 Enfre dins e defores cové estar mijà.

20 Tota virtut no està[3] en lo mig de moltes.

C.XVIII *De fi*

Fi es ço en qui començament ha repòs.

2 Per ço car fi es derrera forma, es repòs de les primeres.

3 Neguna cosa es pus complida que fi.

4 Si fi no fos substancia, fóra substancia pus perfeyta que fi.

5 Si fi no fos substancia, fóra major repòs per accident que per substancia.

6 Si fi no fos substancia, pogra poder més de accident que de substancia.

7 Neguna fi es mala.

8 Si alcuna fi fos mala, no pogra bontat en ella haver repòs.

9 Mala fi es privació de bona.

10 [Privació de fi non es re positiu].

1. A, granam *corr.* granea. — 2. A, bonam *corr.* bonea. — 3. M, *Omnis virtus est.*

11 Si privació de fi fos alcuna cosa, foren esser e privació una cosa.

12 Privació de fi es vacuitat dc començament e mijà.

13 En privació de fi estan tots mals.

14 Per gran fi, gran començament.

15 Neguna fi es major que aquella qui es de fi.

16 Enaxí com Deus es primer començament, es derrera fi.

17 Oltra fi no ha negú compliment.

18 Tot ço qui es denant, es conservat per la fi.

19 Totes messes[1] son en la fi.

20 Negú es pus prop a infinit, que fi.

C.XVIIII *De majoritat*

MAJORITAT es ymage de la infinida bonea de Deu e granea eternitat poder saviea e les altres.

2 Tota majoritat es pus semblant a infinitat, que menoritat.

3 Neguna cosa es major que majoritat.

4 Tot ço qui es major, es major per majoritat.

5 Enaxí es bonea major per majoritat, com majoritat bona per bonea.

6 Tota granea ha major concordança ab majoritat, que ab menoritat.

7 Enaxí majoritat ha concordança ab esser, com menoritat ab no esser.

8 Per major bonea estàn majors granea duració poder saviea.

9 Sens majoritat, totes coses foren eguals.

10 Negú grau de comparació fóra[2] sens majoritat.

11 Negú ens qui es de majoritat, pot esser de menoritat.

1. V, *missae:* M, *mensurae.* — 2. V, M, *est*

Digitized by Google

12 Sens majorificar, neguna cosa fóra major.

13 Si majoritat no fos substancia, no pogra esser substancia major que accident.

14 Substancia e majoritat han concordança, e accident e menoritat.

15 Si majoritat no fos substancia, no pogra esser major concordança.

16 Majoritat de .j. accident que daltre,[1] es semblança de majoritat substancial.

17 Si una substancia pot esser major que altra per majoritat accidental, quant més per substancial!

18 Segons major fi, es una substancia major que altra.

19 Aitant quant substancia es de més coses e de majors,[2] es major que altra.

20 Major es substancia per bontat en home, que per extensitat en lo cavall.

C.XX *De egualtat*

EGUALTAT es sobgect de la fi de concordança en la qual han repòs bonea granea duració e les altres.

2 Per egualtat se concorden moltes coses a una matexa fi.

3 Egualtat no requer majoritat ne menoritat.

4 Sens egualtat substancial no pogra ⟨esser⟩ egualtat en major majoritat.

5 Major egualtat pot esser de majors substancies que de menors, e de majors accidents que de menors.

6 Egualtat accidental es semblança de substancial.

7 En egualtat accidental, substancies no poden haver repòs.

8 En egualtat substancial, han substancies repòs.

1. V, *unius accidentis et alterius:* M, *accidentalis.*—2. V, M, *et majoribus quam alia.*

Digitized by Google

9 Major egualtat de substancia està per forma e materia.

10 Major egualtat de bontat està per egual bonificant bonificable bonificar.

11 Major egualtat de bonea e granea[1] està per lur substancialitat.

12 Egualtat de substancies es part delles.

13 Si egualtat de substancies no fos part delles, no foren per totes lurs parts eguals.

14 Sens substancial egualtat, no pot neguna substancia haver substancials parts eguals.

15 Sens egualtat accidental, no pot neguna substancia haver eguals parts accidentals.

16 Sens egualtat de actus substancials, egualtat no pot esser repòs de lur concordança.

17 En egualtat substancial, han substancials actus repòs.

18 Ab major egualtat de substancies sateny major fi.

19 De major egualtat, major concordança.

20 Sens egualtat, genres ne especies esser no pogren.

C.XXI *De menoritat*

MENORITAT es ens prop de no res.

2 En menorificant ha substancia inclinació a corrupció.

3 Si menoritat no fos, negú ens no hagra ab que fos major majoritat.[2]

4 Majoritat e menoritat sàn[3] relativament.

5 Relació de parts substancials es major e pus necessaria que de parts accidentals.

6 Si alcuna menoritat no fos part substancial, no fóra major neguna part substancial.

---

1. A, granam *corr.* granea.—2. M, *majoritas esset major.*—A, son.

Digitized by Google

7 Si no fos menoritat, totes coses foren prop de no res per egualtat.[1]
8 De menor potencia, menor actu.
9 De menor substancia, menor vertut.
10 Detràs menoritat estan majoritat egualtat.
11 Denant menoritat està no res.
12 La cara de menoritat es en vers no res.
13 No res està centre de menoritat.
14 En menoritat fi nos pot atènyer.
15 Menoritat aitant quant es major, es menor.
16 Neguna menoritat de bé es desiderable.
17 Neguna cosa es menor que ociositat.
18 On major es lo peccat, menor es son sobgect.
19 Car majoritat de mal es mala, menoritat de mal es bona.
20 Tota majoritat[2] natural es bona.

C.XXII *De genre*

Genus es ens qui no ha mas parts generals.
2 Genus es ço per qui son començaments generals.
3 Sens genus, especies[3] esser no pogren.
4 Sens genus no pogra esser general bonea a moltes.
5 Si no fos general bontat, de moltes bontats no pogra esser una.
6 Car es general bontat, sàn moltes bontats a comunes.[4]
7 Comuna bontat està en substancia qui es de moltes bontats.
8 Sens general bontat no pogra esser bontat de bontat.
9 En general bontat estàn sembrades moltes bontats específiques.

1. M, *aequaliter.*—2. V, M, *minoritas.*—3. V, M, *species et individua.*—4. M, *ad communem.*

Digitized by Google

10 Si genus no fos ens substancial, no pogren esser dell substancies.

11 Car genus es part de ens, son dell parts generals.

12 Si forma e materia no fossen parts generals, genus esser no pogra.

13 Pus alt està genus per forma que per materia.

14 Sens genus no pogra esser en natura general fi.

15 Tota fi es pus general per forma que per materia.

16 Car genus accidental està sustentat en lo substancials, son los accidents sustentats en les substancies.

17 Enaxí es genus ens confús, com *yle*.[1]

18 En genus estan sembrats los corses qui no son dejós les especies.

19 Genus es font de especies.

20 Car genus no ha figura, nos pot veer ne tocar.

C.XXIII *De especie*[2]

ESPECIE es ens qui no ha mas parts especials.

2 Individuus son parts especials de especie.

3 Car differencia es començament general, fa de genus moltes especies.

4 Car especie es de genre, es començament general.

5 Les especies substancials [son de genre substancial], e les accidentals del accidental.

6 Tota especie es pus prop a fi que genre.

7 Si especie no fos, individuu no fóra.

8 Especie nos pot tocar ne veer.

9 Participació de molts es major per especie.

10 Car especie es començament general, neguna especie es daltra.

11 De pus noble especie, pus nobles parts.

1. V, M, *chaos*.—2. A, specia *(usual)*.

Digitized by Google

12 Si ens no fos reyal en especie, no hagra en que fos.

13 Especie qui es de semblances, no [es] ens reyal.

14 Sens especie fantàstica, ymaginació no hagra actu.

15 Aquella especie ab que entens lobgect entens per ço com [del] obgect traus semblança e fasne especie.

16 Car especie general no pots sentir, no la pots ymaginar.

17 Aquelles especies qui son en potencia son ignates, e con son en actu son guanyades.

18 Influencia de especies està en producció delles de potencia en actu.

19 Sol lo poder de Deu pot crear especie.

20 La especie del leó es pus noble que del cavall per poder, e del cavall per utilitat.

21 Especie artificial es semblança de natural.

C.XXIIII *De individuitat*

INDIVIDUU es part especial qui nos pot departir.

2 Individuu es fi sajós en qui natures abstractes han repòs.

3 <En> individuu sajusten les fins dels començaments generals.

4 Car blancor es indivisible en especie, [es] endivisible en individuu qui es blanc.

5 Enaxí es individuu de moltes individuitats, com es comuna part de moltes simples.

6 Individuu nos pot departir per ço car es de individuitats.

7 Individuu nos pot departir per ço car en ell està la derrera forma.

8 Si detràs individuu estegués divisibilitat, totes les natures don es, foren divisibles.

Digitized by Google

9 Car individuu es derrer terme, es tot ço de que es de primers térmens.

10 Oltra individuu differencia no estén son actu.

11 Individuu comença desús e està dejós.

12 Oltra desús e dejós no ha neguna cosa.

13 En individuu son posseídes totes fins naturals.

14 Individuu es compliment de totes coses.

15 Tots los començaments desús serían buyts si individuu no era.

16 Denant individuu sestén moviment, e no detràs.

17 Individuu es centre de tots actus naturals.

18 Noblea de individuu, fa noblea de especie.

19 En cascuna especie estan individuus sembrats en potencia.

20 Ço per que en Martí es pus noble individuu que son cavall, es car en la sua especie son sembrades pus nobles fins que en la especie de son cavall.

C.XXV *De forma*

FORMA es dona de materia.

2 Forma es potencia qui ha propia[1] motivitat.

3 Bontat de forma comença per bonificativitat.

4 Bonificar es actu de bona forma.

5 Bontat natural està forma comuna per bonificant e bonificable.

6 Ço per que bontat es apelada forma, es car materia no es tant prop a la fi com forma.

7 De moltes formes abstractes trau lagent natural una comuna forma de individuu.

8 Forma simple se convertex ab son ens e ab sa unitat e ab la part de sa especie.

1. A, qui apropia.

Digitized by Google

9 En bontat se convertexen bonificatíu e son ens, e sa unitat e sa part.

10 En forma comuna ajustada de moltes, sajusta ens ab ens, e unitat ab unitat, e part ab part.

11 Car forma comuna està ajustament de parts actives, estan en ella moltes raons actives.

12 En los genres e especies està comuna forma e primera ajustada de primers començaments generals.

13 En la primera e general forma estan sembrades individues formes qui esperen los agents naturals.

14 Les raons reyals de la primera forma, esperen haver actus en les formes sembrades per los agents naturals.

15 En quant differencia departex genre en moltes especies, sembra en aquelles moltes formes en potencia.

16 Les ydees mouen differencia a sembrar formes naturals qui son lurs semblances.

17 Sembra differencia e dispon formes en la primera forma, e della les trau e en ella les lexa.

18 Al sembrar que fa differencia de les formes sembrades en potencia, ajuden les ydees e les raons de la general forma.

19 Forma sembrada e producta en potencia, es per sa ydea impremsa en la general forma.

20 Los estruments de la ydea qui en la general forma imprem[1] sa semblança, son differencia els altres començaments de la *Taula general.*

C.XXVI *De materia*

Materia es sobgect passíu qui es posseít per forma.

2 Materia es potencia qui ha propia[2] mobilitat.

3 Sola materia es materiable.

1. M, *imprimunt.*—2. A, qui apropia.

4 Los començaments de la [primera] materia son les primeres raons passives.

5 De bonificabilitat magnificabilitat durificabilitat e de les altres primeres e passives raons, es ajustada la primera materia.

6 La general materia està primera car es de primeres raons.

7 Primera materia està general car es de generals raons.

8 Tota la general materia està passiva a la general forma.

9 Per ço car cors no pot esser sens materia, departex differencia genus, e de la passió daquell fa moltes passives especies.

10 En les especies son sembrades moltes individuades passions en potencia.

11 Cascuna ydea procura a sa semblança materia en potencia per ço que aquella semblança pusca esser.

12 Differencia trau individuades materies de la primera materia, e en aquella les sembra en potencia.

13 Les ydees e les raons generals mouen lagent natural a produír suppòsits de les formes e materies qui son sembrades en potencia.

14 Los agents naturals se mouen a produír suppòsits naturals per influencia de les ydees e per natura de los començaments generals.

15 Tota materia requer disposició e proporció de parts.

16 En unitat de materia participen lo firmament els elements per ço que en producció de suppòsits sia gran disposició e proporció.

17 En tot suppòsit està més concordança per forma que per materia.

18 De corrupció de materia se seguex corrupció de forma.

Digitized by Google

19 Car materia pot esser sots moltes formes, ha gran appetit.

20 Intensament major appetit està per forma, e extènsament per materia.

C.XXVII *De substancia*

SUBSTANCIA es ens qui per sí està, sens lo qual, accident no ha en qui estía.

2 Car substancia es de forma e de materia, pot per sí matexa estar.

3 Per ço car substancia es fi de accidènt, nó pot accident sens ella estar.

4 Tot lo món està una substancia general.

5 Substancial bontat e substancial granea, e les altres, son parts e començaments de substancià general.

6 De general substancia son moltes substancies especials.

7 General substancia es de parts grosses, e especial, de menudes.

8 Enaxí estan les substancies especials en la general, com los peys en laygua.

9 Planta es especial substancia, e viu enaxí de la general, com home dàer e pex daygua.

10 Aquelles substancies qui han poques[1] parts, son pus poques.

11 Tota substancia corporal es de la general substancia.

12 Deu àngels e ànimes racionals, son substancies no corporals.

13 Substancia dàngel e sa especie, se convertexen.

14 Tota substancia es invisible.

15 Negun sèn ateny de substancia mas los accidents.

1. A, pogques.

Digitized by Google

16 Sola substancia es subgect de potencies.

17 Neguna potencia ha son actu fora substancia.

18 Les vestedures naturals e estruments de substancia, son accidents.

19 Neguna substancia crex en nombre, mas que crex per lo creximent de ses parts.

20 En lo creximent de substancia crexen sos accidents.

C.XXVIII *De accident*

ACCIDENT es ço qui en sí matex no ha son esser, mas que là en substancia.

2 Si accident hagués per sí matex son esser, fóra en sí matex sustentat

3 Negú accident es per sa fi.

4 Si accident fos per sa fi, hagra en sí matex repòs.

5 Accident es tant prop a no esser, que no ha materia.

6 Si accident hagués materia, fóra en sí matex sustentat.

7 Neguna cosa es pus poca que accident.

8 Tant es poca cosa accident, que per sí no ha esser.

9 Negú accident es de substancia materialment.

10 Si accident fos part substancial, fóra substancia en ell sustentada.

11 Accidents son concreats estruments de substancia.

12 En la creació de substancia son concreats sos accidents.

13 Los actus dels accidents son concreats en la substancia en potencia.

14 Sola substancia mou accident.

15 Per lo moviment dels accidents es moguda la substancia.

16 Los actus dels accidents naturals mouen los estruments artificials.

Digitized by Google

17 Los accidents morals son semblances dels naturals.

18 Ço qui esdevé es accident, e ço en qui esdevé es substancia.

19 Accident ha tant poca de entitat, que no poden esser dell essencia e esser.

20 Si accident hagués esser <e> essencia, fóra egual a substancia.

C.XXVIIII *De quantitat*

Quantitat es ço ab que substancia sestén e està estesa.

2 Enaxí està quantitat desobre esteniment, com color desobre superficies.

3 Simple quantitat està de simple substancia.

4 Composta cantitat està de composta substancia.

5 En composta substancia sajusten moltes simples quantitats.

6 A compondre substancia vé cascuna part substancial ab sa propria cantitat.

7 Neguna quantitat es vista.

8 Si quantitat fos visible, convertiras ab color.

9 Ymaginació [1] ateny quantitat.

10 Negú actu de sèn està tant prop a cantitat, com tocar.

11 Si tactus atenyía cantitat, convertirsien durea e cantitat.

12 Cantitat no pesa, mas que [substancia pesa ab quantitat.

13 Cantitat no es egualtat, mas que] substancies son egualades [2] ab cantitat.

14 Cantitat discreta es nombre de una substancia.

15 Lo sobgect de continua quantitat es extensitat.

1. V, M, *Intellectus cum imaginatione.* — 2. V, M, *aequales.*

16 Linya es figura de cantitat.

17 Neguna figura es tant semblant a cantitat, com nombre nombrat.

18 Negú nombre nombrat se convertex ab natural cantitat.

19 Neguna cantitat esperitual es ymaginable.

20 Neguna substancia esperitual es estesa ab cantitat.

C.XXX *De qualitat*

QUALITAT es ço per qui nombre e terme es qual.

2 Bonea per son nombre es qual, e granea atretal.

3 Los térmens de granea son per qualitat[1] quals.

4 En granea es .j. qual magnificant e altre magnificable e altre magnificar.

5 Es una qualitat general a moltes especials.

6 Per qualitat general son los començaments generals, quals.

7 Per qualitat especial son especies quals.

8 Un qual es per calitat propia e altre per apropiada.

9 Differencia mostra ab qualitat qual es la cosa.

10 Enaxí es mostrat qual ab qualitat, com nombre nombrat ab quantitat.

11 Neguna qualitat es visible.

12 Si color e qualitat se convertissen, tots quals foren visibles.

13 Neguna propia qualitat lexa son propi sobgect.

14 Enaxí com substancia mesura ab cantitat, califica ab qualitat.

15 Ço per que fredor e qualitat nos convertexen, es quar fredor es qual per calitat, e calor atretal.

1. A. qualitats.

Digitized by Google

16 Enaxí com bontat es vera per veritat, enaxí calor e fredor son quals per calitat.

17 Lo foc escalfa ab calor e determena escalfat ab calitat.

18 La fi de qualitat no es escalfat, mas qual escalfat.

19 Qualitat es .j. matex estrument a moltes potencies.

20 Lo foc pot ab calor escalfar moltes coses, mas sens calitat no poden esser moltes coses.

C.XXXI *De relació*

RELACIÓ es significada necessitat de .j. per altre.

2 Tota relació es de propi o de comú.

3 Relació de propietats es de .ij.

4 Si es pare cové que sia fill.

5 Si es causa cové que sia effectu.

6 Està relació en quant .j. es daltre.

7 Està relació en quant .j. es per altre.

8 Està relació en quant .j. no es sens altre.

9 Amar es comuna relació de amant e amable.

10 Egualtat es comuna relació de molts.

11 Aquella relació es substancial en qui egualment fins se convertexen.

12 Deus Pare es per son Fill, e Deu Fill es per son Pare.

13 Relació substancial es en quant .j. es daltre.

14 Es Deus Fill de Deu Pare.

15 Relació comuna es substancial con se convertex en essencia ab aquells don ix.

16 Deus Sant Esperit se convertex ab la essencia del Pare e del Fill.

17 Bonificar se convertex en la essencia de bonificant e bonificable.

18 Si relació no fos ens positíu, no fóra necessitat natural de .j. per altre <significada>.

Digitized by Google

19 La semblança e necessitat que lenteniment trau de pare e fill, es relació accidental.

20 Del bonificatíu e del bonificable defores e de lur bonificar,[1] està relació accidental.

21 De egualtat de coses differents per essencia, està relació accidental.

C.XXXII *De acció e passió*

Acció es actu de agent, e passió de pascient.

2 Substancial acció es aquella en qui agent de sa essencia prodúu product.

3 De substancial acció, substancial passió.

4 De acció e passió de bontat se seguex bo.

5 Acció es estrument de la forma, e passió de la materia.

6 Tota acció e passió defores la essencia del agent e pascient, es accidental.

7 De fenit no pot esser eternal passió.

8 Per dominació està forma passiva.

9 Generació es de substancial acció e passió.

10 En transmutació de especie covè esser substancial acció e passió.

11 La acció del martell e la passió del clau es accidental.

12 Si lo martell feés de sí matex lo clau, fóra la sua acció e la pasió del clau, substancials.[2]

13 Moviment es figura en qui apparen acció e passió.

14 Gustar ateny acció per douçor e passió per amargor.

15 Potencia trau del obgect semblança ab la qual se mou a passió o a acció.

---

1. V, *Ex bonificato bonificabili et bonificare: quae sunt extra:* M, *De bonificativo, quod est intra, et de bonificabili, quod est extra, et de eorum bonificare.*—2. V, M, *sua actio et sua passio in faciendo clavum, essent substantiales.*

Digitized by Google

16 Si no fos sèn, accions e passions substancials no foren desiderades en les substancies.

17 Per la acció de la fi, son moltes passions.

18 Per major passió està major disposició de forma.

19 Tota bona passió es desiderable.

20 En amor,[1] accions e passions son eguals.

21 Les males passions daquest mon, son figures de les passions dinfern.

C.XXXIII *De hàbit*[2]

Hàbit es dispost vestiment de potencia.

2 Per bontat ha bo en hàbit bonificar.

3 Neguna potencia per sa disposició, sens disposició daltre, pot habituar.

4 Sens disposició de intelligible, enteniment no ha en hàbit entendre.

5 Lenteniment entenent se vest dentendre.

6 Lenteniment[3] cull los hàbits defores e metlos dedins.

7 Hàbit de substancia es pus desiderable que de accident.

8 Si no fos hàbit substancial, neguna part substancial fóra vestida daltra.

9 Los hàbits artificials[4] son ymages dels naturals.

10 Negú actu es sens hàbit.

11 De la semblança del object, se fa hàbit la potencia.

12 Si obgect havía en hábit moviment de potencia, sería obgect e potencia.

13 Enaxí com activa potencia ha son hàbit per acció, ha passiva potencia son hàbit per passió.

14 Per fi son hàbits actius e passius.

1. M, *amare.*—2. A, abit *(passim).*—3. V, M, *Intellectus intelligendo.* —4. A, artiphicials.

Digitized by Google

15 Hàbit de sciencia se cull dedins e escampas defores.

16 Per ignorancia priva[1] lenteniment de son hàbit.

17 Hàbit de volentat està per amar, e de memoria per membrar.[2]

18 Escalfar es hàbit de molts.[3]

19 La planta el leó han en hàbit engenrar.

20 Si enteniment hagués en hàbit ignorar, no fóra ignorancia de privació, e convertirense en lenteniment ens e no ens.

C.XXXIIII *De situs*

Situs es assituament[4] don ix figura.

2 Bontat està assituada en bonificant bonificable e bonificar.

3 Del assituament de bontat ix figura de triangle.

4 Bonea està assituada en granea en quant es gran per ella.

5 Bonificar està assituat en bonificant e bonificable.

6 En la potencia elementativa està assituada la vegetativa, e en la vegetativa, la sensitiva.

7 Los actus de les potencies estan assituats en les especies.

8 En entendre estan assituats molts actus de potencies.

9 En entendre ha una figura que es dell, e altra de verificar, e altra de possificar.

10 La semblança del obgect està assituada en la potencia qui la pren.

11 Del assituament del Sol ix figura circular.

12 Lassituament dels elements està per quatrangular figura.

---

1. A, [se] priua: V, M, *priuatur*.—2. V, M, afigen: *et intellectus per intelligere*. —3. M, *duorum*.—4. A, essitiament.

Digitized by Google

13 La concordança e contrarietat dels elements son assituades per triangular figura.

14 Negun assituament es major que aquell de una part en altra.

15 Assituament majorment requer disposició e proporció.

16 Lactu de ymaginació pren assituament per color e figura.

17 Cascú sèn ha son propi assituament en son actu.

18 En gustar està assituada sabor, e gustar en ella.

19 En la perfecció de la fi estan assituades les perfeccions daquells qui la desiren.

20 En neguna privació està assituació.

C.XXXV *De temps*

Temps es figura de eternitat detràs.

2 Temps es estrument com sien començades substancies e mogudes.

3 Tot ço qui en temps es començat, serà eviternalment començat.

4 Moviment sens temps no pot esser començat ne durat.

5 Car temps es indivisible, no es mogut.

6 Tot ço quis mou, se mou en temps.

7 Temps ha en sí substancies e accidents pretèrits e presents.

8 Les substancies e formes esdevenidores son ab temps concreades.

9 Les formes qui estan en potencia estan en la cara de temps, e con son en actu estan en lo mig, e con son corrumpudes estan detràs.

10 Sola eternitat e ço que ha en sí matexa, està denant temps.

11 Tota possibilitat està en temps.

12 Si possibilitat estegués enans que temps, estegra moviment en potencia defora temps.

13 De temps no pot esser neguna cosa.

14 Si de temps pogués esser alcuna cosa, fóra temps substancia.

15 Temps pot començar, mas no pot consumir.

16 Si temps pogués consumir, ço qui es començat fóra començat e no començat.

17 Car negú sèn ateny temps, ymaginació nol pot ymaginar.

18 Pretèrit present e futur son figures e semblances de temps.

19 Enaxí com esteniment es sobgect a quantitat en substancia, es temps en substancia sobgect a moviment.

20 Temps qui es una part del món, comença en començament, e començament comença en ell.

C. XXXVI *De loc*

Loc es ço per que una cosa pot estar en altra.

2 Creà Deus loc e en ell conlogà totes coses.

3 Enaxí com agent mou ab moviment, conloga ab loc.

4 Negú sèn ateny loc, mas la sua figura.

5 Figura de loc es de continent e contengut.

6 Enaxí com enteniment ateny sobgect per especie, enaxí ateny loc per figura.

7 Loc es estrument ab que una part pot esser en altra.

8 Loc es sobgect en substancia a figura de cercle quatrangle e triangle.[1]

9 Enaxí com quantitat es estesa per substancia, es loc estès per figures.[2]

1. M, els proverbis 8, 10, 18, 19, 20 i 21 van al final del capitol, senyalats amb *.—2. V, M, *per figuram*.

Digitized by Google

10 Angle es en loc, e loc es en angle.[1]

11 Enaxí son substancies en loc, com individuus en especie.

12 Car loc es accident, negú accident acupa loc.[2]

13 A sola substancia corporal[3] està loc necessari.

14 Loc no es en sí matex, mas que es en substancies.

15 Estants substancies en loc, està loc en elles.

16 Enaxí com està cors en color e color en cors, està cors en loc e loc en cors.

17 Loc no crex, mas que cors crex en ell.

18 Loc conté en sí locificant locificable locificar qui no son de sa essencia.[4]

19 Enaxí es loc estrument a conlogar, com color a colorar.

20 Loc es estrument daltre en sí matex.

21 Aquell loc matex en qui lo martell fer lo clau, està en lo martell e en lo clau.

22 Loc en quant sí matex, no es divisible.

23 Si loc fos divisible, la sua divisibilitat no fóra en loc.

24 Sol Deus es en loc e fora loc.

25 Enaxí com es inpossíbol que creatura sia defora temps, es inpossíbol que sia defora loc.

26 Negú loc pot esser sens cors.

27 Si loc pogués esser sens cors, pogra esser vacuitat en natura.

C.XXXVII *De propietat*

PROPIETAT es ço qui pertany a .j. e no a altre.

2 Enaxí com calor es propietat del foc, enaxí e molt mills, crear es propietat de Deu.

1. M, *Angelus... in angelo.*—2. V, en lloc del 12, posa el 21: M, manca el 12.—3. M, *creatae.*—4. V, en lloc del 18, posa el 12.

3 Enaxí com lo foc apropía sa calor al àer, enaxí Deus apropía, ab vertut de paraules, son poder al prevere en lo sagrament del Altar e de les Claus.

4 Propietat apropiada es ymage de propia.

5 Per propia propietat e apropiada participen les unes substancies ab les altres.[1]

6 Per differents propietats son les unes substancies differents a les altres.

7 Car calor pertany al foc e humiditat al àer, son lo foc e làer differents essencies.

8 Car lo foc apropía sa calor al àer, han ensemps concordança.

9 Car lo foc e laygua son contraris per calor fredor, son contraris per substancies.

10 Enaxí com foc es diffinit per sa propia calor, es diffinit home per son riure.

11 Propietat es estrument ab que differencia departex los genres en especies.

12 De comuna propietat devallen moltes especials propietats.

13 Les propietats dels indiuiduus diriven de les propietats de les especies.

14 En lapropinquament de propietats estan los apropinquaments naturals.

15 Car lo foc dóna sa calor al àer, estan[2] prop calor e humiditat qui es propietat del àer.

16 Per contraries propietats[3] se lunyen les unes substancies de les altres.

17 Custuma es semblança de natural propietat.

18 En les creatures tota propietat es natural.

19 Propia cosa es a mascle engenrar e a fembra concebre.

20 De propi e apropiat està comuna propietat.

1. V, fa un sol proverbi d'aquest i el següent units per la particula *et*.—2. A, estant.—3. M, *qualitates*.

Digitized by Google

21 Apropiar es comuna propietat de apropiant e apropiable, e escalfar de escalfant e escalfable.

22 Cascuna potencia natural ha son propi actu.

C.XXXVIII *De conversió*

CONVERSIÓ es ço per que diffinició e diffinit se convertexen.

2 Deus se convertex[1] ab infinitat e eternitat.

3 Solament les raons de Deu se convertexen.

4 Si en Deu bonea e granea nos convertissen, fóra accidentalment bonea gran per granea, [e granea] bona per bonea.

5 Car en Deu poder saviea e volentat se convertexen, pot en tot[2] quant sap e ama, e sap tot quant pot e ama, e ama quant pot e entén.[3]

6 Si en creatures poder saviea e volentat se convertissen, creatura volent esser Deu pogra esser Deu.

7 Tot nombre es scible e tot bé es amable; e si poder se convertís ab enteniment e ab volentat, possificara tant scitivitat, que atenyera[4] tota scibilitat, e montiplicara tant amativitat, que amara tot ço qui es bé.

8 Si en conversió de enteniment e volentat nos convertía poder, no poría la volentat posseír e haver tot ço que sabría lenteniment, e seríen distinctes e no distinctes raons.

9 De conversió de poder enteniment e volentat, se seguexen actus infinits.

10 En conversió de poder granea e duració, magnificaría e produiría magnificant <magnificat>, qui sería poder de magnificar e magnificable aitant quant duràs la conversió.

11 Si bonea e granea se convertíen, negú actu de bonea sería poc, ne de granea mal.

1. A, conuertexen.—2. V, M, *potest omne*.—3. A, pot enten.—4. A atenya (?).

Digitized by Google

12 Si poder e veritat se convertissen, falsetat no pogra esser per poder, e fóra sens que no pogra esser.

13 Si potencia e obgect se convertissen, no fóra actu dells.

14 Si bonea e granea se convertissen, e poquea e bonea, fóra una bonea contra altra, e granea e poquea hagren una especie.

15 Si bonea e vertut en home se convertissen, negú home pogra participar ab vici.

16 Si per actu comú molts nos convertexen, ne bonea ne granea sens actu nos poden convertir.

17 Essencia e son propi esser se convertexen.

18 Neguna essencia se pot convertir amb esser compost.

19 Enaxí es inpossíbol ques convertesquen coses eguals, com majoritat e minoritat.

20 Si coses concordants se podíen convertir, poríense convertir coses contraries.

C.XXXVIIII *De questió*

Questió es desiderat saber lo qual hom demana.

2 En .x. maneres pot hom demanar ço que desira saber: si la cosa es o no; què es; de que es; perque es; quanta es; qual es; quant fo; on es; còm es; ab que es.

3 Negú dupta tant com aquell qui demana si la cosa es o no es.

4 Qui demana què es, desira saber la entitat de la cosa.

5 Qui demana de que es, consira part e demana de materia.

6 Qui demana perque es, demana de existencia e de fi.

7 Qui demana quanta es, desira saber determenada mesura.

8 Qui demana qual es, desira saber per propia qualitat o apropiada.

Digitized by Google

9 Qui demana quant fo, demana [a la memoria, e qui demana] quant serà, demana al enteniment.

10 Qui demana [on es, demana] als ulls.

11 Qui demana còm es, demana a disposició proporció e a orde.

12 Qui demana ab que es, desira saber lestrument de la obra.

13 Aquell qui plus dubta, pot atènyer major veritat.

14 Negú pot saber la cosa què es, si no sap los començaments daquella.

15 Negú pot saber part de que es, si no consira passiva totalitat.

16 Hom pot saber per forma e per materia existencia, e per estrument, fi.

17 Per quantitat pot hom saber de qualitat, e per qualitat pot hom saber certes mesures.

18 Les especies que la memoria estoja, estan en lo temps passat, e per aquelles que ret al enteniment, ha conexença daquelles qui son a venir; e'ab les colors e figures quels ulls atenyen, ha conoxença dels locs on estan les substancies.

19 No ha manera, qui disposició proporció e orde ignora, ne ha conexença dobra, qui estrument no conex.

C.XL *De solució*

Solució es declaració de duptes demanats.

2 La manera de solució es consequencia de la manera de questió.

3 Solució qui es de *propter quid* es dels començaments primers, e de *quia*, dels derrers.

---

1. M, manca la conjunció, i fa altre proverbi.

Digitized by Google

4 Solució qui es per equiparancia, està per eguals raons e actus.

5 Qui declara *propter quid*, consira les propietats quis pertanyen a la causa; e qui declara per *quia*,[1] consira les propietats del effectu.

6 Qui declara ab equiparancia, declara ab egualtat de actives propietats e passives.

7 Si es major bonea, cové que sia menor; e si es menor, cové que sia major.

8 En relació de major bonea e menor, està major necessitat[2] e menor.

9 Neguna major necessitat es effectu de menor, e tota menor necessitat es effectu de major.

10 La declaració del effectu està per la declaració de la fi de la causa.

11 De la declaració desus, deriva la declaració dejos.

12 Declaració aitant quant es pus alta, aitant es pus clara.

13 Si bonea es gran, cové que sia granea; e si es granea bona, cové que sia bonea.

14 En equiparancia de bonea e granea, no pot estar causa e effectu.

15 Bonificant qui bonifica de bonea bonificable, no es causa de bonea ne del bonificable qui ab ell romàn una bonea.

16 Per ço que bonea sia plena, aitant necessari es en ella bonificable com bonificant, e bonificar com amdós.[3]

17 Egual necessitat eguala agent agible e lactu damdós.

18 Si bonea e enteniment son eguals en poder volentat e vertut, aitant necessari es bonificar en bontat, com entendre en enteniment.

19 De molts ents[4] eguals en fi e bontat, lenconvenient de la .j. sería inconvenient del altre.

1. A, .qr. *(quare?)*.— 2. A, nececitat *(passim)*.—3. V, *sicut bonificans et bonificare et sicut bonificans et bonificabile*.—4. A, ens.

Digitized by Google

20 Neguna demostració es tant necessaria com de equiparancia.

C.XLI *De possibilitat*

Possibilitat es passió de passiva potencia.

2 De passiva potencia son possibles moltes coses.

3 Bontat es passiva potencia en quant della pot esser bonificable.

4 Possible de bontat es perfecció della e de poder.[1]

5 Possible de bontat en infinitat eternitat poder e perfecció, se convertex en pugut.

6 Possibilitat qui es en eternitat, abasta a infinida possitivitat.

7 De gran passió de bontat, gran possibilitat della.

8 Tota bontat es pus gran per possitivitat e possibilitat, que per la .j. damdós.

9 Ab possible bé està bontat luny a possibile mal.

10 Possible qui no romàn en son nombre con es convertit en pugut, no es gran.

11 Si no fos possible, tot poder fóra ociós.

12 En la granea de disposició, està la granea de possibilitat.

13 Possibilitat, major es per moltes raons que per una.

14 Possibilitat, major es per causa que per effectu.

15 Possibilitat, major es per eguals parts que per desegual.

16 Possibilitat de peccat no es possibilitat de bo poder.

17 Possibilitats de vicis son per possibilitat de privats hàbits.

18 Possibilitat de privats hàbits, es car hàbits son de no res.

---

1. V. *propter* (A, per *talxat) perfectionem ipsius potestatis.*

Digitized by Google

19 Possibilitat es per actu de poder e per passió de moltes coses.

20 Possible de poder no defall.

C.XLII *De inpossibilitat*

Inpossibilitat es privació de acció de poder.

2 Car lo poder de Deu es actu infinit, no es a ell neguna cosa inpossíbol.

3 Car Deus es infinit bé, es en ell tot mal inpossible.

4 Per privació de fi està inpossibilitat de potencia.

5 Inpossibilitat, majorment està per materia que per forma.

6 Està inpossibilitat per disgregació dactus.

7 Inpossibilitat no diu res positíu.

8 Privació e inpossibilitat han concordança.

9 Negú consira tant tart inpossible, com home sanguini.

10 En natura, tota inpossibilitat menor es mellor.

11 Aquell qui més fa, ateny pus sovén inpossible.

12 Totes inpossibilitats no son permanents.

13 Alcunes inpossibilitats son bones.

14 No es enganat qui inpossibilitat conex.

15 Inpossibilitat es per contraries fins.

16 Lo sobgect de inpossibilitat es contrarietat.

17 Inpossibilitat, no es per sí desiderable.

18 Inpossibilitat més està per cors que per ànima.

19 Inpossibilitat de .j. es pus gran que de molts.

20 Aquell es trist qui inpossibilitat consira.

C.XLIII *De potencia*

Potencia es ço qui sà a obgect; e es altra potencia qui es sobgect a possibles coses.

Digitized by Google

2 Potencias mou per obgect[1] per ço car desira actu.

3 Potencia per qui pot esser ço qui no es, està sobgect a potencia quis mou a obgect.

4 Potencia en movent altre mou sí matexa.

5 Bonificatíu es potencia de bontat, e magnificatíu, de granea.

6 Bonificatíu es potencia per poder e es part activa de bontat.

7 Potencia en quant es estrument de substancia, es passiva.

8 Potencia sens obgect no es passiva.

9 Calor es activa potencia per lo foc e passiva per calefactibilitat de laygua.

10 Vegetativa es potencia per vegetar, e sensitiva per sentir.

11 Con no es vegetat,[2] es lactu de la vegetativa en potencia.

12 La potencia qui es en actu guanya sa obra con prodúu en actu la forma qui es en potencia.

13 La potencia qui es en actu, es causa de la potencia qui esdevé en actu.

14 La forma qui es en potencia, es materia de la potencia qui ateny son obgect.

15 Les accions e passions de la potencia qui ateny son obgect, son sustentades en lo sobgect qui es product de potencia en actu.

16 Enteniment es potencia qui pot de semblança.

17 Volentat es potencia qui pot amar semblances.

18 Memoria es potencia qui pot conservar semblances.

19 Ymaginació es potencia qui mesura semblances.

20 Neguna potencia ha tant gran vertut en estranya especie, com en la sua.

1. M, *ad objectum*.—2. V, M, *vegetare*.

C.XLIIII *De obgect*

Obgect es repòs de potencia qui aquell desira.

2 Obgect es materia de la semblança que la potencia ne pren.

3 Obgect es estrument de potencia e de fi.

4 Visibilitat es obgect del qual potencia visiva trau semblança de ço qui es vist e de sí matexa.

5 Obgect de gustar es douçor,[1] e de affatus, declaració de pensa.

6 Obgect de ymaginació es semblança de color e de figures.

7 Obgect de enteniment es semblança dentès.

8 Enteniment appetex[2] entès[3] per ço que entena.

9 Enteniment apetex entendre per ço que son actu sia membrat e amat.

10 Negú obgect natural se defén a potencia.

11 Naturalment obgect apetex esser près.

12 Ço que obgect apetex es per sa propia fi.

13 Obgect no apetex ab propia propietat, mas ab apropiada.

14 Propia propietat de obgect es apetibilitat.

15 De gran obgect, gran appetibilitat.

16 Negú obgect es contra sa appetibilitat.

17 En volentat negú obgect es major que amat.

18 A major obgect, major potencia.

19 Negú mesclament es major que de obgect e potencia.

20 Qui conex obgect, conex potencia.

1. A, doussor *(usual)*.—2. A, aupetex (?).—3. M, *intelligibile*.

Digitized by Google

C.XLV *De actù*

Un actu es aquell qui es eximent de obgect e de potencia; altre es aquell qui era en potencia.

2 En actu està participació de obgect e de potencia.

3 Privat actu priva participació de potencia e dobgect.

4 Negú actu es menys de fi.

5 Tota fi mou la potencia al obgect ab lactu daquella.

6 Potencia es passiva per la fi, e es activa per son propi actu.

7 Lo foc ha propi actu per calor, e apropiat per secor.

8 Lo foc ab aygua escalfada ha actu en escalfar.

9 Home peccador ab actu estrany fa mal.

10 Actu de corropció es materia dactu de generació.

11 Tots los actus accidentals son per los substancials.

12 De potencia finida, actu fenit; e de infinida, infinit.

13 En eternitat no ha negú actu fenit.

14 Major necessitat es <d>actu en infinitat e eternitat, que en finitat e temporalitat.

15 Molt mills se covè actu a majoritat, que a menoritat.

16 Negú actu de contraris es durable.

17 Tot actu esperitual es pus noble que corporal.

18 Tots los actus corporals son per ço que sien los esperituals.

19 Negú actu es complit tro que es en la fi.

20 Felicitat de potencia està per bo actu.

C.XLVI *De generació e de corrupció*

Generació es neximent de substancia en especie, e corrupció es consumació de substancia.

Digitized by Google

2 Generació comença de una substancia per corrupció, e daltra per producció.

3 Corrupció comença per fi de generació.

4 Corrupció es perdiment de nombre natural, e generació es transmutació de novell nombre natural.

5 Generació e corrupció nos poden departir ne en una especie romaner.

6 Corrupció es passió de activa generació.

7 Corrupció té'a privació, e generació té'a esser.

8 Generació no es corrupció, mas de ço quis corromp.

9 Car generació es de ço quis corromp, roman en ella potencia de corropció.

10 Generació crex en estant, e corropció en privant.

11 Corrupció es de contraris, e generació de concordances.

12 Aitant con crex generació, crex corrupció.

13 Corrupció es començament privatíu, e generació essenciatíu.

14 Corrupció es de formes antigues, e generació de noves.

15 La fi que corrupció pert, guanya generació.

16 Corrupció es per malautía de materia, e generació per sanitat de nova forma.

17 La materia qui està malauta per corrupció, està sana per generació.

18 La materia lexa per corrupció una forma, e per generació ne pren altra.

19 Corrupció ha de totes coses freytura, e generació ha de totes coses abundança.

20 Si materia pogués abastar a forma antiga, no pogra esser generació de forma nova.

1. V, *se babet:* M, *tendit.*

Digitized by Google

C.XLVII *De privació*

PRIVACIÓ es terme de esser e de no esser.

2 Privació en quant es terme de no esser [res no es], e en quant es terme de esser es alcuna cosa.

3 Privació es alcuna cosa en quant sens ella no poría esser corrupció.

4 Corrupció ix desser en privació, e generació ix de privació en esser.

5 Corrupció sen va ab privació, e generació ab esser.

6 Privació no es neguna cosa positiva [1] per sí matexa, mas per altre.

7 En quant temps pretèrit reté [2] ço qui es estat, es privació alcuna cosa.

8 Si privació per altre no fos res, negú home fóra mort.

9 Privació es mort daquells qui moren.

10 Privació es vacuitat de fi.

11 Privació es [de ociositat] de potencia.

12 La privació de la gallina es bona al home qui la menuga.

13 Si privació e no esser se convertissen, neguna privació fóra bona.

14 Neguna cosa es tant prop a no esser com privació.

15 Negú ens desira sa privació.

16 Potencia qui priva de son actu, està enfre esser e privació.

17 Si no era resurrecció, sería esser dome per ço que fos en privació.

18 Ço qui es [3] fi de esser, no pot esser fi de privació.

19 Fi de privació es esser.

---

1. A, possitiua.—2. M, *reddit.*—3. M, *non est.*

20 Si esser no fos <fi> de privació, no fora generació fi de corrupció, ne vida de home fi de privació de pa.

C.XLVIII *De moviment*

MOVIMENT es propietat ab la qual la potencia mou sí matexa[1] e altra.

2 Moviment es concreada creatura ab potencia.

3 Moviment artificial es semblança de natural.

4 Moviment artificial es concreada creatura ab moviment natural.

5 Los térmens de moviment son començament mijà e fi.

6 Moviment comença ab començament, e passa per mig successivament, e ha en la fi repòs.

7 Lo foc ab calor mou laygua, e làer ab sí matex mou la mar.

8 Làer mou vapors ab les quals sí matex mou, e ab aquelles mou la nau en la mar.

9 Temps es sobgect a discrets moviments de dies e de nits, e a[2] continuu moviment per generació e corrupció e per lo moviment del firmament.

10 Enaxí es moviment estrument a moure, com ló martell a ferir.

11 Comuna potencia mou ses parts ab comú moviment.

12 Lo moviment qui es comú per comuna potencia, se defun es delata[3] e sespecifica en les parts de la potencia.

13 Moviment es pus comuna propietat que color.

14 En tota substancia elementada son propietats de elements movents e moguts.[4]

15 Tot element movent sa proprietat, mou sí matex.

16 En negú cors està moviment natural ociós.

1. A, matex.—2. V, M, *et habet.*—3. V, M, *se diffundit et dilatat.*—4. A, mogudes.

17 Moviments discrets son parts de continuat moviment.

18 La pera qui està en .j. loc es moguda en ses parts.

19 Enaxí son les industries[1] de les besties estruments a moviment, com moure al moviment de les besties.

20 Sens moviment neguna potencia corporal hagra actu.

C.XLVIIII *De figura*

Figura es impremsió de substancia e de sa obra.

2 Una figura es aquella qui es de la substancia, e altra es aquella qui es de la sua obra.

3 Figura es estrument a tota significació.

4 Moviment de .j. loc en altre es figura de moviment.

5 Sentir es figura de sèn.

6 Parlar es figura de concepció de pensa.

7 Amar es figura de volentat.

8 Príncep es figura de Deu.

9 Cercle es figura de substancia redona.

10 Moral vertut es figura de vertut natural.

11 Castell es figura de paor.

12 Figura significa defores ço qui es dedins.

13 Peccat es figura de[2] infern.

14 Dia es figura de paraís.

15 Tota figura es creatura, exceptat peccat.

16 La especia que lenteniment moltiplica, es figura dobgect.

17 Figura propia es natural, e apropiada, artificial.

18 Fam es figura natural de consumació, e set,[3] de calor e secor.

19 La vestigia del peu es artificial figura.[4]

1. A, ulct'es (?).—2. A, di.—3. A, cet.—4. M, manca aquest proverbi.

Digitized by Google

20 Effectu ab sa figura significa sa causa.

21 En relació, fill es figura de pare e de mare.

C.L *De sanitat e de malautía*

SANITAT es concordança de propies qualitats e dapropiades.

2 Sanitat està per proporcionada influencia de calitats.

3 Malautía es lo contrari de sanitat.

4 Enfrel foc e làer ha concordança en quant lo foc li dóna sa calor e làer la pren per ço que li[1] dispona laygua a pendre sa humiditat.

5 Lo foc e laygua han alcuna concordança per làer.

6 Lo foc e làer son contraris per secor e humiditat

7 Si la concordança del foc e del àer es major que lur contrarietat, està per ells sanitat; e si lur contrarietat es major que lur concordança, està per ells malautía.

8 Una sanitat està per una complecció, e altra per altra.

9 Tot cors vegetat està [sà] per una complecció, e malalte per altra.

10 [Tota malaltía[2] qui es per sanitat dànima, es bona].

11 Los metges naturals son suor, digestió, vòmit e influximent de sanc[3] e discorriment de ventrey.

12 Lo malaute qui no sap res de medicina, a gran perill se met sis comana a metge.

13 Neguna sciencia es tant poc sabuda com medicina.

14 En tota creatura[4] de contraris, es necessaria alcuna concordança.

15 La pràtica de metge qui no es natural, es perillosa.

16 Neguna creatora es tant[5] contra oppilacions, com cuytora[6] de foc.

1. V, *ut:* M, *ut per illum.*—2. A, infirmitat.—3. V, M, *phlebotomia.*—4. V, M, *cura quae fit:* (guaridura? cuytura? *Cfr.* prov. 16).—5. V, M, *Nulla cura tantum valet.*—6. V, M, *decoctio.*

Digitized by Google

17 Opilacions e repleccions son los majors enemics de natura.

18 Una replecció es per trop menjar e altra per trop beure.

19 Gran utilitat fóra si no fos metge mas per dieta e per sagnía.

20 Aquell qui es sà no sap què es malautía.

C.LI *De instinct natural*

Instinct es sciencia de natural potencia.

2 Instinct natural es declaració de natural obra.

3 Orde de natura es estinct natural.

4 A home es donada discreció per usar de raó, e al foc instinct per usar de calor.

5 Negú es natural si de instinct de natura no ha conexença.

6 Lorde que ha la planta en produír fulles per conservar e guardar les flors els fruyts de trop calor e fredor, es instinct natural.

7 Lo foc ha instinct natural en quant sacompanya ab làer per ço que ab ell costrenya laygua.

8 Per instinct natural pren lo foc secor de la terra per ço que costrenya làer a calefacció.[1]

9 Lagent natural ha instinct en dispondre la materia per ço quen pusca trer la forma qui en ella està en potencia.

10 Lo agent animal con engenra, en loc de discreció ha instinct en produír [les] celles sobrels ulls el nas sobre la boca.

11 Lo foc ha instinct a dessecar[2] la teula ab sa seccor e a dessolrel glaç ab sa calor.

1. V, M, *cum calefactione*.—2. A, deçecar.

Digitized by Google

12 Per instinct natural ha natura appetit a les coses de que ha fretura.

13 Lo foc ha instinct a pujar per leugería, e laygua a devallar per ponderositat.

14 Enaxí com lugor es estrument a veer, es la calor del foc estrument a son instinct ab que descorre.

15 Tots los estruments naturals seguexen lestinct de natura.

16 Car lo sol el foc han semblança per lugor, ha lo sol instinct en haver ab ell major concordança que ab laygua.

17 Enaxí va denant instinct a apetit, com enteniment a volentat.

18 Cascuna planta ha instinct a moltiplicar sa especie.

19 Negú es tant contrari a instinct natural, com home.

20 En los bruts animals sacompanyen instinct natural e industria, e en animal racional, instinct e discreció.

C.LII *De appetit*

APPETIT es delectació qui requer compliment.

2 Tota potencia apetex haver actu per ço que no sia ociosa.

3 Car més es esser e obrar que esser tant solament, es obra desiderable.

4 Forma appetex gran materia per ço que haja en ella gran actu.

5 Forma mou la materia a haver gran appetit.

6 Si materia mogués sí matexa sens forma a haver appetit, fóra forma.

7 Les substancies han appetit que les formes que han en potencia produguen en actu.

8 Tota forma ha appetit a pendre e a donar.

9 Lo foc ha appetit a pendre seccor e a donar sa calor.

Digitized by Google

10 Lo foc escalfa laygua per ço que li do appetit descalfar.

11 On pus lo foc escalfa laygua, pus appetex laygua destrucció dell.

12 Neguna materia appetex sa contraria forma.

13 Si materia appetía sa contraria forma, hauría appetit a son contrari actu.

14 La planta ha appetit a vegetar, el sèn a sentir.

15 Lappetit que ha la planta a fer fulles e flors, es per ço que façal fruit.

16 Negú seny appetex sentir contra sa delectació.

17 Tota potencia ha major appetit per sa especie que per altra.

18 Lenteniment ha appetit a gran entendre per ço que haja gran poder.

19 Lenteniment ha appetit a gran entendre per ço que sia per entendre molt membrat e amat.

20 Segons la noblea del obgect, es per la volentat appetible.

C.LIII *De antecedent e consequent*

ANTECEDENT es ço qui posa en necessitat ço qui per ell se seguex.

2 Consequent es ço qui mostra necessitat denant sí matex.

3 Damant se seguex amar, e damable, amat.

4 En amar està amant per forma, e amable per materia.

5 Amar es consequent de amant e amable.

6 Aquella necessitat es major qui en una matexa especie es de antecedent e consequent.

7 Tot apropiament es consequent de propi.

8 Antecedent e consequent nos poden partir.

9 De major antecedent, major consequent.

10 A la calor de laygua es lo foc antecedent per propia calor, e làer per apropiada.

11 En tota calor se seguex més de vertut per lo foc que per laygua.

12 Ço que veritat posa en ver, es antecedent per ella de ço qui es verificat.

13 Ço qui es posat en temps, està per temps antecedent de temporificat.

14 La bontat que lenteniment entén, es antecedent per lenteniment que sia entesa.

15 Per ço car amar no es actu denteniment, nos seguex que... sia amada per ço car es entesa.[1]

16 En quant ço qui pertany al enteniment, es antecedent son entendre damar bontat[2] pus que la entén.

17 Con lenteniment e la volentat han concordança en bontat, se seguex que si bontat es entesa, que sia amada.

18 Com volentat sia franca en amar, la antecedencia del enteniment qui entén bontat no la pot costrènyer a amar.

19 Con lenteniment entén peccat e la volentat lama, es lenteniment segons sa natura antecedent de consciencia.[3]

20 La consequencia del peccat que lenteniment entén e la volentat lama, es consciencia qui està en lenteniment e no en la volentat; e si lenteniment poc entén lo peccat, està la consciencia en ell en potencia.

C.LIIII *De necessitat e contingencia*

NECESSARI es ymage de antecedent e consequent estants en concordança amdós de una especie.

2 Contingencia es no costreta consequencia.

---

1. A, Després de *que* sembla mancar alguna paraula que V i M supleixen per *aliquid:* V, *quod aliquid diligat licet intelligat:* M, *quod aliquid ideo ametur quia intelligitur.* — 2. M, *est antecedens in tantum suum intelligere antecedit ipsum amare bonitatem.* — 3. V, *consequentiae.*

3 Tot ço que veritat posa en ver, es necessari.

4 La veritat que lenteniment entén, es necessaria.

5 Tot ens pus que es, necessaria cosa es ell esser.

6 Poder no pot[1] que no sia estat ço qui es estat.

7 Tot ço qui està en libertat, està per contingencia.

8 De neguna libertat se seguex costreta consequencia.

9 Si lenteniment entén almoina, no<s> seguex que la volentat la am.

10 Con lenteniment entén almoina e la volentat la ama, la volentat ama aquella per contingencia.

11 Qui privava de volentat libertat, privaría della elecció.

12 Qui privava elecció de bé o de mal en volentat, privaría della mèrit.

13 Qui privava de volentat mèrit, privaría de la justicia de Deu judici.

14 Lome qui ha prosperitats o adversitats a fortuna, ha aquelles per la volentat de Deu e per la sua.

15 Molt mills està contingencia per la libertat de Deu, que per la libertat del home.

16 Car Deus es just, no es per sa libertat neguna contigencia de peccat.

17 La saviea de Deu no pot costrènyer la libertat de la sua volentat.

18 En Deu no està contingencia, mas ço que fa[2] en home, es a home contingent per la libertat de Deu.

19 La pluja es consequencia de necessitat qui es son antecedent, e la utilitat que fa es consequencia de contingencia.

20 Lo sol montiplica de necessitat la calor del foc, mas lome es escalfat per contingencia con està en la presencia del sol.

1. V, *facere non potest.*—2. V, M, *quod... fit.*

Digitized by Google

C.LV *De color*

Color es ço per que cors es colorat.

2 Si no fos color, res no fóra visible.

3 Color es estesa per la quantitat del cors.

4 Tota color ha quantitat apropiada.

5 En color de lugor participen lo sol el foc

6 Diafanitat es color del àer, e blancor de laygua, e negror de la terra.

7 Per lo mesclament dels elements se mesclen lurs colors.

8 De colors simples ajustades e mesclades, se seguex composta color.

9 Neguna color simple es vista.[1]

10 Sola color es visible.

11 Enaxí son gradades simples colors en composta, com calitats en les substancies elementades.

12 En groga color ha senyoría la color del foc, e en vermella la color[2] del àer, e en vert la color de laygua, e en blava la color de la terra.

13 Neguna color reeb tant intensament color daltra color, com diafanitat.

14 En color vermella ha més de impremsions de colors que en altra composta color.

15 La diafanitat del cristall pren més de semblança de color vermella que daltra color.

16 Con cau la pluja sobre les plantes, moltipliquen més en color[3] [vert que en autra color.

17 En color] blava ha major impremsió de negror que daltra color.

18 Color de viola es extensa color del àer.

---

1. V, M, fan un sol proverbi amb el següent, units per la particula *et*. —2. A, calor.—3. V, M, *multiplicat colorem*.

19 Les compostes colors, segons que son en major quantitat o menor, lurs parts simples son intenses o extenses.

20 Totes colors son de una comuna color.

21 Comuna color fo concreada ab comuna substancia.

C.LVI *De semblança*

Semblança es ymage daltre.

2 Les formes accidentals son semblances de les substancials.

3 La bonea de granea[1] es semblança de la substancial bonea.

4 Tot effectu ha alcuna semblança de sa causa.

5 Tot actu es semblança de sa potencia.

6 Neguna potencia es contra sa semblança.

7 Tota semblança es creatura.

8 Naturalment tota potencia sadelita en sa semblança.

9 Tota semblança es activa o passiva.

10 On més una semblança participa ab altra, més se sembla ab ella.

11 Semblances o son concordants o contraries.

12 La vestigia del peu es semblança del peu.

13 Paraula es semblança de concepció de pensa.

14 Una semblança es daltra.

15 Les letres de la cera son semblances del sagell.

16 Totes semblances en cors sustentades son de una comuna semblança.

17 Les especials semblances foren concreades en la comuna semblança.

18 Tota impremsió es de semblances.

1. A, granam *corr.* granea.

Digitized by Google

19 Tota semblança es ens positiu.

20 Les influencies quels corses celestials fan sajús, son semblances daquells.

C.LVII *De dessemblança*

Dessemblança es semblança en qui no ha orde.

2 Tota dessemblança es contrari de semblança.

3 Dessemblança es privat hàbit de semblança.

4 Dessemblança fo concreada ab differencia e ab contrarietat.

5 Sens contrarietat no pot esser dessemblança per differencia.

6 Si dessemblança despecies fos per contrarietat tant solament, no foren en neguna cosa semblants.

7 Si la dessemblança del porc e del ase fos tant solament per differencia, no fóra semblança dindividuus en especie per differencia.

8 La dessemblança del porc e del ase depèn majorment per differencia, e la dessemblança de calor e fredor depèn majorment per contrarietat.

9 Dessemblança de vertuts e de vicis està per contrarietat simplement.

10 Per privat hàbit de humilitat, es ergull dessemblant a ella.

11 Semblança ne dessemblança de peccat e peccat no es concreada.

12 De neguna dessemblança se seguex amor.

13 Les malauties de volentat son dessemblances.

14 Tota adversitat es per dessemblança.

15 Los ulls ploren per dessemblances e ríen per semblances.

16 En tota participació de semblança e de dessemblança, ha passió.

Digitized by Google

17 Falsetat no es altre ens positiu, mas contraria dessemblança[1] de veritat.

18 Sol home e demoni fan dessemblança de semblança contra veritat.

19 Lo gustar malaute ab veritat trau dessemblança de sabor.

20 La especie del exert[2] es de semblança e de dessemblança de especies, e açò metex dome e de mul.

C.LVIII *De disposició*

Disposició es orde de possitivitat e possibilitat.

2 Per la forma qui es en potencia, es la materia disposta a passió.

3 En la disposició de la fi està la disposició de la forma.

4 En la disposició dels estruments, està la disposició de la obra.

5 Lo foc dispon làer ab concordança de calor e ab contrarietat de secor e humiditat.

6 Lo foc dispon laygua a escalfar ab calor e secor.

7 Una potencia dispon a laltra son actu.

8 En tota disposició ha orde.

9 Ab prosperitats son los homens disposts a pasciencia.[3]

10 Ab adversitats son los homens disposts a pasciencia.

11 Tota disposició esperital es pus noble que corporal.

12 Lenteniment dispon a volentat amar, en quant entén bontat.

13 Dispon lenteniment a volentat desamar, en quant entén pecat.

14 Dispon la volentat al enteniment entendre, en quant lo desira amar.

1. A, contrari adessemblansa.—2. M, *inserti*: V, *sensi*.—3. M, *ad potentiam* (a impasciencia?).

Digitized by Google

15 Per sovén membrar es lenteniment dispost a entendre e la volentat a amar.

16 Membrança de perill dispon paor.

17 La gran amor que la ànima ha al cors, la dispon a pecat.[1]

18 Tota superfluitat es contra disposició.

19 Lo metge dispon sanitat e natura la dóna.

20 Home just se dispon a gracia e Deus la dóna.

C.LVIIII *De proporció*

Proporció es bellea dorde de mesures.

2 Proporció no sosté neguna superfluitat.

3 En proporció no ha trop ne poc segons justicia.

4 Totes parts son eguals en proporció segons justicia.

5 Tota proporció es bella.

6 Sens proporció neguna cosa es bella.

7 Lo maestre de natural proporció es instinct de natura.

8 Proporció més està per forma que per materia.

9 Tota proporció es de parts ajustades.

10 Per proporció son loats los maestres.

11 Proporció es de potencies e dactus.

12 Proporció dura e son contrari deffall.

13 Pus bella es cara per proporció de ses parts, que per sa color.

14 Proporció es pus necessaria en la cara que en les altres parts del cors.

15 En aquell loc on proporció es pus necessaria, es major.

16 Enaxis cové proporció en los actus de la ànima, com en los actus del cors.

1. V, M, *ad peccandum*.

17 Tóta proporció es desiderable.

18 Proporció artificial es semblança de natural.

19 Neguna substancia qui es de parts proporcionades, es leja.

20 Per neguna cosa es tant loat maestre, com per proporcionar.

C.LX De leugería e fexuguea[1]

Leugería es estrument natural de pujar, e fexuguea es estrument natural de devallar.

2 Leugería es propietat de forma, e la forma la apropía a la materia.

3 Ponderositat es propietat de materia, la qual propietat ne[2] pren la forma.

4 Lo foc per leugería que ha, per sí matex puja a en sus, e per la seccor que pren de la terra devalla a enjus.

5 La forma leugera atraent a sí[3] la materia, fa aquella leugera.

6 La materia fexuga, en quant la forma ne pren propietat, devalla a ella.

7 En los elements sencontren leugería e fexuguea.

8 En quant lo foc appetex la seccor de la terra, atrau a sí aquella e fa la terra leugera.

9 Con lo foc en sa spera no pot soffetre[4] la ponderositat de les grosses vapors, devalla sajos ab elles.

10 La terra qui es en les altes vapors, devalla sajos ab sa ponderositat.

11 Enaxí com sàn lo foc e la terra per leugería e fexuguea, sàn làer e laygua.

12 Enaxí com lo foc e laygua son contraris per calor e fredor, son contraris per leugería e fexuguea.

1. A, fexugeria.—2. V, M, *inde*.—3. A, assi *(usual)*.—4. A, soffetrà *corr.* sofferre.

Digitized by Google

13 Enaxí com làer e la terra son contraris per humiditat e seccor, son contraris per leugería e fexuguea.

14 Leugería es una propietat comuna, ⟨e⟩ es sustentada en lo foc e en làer.

15 Per ço car la spera del foc es més a ensus que del àer, ha més de leugería lo foc que làer.

16 Ponderositat es comuna propietat, e es sustentada en laygua[1] e en la terra.

17 Tot cors elementat es fexuc e leuger.

18 Lo cors qui es pus leuger puja a ensus, e aquell qui es pus fexuc devalla a enjus.

19 Car lo sol ajuda al foc e al àer, pujen les vapors leugeres majorment de dia, e de nit devallen majorment les vapors fexugues.

20 Les vapors qui devallen, on pus prop son a lur centre, pus greus son, e per açò més se cuyten.

C.LXI *De atracció*

Atracció es tirament natural qui ajusta naturals appetits.

2 Lo foc atrau a sí laygua per ço que traga della passiva calor.

3 [Lo foc atrau a sí làer per ço que li do sa calor].

4 Lo foc atrau a sí la terra per ço quen prenga seccor.

5 Animal respirant atrau les vapors fredes qui son defora, per ço que atempre dedins les vapors trop escalfades.

6 Aquell qui corre respira pus que altre, per ço que sovén ab les vapors defores[2] refret los membres dedins trop escalfats.

7 La cuitura del foc que hom fa en son cors, atrau a sí les vapors caldes humides fredes e seques del cors.

1. A, en aygua.—2. A, deffores.

8 Aquell qui atrau, obrels pores e destruu les opilacions.

9 La appetitiva atrau ab son propi appetible les viandes apetibles per nodrir.

10 Del fetge atraen los membres parts digestes per viure.

11 Respirant hom làer ab la pipa qui participa ab la boca e ab lo vi, atrau hom lo vi a la boca per ço car les parts del àer e del vi son continues per especies.

12 Lo major appetit atrau a sí lo menor.

13 La caramida per ço car abunda en gran quantitat de terra, atrau a sí lo ferre qui es de complecció de terra.

14 Lo ruibàrber atrau a sí la còlera per ço car una semblança apetex esser ab altra.

15 Volentat atrau a sí amat per ço car lama.

16 La forma atrau a sí la materia per ço que haja en ella actu.

17 Materia no atrau, mas que ha appetit que sia atracta.

18 La disposició del obgect es estrument passiu datracció.

19 Atracció es per acció e passió.

20 Enaxí com negú ens no prodúu sí matex, no atrau sí matex.

C.LXII *De durea e mollea*

Durea es ço per que son coses dures, e mollea es ço per que son coses molls.

2 Lo foc amollex lo ferre ab calor.

3 Làer amollex lo ferre escalfat ab sa humiditat contra secor.

4 Enaxí com laygua escalfada recobra la fredor en absencia del foc, recobra lo ferre sa durea en absencia del foc.

Digitized by Google

5 Per ço car lo ferre recobra sa durea en absencia del foc, es significat que sa durea es per laigua.

6 Lo foc trau de la teula[1] làer e laigua con la desseca, e per açò es la durea de teula de la terra.

7 La durea del ferre moltiplica per frequentació descalfat per ço car lo foc ne trau pus sovén laigua e làer.

8 On pus ha en lo ferre de terra, pus es dur.

9 Enaxí com laigua apropía a la terra sa fredor, apropía la terra a laigua sa durea.

10 La carn es molla per làer e per laigua, e lòs es dur per la terra e per laigua.

11 Car en lo glas ha més daigua que de terra, es pus dur per laigua que per la terra.

12 Lo foc ab làer ha natura damollir, e ab la terra dendureír.

13 Làer ab lo foc e ab laygua ha natura damollir.

14 Laigua ab la terra ha natura dendureír, e ab làer damollir.[2]

15 Làer qui es fret endureex la carn e la cera,[3]

16 Laigua quant es passiva es materia de mollicia, e con es activa, de duricia.

17 Laigua refredant làer fa sí matexa dura en lo glas.

18 Laigua reebent humiditat del àer, fa sí matexa molla en la carn.

19 Tota aigua calda es pus molla que freda.

20 Lo foc car es calt e diffusíu es moll, e car es sec e atractíu es dur.

C.LXIII *De douçor[4] e amargor*

Douçor es ço per que son coses douces, e amargor es ço per que son coses amares.

1. A, taula *corr.* teula.—2. A, dendureir.—3. A, terra.—4. A, dousor (i dous, doussa, douses, *formes usuals*).

Digitized by Google

2 Douçor es propia qualitat del foc e del àer, e es qualitat apropiada a laigua e a la terra.

3 Los fruyts con son verts son amars, e con son madurs son douces.

4 Los fruyts con son verts participen majorment ab laygua e ab la terra, e con son madurs, ab lo foc e làer.

5 Generació es per douçor, e corropció per amargor.

6 Tot fruyt podrit es amar, e ha major inclinació a laygua e a la terra que al foc ne al àer.

7 Si per corrupció dàer es fruyt amar, per generació dàer es douç.

8 Douçor es digesta sabor en la flor.

9 En una matexa especie ha fruyts qui son douces e amars.

10 La magrana douça es de complecció calda e humida, e la agra de complecció freda e secca.

11 Lo vi fort el pebre son douces per calor, e son amars per sobre seccor.

12 Per ço car en lo pebre lo foc ha major participació ab la terra que ab làer, es lo pebre pus amar que douç.

13 La mel es douça car es del grex de les flors.

14 Per abundancia de gran calor ha la mel douçor.

15 Douçor més es receptiva en la mel per calor, que amargor per seccor.

16 Per ço car vida està per calor e humiditat, està douçor de lur natura.

17 Ço per que amargor es causa de sanitat, es car reffrena sobre abundancia de douçor.

18 Làer apropía sa douçor a laygua, e lo vent en movent e lo sol atraent la humiditat, la fan amara en la mar.

19 Car malautía es de corropció, atroba lo gustar malaute amargor en les coses douces.

20 Douçor e amargor son parts de sabor.

Digitized by Google

C.LXIIII *De ple e de buyt*

PLE es ço qui umple la concavitat del vas ab ses parts mesclades.

2 Buyt es ço qui priva de fins.

3 Neguna part sens altra pot umplir.

4 Soles parts substancials umplen.

5 La materia umple més per extensitat, e la forma per intensitat.

6 Ple de bonea es de bonificant bonificable e bonificar, e de volentat, ⟨de⟩ amant amable e amar.

7 Forma umple materia e materia umple forma.

8 Parts discretes no umplen.

9 Si parts discretes umplissen, mesclament de parts més que ple umpliren.

10 Sils elements no fossen los uns en los altres, fóra vacuitat en natura.

11 Aquell elementat qui es pus calt es pus ple per lo foc, e aquell qui es pus sec, per la terra.

12 Aquell qui corromp[1] es buyt de fi.

13 Potencia sens actu es buyda.

14 Lo foc buyda laigua en quant[2] li enpatxa sa vertut.

15 Aquell buyda la materia qui li enpatxa passió.

16 La forma qui es en potencia es buyda dactu.

17 En loudre qui es ple de vent se delaten los elements, e cant hom los prem se qualquen[3] es restrenyen.

18 En rara materia es làer senyor de compliment.

19 En privació de fi es corrupció dona de vacuitat.

20 Com totes coses sien per fi, qui priva de fi es buyt de totes coses.

---

1. V, *corruptum est*.—2. V, *quando*.—3. V, M, no tradueixen aquesta paraula.

Digitized by Google

C.LXV *De causa e effectu e occasió*

CAUSA es ço per que es effectu, e effectu es obra de son faedor.[1]

2 Occasió es estrument de causa e de effectu.

3 Lo foc es causa de escalfat ab calor, e fi es causa descalfat ab lo foc.

4 La pus derrera causa es fi.

5 Negú accident es causa.

6 Occasió es accident qui es de causa e causat.

7 Occasió alcunes vegades depèn de part la causa, alcunes de part leffectu.

8 Bonea es occasió de bé, el bo qui fal bé es causa daquell.

9 Occasió no costreny la causa, mas que <la> dispon.

10 La disposició del effectu es occasió dell e de la causa.

11 Volentat ab libertat es causa damar.

12 Deus es primera causa e derrera fi.

13 Lenteniment es causa de son entendre ab veritat.

14 Moral vertut es occasió de bé, e vici es occasió de mal.

15 Ab occasió es memoria causa de son membrar.

16 Set es occasió de beure, e aquell qui beu es causa de beure.

17 Bellea es occasió de veer; aquell qui veu es causa de veer.[2]

18 Vist, en quant vist, es effectu.

19 Libertat es occasió de consell.

20 Lo Sol ab sa clardat es causa de dia, e ab sa absencia es occasió de la nit.

21 Ociositat es occasió de mal, e aquell qui es ociós es causa del mal e de la occasió.

1. V, M, d'aquest proverbi en fan dos, suprimint la conjunció.— 2. V, M, continúen aquest proverbi amb el seguent, units per *sed*.

Digitized by Google

C.LXVI *De participació*

PARTICIPACIÓ es veinança[1] de potencies e de actus.

2 Bonea e granea participen ensems en quant se donen lurs semblances.

3 Participants bonea e granea, participen lurs actus.

4 En quant bonea ha poc bonificar, no es veína[2] de granea.

5 En quant granea[3] participa ab malea, no es veína de bonea.

6 Totes potencies e tots actus participen ab poder.

7 Participació de bones concordances es bona.

8 Participació de moltes grans semblances es molt gran.

9 Participació està per fi.

10 Neguna participació es de contraris.

11 Tot es participació de parts.[4]

12 En home participen coses esperitals e corporals.

13 Lo foc e làer participen en calor.

14 Lo poble el rey participen en justicia.

15 En les riquees participen los rics els pobres.

16 La potencia e lobgect participen en lactu.

17 En la fi de Deu participen totes fins.

18 Participació dome virtuós es molt desiderable.

19 Neguna participació es major que damor.

20 Memoria volentat e entenimient participen ab lurs actus.

21 Neguna participació es plena ab condició.

1. A, uehinansa.—2. A, uehina (però en el proverbi qui ve, *veina).*— 3. A, granam *corr.* granea.—4. V, M, *omnis participatio est de* (V, *ex*) *partibus.*

Digitized by Google

C.LXVII *De discursiva*[1]

POTENCIA discursiva[1] es aquella qui encerca les possibilitats de sos actus.

2 Lo foc ab sa calor encerca les calefactibilitats.

3 Encerca lo foc les substancies inluminables ab sa lugor per ço que les inlumín.

4 Lo foc encerca en làer ab son poder totes aquelles possibilitats en les quals pot haver acció.

5 Tota potencia natural ha son natural discurriment per ço que haja actu natural.

6 Cascuna potencia encerca ab ses raons sos actus.

7 Lo foc encerca ab sa bontat bo escalfament, e ab sa granea gran, e ab sa duració durable.

8 La vegetativa[2] encerca ço en que pusca vegetar, e la sensitiva sentir.

9 Encerca la vegetativa ab sa appetitiva[3] les appetibilitats, e ab sa retentiva les retentibilitats, e ab la digestiva les degestabilitats, e ab la dispulsiva les dispulsibilitats.

10 Encerca la sensitiva ab sa visitivitat les coses visibles, e ab sa audiţivitat[4] les coses oíbles, e enaxí dels seus altres poders.

11 Discorre la ymaginativa per les ymaginabilitats, e la memoriativa per les memorabilitats, e la intellectiva per les intelligibilitats, e la volentat per les amabilitats.

12 La potencia, ço que no pot atènyer ab una natura, ateny ab altra.

13 Lenteniment discorre ab ymaginació per les coses corporals, e sens ymaginació per les coses esperitals.

14 Con lenteniment discorre ab sa bontat veritat[5] de bontat, adoncs ha ordenat discurriment.

1. A, discresiva.—2. A, uegetiua.—3. A, la uege[ta]tiua ab sa appeti[ti]ua.—4. A, audiuisitat.—5. V, M, *inuestigando* (M, *inquirendo*) *ueritatem*.

Digitized by Google

15 Con lenteniment discorre ab sa bontat veritat[1] de sa granea,[2] adoncs ha desordenat[3] discurriment.

16 Ço per que lenteniment fallex en son discurriment, es car no concorda les propietats actives e passives.

17 Si la volentat discorre ab gran amativitat les coses poc amables, no fa bo discurriment.

18 Si la volentat discorre ab odiabilitat[4] les coses odibles, adoncs fa bo discurriment.

19 Si la memoria discorre per les especies que ha preses per lenteniment sots raó de amabilitat, deffall en son discurriment.

20 En tot discurriment cové orde de formes actives e passives.

C.LXVIII *De deliberativa*

DELIBERATIVA es potencia qui espera elecció.

2 Segons instinct natural ha lo foc deliberació en ses obres.

3 Lo foc delibera en hivern la obra que haurà en estíu.[5]

4 Lo foc delibera si consintrà als appetits de la terra o als appetits del àer.

5 Car làer e la terra han concordança ab laigua, qui es[6] son contrari, no consent a tots lurs apetits.

6 Lo foc encerca segons qual del àer o de la terra porà més contra laygua.

7 Lo pebre ha deliberació natural si consintrà més a reebre influencia del foc que del sol.

8 Sens deliberació instinct natural no sería.

1. V, M, *inuestigando* (M, *inquirendo) ueritatem.*—2. A, granam *corr.* granea.—3. M, *ordinatum.*—4. V, *odibilitate:* M, *oditivitate.*—5. V, M, fan un sol proverbi dels 3 i 4 units per *et.*—6. A, en. (Si la lliçó genuina es *en* com es pot sospitar, aquest proverbi 5 sería el segon membre del 4, malgrat d'aparèixer auctòcton en A, V, i M).

Digitized by Google

9 La deliberació de instinct natural seguex orde.

10 Per gran paor la cabra qui veu venir lo lop, no ha deliberació en fugir.

11 La cabra qui veu lo lop qui no la veu, ha deliberació si fugiría o no.

12 Laucell enans que vol, ha deliberació en vés qual part volarà.

13 Home ha deliberació segons que consent als actus de les sues raons.

14 Lome qui veu venir lespasa sobre son cap, no ha deliberació en posar son braç denant sa cara, car ja nes feta deliberació per instinct natural.

15 Lome luxuriós qui ymagina lutxuriar[1] no ha deliberació si lutxuriarà o no, car ja es deliberat per privat hàbit de castetat.

16 Les potencies de lànima, cascuna ab ses propies raons ha sa deliberació.

17 Lenteniment ab sa bontat ha sa deliberació.[2]

18 Car la fembra ama son fill ab gran volentat, no ha deliberació si lamarà o no.

19 Lo príncep qui ha malvat consell, no li cal deliberar neguna cosa, car ja es deliberat malvat regiment per son mal consell.

20 Neguna deliberació es tant necessaria com de persona comuna.

21 Tant es Deus bo, que no cal que hom haja deliberació sil servirà o no en totes coses.

C.LXVIIII *De aperceptiva*[3]

APERCEPTIVA es potencia ab que son aperceubudes coses secretes.

---

1. V, M, *luxuriam*.—2. A, delib[erali]tat.—3. *Praeceptiua:* M, *Perceptiua*.

Digitized by Google

2 Lo foc qui es difús per moltes especies e per los individuus daquelles, segons les necessitats de les especies, aperceb les influencies del sol.

3 Lo foc apercep una influencia[1] del sol per la especie del pebre e altra per la especie de la col.

4 Lo foc con ha de part sí matex deffalliment de calor en lo pebre e sent aquella fortificar, aperceb la influencia del sol.

5 La flor apercep la drecera del sol a quis gira per ço car en aquella drecera sent més de calor que en altra.

6 La planta apercep lo dia en quant [li exampla les flors, e la nit en quant] les li restreny.

7 La sensitiva ab set apercep consumació de humiditat e fredor.

8 Los homens aperceben lutxuria en la fembra quis posa en la cara colors.

9 Per la ymaginació qui ymagina lutxuria, apercep lo tactu la obra daquella.

10 Per ajustar diners e per poc despendre, apercep hom avaricia.

11 Ab paraula apercep hom concepció de pensa.

12 Per la mort del home, apercep home viu sa mort.

13 Per mal consell apercep lo poble mal príncep.

14 Cant home cau, saperceben les mans a tocar en la terra.

15 Per molt parlar apercep hom mentir.

16 Per finomenía[2] apercep hom les natures e condicions dels homens.

17 En les participacions dels homens, apercep hom lurs condicions.

18 Ab los actus apercep hom les potencies.

19 En negú loc apercep hom tant bé quals son les voentats dels[3] homens, com en la cara.

1. A, influencies *corr.* -cia.—2. V, *physionomiam:* M, *physiognomiam.*—3. A, de les.

20 Al levar de la taula apercep hom quals son los homens.

21 Ab prosperitats e adversitats apercep hom los homens de costumes.[1]

C.LXX *De doctiva e aprensiva*

DOCTIVA potencia es aquella ab que ensenyen los maestres, e aprensiva es aquella ab que aprenen los escolans.

2 Affatus es estrument d ensenyar, e auditus d apendre.

3 Doctrina comença en concepció de pensa e estén se per effatus, e en aquell qui aprèn comença en auditus e espandexse per la concepció de pensa.

4 Neguna mecànica doctrina es tant prop a natural, com música.

5 Doctrina fabril comença en los ulls e en les mans.

6 Doctiva es de semblances actives, e aprensiva de passives.

7 Lo maestre qui trau les species de la memoria ab la volentat, ensenya positivament, e aquell qui les ne trau ab l enteniment, ensenya ostensivament.

8 Especies liurades ostensivament, duren.

9 Per especies ostensives son los escolans subtils, e per positives rudes.

10 Doctrina de dret es per membrar, e de philosofía per entendre, e de teología per amdós.

11 Lo metge sotsposa per sos libres, e demostra per esperiencia.

12 Lo lògic ensenya en l àer, e lo natural en lo cel e en la terra.

13 Doctrina qui no comença en los començaments primers, no es gran.

1. V, M, *mores hominum*.

Digitized by Google

14 De subtil maestre, subtil escolà.

15 En doctrina ensenyada per deners es[1] lenteniment estrument e la volentat dona.

16 Doctrina apresa ab paor no es gran.

17 Doctrina apresa per fretura no es per sí amada.

18 Aquell ha gran doctrina qui per Deu[2] la ama.

19 Doctrina gran ab grans estruments se liura.

20 De res no ha tant gran fretura en lo món, com de doctrina.

C.LXXI *De opinativa*

Opinió es supposició dalcuna cosa ab dubitació.

2 Opinió no es de semblances necessaries.

3 Si opinió no participàs ab dubitació, ab fe se convertira.

4 La coa de opinió es dubitació.

5 Si opinió hagués egual enclinament ab afermació e negació, covertiras ab dubitació.

6 Tota opinió es malalta.

7 Tota opinió es dafirmació o negació.

8 Tota opinió està més per les semblances defores que per les dedins.

9 Tota opinió està per virtut o per vici.

10 De grans secrets,[3] grans opinions.

11 Opinió de coses morals no dura tant com de coses naturals.

12 Folla opinió ha qui sens temprança ha opinió de longa vida.

13 Opinió més està per volentat que per enteniment.

14 Opinió es centre de circumstancies.

1. A, e *sobreposat* es.—2. A, de[u].—3. A, segrets *corr.* secrets.

Digitized by Google

15 Major opinió es que lome qui va de nits sia ladre, que aquell qui va de dia.

16 Opinió e suspita se convertexen en custumes.

17 Opinió de vana gloria es molt parlar de sí matex.

18 Una opinió es per custuma e altra per natura.

19 Per joventut han los homens opinió de longa vida.

20 Tot home ha opinió de salvació.

C.LXXII *De dubitativa*

DUBITACIÓ es egual confusió dafirmació e negació.

2 Dubitació no declara enfre antecedent e consequent.

3 Tot dupte dóna passió.

4 Dubitació es confusa materia dafirmació o[1] negació.

5 Enaxí com privació es començament de corrupció e generació, es dubitació començament dafirmació e negació.

6 Tot dupte es material començament.

7 Si dubitació fos formal començament, no fóra en lo mig dafirmació e negació.

8 Opinió trau de dubitació deliberació.

9 Per dubitació son malaltes totes les potencies de lànima.

10 Dubitació pus prop[2] es a posició, que a demostració.

11 En dubitació es pus malalte lenteniment, que altra potencia.

12 Aquella potencia qui es pus malalta per dubitació, es a ella pus contraria.

13 Dubitació es ajustament de actus confuses.

14 Aquell comença a destruír dubitació qui declara alcú actu.

15 Neguna cosa es pus perillosa que dubitació.

---

1. V, M, *et*.—2. A, prob.

Digitized by Google

16 Enaxí es dubitació privat hàbit dentendre, com ceguetat de visió.[1]

17 Per dubitació no ha negú home repòs.

18 Qui son enversari [induu] a dubitació, acosta aquell a veritat.

19 En dubitació se fa primerament conversió de error en veritat.

20 Greu cosa es destruír antiga dubitació.

C.LXXIII *De afirmativa e negativa*

Affirmació es vocable qui significa ostensiva necessitat, e negació es vocable qui significa inconvenient e inpossíbol.

2 Car Deus es, affirmació ha major necessitat que negació.

3 De Deu diu hom major veritat affirmant que negant.

4 Major veritat es dir: Deus es eternitat, que dir: Deus no es ase.

5 Deus no es Deus car no es ase, e es Deus car es eternitat.

6 De major veritat, major affermació, e de major falsetat, major negació.

7 Tota negació es consequencia de affirmació, e neguna affirmació es consequencia de negació.

8 Si afirmació fos consequencia de negació, fóra consequencia de sí matexa.

9 Una affirmació està per sèn e altra per ymaginació.

10 Neguna affirmació es tant gran per ymaginar com per entendre.

11 Affirmació qui es per volentat ha inclinació a posició, e affirmació qui es per enteniment ha inclinació a demostració.

1. A, segctat de uicio *corr.* uisio.

Digitized by Google

12 Car affirmació es de antecedents començaments e negació de consequents, treballa plus lenteniment per ostensió que per inpossíbol.

13 Affirmació ostensiva es lum a necessaria negativa.

14 Dubitació es pus luny a affirmació, e opinió pus prop.

15 Qui afferma sens deliberació, prop es de negació.

16 Affirmació no participa ab escusació.

17 Afirmació es pus fort de dies que de nits.[1]

18 Per affirmació salegren més los homens que per negació.

19 Negació no passa en laltra vida.

20 Affirmació es per la primera entenció, e negació per la segona.

C.LXXIIII *De comunicativa*

Comunicació es estrema participació.

2 Substancia comunicant ses propies propietats, comunica sí matexa.

3 Substancial bonea qui comunica sa accidental bonea a granea, se dóna a ella.

4 Lo foc en donant sa calor al àer, se dóna a ell.

5 Lo foc no comunica sa calor a laygua per ço que sia sua,[2] mas per ço que la destrua.

6 Lo sol no comunica sa clardat al foc, mas semblança daquella.

7 Sil sol comunicàs sa clardat al foc, mesclara la sua substancia ab la substancia del foc.

8 Si la sciencia quel maestre ensenya e comunica fos de la sua essencia, influent sa sciencia influira[3] sa substancia.

9 Lobgect no comunica sa essencia a la potencia, mas sa semblança.

---

1. A, dins *cancel·lat* nits.—2. V, *ipsius aquae:* M, *illius.*—3. A, influiria?

10 Lenteniment comunica son entendre a amabilitat, e la volentat son amar a intelligibilitat, e la memoria son membrar a amdós.

11 Lo sèn comunica sa sensibilitat a ymaginabilitat.

12 La ymaginació comunica ço que pren del sèn a les potencies de lànima.

13 Una potencia comunica a altra sa vertut.

14 Comunicació es en les creatures per apropiació.

15 Lo príncep comunica a son hereu son poder.

16 Un pecador comunica a altre son peccat.

17 De comunicació se seguex comuna propietat.

18 Qui comunica a son amar bontat, no suja.

19 Qui[s] comunica a mal senyor, comunica sí matex a gran treball.

20 Comunicació de molts bons es molt bona.

C.LXXV *De factiva*

FACTIVA es potencia qui fa esser ço qui esdevé en actu.

2 Lo foc ha potencia factiva ab que fa ço que fa.

3 Ço qui es fet, es fet per facció.

4 Potencia factiva fa que ço qui no es, sia.

5 Lo sol ha potencia factiva en quant fa influencia que tramet sajus.

6 Factivitat natural fa de natural factible natural fet.

7 La planta ab sa factivitat fa fulles flors e fruyts de sa natural factibilitat.

8 Lo foc fa laygua calda, e làer la fa humida.

9 La factivitat del foc e del àer sàn a una fi en escalfar laygua.

10 En facció concorren moltes factivitats.

11 Lo faedor fa bo ab bontat, e gran ab granea, e durable ab duració, e colorat ab color.

12 Facció tota hora es de alcuna cosa.

Digitized by Google

13 Materia es sobgect de facció, el seu particular es fet en la facció.

14 Lome e la fembra fan fill.

15 Enaxí fa la fembra fill per la facció del home, com làer fa aigua calda per la calor que pren del foc.

16 Lo maestre ha facció artificial ab que fa artificial faíble.

17 Lo ferrer fa clau del ferre.

18 Lenteniment fa especies de les quals fa sciencia.

19 Lenteniment fa les especies en quant les trau de potencia en actu.

20 Ab vertuts se fan los homens bons, e ab vicis mals.

C.LXXVI *De estrumentativa*

ESTRUMENTATIVA es potencia ab que faedor fa obra.

2 Tot estrument [es] mogut a obrar.

3 [Tot estrument mogut a obrar], mou obra.

4 En quant una potencia sajuda ab altra, fa daquella estrument.

5 La clardat del sol es estrument a veer, e per lo foc es estrument a escalfar.

6 Bonea moral es estrument a home en quant ab ella se fa bo.

7 Lo martell es estrument del clau, el clau del peu del cavall, el peu del cavall del cavaller, el cavaller del rey, el rey del poble, el poble de la honor de Deu.

8 Cantitat es estrument de mesura, e calitat de determenació, e relació de consequencia, e acció de forma, e passió de materia, e hàbit de doctrina, e situs de figura, e temps de moviment, e loc de continent.

9 Estrument està en lo mig del agent e lagible.

10 Enaxí es necessari estrument al pascient com al faedor.

Digitized by Google

11 En la disposició del estrument està la disposició del faedor e de sa factura.

12 Exceptada la substancia de Deu, a tota substancia son necessaris estruments.

13 Ociositat es destrucció destruments.

14 Elementar es estrument delementat, e vegetar de vegetat, e sentir de sentit, e entendre dentès.

15 Moralitats son estruments de mèrits, ⟨e mèrits⟩ de judici, e judici de justicia.

16 Eneniment es estrument a volentat de elecció, e volentat al enteniment de diligencia, e memoria es estrument a conservar les obres damdós.

17 Differencia es estrument del enteniment, e concordança de la volentat, e fi de la memoria.

18 Ymaginació es estrument de la volentat per desirar, e del enteniment per entendre, e de la memoria per membrar.

19 Lo cors es estrument a lànima, e lànima al cors per Deus servir.

20 Totes les substancies corporals e lurs accidents son estruments a home per Deus honrar, e home a les substancies atretal.

C.XXVII De[1] ajudativa

AJUDATIVA es potencia ab que una substancia ajuda a altra.

2 Bonea ajuda a granea ab sa semblança, e granea a bonea ab la sua.

3 Tota substancia ha mester ajuda exceptat aquella de Deu.

4 Ço per que la substancia de Deu no ha mester ajuda, es car es eternal e infinida.

---

1. A, manca aquesta preposició.

Digitized by Google

5 Ço per que substancia creada ha mester ajuda, es car no es per sí matexa.

6 Car substancia creada no es per sa fi, mas per aquella de Deu, ha mester ajuda.

7 Naturalment cascuna substancia sajuda ab ses parts.

8 La planta sajuda ab sa bonea <a> esser bona, e ab sa granea a esser gran.

9 Tot home ha mester altre home.

10 A fer lo clau ajuden les tenalles al martell.

11 Lo sol ajuda al foc a moltiplicar sa calor, e la luna a laygua a moltiplicar sa fredor.

12 Les mans els peus ajuden al ventre, el ventre a elles.

13 La un peu ajuda al altre.

14 Cavall espasa e escut ajuden al cavaller, el cavaller al rey.

15 Làer ab sa calor e humiditat ajuda al foc a escalfar laygua, mas no li ajuda ab sa humiditat a dessecar[1] ella.

16 Neguna potencia sens ajuda daltra pot haver son actu.

17 Aquell ha[2] pus gran actu qui ha més dajuda.

18 Ajuda domens no es tant gran com ajuda de Deu.

19 Cascú home pot més ajudar a sí matex que a altre.

20 Diners ne honraments no poden tant ajudar com homens.

21 Car home es dels elements, més li poden ajudar quel firmament.

C.LXXVIII *De enpatxativa*

ENPATXATIVA es potencia qui enpatxa a les altres potencies lurs actus.

---

1. A, dececar *(passim)*.—2. A, aquela.

Digitized by Google

2 Car son fins variables, una fi enpatxa a laltra son començament e mijà.

3 En tota substancia qui es de contraris ha enpatxaments.

4 Solament pecat enpatxa Deu a fer bé als homens.

5 Si no fos peccat, la gracia de Deu fóra en tots homens.

6 Lo foc ab sa secor enpatxa làer que no do humiditat a laygua.

7 Lo foc per la concordança que ha ab làer en quant li dóna sa calor, enpatxa làer que no do sa humiditat a laygua.

8 Làer en quant ha concordança ab laygua qui pren sa humiditat e en quant ha contrarietat ab lo foc quil desseca, enpatxa lo foc que no escalf laygua.

9 La planta ab ses fulles enpatxa lo gel que no destrua ses flors.

10 Tenebres enpatxen los ulls que no vegen.

11 Con lenteniment sacustuma molt a ymaginar les coses corporals, la ymaginació lenpatxa a entendre les coses esperitals.

12 Quan la volentat sacustuma a molt amar alcuna cosa temporal, enpatxa lenteniment a entendre les coses de laltra vida.

13 Qui molt membra alcuna cosa, enpatxa la volentat a amar altra cosa.

14 Negú home enpatxa tant altre home com sí matex.

15 Mal home enpatxa bo home en fer bé.

16 Enpatxament esdevé leugerament e consumas [1] greument.

17 Tot home qui enpatxa bé fa mal.

18 Los mals homens enpatxen resurrecció el dia del judici, que no sien tost.

19 Home avar enpatxa los deners que no servesquen.

20 Trop menjar [2] e beure enpatxa la digestió.

---

1. A, consumes.—2. A, mangar.

Digitized by Google

C.LXXVIIII *De elements*

ELEMENTS son corses simples quis componen en terç cors qui es dells.

2 Los elements son .iiij. per ço que dells sia quatrangle e que del quatrangle sia triangle.

3 Son de quatrangle elemental .xij. generals triangles.

4 Del foc terra e àer es .j. triangle per concordança ⟨e contrarietat⟩:[1] del foc e la terra quis concorden [per seccor, e del foc e del àer quis concorden] per calor, e de la terra e del àer quis contrasten per humiditat e seccor.

5 Lo foc làer e laygua fan triangle per concordança de calor e de humiditat, e per contrarietat de calor e fredor.

6 Lo foc laygua e la terra fan triangle per concordança e contrarietat de secor e calor e fredor.

7 Cascú element ha enaxí .iij. triangles com lo foc.

8 Si los elements fossen més o menys, no pogra esser natural triangle de natural quatrangle.

9 Sens natural e corporal triangle no pogra esser ple corporal e natural quatrangle.

10 De corporal e natural quatrangle e triangle, està ple natural cercle.

11 Cascú element ha son propi loc qui es sa spera.[2]

12 Per ço car loc es pus ple de simples e de composts que de simples tant solament, entren e estan los elements los uns en los altres.

13 Si en la spera del foc no eren los altres elements, no sería plena de triangles ne de concordança contrarietat moviment e dels altres començaments generals.

14 Si los elements simples no eren essencialment en

1. V, fineix proverbi aquí, i de tota la resta en fa un altre.—2. A, specia.

Digitized by Google

los composts elementats, negú compost elementat sería ple de naturals e corporals triangles.

15 Si terra, e açò matex dàer e daygua, no eren là sus en la spera del foc, no pujaría[1] en ella pendre influencia dels corses celestials.

16 Si la spera de laygua era tota plena daigua simple sòlida e accupava loc als altres elements, lo foc desus no poría devallar sajus, ne aquest qui es sajus poría pujar là sus, e perdríense en lo foc moviment apetit e leugería.

17 Si element simple era corrumpable, perdríense les sues propies qualitats, e seríen propietats accidents sens propis sobgects e en sí matexes seríen sustentades.

18 Si alcuna part del àer simple se convertía en foc simple, alcuna part de humiditat se convertiría en calor e seccor.

19 Negú accident general es en son propi sobgect corrumpable.

20 Sil foc convertía en sa espera làer, sería en la sua espera vegetació.

C.LXXX *De calor e fredor*

Calor es estrument de escalfar, e fredor de refredar.

2 Lo foc e laigua ab lurs estruments son contraris.

3 La calefactibilitat de laigua es contra la sua substancia, e la fregibilitat del foc es contra ell.

4 La calefactibilitat de laigua es passiva qualitat apropiada per la calefactibilitat del àer qui ab ella ha concordança.

5 Si a laygua fos apropiada calefactibilitat, fóra laigua naturalment contra sa fregibilitat.

6 De laigua, sola la sua materia es calefactíbile.

1. M, *ascenderent*.

Digitized by Google

7 La materia de laigua calda es sobgect al foc e al àer descalfar ço qui ab laigua participa.

8 La forma de laigua contrasta a la calefactibilitat de sa materia.

9 Lo foc escalfant la materia de la terra, escalfa laigua.

10 Qui escalfa lo sobgect de fredor, priva daquell lactu de fredor.

11 En quant laigua ha ab làer concordança, es pus calda per la calor del àer que del foc.

12 Lapetit que ha laigua a la humiditat del àer, dispon laigua a gran calefactibilitat.

13 Sens mijà lo foc no pot escalfar laygua.

14 Lo foc més escalfa laigua en lo colèric que en lo fleumàtic.

15 Lo foc més escalfa laigua per natura que per artifici.

16 Pus calda es laigua en lo pebre que en lo ferre calt.

17 Més dura la calor de laigua en lo pebre que en lo ferre calt.

18 Laigua, pus freda es en lalba que en la mija nit.

19 Car lo foc depura més laigua en estíu que in invern, es laigua pus freda en estíu que en ivern.

20 Ço per que lo foc es pus calt en lo vi que en lo raym, es car laygua es pus freda en lo raym que en lo vi.

C.LXXXI *De humiditat e secor*

HUMIDITAT es ço per que son substancies humides, e secor es ço per que son substancies seques.

2 Consumant la terra humiditat, fa al apetit natural desirar humiditat contra sa secor.

3 La linya[1] qui es de humiditat e secor es sobgecta a

1. A, lina.

Digitized by Google

corrupció, e la linya qui es de humiditat e fredor es sobgecta a generació.

4 Humiditat es major en la nit, e secor en lo dia.

5 Humiditat e secor son pus passibles qualitats que calor e fredor.

6 Car lespera del foc e de laigua son pus luny la una a laltra que lespera del àer e de la terra, son pus contraries qualitats calor e fredor, que humiditat e secor.

7 Los homens qui han tós per humiditat, tussen més de nits que de dies.

8 Car humiditat sestén, es occasió dalegre, e car secor se restreny, es ocasió de tristicia.

9 Per ço car humiditat més sestén que secor, requer major moviment.

10 Aer no mogut es major occasió de corrupció que terra no moguda.

11 Negú sèn ateny humiditat ne secor.

12 Set es figura de secor, e escupir sens set, de humiditat.

13 Lo foc e làer son contraris per secor e humiditat, e la terra el foc per fredor.[1]

14 Lo foc ha major concordança ab làer per calor que ab la terra per secor.

15 Làer ha major concordança ab laygua per humiditat que ab lo foc per calor.

16 Làer ha major contrarietat ab la terra per laygua que per lo foc.

17 Les plantes son nodrides ab humiditat, e son madurades ab secor.

18 Car les fruytes son madurades ab secor, son cumplides[2] en estíu.

19 Les fruytes seques son pus conservatives que les humides.

---

1. M, *per frigiditatem et calorem.*—2. V, M, *colliguntur.*

Digitized by Google

20 Enaxí com generació comença enans ab humiditat que ab secor, comença enans corrupció ab secor que ab humiditat.[1]

C.LXXXII *De vapors*

VAPOR es ajustament de corses tant subtils que no ha determenada color ne figura.

2 Pluja es aygua qui ix de vapors e davalla del àer en la terra.

3 Vapors son parts menudes qui ixen e entren per los poros dels elementats corses.

4 Los elements pujen e devallen vapors en qui son impremtes les influencies quels corses celestials trameten sajus als terrenals.

5 De les vapors se fan les nuus, e del dessolviment delles se fa la pluja.

6 De les vapors caldes e seques se fa lo vent, qui es àer mogut per lapesament de les nuus qui son fexugues e devallen sajus.

7 De vapors fredes e humides se fa la pluja, e si les vapors son molt fredes fas delles la neu.

8 La neu es aigua congelada en làer per abundancia de fredes vapors.

9 Les peres qui cauen del àer son neu difusa en elles, e elles[2] de parts de neu qui sajusten e feren les unes les altres en lo caiment que fan.

10 Les vapors caldes e humides pujen a ensus si no son apremudes[3] per les nuus, e si ho son fas delles lo ros, e si passen per àer fret convertexse lo ros [en] gel.

11 Si les vapors son molt fredes e seques congelense en làer e fasen la calamarsa qui devalla, [mas] en

1. A, ab humiditat que ab secor.—2. V, M, *et illi (lapides) sunt.*—3. A, apremudes *corregit:* V, *reprimantur:* M, *deprimuntur.*

Digitized by Google

laigua se convertexen les vapors molt fredes e seques en glaç.

12 Les vapors qui ixen de la mar son caldes e seques per la mar qui es salada calda e seca, e de les aigues douces ixen vapors caldes e humides qui fugen a la fredor e humiditat de laigua.

13 Les vapors caldes e seques qui ixen de la mar se depuren en làer qui ret a laigua[1] sa complecció qui es freda e seca;[2] e per açò les vapors salades se convertexen en douça aigua.

14 Les vapors qui son més caldes e humides pugen per raó del foc e del àer qui son leugers; e les vapors qui son més fredes e seques devallen per raó de laigua e la terra qui son fexucs.

15 Les vapors humides e fredes qui caen en la terra se convertexen en aygua qui ix de les fonts e passa per les venes de la terra en qui està, e della ix per aquells qui la poen[3] en los pous.

16 Les fonts qui son en los caps dels monts, son majorment de vapors qui pujen de la mar qui està en les cavernes de la terra.

17 Laígua de les fonts qui son en los caps de les montanyes e qui es del revolviment de les vapors qui estàn en les cavernes e concavitats de les montanyes e ve de la mar, es pus freda que laigua qui ve de la pluja que lo sol ha escalfada en làer.

18 Les vapors qui ixen en fum son caldes e seques si les coses quel foc crema son de complecció calda e seca, e son fredes <e> humides si la cosa quel foc crema es de complecció freda e humida.

19 Les vapors don es lo fum pujen, car lo foc les enpeny a ensus, e quant son alt pujades delatense e convertexense ab les altres vapors don se fan les nuus.

1. A, laer.—2. V, M, *humida*.—3. M, *ponunt*.

20 Les [vapors qui] ixen de les nuus, atraent lo sol la humiditat de la terra e del àer[1] qui ab la terra participa, e[2] si son molt humides e fredes devallen e fasen la cege[3] e la calige.

C.LXXXIII *Del lamp e del trò*

LAMP es foc qui sencén en sa spera en sobgect de molt calda e seca complecció, e aquell crema.

2 Es altra manera de lamp qui es enaxí foc exit dencontrament de vents qui son de vapors caldes e seques, com ix lo foc de la pera que hom fer ab lo ferre.[4]

3 Trò es lo brugit del bulliment de laygua quel lamp crema con sencén en sa espera.

4 Es altra manera de trò qui es lo brugit qui ix del encontrament dels vents.

5 Sil lamp qui sencén ha sobgect continuat tro en la terra, davalla sajus en la terra.

6 Segons quel sobgect én qui lo lamp sencén es lonc o breu, es la flama del foc longa o breu.

7 Sil sobgect del lamp és dret o tort, devalla lo lamp per linya dreta o torta.

8 Ço per quel lamp devalla per linya estreta e no ampla, es car les vapors fugen a ell, e romanen aquelles qui son a ell sobgect pus simple.

9 La linya quel lamp crema es de continues vapors, e si alcú suppòsit es en ella, crema aquell e passa a les altres vapors qui ab lo suppòsit son contigues.

10 Segons quel lamp se mou per linya dreta o torta, se mou lo trò per aquella.

11 On més lo lamp sacostá a la terra, <més> sacosta a ella lo trò.

1. V, M, *aeris et aquae*.—2. M, omet la conjunció.—3. A, çege cega?): V, *tenebram:* M, *tenebras*.—4. A, ab que hom fer lo ferre.

12 Lo lamp es obgect dels ulls ans quel trò de les orelles.

13 Lo lamp el trò son en .j. temps matex, mas los ulls atenyen enans lobgect que les orelles.

14 Lo lamp fa paor als ulls, el trò a les orelles.

15 Lo lamp en cremant les vapors caldes e seques en ynvern engenra la pluja, qui es escuma daquella bulliciò de qui es lo trò.

16 En estíu on son poques vapors fredes e humides, nos seguex per lo lamp ne pel trò pluja.

17 Enaxí com per lo bolliment de les vapors quel lamp crema se fa moviment dàer qui es trò, se fa terratrèmol per lencontrament de les aigues e del àer qui son en les cavernes.

18 Enaxí com lo lamp fén los homens e los arbres e les torres, fén terratrèmol les terres e enderroca les cases.

19 Con làer enclús en les cavernes no pot contrastar a laygua qui en les cavernes entra, esclata e fén la terra e fug, e per açò trémola la terra.

20 Antigament era més de terratrèmol que ara, per ço car de la terra que les aigues duen en la mar sumplen les cavernes qui son dejos la terra participants ab la mar.

C.LXXXIIII *De sò e de vou*

Sò es obgect doír, e vou de significada concepció.

2 Sò es creada propietat qui es ixent de feriment, e la sua figura ix dell en les orelles.

3 Sens oír, la figura de sò no pogra esser en actu.

4 Sòn es ens confús, e la sua declaració està per vocals qui son parts simples dell.

5 Les letres consonants son de la confusió del sò e de les sues parts simples.

Digitized by Google

6 Sò en les letres consonants es de la una part confús per sí matex, e de laltra part clar per ses parts simples.

7 Vou es de sò, e ha molts diverses estruments.

8 Vou ha .j. estrument per lengua, altre per la viula,[1] altre per la campana, altre per lorgue.

9 Lestrument puja e avalla l sò[2] per letres vocals, e lo sò està al[3] mig per letres consonants.

10 Vou es del sò qui puja e avalla, e està en lo mig.

11 Declaració de sò es vou qui ha son compliment en pujar e en devallar e en sustentar.

12 Vou declara los appetits dels animàls segons que es difusa per differents especies.

13 Sens veu no fóra sò útil a neguna cosa.

14 Per colps de corses durs es gran sò, e majorment si son concavats.

15 Més està sò per fret e per sec o per calt e per sec, que per altra complecció.

16 Sò es major en les cisternes que en altres locs, per ço car ha més dàer resclús.

17 Confusió de vous varies en .j. loc, es reducció delles a sò simple.

18 Sò trespassa les parets[4] per ço car es tocat en làer qui es linya continua qui conté dintre e defora les parts.

19 Car sò no ha color, no pot esser vist.

20 Per negú estrument es veu tant ymaginable[5] com per lengua.

C.LXXXV *De esteniment e restrenyiment*[6]

ESTENIMENT es actu de potencia qui sestén o estén per lonc e per ample consumant profunditat.

1. A, niula (?).—2. V, M, *ad sonum*.—3. A, el.—4. M, *partes*.—5. M, *imitabilis*.—6. A, restreniment.

Digitized by Google

2 Restrenyiment es potencia[1] qui torna o retorna de lonc e ample moltiplicant pregon.

3 Lo foc sestén per calor, e restrenyse per secor.

4 Làer sestén per humiditat donant la a laygua, e restrenyse per ço car[2] lo foc li dóna sa calor ab la secor que pren de la terra.

5 Esteniment se fa per appetit, e restrenyiment per lo contrari.

6 Esteniment es per influencia, e restrenyiment per refluencia.

7 La forma qui estén[3] aporta en actu lo lonc e lample qui son en potencia, e aquells retorna en potencia con sa materia restreny.

8 Esteniment se fa majorment per calt e per humit, e restrenyiment per fret e per sec.

9 La carn con es tocada sestén, e lo nervi se restreny.

10 Car laur es del foc e del sol, e largent de laygua e la luna, es laur pus estenible que largent.

11 Ço per que laur es pus fexuc que largent, es car en ell ha pus de esteniment en potencia que en largent.

12 Per alegre estén lo cor sa vertut, e per tristicia la restreny.

13 Concordança es sobgect de esteniment, e contrarietat de restrenyiment.

14 Home vertader estén sa cara con parla, e home fals la restreny.

15 Audacia estén la sanc, e paor la restreny.

16 Yvern estreny los poros, e estíu los exampla.

17 Avaricia restreny les mans, e caritat les exampla.

18 La volentat estén la sanc per affermació, e restreny la per negació.

19 Lo foc estén la cera[4] ab calor, e restreny la mel ab secor.

1. M, *actus potentiæ.*—2. M, *per siccitatem, quia.*—3. V, M, *extenditur.*—4. A, cara *corr.* cera.

Digitized by Google

20 Gustar estén sa vertut per douçor, e restreny aquella per amargor.

21 Lactu de la ymaginació sestén os restreny segons la quantitat del obgect que pren.

C.LXXXVI *De tremolament e esmortiment.*

TREMOLAMENT es enpenyiment dàer qui mou parts de cors en qui es enclòs, e de les quals[1] appetex exir.

2 Esmortiment es missatge de mort.

3 Tremolament es de parts contraries don es lo compost, les quals se referen[2] les unes les altres.

4 Tremolament es de desordenat moviment qui es sovén per esteniment e restrenyiment.

5 Lo tremolament de la flama es[3] de parts quis partexen en ella les unes de les altres.

6 Lo gall e la bestia se sacut[4] pet ço que isca làer per los poros, qui està enclús, e per lo qual esdevé tremolament.

7 Los homens tremolen a vegades sobtosament per percussió de parts, axí com làer qui tremola per lo trò, e la casa per terratrèmol.

8 Lo fret clou los poros, e làer qui no pot exir del cors fa tremolar aquell.

9 Los homens qui tremolen e han febra, tremolen car en lo cors bull laigua qui mou[5] làer qui mou lo cors.

10 Hom tremola per paor per ço car les parts del cors se restrenyen, e per aquell restrenyiment tremolen.

11 Los homens paroliticats tremolen per parts indigestes don làer no pot exir [e] elles bullen.

1. A, cals.—2. V, M, *se... percutiunt.*—3. A, e.—4. A, secut.—5. A, mou *corr.* mou.

12 Los homens tremolen a la mort per ço car les unes parts enpenyen e les altres estrenyen.[1]

13 Los ulls tremolen per vergonya, el cor per sospirs e per córrer, el cap per restrenyiment de nervis.

14 Tremolament es de menut moviment de parts conjunctes per diverses dreceres.

15 Per feblea tremolal cors e per fam, car les parts daquell apetexen viandes.

16 Hom tremola per riure per ço car la sanc bull per alegre on sescalfa la calor natural.

17 Esmortiment es per apropincament de mort, la qual per instinct natural aborren les parts del cors.

18 Esmortiment es deliberació natural de morir o de viure.

19 Esmortiment es de adormiment de parts vives.

20 Los homens qui sesmortexen han groga calor per ço car la calor natural ix defores.

C.LXXXVII *De linya e punt*

LINYA es estesa e estreta mesura determenada enfre .ij. punts.

2 Punt es simple part de linya, qui es indivisible.

3 En bontat es bonificatíu .j. punt, el bonificable altre, e ella es linya estesa en tots.

4 Bonificatíu nos pot devisir en essencia de bontat, car sis podía divisir sería ço que es e sería bonificable.

5 Si en essencia de bontat se podía divisir bonificatíu en bonificable o en bonificar o en altre bonificatíu qui fos de la sua essencia, sería bonificatíu punt e linya; la qual cosa es inpossible.

6 De molts punts simples corporals es composta linya.

1. V, M, *impelluntur... restringuntur.*

Digitized by Google

natural, estants los uns punts en los altres per continua quantitat.

7 Los uns punts son substancials e los altres accidentals.

8 Punt substancial es part simple corporal, e punt accidental es lestrument daquella part.

9 De punts substancials es linya substancial, e de punts accidentals es linya accidental.

10 En la essencia del foc es ignificatíu punt substancial, e la quantitat, calitat, acció daquell, son punts accidentals qui son sos estruments e en ell sustentats.

11 Enaxí com de moltes linyes simples es una composta e comuna, es de molts punts simples una linya ⟨composta⟩ e comuna.

12 Enaxí com punt simple nos pot divisir, linya simple divisir nos pot.

13 Sola linya composta es divisible, e punt compost atressí.

14 Lo cors del aur qui es .j. en lo florí, pot esser divisit en dues o en més parts, mas no pot esser divisida la sua essencia.[1]

15 De la essencia del aur pot[2] esser més en la major part que en la menor.

16 Si la menor part qui pot esser del aur fos divisible, fóra de la essencia del aur e de la sua forma e materia ⟨e⟩ de son pes e acció e passió e color en la menor part dell, aytant com en la major.

17 Car punt natural simple no pot esser sens altre punt natural, no pot esser divisible, e açò matex de simple linya natural.

18 Punt artificial es figura de natural, e linya artificial de natural.

19 Calor es linya accidental e natural e no es de punts, mas que es determenada enfre calefactíu e calefactíbile.

1. A, essenciencia.—2. M, *non potest*.

Digitized by Google

20 Car calor es propia qualitat del foc e apròpiadr al àer, es linya composta de punts estranys per estranys sobgects.

C.LXXXVIII *De alteració*

Alteració es potencia per que esdevé de .j. altre.

2 La calor del foc es una, e es altra en quant es del àer.

3 En tota comunitat ha alteració.

4 En generació e corrupció ha alteració de .j. en altre.

5 Lo pa convertit en carn no es altre, mas les sues parts naturals, con ell es corrumput, son sots altre.

6 Lo començament natural del pa, lo pa corrumput, està son començament altre[1] en la carn.

7 Car lo pa ha una bontat e la carn on es convertit, altra, es la bonea del pa altra en la carn.

8 Tota alteració se fa per alteració de fi.

9 Totes les parts del pa son a la sua fi, e con lo pa es transmutat en altra especie, sàn a la fi daquella especie.

10 Tota alteració es per differencia.

11 Una alteració es per concordança e altra per contrarietat.

12 Alteració qui es per concordança es per semblança, e qui es per contrarietat es per dessemblança.

13 Lo fruyt vert alterat en maduritat, es alterat per concordança.

14 Per custumes pot esser .j. home matex altre moltes vegades.

15 Aquell home matex qui es just, es altre con es injust.

16 Home just con es injust no es altre en nombre.

17 La potencia .j. actu ha per una raó e altre per altra raó.

---

1. V, M, *stat* (M, *est) aliud.*

Digitized by Google

18 Home ha .j. actu per enteniment e altre per volentat e altre per sentir.

19 Lo poder del foc per una manera se liura a poder escalfar, per altra a poder inluminar, per altra a poder adessecar.

20 General poder, en quant sa especie, tota hora es .j., mas una part ha en una especie e altra en altra especie.

C.LXXXVIIII *De vegetativa*

VEGETACIÓ es potencia per ques fa transmutació de una substancia en altra.

2 Les parts de vegetativa son apetetiva, retentiva, digestiva, dispulsiva.

3 Perla appetetiva han appetit les unes substancies de les altres, e per la retentiva se reté ço que les unes substancies han de les altres, e per la digestiva se digerex[1] es fa transmutació de una substancia en altra, e per la dispulsiva escupen e suen los homens e caen les fulles dels arbres.

4 Car vegetació es materialment dels elements e formalment de sí matexa, es a generant e no a creant.[2]

5 Enaxí esta nembrió en vegetar en la fembra, com la sement en la terra.

6 Car en vegetar una planta es daltra, cové que vegetació sia engenrada.

7 Si vegetació no era engenrada sots especie duna vegetació no sería altra.

8 Si vegetació no era de planta en planta e danimal en animal, neguna planta ne cors animat hauría apetit a moltiplicar sa especie, car moltiplicar no la poría.

9 Vegetació es creatura general e substancial a les vegetacions particulars en qui està difusa.

1. A, digeres. — 2. V, M, *a generante... a creante.*

Digitized by Google

10 Les raons e començaments dels elements, son naturals estruments de vegetació.

11 Enaxí es vegetació enpeltada en elementació, com oliver en ullastre.

12 Vegetació convertex enaxí en sa especie ço qui ve dels elements, com oliver ço qui ve del ullastre.

13 La pluja es elementada e la terra[1] on està la planta, e la vegetació de la planta convertex la pluja e la terra en la especie de la planta.

14 Una vegetació es aquella del oliver e altra aquella de la figuera,[2] e cascuna convertex una matexa aygua e terra en sa especie.

15 Lome el ca qui menugen .j. moltó, la vegetació de cascú transmuta en sa especie la carn del moltó.

16 Vegetació enaxí imprem e dóna sa essencia en vegetat, com lo foc en ignificat e escalfat.

17 Vegetació no pot esser sens generació, ne generació sens ella.

18 Per vegetació es lo fill parent de son pare e sa mare e son frare.

19 Vegetació ha en la planta appetit a fulles flors e fruyts, el foc a escalfar aquelles.

20 Lestinct e appetit natural de vegetació mou en la planta e en cors animat lestinct e lappetit de cascú element els altres començaments daquells.

C.XC *De sensitiva*

SENSITIVA es aquella substancia de la qual es sensitíu e propi sensible e sentir.

2 Sensitiva es general ànima qui es difusa en moltes substancies della animades e sensades.

---

1. M, *et etiam terra.*—2. A, figera.

Digitized by Google

3 Si sensitiva no era engenrada, no sería de una substancia en altra, e negú fill sería fill de son pare ne de de sa mare.

4 La sensitiva ha .vj. potencies: visus, auditus, odoratus, gustus, tactus, e affatus.

5 Sensetiva per visus sent color, per auditus sò, per odoratus odors, per gustus sabors, per tactu calor fam e set e dolor, per affar delectació e tristicia.

6 Car la sensitiva es enpeltada en la vegetativa e la vegetativa en la elementativa, atrau la sensitiva a sentir la vertut de la elementativa e vegetativa.

7 Lo sensitíu ha per lo foc calor, e per sí matex la sent.

8 Lo sensitíu ha per la vegetativa sabor en gustar, e per sí matex la sent.

9 Enaxí com la vegetativa no convertex en sa especie element simple, mas compost, la sensitiva no convertex en sa especie element simple ne vegetació,[1] mas element compost e compost vegetat.

10 Car la sensitiva convertex en sa especie element compost e compost vegetat, estan essencialment en ella elements simples e composts e vegetats.

11 Enaxí com element compost es de simples, e vegetat compost es de simples vegetacions especials, es sèn[2] comú de les sues simples parts qui son los .vj. sèns.

12 Lo sensitíu en son propi sensible ateny lestrany sensible.

13 La color de la planta es estranya sensibilitat, e la sensibilitat qui es de la essencia del sèn, privada.[3]

14 La sensitiva en sentir douçor fa estrument de la vegetativa, car no la pot sentir sens vegetar.

15 La sensitiva en sentir calor fa estrument de la elementativa, car no la pot sentir sens escalfar.

1. M, *neque vegetatum simplex*.—2. V, M, *sensitiua*.—3. V, *et priuata siue propia:* M, *est propria et intrinseca*.

Digitized by Google

16 La sensitiva mou la vegetativa a vegetar e la elementativa a elementar, per ço quels mova[1] a sentir.

17 Lo moviment que han la vegetativa e la elementativa per la sensitiva, es apropiat, e aquell que han per elles matexes es propi.

18 Un matex poder per especie es aquell qui es de la sensitiva e vegetativa e elementativa, mas es distinct en quant la distincció delles.

19 La vegetativa en vegetant e la elementativa en elementant fortifiquen la sensitiva.

20 La sensitiva fortificant e moltiplicant son sentir fortifica lo vegetar de la vegetativa e lo elementar de la elementativa ab qui participa.

C.XCI *De ymaginativa*

YMAGINATIVA es potencia de semblances corporals e abstractes.

2 Ymaginativa es general creatura e començament, e es difusa en les substancies animades.

3 Ymaginativa es enpeltada en la sensitiva e trau della semblances, e açò matex de la vegetativa e elementativa.

4 Les semblances de les substancies sensades vegetades e elementades atrau e imprem la ymaginativa a sí matexa, e en sí matexa les ateny.

5 Enaxí com lo foc assembla a sí matex la substancia escalfada e laygua la substancia refredada, assembla a sí matexa la ymaginativa la substancia ymaginada.

6 Ymaginar es actu de la ymaginativa e es actu de impremsions de semblances abstractes.

7 Los ulls veen la color e figura determenada de la

1. V, M, *ut ipsas moueat.*

Digitized by Google

substancia obgectada, e con lexen aquell obgect, la ymaginativa reté semblança daquella obgectació dels ulls.

8 Ymaginativa en la sensitiva cull les semblances de la vegetativa e elementativa.

9 Enaxí com mirall es estrument de semblances presents, es ymaginativa mirall de semblances absents als corporals sèns.

10 La racionativa[1] en la ymaginativa pren les semblances de les corporals substancies.

11 Segons que la ymaginativa es disposta a pendre les substancies, es disposta la racionativa a pendre aquelles.

12 Ymaginativa es líbera potencia a moltiplicar fantàstiques semblances e a trer unes semblances daltres.

13 Enaxí com la volentat es franca en elecció, es franca ymaginació en assimulació.[2]

14 Ymaginació es general e primer estrument dobra artificial, e della deriven les arts mecàniques.

15 Enaxí es ymaginació causa e començament primer a les industries dels bruts animals, com es discreció a la manera de viure que han los homens.

16 Ymaginació nos pot sentir, car ella es semblança qui ateny sentiment assemblat e ymaginat.

17 Ymaginació ateny discreció per membrar e entendre e amar.

18 Enaxí com calor no escalfa ymaginació, vegetació no vegeta ymaginació.

19 Enaxí com loliver enpeltat en lullastre atrau a sa especie la natura daquell, atrau la ymaginativa a sa semblança les semblances de les potencies dejus.

20 Ymaginativa es de moltes positives semblances creades, e ella es general mirall a pendre les concreades semblances de les corporals substancies.

---

1. A, roinatiua *corr.* racionatiua.—2. V, M, *in assimilatione.*

C.XCII *De racionativa*

RACIONATIVA es aquella ànima qui es part dome, ab la qual membra entén e ama.

2 Memoria enteniment e volentat son parts substancials dànima racional.

3 Anima racional es creada e no engenrada, com sia substancia esperitual.

4 Anima enformal cors del home qui es de elementativa, vegetativa, sensitiva, ymaginativa, qui son potencies corporals.

5 Anima justa mou enaxí lo cors a sa fi moralment, com naturalment loliver lullastre on es enpeltat.

6 Anima es inmortal per ço car no es de contraris.

7 Anima es estrument ab lo qual les corporals substancies atenyen lur fi en Deu.

8 En aquell temps que nembrió es dispost a esser animat dànima racional, es lànima creada.

9 Si ànima fos creada ans que fos nembrió, fóra potencia en alguna substancia o fóra ociosa.

10 Sensitiva ne ymaginació[1] ànima racional atènyer no poden.

11 Per lànima es lo cors part dome.

12 Sil cors faía que ànima fos per ell part dome, enfermaría[2] aquella.

13 Con lànima es conjuncta ab lo cors, mou totes les parts del cors a esser ço que son.

14 Lo departiment que lànima fa del cors, es mort daquell.

15 Car la memorabilitat intelligibilitat e amabilitat de Deu es durable en eternitat,[3] es ànima en eviternitat durable.

---

1. V, M, *imaginatiua*. —2. V, M, *informaret*. —3. A, euiternitat.

Digitized by Google

16 Car ànima no es engenrada, neguna ànima es parenta daltra.

17 Anima no menuga ne beu, mas que es estrument al cors de menjar e de beure.

18 Totes les substancies corporals ha Deus creades a servell[1] de lànima.

19 Totes les corporals substancies no valen una ànima racional segons natura.

20 Negú poder creat participa ab tantes coses com poder dànima racional.[2]

C.XCIII *De cors*

Cors es substancia ajustada de corporals parts.

2 Les parts de cors son corporals forma e materia.

3 Forma e materia de cors son de menudes parts corporals.

4 Menuda part corporal es linya substancial.

5 La pus menuda part corporal es punt corporal qui es part de corporal linya.

6 Substancial bontat qui es natura e part de corporalitat, es punt natural de linya[3] corporal.

7 Granea substancial e de corporeitat, es punt menut de linya corporal.

8 De molts punts corporals, linya de cors;[4] e de moltes linyes, una longa altra ampla altra pregon, es cors.

9 Car cascuna part de linya corporal es disposició de triangle, es cors de naturals linyes per lonc ample e pregon.

10 Superficies no es part corporal de cors, mas que es terme daquell.

11 Tot cors redon ha per triangle lonc ample e pregon.

12 Tot cors redon e espèric ha per cercle parts ubliques.

1. *Llegiu:* servey.—2. M, afig: *conjunctæ cum partibus corporalibus.*—3. A, lina (*i passim* lyna).—4. M, divideix aquest proverbi en dos.

Digitized by Google

13 Les parts ubliques del cercle son de les parts dretes del quatrangle e triangle.

14 Posat triangle en quatrangle, ixen damdos parts ubliques termenades en cercle.

15 Negú cors es defora cercle quatrangle e triangle.

16 Sens cercle quatrangle e triangle, cors no hauría de que fos.

17 Tot cors havent figura acupa loc a altre.

18 En compost està .j. cors confús en altre.

19 Sens funiment[1] e perdiment de situ e figura especial, no poría esser en lo diner dargent e daur .j. cors en altre.

C.XCIIII *De home*

Home es esser qui es actu de humanitat.

2 Home es hereu de les substancies corporals.

3 Home es home per humanitat.

4 Ço quis seguex de la humanitat, es lo seu actu.

5 En quant home es consequencia de humanitat, es per accident, e en quant es de humanitat es substancia.

6 Home es de ànima racional e de cors posat en terç nombre.

7 Home es ymage de Deu encarnat.

8 Deus encarnat es home per humanitat e es de Deu en deitat.

9 Deus ha jaquides les fins de les substancies corporals a home.

10 Totes les substancies corporals son a servir home creades, per ço que home haja moltes coses ab que pusca servir Deu.

11 Home peccador destruu la heretat que Deus li ha lexada.

---

1. V, *confusione:* M, *fusione.*

Digitized by Google

12 Home entén e ama, ymagina e sent, vegeta e escalfa son cors, e home mou ses raons a sos actus.

13 En quant home mou la volentat a amar, es la volentat estrument a amar.

14 Amar es per una manera actu dome, e per altra de volentat.

15 Lo feriment que home fa ab lo martell en lo clau, es primerament del home qui mou lo martell, e la derreria es del martell.

16 En bo home son exaltades totes les corporals substancies, e en mal home devallades e avilades.

17 En cascú home ha de totes creatures, e cascú home pot de totes creatures.

18 Hom pot del sol en quant ne pot calor pendre, e pot de laygua en quant ne pot beure, e pot de la planta en quant ne pot manjar, e pot dels ulls en quant ne pot veer, e pot de la ymaginativa en quant ne pot ymaginar, e pot de la racionativa en quant ne pot racionar, e pot de Deu en quant lo pot amar membrar e entendre.

19 Les noblees qui son en home per creació, negú home en esta vida poría dir ne escriure.

20 Deus no ama tant lo firmament nels elements nels elementats dells, com .j. bo home.

C.XCV *De vetlar e dormir*

Vetlar es decorriment de sentir, e dormir es lo seu repòs.

2 En cors animat la elementativa no cessa de elementar ne la vegetativa de vegetar, mas la sensitiva cessa per dormir.

3 La vigilació de la ymaginativa e de la racionativa es consequencia de la vigilació de la sensitiva.

4 Car la sensitiva no pot sofrir lo gran apetit que les sues parts han en sentir, es li donat repòs per dormir.

Digitized by Google

5 La sensitiva dorm car no pot sostenir lo gran apetit que la ymaginativa e racionativa han en pendre semblances e especies del seu sentir.

6 La sensitiva dorm per ço que lo seu sentir no enpatxe[1] los actus de la elementativa e vegetativa.

7 Enaxí com per gran abundancia de ymaginar e racionar es enpatxat sentir, es per gran abundancia de sentir enpatxat escalfar e degerir.

8 Dormir es per restrenyiment dactus de potencies qui en sí matexes lurs actus restrenyen, e vigilació es per lestenimient daquells actus.

9 Vetlar està per obriment de poros fet ab vapors seques e fredes, caldes e seques, qui exciten la sensitiva a sentir e en lo cervell la ymaginativa a ymaginar, e per açò los homens colèrics e malencòlics vetlen més que altres.

10 Car vapors seques tanquen los poros a vapors humides qui pugen excitar[2] la ymaginativa en lo cervell qui es humit, dormen los animals; e açò metex de les vapors fredes qui tanquen los poros a vapors caldes en lo cor qui excita la volentat a amar.

11 Molt amar procura vetlar, e poc amar durmir.

12 Ço per que los homens qui han trop dejunat no poden dormir, es car los instincts [e] apetits naturals requeren procuració de viandes.

13 Ço per que los homens qui han trop menjat e begut no poden durmir, es car natura requer vacuitat de replecció per vòmit o per suor en bany o en anar o treballar.

14 Excitar[3] està per tocar e cridar o per mala odor a sentir, e dormir està per lo contrari.

15 Dormir es ymage de mort, e vetlar de vida.

16 Aquell qui vetla posa en temps moltes coses, e aquell qui dorm no neguna.

1. A, enpatxa.—2. A, ecxitar.—3. V, *excitatio*.

Digitized by Google

17 Enaxí es dormir repòs de cors natural, com estar de córrer.[1]

18 Car la natura dels homens malautes es molt treballada, han gran plaer[2] en dormir.

19 Car vetlar es fi de dormir, no deuría hom trop durmir.

20 Car lo dia es per vetlar e la nit per durmir, es vetlar per complecció calda e seca, e dormir per complecció humida e freda.

C.XCVI *De sumiar*

SUMIAR es actu confús de vetlar e dormir.

2 Enaxí com lo mul es en terça especie despecie de cavall e somera, es sumiar en terça especie de vetlar e dormir.

3 Sumiar es segons differents actus de potencies.

4 Si en home abunda més una complecció que altra, sumiarà més les semblances daquella complecció.

5 Qui es colèric sumía suvín coses caldes e grogues, e qui es sanguini coses humides e vermelles, e qui es fleumàtic aygues e coses fictes[3] e blanques, e qui es malencòlic cases e coses negres e seques.

6 Per la vegetativa somíen los homens influencies e refluencies necessaries a vegetar e a moltiplicar humana especie.

7 Per la sensitiva somíen los homens les semblances dels apetits dels sèns particulars.

8 Los ulls si son en gran abundancia de veer, apetexen colors veer, e per aquell appetit somíen los homens belles coses e majorment si la sanc es prés[4] de evigilació;

1. V, M, *sicut statio est quies cursus.*—2. V, *appetitum.*—3. V, M, *frigidas.*—4. V, *si complexio sanguinis sit prope:* M, *si sint complexionis sanguineae, somniant prope.*

Digitized by Google

mas si los ulls participen més ab la malencolía, somíen los homens[1] veer lejes coses.

9 Si hom lo dia ha oídes moltes paraules, per lacustumament doír, con durmirà sumiarà alcunes semblances daquelles paraules; e si en ell regna la sanc, sumiarles ha ab plaer, e si regna la malencolía sumiarles ha ab pesar.

10 Si en lo loc on lome sumía regna més una odor que altra, si làer es pur o corrumput, sumiarà, segons la disposició daquell àer, coses odorables de bona odor o de mala.

11 Si lome qui sumía ha indigencia de menjar o de beure, o si una complecció es pus repleta que altra, sumiarà viandes, aygues, o vòmit, o sudor, e enaxí de les altres coses semblants a gustar per douçor o amargor.

12 Sil cors del home qui dorm sent fret, sumiarà coses fredes, e si jau en lit dur, coses dures, e enaxí de les altres coses semblants a tocar.

13 Si lome ha appetit de dir paraules, haurà[2] en sumiant appetit a parlar e a dir paraules qui hagen alcuna declaració de la concepció que ell desira manifestar per paraules.

14 La ymaginativa es centre de sumiar, car en ella se montipliquen les especies per les quals sumíen los animals.

15 Si la memoria retè més semblances de unes especies que daltres, convertex[3] la ymaginativa a ymaginar aquelles confusament per sumiar.

16 Segons que lenteniment es pus prop en lo sompni a entendre una cosa que altra, induu la ymaginativa a ymaginar aquella.

17 La volentat es aquella potencia qui majorment induu los homens a sumiar, car ella ha pus sobtós e ivaçós appetit e pus agut que les altres potencies, e segons que la volentat havía en vetlant haút major appetit a una cosa que a altra, procurarà lo sompni a aquella[4] a asemblança daquella.

1. M. afig.: *circa profundam noctem.*—2. A, ama.—3. V, M, *se convertit.*—4. V, M, *sibi.*

Digitized by Google

18 Bo àngel fa alcunes vegades sumiar los homens en fer alcunes coses bones, per ço que les procuren fer con seràn esvetlats.

19 Mal àngel fa somiar los homens en fer mal per ço que aquell facen con vetlaràn.

20 Deus revela en sompnis moltes veritats als homens, car en durment son pus innocents que en vetlant; e per açò pot lo bo àngel ab los homens mills participar en durment que en vetlant, e revelar a ells veritat de part de Deu.

C.XCVII *Del firmament*

FIRMAMENT es lo derrer cors el major, e qui en sí matex conté tots corses.

2 Firmament es animat de circular moviment per ço que mova sí matex sens ponderositat e leugería.

3 Enaxí pertany al firmament ànima per moure, com a la vegetativa per vegetar.

4 Lo firmament es de parts menudes qui circulament son motives e movables.

5 Car n Aries se mou an Taurus, en Taurus an Gemini, en Gemini an Càncer, en Càncer an Leo, en Leo an Vigo, en Vigo an Libra, en Libra an Scorpio, en Scorpio an Sagetarius, en Sagetari an Capricornus, en Capricornus an Acarius, en Acarius an Pices, en Pices an Aries, <en Aries al firmament>, se mou lo firmament per sí matex e a sí matex, e ha moviment circular.

6 En aquella drecera quen Pices se mou an Aries, se mou en Saturnus an Aries, e les altres planetes seguexen la drecera den Saturnus en moviment.

7 Del moviment dels signes e de les planetes esdevé encontrament dels corses celestials, e daquell encontrament ix influencia e vertut e atemprat moviment als corses sajus.

Digitized by Google

8 Enaxí com n Aries se mou an Taurus en Taurus an Gemini, se mouen circulament les parts del Sol, car la part puntal qui es en lo mig del cors del Sol, se mou a la consequent, e enaxí de part en part tro a la superficies de la roda del Sol.

9 Lo Sol en movent sí matex, mou tota sa espera a sí matex.

10 Enaxí com cors redon qui davalla del mont en los plans mou sí matex ab sa rotunditat e ponderositat, mou lo Sol sí matex ab sa rotunditat e ab appetit de part circular en circular.[1]

11 Lo Sol en quant sí matex tota hora es en lo mig dia.

12 Estela fitxa es ajustament de lugor en alcú loc del cercle del firmament.

13 Estela errant es part departida del firmament e es encesa colorada de la luu del firmament.

14 En les esteles errants, qui son les planetes, se fa la digestió e disposició de les influencies que les esteles fitxes trameten sajus.

15 La influencia de vertut quels signes trameten sajos se liura an Saturnus, e en Saturnus la liura an Júpiter, en Júpiter an Març, en Març an Sol, e Sol an Venus, e Venus an Mercuri, e en Mercuri a la Luna, e en la espera del foc prenen los elements, segons disposició de cascú, influencia de la Luna.

16 Los corses celestials no son de les compleccions dels elements, mas que han senyoría e acció en aquelles.

17 Lo Sol e la Luna disponen, con en la espera del foc se liura la enfluencia desus qui ve sajus.

18 Ço per que lo Sol e la Luna son majors esteles que les altres, es car han comú ofici.

19 Lo Sol e la Luna han enaxí propi e comú ofici, com persona comuna.

1. V, *in circulo:* M, *in circulum.*

Digitized by Google

20 Lestrolomià[1] esguarda les natures desus dels corses celestials, e segons aquelles fa judici dels terrenals.

C.XCVIII *De ombra*

OMBRA es part de tenebra qui es confusa color de parts estants les unes en les altres.

2 Enaxí com calor daygua escalfada priva actu de fredor, priva ombra en làer actu de lugor.

3 Enaxí com lugor priva ombra, priva ombra lugor.

4 Enaxí com lugor es estrument del sol e del foc a inluminar, es ombra estrument de la terra e del caos a escuresir.

5 Lo sol el foc fan dombra parts discretes.

6 Un matex lum fa moltes ombres en la paret[2] [o] en la terra.

7 Segons quel sol illumina lalbre de la una part, fa de ombra la sua figura en la terra.

8 Si ombra no fos ens positiu, no feera della lo sol figura darbre en la terra.

9 Car en los locs on ha ombra ha remey de calor, es significat que ombra es per confusa color espessa de laygua e de la terra.

10 Làer en absencia de lugor es aombrat, e en presencia de lugor es clarificat.

11 Enaxí com la color estranya quel crestall pren del cors negre, con es sobre ell posat, es ombra, [enaxí en làer ombra] es estranya color con en ell estàn vapors grosses e espesses e de la color confusa de la terra e laygua.

12 Enaxí com lo[3] cristall per sa diafanitat reeb totes colors, reeb làer per sa diafanitat color de lugor e de ombra.

---

1. M, *astrologia*.—2. A, part *corr.* paret.—3. A, en lo.

Digitized by Google

13 Si no fos foc ne esteles, totes coses foren en tenebres.

14 Lo fum e la calige e les nuus fan en làer ombra.

15 Enaxí com lo dia es centre de lugor, es la nit centre dombra.

16 Enaxí com lo foc gita de la lenya lo fum, qui es ombra, per ço que la illumin, gita lo sol les nuus, qui son ombres, del àer, per ço que lillumin.

17 Ço per que los ulls qui son en la cambra, on no entra clardat, no veen, es car son en ombra.

18 Car en ombra no ha lugor e los ulls no poden veer sens lugor, no poden veer en ombra no determenada per lugor.

19 Ço per que lome qui està a la ombra del arbre, veu, es car aquella ombra participa ab lugor.

20 Sobre la Luna no ha gens de ombra.

C.XCVIIII *De metalls*

METALL es compost en qui element es més dipurat.

2 Enaxí com grex es per gran abundancia de nudriment, es metall per gran abundancia de procurada simplicitat delement.

3 En negú compost es element tant prop a sa simplicitat, com en lo metall.

4 Pus prop son laygua e làer en lo cristall, que lo foc e la terra en lo pebre.

5 Pus prop son lo foc e la terra en lo ferre per secor, que en lo pebre.

6 Lo ferre en la fornal es pus calt quel carbó, per ço car la terra el foc han major secor en ell que en lo carbó.

7 En los corses vegetats son los elements més mesclats que en los no vegetats.

8 La sal es metall daygua salada, el cristall de douça.

Digitized by Google

9 Lo maracde e lo marbre son metalls de laygua, e la caramida el safili de la terra, el rubís e la granada del àer, e lo calcedoyne e lestopaci del foc.

10 Lo plom es den Saturnus e del dissapte e de la terra.

11 Lestany es den Júpiter e den dijous e del àer.

12 Lo ferre es den Març en dimarç e del foc.

13 Laur es del Sol e den dicmenge e del foc.

14 Lo coure es den Venus en divenres e del àer.

15 Largent viu es den Mercuri en dimecres,[1] e té del aur el plom per ponderositat, e del argent e lestany per color e mollea, e es dispost a tots los .iiij. elements.

16 Largent es de la Luna e del diluns[2] e [de la] aygua.

17 Tot metall es product e engenrat naturalment, e per instinct e apetit e loc e temps natural.

18 Lo ferre es en potencia en la pera e product en actu per artifici.

19 Negú metall està en potencia en altre.

20 Les species dels metalls estan[3] enans per natura que per artifici.

CC. *De àngel*

ANGEL es aquella substancia qui es pus semblant a Deu.

2 Negú àngel es part de tot.

3 Tot àngel se convertex ab sa especie.

4 Si àngel nos convertís ab sa especie, fóra per corrupció e per generació.

5 Enaxís semblen los àngels per especies, com los homens per especie.

6 Angel tot ço que ha en potencia produu en son actu.

7 Car àngel no ha cors, tot se pervertex[4] a membrar entendre e amar.

1. A, diuenres.—2. A, el digous *corr.* e del diluns.—3. A, estant.—4. V, M, *se conuertit.*

Digitized by Google

8 Car àngel no ha cors, no acupa loc, ne successió de temps es necessaria a son moviment.

9 Angel no ha sciencia per successió ne per aquisició, mas en instant e per influencia.

10 Per ço car àngel no ha cors, sèn ne ymaginació atènyer nol poden.

11 Bo àngel entén e ama Deu sobre sa natura, e entén e ama sí matex per sa natura.

12 Angel qui ama altre en Deu, entén aquell en Deu.

13 Angel qui ateny [altre, ateny] aquell ab sa natura.

14 Enteniment dàngil es mirall on apparen les veritats qui li son licenciades a entendre.

15 Volentat dàngel es douçor on ateny les amabilitats qui li son licenciades a amar.

16 Angel no dubta ne creu ne cura de negació.

17 Mal àngel tot ço que entén en Deu, desama.

18 Mal àngel es pervers per lo pervertiment de sa volentat en tots los actus de les sues raons.

19 Tots los actus del demoni son desviats a les fins de ses raons.

20 Los bons àngels son missatges que Deus tramet a les consciencies dels bons homens.

Digitized by Google

De la terça part daquest LIBRE, e primerament

CC.I *De la encarnació del Fill de Deu*

ENCARNACIÓ del Fill de Deu es ajustament de natura divina e humana en una persona.

2 Deus Pare tramès son Fill pendre carn, el Fill la près e lo Sant Esperit la li vestí.

3 Car nostra Dona consentí al Sant Esperit, concebé per ell fill Deu home.

4 Lo Sant Esperit vestí al Fill humanitat, e en lo Fill fo feta la humanitat home.

5 Tramès lo Pare lo Fill esser home per ço que participàs ab totes creatures.

6 Vestí lo Sant Esperit lo Fill de humanitat per ço que amàs tots homens.

7 [Per la humanitat quel Fill de Deu près naturalment tots homens ama].[1]

8 En la humanitat que près lo Fill disposà reparació de tots homens.

9 Sent Gabriel feu la messatgeria per lo Pare a nostra Dona, e lo Sant Esperit la complí, ella concebent.[2]

---

1. Afegit posteriorment. — 2. A, ella concebent *(en raspadura i de mà posterior)*.

Digitized by Google

10 Per ço car lo Pare produu lo Fill, pertanyía a ell lo trametiment; e car lo Sant Esperit es produit del Pare e del Fill, pertanyían a ell lajustament de divina e humana natura.

11 Car creatura es filla de Deu per creació, pertanyía al Fill esser home qui es creatura.

12 Ab aytant gran vertut e bontat, fi e veritat, sà Deus a son effectu per volentat, com per poder e saviea.

13 Car Deus es encarnat, pot esser per home més entès e amat.

14 Si Deus no amàs ço per que pot més esser entès e amat, amara més ço per que no pot esser molt amat e entès.

15 [Més] pot Deus exalsar home per encarnació que per creació.

16 Més pot Deus exalsar creatura en sí matex que en sí matexa.

17 Car Deus es .j. pot més exalsar en sí matex .j. home que molts.

18 En la encarnació consirà nostra Dona inpossibilitat en quant sa natura, e possibilitat en quant la divina humilitat e natura.

19 Car nostra Dona humilià sa natura a la divina natura, exalsà la divina natura en sí matexa la natura de nostra Dona.

20 Enaxí com Deus ha la major obra que pot haver en sí per engenrar e espirar, ha la major obra que pot haver en creatura per encarnar.

CC.II *Que Jhesu Crist es nat de fembra verge.*

CAR Jesu Christ en estat concebut en fembra verge, covenc néxer de fembra verge.

Digitized by Google

2 Nexent home de fembra e estant Deu aquell home, nasc[1] Deu de fembra.

3 Enaxí com home fo conceubut sobre humana natura, nasc sobre cors de natura.

4 A significar lo poder que Deus ha sobre natura, passà en la nativitat cors per cors sens trencament de cors.

5 Meravellàs nostra Dona quant ví[2] son fill es sentí verge.

6 Car Jesu Christ nasch de verge, no hae apetit de moltiplicar sa especie.

7 Naturalment Jhesu Crist ama esser verge, car nasc de verge.

8 Nasc Deu en humana especie en quant nasc de fembra.

9 Tota nostra Dona fo en santetat, car della nasc santetat.

10 No hac nostra Dona dolor [de] fill,[3] car lo fill es gloria.

11 Totes nativitats no son tant bones com[4] de Deu e dome.

12 Infinit nat es nat en finit home.

13 Eternal nat es nat en temps per home.

14 Qui es infinit bé e infinida vertut, es nat de fenit bé e de vertut fenida.

15 Es nat don nex tota misericordia e pietat.

16 La nativitat de Jhesu Crist es fi de tota nativitat.

17 Lo gaug de nostra Dona estec gran segons la granea de la nativitat de son fill.

18 De humil fembra e en humil loc nasc Jhesu Crist.

19 Enfre les besties qui son pus humiliades a servitut, nasc Jhesu Crist.

20 Nasc Jhesu Crist en la palla qui es pus humil quel cendat ne la porpra.

1. A, nasch *(passim)*.—2. V, M, *uidit*.—3. V, M, *in pariendo filium*. — 4. V, M, *sicut natiuitas*.

CC.III *De la passió de Jhesu Crist*

Morí Jhesu Crist per ço que la humana natura honràs la divina.

2 Morí Jhesu Crist per amor dome, per ço que home desiràs morir per la sua amor.

3 Jhesu Crist ab la sua greu mort ha molt encarregats los homens.

4 Deus perdí als homens per original peccat, e Jhesu Crist los guasanyà a Deu ab sa greu mort.

5 Volc Deus morir en home per ço que participàs ab mals de pena qui son creatures.

6 Si Jhesu Crist no moris, no hagra Deus esperiencia en home dels mals que los homens senten.

7 Per la pena que Deus sofferí en home, es excitat a pietat e a misericordia.

8 Segons que Jhesu Crist ab sa mort devía gran peccat delir, li covenc en la crou gran pena sostenir.

9 Car Jhesu Crist volc de gran pena esperiencia haver, volc gran pena sostenir.

10 Aitant com lo cors de Jhesu Crist fo pus que altre innoscent, fo en la crou pus pascient.

11 Enaxí com Jhesu Crist sostí major pena, sostí[1] major desonor.

12 Pena havía Jhesu Crist per sa greu mort, e pena per la greu pena de nostra Dona.

13 Pena havía Jhesu Crist en la creu[2] car sabía que aquells quil turmentaven hauríen pena.[3]

14 Tota la humana natura de Jhesu Crist pena havía, e tota la divina natura pena en ell sentía.

15 Com Jhesu Crist haja per home volguda pendre

1. V, M, *sustinuit (utroque loco)*.—2. A, creu *corr.*—3. M, *pœnam sempiternam*.

tant greu mort, qual es aquell qui ama més vida que per ell pendre mort?

16 Donàs Jhesu Crist a mort per ço que mills se donàs al Pare.

17 Negú se·pot mills donar a Deu que aquell qui s dóna a morir per la sua amor.[1]

18 Ah, con bé viu qui per Deu desira morir!

19 Més val per Deu morir que per totes altres coses viure.

20 Gran tort fa a Deu qui tem per la sua amor mort sofferir.

CC.IIII *Devallà Jhesu Crist als inferns*

PER lo peccat original Adam Abraam Izaach e Jacob e los[2] sants estaven en los inferns.

2 Jhesu Crist ab la sua mort vencé lo demoni, e devallà la sua ànima en los inferns per deliurar los sants.[3]

3 Consira con gran plaer hac Adam quant ví lo Senyor es conec deliurat e salvat.

4 Bella cosa fo a veer lo Senyor en tant gran necessitat,[5] e veer a ell vençre tants demonis.

5 Car Jhesu Crist recreació molt amà, ell matex la denuncià.

6 Gran alegre fo veer lo Senyor e exir de tant gran pena e anar a tant gran gloria.

7 Gran paor hagren los dampnats qui romaseren en infern en veer la ira del Senyor quils denuncià eviternal pena.

8 Meravellarense los demonis con veeren a[6] l ànima de Jhesu Crist tant gran victoria.

1. A, sua mor *(i semblantment en el prov. 20)*.—2. V, *et plures alii.* M, *et alii.*—3. V, *sanctos illic persistentes;* M, *sanctos qui ibi erant.*—4. M, *majestate.*—5. haver? (V, M, *babere)*.

Digitized by Google

9 Dix Lucifer: Qui es aquest qui trenca tant grans cadenes?

10 Ah, con gran visió de pau veeren los sants en veer Jhesu Crist!

11 Ah, con gran visió de pena veeren los dampnats en veer Jhesu Crist!

12 Si pena hac nostra Dona quant ví son Fill mort, plaer nac son cosí David can sen viu estort.

13 Dix Abraam a David: Bona es nostra parenta qui ha tant bo Fill.

14 Abraam! dix David: Consolada es nostra parenta, car nos ha[1] estorts de tant greus[2] cadenes.

15 Dix Abraam a David: Morta fóra nostra cosina en veer son Fill mort, si no sabés nostra deliurança.

16 Gità Jhesu Crist los sants de pena e tramèslos al Pare en lo cel[3] per haver benanança.

17 David! dix Abraam: Ara fos ab nos nostra cosina per quins ha venguda tanta dalegrança!

18 Abraam! dix David: Molt ha gran translació de tant gran pena en tan gran beneuyrança.

19 Adam Abraam David els prophetes loaren lo Senyor ab los àngels.[4]

20 Gabriel! dix sent Michel: E quins ha donada aytal companyía?

CC.V *De la resurrecció de Jhesu Crist*

RESSUCITÁ Jhesu Crist al terç dia per significar la sancta Trinitat a honor de la qual volc esser crucificat.

2 Volc lànima de Jhesu Crist quel cors ressucitàs pus que havía vençut lo demoni.

---

1. V, M, *scit.*—2. V, M, *magnis.*—A, cell.—3. M, en lloc d'aquest proverbi, posa: *Abraham dixit ad Davidem: nostra filia est, quae nobis peperit tantam felicitatem, quod sit proxima ad summam beatitudinem.*

Digitized by Google

3 Complí la deitat a lànima la sua volentat e retéli cors viu e ressucitat.

4 Pus que Jhesu Crist hac complit ço per que morí, tort presera si no fos ressucitat.

5 Morí Jhesu Crist per amor, e apparec a la Magdalena per amor.

6 Consira con nostra Dòna hac gran plaer en veer son Fill ressucitat.

7 Demanà nostra Dona a son Fill si podía altra vegada morir. Dix Jhesu Crist que no li calía complir altra vegada ço que ja havía complit.

8 Fill! dix nostra Dona: Molt mà treballada vostra mort.—Mare! dix Jhesu Crist: Molt sots alegrada car me veets ressucitat.

9 Fill! dix nostra Dona: Es veritat que vos siats ressucitat?—Maire! dix Jhesu Crist: Datsme menjar e porets ho conèxer.

10 Mostrà Jhesu Crist son costat a sent Tomàs, a significar que aquell qui morí era ressucitat.[1]

11 Lo dubte que hac sent Thomàs fo exempli que hom encercàs veritat de Deu e de les sues obres.

12 Lexempli que Jhesu Crist donà per menjar la bresca, fo senyal que ell ha plaer a esser conegut per raons necessaries.

13 Lexempli que Jhesu Crist donà de sa resurrecció, es senyal que serà general resurrecció.

14 Con los apòstols veeren Jhesu Crist ressucitat, si hagren plorat ben pogren riure.

15 Ressucità Jhesu Crist, e nostra Dona els apòstols hagren repòs.[2]

16 Ublidà nostra Dona sa dolor e tornà en lo plaer[3] que haver solía.

---

1. M. *vere resurrexerat.*—2. M. *Jesus Christus resurrexit in corpore, et nostra Domina et Apostoli habuerunt quietem resurgentes in mente.*—3. M. *et habebat majus placitum et solatium.*

Digitized by Google

17 Aprés la resurrecció de Jhesu Crist foren los apòstols pus obedients a nostra Dona que no solíen.

18 La resurrecció de Jhesu Crist es exempli de tot compliment.

19 Can sent[1] Pere viu Jhesu Crist ressuscitat, molt hac gran vergonya car lavía negat.

20 Comanà Jhesu Crist a sent Pere lEsgleya a significança de perdó, car lavía negat e li perdonà.

CC.VI *De la ascensió de Jhesu Crist*

PUJÁ Jhesu Crist seer al cel a la dreta part de son Pare per raó de la victoria que en la crou hac haúda.

2 Lo Pare ab la dreta part es fort e fa judici, e ab la sinestra part es humil e perdona.

3 Lo Fill pujà la humanitat[2] que près a la dreta part del Pare per ço que hi fos humilitat e pietat.

4 Car lo Fill humiliat a encarnació e a passió, està a la dreta part del Pare, es lo Pare humil e piadós en totes maneres.[3]

5 Pujà Jhesu Crist estar en lo cel emperial, car aquell loc es de beneuyrança.

6 Si Jhesu Crist qui hac procurada e guanyada beneuyrança no pujàs al loc on se dóna, feerali tort son Pare.

7 Car aquest loc sajós es de corrupció, no es loc de tant noble senyor com Jhesu Crist.

8 Con Jhesu Crist fo en lo cel emperial, estec la cort del Pare plena.

9 Meravellarense los àngels de la moltiplicació de gloria que sentiren per la representació de Jhesu Crist.

1. A, san .P.—2. V, M, *cum humanitate.*—3. M, divideix aquest proverbi en dos, així: 4. *Quia Filius est humiliatus ad Incarnationem et Passionem, est ad dextram Patris exaltatus.*—5. *Convenit, quod Pater habens talem Filium, sit omnibus modis pius et clemens.*

Digitized by Google

10 Lo Sol no cumple tant aquest mon de clardat, com Jhesu Crist complí lo cel emperial ab sa humanitat.

11 En lo cel emperial estec Jhesu Crist subirà senyor sobre tots los àngels.

12 Dix sent Michel a sent Gabriel, que bona era estada la sua missatgería.[1]

13 Per la presencia e cadira[2] de Jhesu Crist foren les selles[3] dels sants posades en orde.

14 Ah, dix Abraam a sant Johan: La denunciació que vos feés del Senyor, e com es vera!

15 Loaren los sants Jhesu Crist, [e Jhesu Crist] mostrà al Pare quantes ànimes havía guanyades.

16 Dix lo Pare al Fill: Ah, quantes ànimes per tu serán guanyades e salvades!

17 Enamorà lo Sant Esperit totes les ànimes e tots los àngels de Jhesu Crist.

18 Cantà Jhesu Crist en quant home e loà la divina e sancta Trinitat.

19 Anava la veu de Jhesu Crist primera, e seguíenla los àngels e les ànimes en cantant.

20 Ah, dixeren los àngels: E con nostre cant es moltiplicat en granea de bontat santetat e virtut!

CC.VII *Del dia del judici*

JUTJARÁ Jhesu Crist al dia del judici bons e mals.

2 En la fi del món cessarà generació e corrupció dels homes per ço que sia derrer e general judici.

3 Ressucitarà cascú home en son nombre per ço que aquell qui haurà fet lo bé el mal sia jutjat.[4]

4 En aquell dia no serà pietat en la divina magestat.

1. M, afig: *ad Virginem Mariam de tanto Rege.*—2. M, *throni.*—3. A, seiles.—4. V, *aut malum recipiat meritum:* M, *vel malum judicatur secundum suum meritum.*

Digitized by Google

5 Lo jutge cové que sia Deu e home per ço que sia lo judici creegut, oít e vist lo jutge.

6 La visió del jutge alegrarà los salvats e entristarà los dampnats.

7 En lo dia del judici serà eviternal gloria promesa als salvats, e als dampnats eviternal pena.

8 Dirà Jhesu Crist als salvats: Vejats qui havets amat; e dirà als dampnats: Vejats contra qui havets errat.

9 Mostrarà Jhesu Crist la crou ab que ha vençut lo demoni e ab que ha procurada la salvació dels sants homens.

10 Totes les raons e obres de Jhesu Crist faràn testimoni, e en lo seu judici no duptarà negú home.

11 Tots los homens salvats seran reys, e tots los dampnats seran sers[1] dels demonis.

12 En aquell dia se departirà a tots temps participació de bons homens e de mals.

13 Beneíts seran los salvats e maleíts los dampnats.

14 Tots los peccats dels dampnats seran revelats ab vergonya, e tots los peccats dels salvats seran ublidats.

15 Del bé[2] que hauran fet los dampnats no serà parlat, e tot lo bé que hauran fet los salvats serà a tots mostrat.

16 En aquell dia no serà temps de penedir ne descusació ne de querre perdó.

17 En aquell dia no poran los peccadors fugir a Deu ne als demonis.

18 En aquell dia serà finida la obra que natura ha sajús, e serà lo nombre dels homens fenit.

19 Aquell dia no haurà detràs altre dia, e serà dia de lausor e de plor.

20 Molt me sembla foll qui daquell dia no ha paor.

1. V, M, *servi*.—2. V, M, *De bonis*.

CC.VIII *Dels .x. mandaments, e primerament del primer: que es .j. Deu.*

Deus ha fet manament als homens que no hajen deu estrany.

2 Deus ha fet manament als homens que no creen en les ydoles.

3 Aquell creu en ydola qui ama més alcuna cosa que Deu.

4 En deu estrany creu aquell qui nega ço qui es en Deus e afferma en Deus ço qui no es en ell.

5 Manament pertany a senyor qui es Deu, mills que a altre senyor.

6 Vassall deu mills obeïra Deu que a negú altre senyor.

7 Lo manament de Deu es començament de tot altre manament.

8 La obediencia que hom deu haver a Deu es començament de totes altres obediencies.

9 Ans que obeesques a altre, obeïx a Deu.

10 No pots fallir si enans obeeys a Deu que a negú altre.

11 Negú manament t'oblig contral manament de Deu.

12 Tant es noble lo Senyor, quel seu manament es leuger.

13 Major amor te fa Deus en quant te fa manament, que tu a ell en quant li est obedient.

14 En tot manament consira condició, exceptat en aquell de Deu.

15 Car Deus te fa manament ab amor, no li pots obeïr si no l ames.

16 Tort fas a Deu si son manament sovén no membres.

17 Lo manament que Deus fa enfranquex los homens, e tot altre manament los empresona.

18 Tot manament es estrany enfora aquell de Deu.

19 Tots los manaments de Deu son ab justicia.

20 Deus te fa manament per ta utilitat e no per la sua.

CC.VIIII *Colràs lo disapte*

Deus fa manament que hom faça festa, car ell es festa.

2 Es Deus festa de repòs.

3 Deus es festa de alegre per ço car es gloria.

4 Deus vol que hom faça dell festa.

5 Fé festa de membrar entendre e amar Deu.

6 Vol Deus que no treballs .j. joyn de la setmana per ço que en aquell dia no hajes enpatxament en cogitar e amar la honor de Deu.

7 Festa esperitual no es de menjar ne de beure.

8 Fé festa per ço que pugues membrar e entendre tos peccats.

9 Aquell fa major festa qui vest sa volentat de la amor de Deu, que aquell qui vest son cors de cendat e de porpra.

10 Qui no fa a Deu festa, fa festa al demoni.

11 Més val festa per oracions que per menjar pions[1] e galines.

12 Més valen en festa suspirs e plors que en lo rey samit ne corona.

13 Major festa fa a Deu humil fembra ab son pobre mantell, que bella fembra ergullosa ab son ric mantell.

14 Festa es per honrar Deu e per convidar[2] los pobres.

15 Tal cuyda fer festa a Deu, que li fa desonor.

16 Major festa faràs a Deu per bona cogitació que per bell sò.[3]

17 Qui no fa festa en esta vida a Deu, no la farà Deus a ell en altre segle.

1. V, M, *pavones*.—2. A, couidar: M, *satiandum*.—3. M, *vocem*.

Digitized by Google

18 Festa requer santetat e bona consciencia.

19 Fé festa a tos ulls de la crou, e a tes orelles de les paraules de Deu.

20 Mala es aquella festa qui es occasió de pena e de vergonya.

CC.X *No pendràs lo nom de Deu en van*

Qui jura per Deu es perjura, lo nom de Deu pren en van.

2 Paraula en negú nom es tant noble com en lo nom de Deu.

3 Qui lo nom de Deu jura, compara lo nom de Deu a la cosa per que jura.

4 Deus te fa manament que not perjurs ab lo seu nom per ço que nol desonres.

5 Estrument fas del nom de Deu con lo jures e ames [més] ço per que jures que lestrument.

6 Qui ab lo nom de Deu se perjura, ven lo nom de Deu.

7 Deus te fa manament que neguna cosa qui pertanya a ell no venes, car aquella[1] val més que totes coses.

8 Deus es fi de tot quant es, e qui parla dell vanes paraules, met en va tot quant es.

9 De Deu[2] no pots sentir mas lo seu nom, e si per aquell te perjures, mets en va la fi de ton sentir.

10 Tu prens lo nom de Deu en va con ab aquell vas contra fi.

11 Enaxí com ab lo nom de Deu dius més de veritat si no ments, dius ab ell més de falsetat si n ments.

12 Enaxí com en lo nom de Deu ha major vertut que en altre, has major vici que en altre si ab ell ments.

13 Car lo nom de Deu es pus bo que altre, fas major mal que ab altre si ab aquell ments.

---

1. V, M, *ipse*.—2, A, Deus *corr.* De deu.

Digitized by Google

14 Honra més lo nom de Deu quel rey [ne] que totes coses.

15 En paraula es lo nom de Deu la sua paraula.

16 Més val nomenar lo nom de Deu ab reverencia, que haver tots diners.

17 Qui lo nom de Deu nomena ab veritat, ab Deu participa.

18 Deus blastoma qui falsament lo jura.

19 Nomena Deu per la sua amor e no per altra cosa.

20 Tot demoni ha paor con ou nomenar Deu als homes.

CC.XI *No faces fals testimoni*

Fals testimoni fa de Deu qui nega en ell ço qui en ell es[1] e qui nega dell ço que en ell es.

2 Negar de Deu veritat es major mentir.

3 La bona fama que tolls[2] a sant home[3] ab mentir, no la li pots retre.

4 Qui fa fals testimoni desment la veritat de Deu.

5 Fals testimoni es testimoni del demoni.

6 Fi de testimoni es veritat.

7 Qui fa fals testimoni priva fi de sa paraula.

8 Negú demoni fa ver testimoni.

9 Qui fa fals testimoni es companyó del demoni.

10 Qui fals testimoni fa, fa falsa pensa.

11 Qui fals testimoni fa, tota mala obra faría.

12 Neguna cosa es pus luny a caritat que fals testimoni.

13 Qui fa fals testimoni buyda sa boca de fi.

14 Fals testimoni fa molts homens errar e duptar.

15 De fals testimoni, molt de mal.[4]

16 [Fals testimoni nol pots celar].

---

1. V, *qui negat in ipso id quod in eo est* (manca la resta): M, *qui in ipso affirmat hoc, quod in illo non est.*—2. A, tolts.—3. M, afig: *per falsum testimonium.*—4. V, M, *venit magnum malum.*

Digitized by Google

17 Fals testimoni destruu la fi de ver testimoni.

18 Fals testimoni de persona comuna es pus mal que altre.

19 Fals testimoni procura molts enemics.

20 Al dia del judici serà revelat tot fals testimoni.

CC.XII *Honra ton pare e ta mare*

HONRA Deu qui es ton pare per creació e per benefici.

2 Honra sancta Gleya qui es ta mare per via de salut.

3 Honra ton pare e ta mare qui tàn engenrat.

4 Lo pare e la mare qui tàn nodrit, honra.

5 Qui no honra son pare ne sa mare, sos començaments desonra.

6 De desonrat pare e de desonrada mare, desonrat fill.

7 Sí matex desonra qui son pare e sa mare desonra.

8 Qui sí matex desonra, negú honra.

9 Si Deus ama honrament de ton pare, quant més lama de sí matex!

10 Qui ama honrament de poques coses, molt mills lo deu amar de grans.

11 Més donrament pertany a Deu que a totes coses.

12 Qui no honra Deus més que totes coses, en res nol honra.

13 Enaxí com no pots honrar Deu ab malea, no pots honrar Deu ab poquea.[1]

14 Si ton pare e ta mare poc honres, Deus desonres quils[2] tà donats per esser tos començaments.

15 Qui altre desonra, sí matex honrar no pot.

16 Vertut honra e vici desonra.

---

1. V, M, d'aquest proverbi en fan dos, suprimint els termes comparatius i enunciant-los en forma d'asserció categòrica.—2. A, quis *corr.* quils.

17 Honra tu matex e ton amic ab vertuts.

18 Qui desonra son senyor terrenal, desonra sí matex.

19 Qui sí matex honra ab pasciencia e humilitat, no pot esser desonrat.

CC.XIII *No faces ladurnici*

Deus vol que no faces ladurnici per ço que hajes en ell esperança e a ton prusme caritat.

2 Qui atriboex a sí matex lo bé que Deus fa, embla a Deu aquell bé.

3 Donat a Deu e emblat[1] al demoni.

4 No embles a negú la sua bona fama.

5 Los diners ocioses nols embles als pobres.

6 Lo pa que no pots menjar no lembles als pobres.

7 Lo bé que pots fer no lembles a Deu.

8 No embles a negú son honrament.

9 Major ladurnici fa qui embla bona fama que qui embla tresor.

10 No embles a tu matex ço qui es teu.

11 A Deu embla qui a son prusme embla.

12 [No embles a ta memoria bo membrar].

13 No embles a ton entendre ver entendre.

14 No embles a ta volentat gran[2] e just amar.

15 Embla a tos ulls belles coses, e a tes orelles vanes paraules.

16 Embla a tes mans males obres e a tos peus falses carreres e a ta lengua douces viandes.

17 Embla a ta ymaginació vanitats.

18 No embles, car Deus ha[3] què donar.

19 Con volràs emblar membra forques.

20 A ton senyor no li embles la sua honor.

1. A, donet... emblet. — 2. M, *bonum*. — 3. V, *habet satis:* M, *semper habet*.

CC.XIIII *No auciuràs negú*

Deus te fa manament que no aucíes home car ell lo fa viure.

2 Solament lo príncep ha licencia dauciure home per fer justicia.

3 Auciure .j. home per ço que aquell no naucía molts, no es mal.

4 No aucíes tu matex, car no és de tu matex jutge.

5 Qui home aucís, home no pot retre.

6 No aucíes ta ànima ab peccat.

7 No aucíes ton cors per deners.

8 No aucíes ab deners los pobres.

9 De mal mal, e domicidi homicide.

10 Vives per ço que no muyres.

11 No aucíes lase qui tajuda a viure.

12 No aucíes lo ca quit guarda.

13 Aucíu la serp per ço car ha verí.

14 No aucíes a Deu sos amics.

15 Aucíu ergull ab humilitat.

16 No aucíes a ton pruisme sa bona fama.

17 Aucíu a la tua sensitiva sos grans delits.

18 No aucíes ta bonea ab malea.

19 A negú es legut que aucía vertut.

20 Aucíu quit vol a tort auciure.

CC.XV *No luxuriaràs*

Deus vol que no faces lutxuria per ço que ams matremoni.

2 No faces lutxuria per ço que sies sant.

3 No faces lutxuria per ço que sies leyal.

4 No faces lutxuria per ço que molt vives.

Digitized by Google

5 <No faces lutxuria per ço que hajes fill ledesme>.[1]

6 No faces luxuria per ço que ams castetat.

7 Negú plaer val tant en lutxuria com castetat en volentat.

8 No faces lutxuria per ço que sies senyor de ton cors.

9 De lutxuria se seguex lutxuria.

10 Pus sovén pensa en les legees de lutxuria que en los plaers.

11 No usa de raó qui es lutxuriós.

12 Lutxuria fa los homens semblar ab les besties.

13 Qui fa lutxuria, dues vegades la fa.

14 On més cogitaràs amant en lutxuria, més la amaràs.

15 On més cogitaràs en lutxuria desamant, més la desamaràs.

16 Exempli de lutxuria fa molts de mals.

17 Si no est lutxuriós non ports los senyals.

18 Vida dome lutxuriós es molt contraria a vida dàngels.

19 Home lutxuriós no ha repòs.

20 Qui envellex en lutxuria mor ab ella.

CC.XVI *No envejaràs la muller de ton veí.*[2]

No vol Deus que enveges[3] la muller de ton veí per ço que li sies leyal.

2 Tot home es ton veí per especie.

3 No hajes enveja de ço que Deus dóna.

4 Si enveges la muller de ton veí, ta muller envejarà lo marit de sa veína.

5 Enveja partex amistat dels homens.

1. V, M, *legitimum*.—2. A, vehi (*usual*).—3. A, envege.

Digitized by Google

6 Sovén poses[1] suspita en ton veí si sa muller enveges.

7 Més te pot ajudar ton veí que sa muller.

8 Si la muller de .j. teu veí enveges, tots los altres veíns mets en sospita.

9 Qui ha mal veí [es veí] del demoni.

10 Mal ser[2] e mal matí hauràs per mal veí.

11 Enveja de veí tots jorns creix.

12 Con veuràs la muller de ton veí, eluca los ulls si es bella.

13 Trop treballa son veí qui l fa gelós.

14 Neguna guerra és pijor que de veí.

15 De mal veí hajes paor de nit e de dia.

16 Dóna o vin tes cases e fuig a mal veí.

17 A ton veí no li lous sa muller.

18 A ta muller no li lous ton veí.

19 No parles ab ton veí de ta muller.

20 Més te guarda de ton veí que daltrome.

CC.XVII *No hajes enveja de les riquees de ton veí.*

Deus no vol que tu hajes enveja de les possessions de ton veí, car Deus les li ha donades.

2 Si envejes los bens de ton veí, reprens Deu de ço que dóna.

3 Si Deus no hagués que donar, tu pogres haver enveja.

4 Per que has enveja si no saps quant viuràs?

5 Non procurs que hom haja enveja de ço que has.

6 Enemics procura qui fa enveja de sos bens.

7 Envejós no dorm.

8 No lous a ton veí les sues[3] riquees.

1. A. posa *corr.* posas.—2. V, *uespere*: M, *vesperam.*—3. V; *M, tuas.*

Digitized by Google

9 Enveja procures si a ton veí loes les tues riquees.

10 Auciu enveja ab caritat.

11 Envejós no ha justicia ne esperança.

12 Dome envejós pereós no hajes paor.

13 A envejós no li comans res del teu.

14 Trop es envejós qui ha enveja del rey.

15 Tota enveja dóna tristor.

16 Pobre envejós no ha repòs.

17 Desirar pots semblant riquea,[1] mas no aquella que enveges.

18 Enveja es missatge de tració.

19 Enveja toll e no perdona.

20 No taconsells ab home envejós.

CC.XVIII *Dels .vij. sagraments, e primerament qui es de Matremoni.*

MATREMONI es sagrament que Deus feu en paraís terrenal de na Eva e n Adam.

2 Vol Deus matremoni per ço que hages infants ab sa licencia.

3 No vol Deus que hom ús de sos bens senes sa licencia.

4 Tant es nobla cosa home, que Deus no vol que sia engenrat sens orde.

5 Volc Deus matremoni per ço que pusca comunicar son poder al prevere quil fa.

6 Matremoni es leyal companyía dome e de fembra.

7 Matremoni liga home e fembra a una fi.

8 Matremoni te liga que not deus acostar a ta muller mas per enteció dinfants.

9 Matremoni es de .ij. en una carn.

---

1. A, minga *corr.* riquea.

Digitized by Google

10 Matremoni es lo primer ordè el pus gran.
11 Qui fall contra matremoni fall contra gran orde.
12 Qui fall contra gran orde fa gran peccat.
13 Matremoni es regla de castetat.
14 En matremoni es engenrat home ab santetat.
15 Matremoni està per concepció de pensa e per paraula qui la pensa manifesta.
16 [Per matremoni es fill ledesme.
17 De orde de] matremoni ixen los altres ordes.
18 Qui fall contra matremoni es desobedient a Deu.
19 Matremoni es orde de parents.
20 De matremoni no han les fembres vergonya.

CC.XVIIII *De Babtisme*

Babtisme es lavament del original peccat.
2 Babtisme es entrament de fe.
3 Del babtisme de Jhesu Crist son los altres.
4 Jhesu Crist no près babtisme per sa necessitat, mas per ſa necessitat de nosaltres.
5 Per babtisme participen en poder Deu el prevere
6 Babtisme de foc es de pensa.
7 Babtisme de sanc es de martire.
8 Babtisme daigua es comú babtisme.
9 Babtisme es la primera porta de paraís.
10 Gran bé fa qui procura baptisme.
11 Qui no es batejat[1] no pot esser salvat.
12 Qui desonra babtisme Deu desonra.
13 Tot laur del mon no val babtisme.
14 A procurar ton babtisme volc Deus esser encarnat.
15 Per ton babtisme près Jhesu Crist babtisme en flum Jordà daigua e en la crou de sanc.

---

1. A, babtegat.

Digitized by Google

16 Gran tort fa a babtisme sutze prevere.

17 Babtisme es de santetat.

18 Aquell qui bateja se nomena procurador de Deu.

19 No comencest a anar a parayís tro que fuist batejat.

20 Res no valguist tro que haguist prés babtisme.

CC.XX *De Confermació*

Confermació es atorgament de batejament.

2 Confermació es necessari sagrament per ço que linfant atorc que es batejat.

3 Si no fos confermació, fóra duptació de babtisme.

4 Si no est batejat e est confermat, restaures ton babtisme en ta volentat.

5 Qui es confermat es doblament mundat.

6 Babtisme està per lavament e confermació per concepció de pensa.[1]

7 Con est confermat [atorgues que est batejat.

8 Confermar] es dues vegades atorgar esser crestià.[2]

9 Molt és ubligat a qui[3] està batejat e confermat.

10 Qui conferma refferma.

11 Confermà Jhesu Crist son babtisme en la crou.

12 Confermat has estat ab alegre, e Jhesu Crist ab mort e dolor.

13 Tu est confermat per paor, e Jhesu Crist per amor.

14 La confermació de Jhesu Crist es general mare de totes.

15 Si est confermat per paor, conferma't en amor.

16 Confermació es testimoni de babtisme.

17 Confirmació es mijà qui està entre babtisme e estrema unció.

1. Afegeixen respectivament V, *et episcopi unctione:* M, *et per unctionem Episcopi.*—2. V, *confirmatus* (M, *suscipere confirmationem) bis est fide firmatus.*—3. A, a [aquell] qui.

18 En aquell dia en que fuyst confermat, guanyest gran perdó.

19 Con volràs fer peccat, membrat que tu est fort fermat en quant est confermat.

20 Confermat qui fa peccat, renega Deus dues vegades.

CC.XXI *Del sagrament del Altar*

Lo sagrament del Altar es lo major do que Deus pot donar en esta vida.

2 Enaxí com Deus dóna lo major do que pot donar en laltra vida, lo dóna en aquesta.

3 En Deu poder e liberalitat[1] han egual granea.

4 Deus dóna poder al prevere que pusca usar de poder sobre natura, e de Jhesu Crist.[2]

5 Jhesu Crist, qui està[3] en .j. loc, fa esser lo prevere en molts locs.

6 En lo sagrament del Altar fa Deus ab sa volentat de pa carn e de vi sanc, e lo prevere ab sa paraula.

7 Ab sa paraula mou lo prevere la volentat de Deu a voler en .j. moment carn de pa e sanc de vi.

8 <Lo prevere fa ab lo poder de Deu lo vi qui es en lo calze sanc de Jhesu Crist, e lo pa qui es en lostia carn de Jhesu Crist>.

9 Lo prevere fa ab lo poder de Deu esser la sanc qui es en lo calze,[4] en la carn qui es en la ostia.

10 Lo prevere dóna Jhesu Crist, qui es Deus e home, als homens.

11 Lo prevere ab lo poder de Deu que Deus li dóna, fa estar accidents sens substancia.

12 En lo sagrament del Altar fa lo prevere de Deu ço ques vol.

---

1. V, M, *libertas*.—2. V, *et ubi Iesu christo:* M, *et supra naturam frui Jesu Christo*.—3. A, qui estant.—4. A, caltze *(usual)*.

13 Lo prevere fa que lo pa quis transubstancieja[1] en la substancia de Jhesu Crist, no enadex en aquella neguna cosa ne la materia qui era del pa nos pert.[2]

14 Lo prevere fa que del cors de Jhesu Crist viu[3] lo cors del home quil reeb en figura de pa, e lànima daquell, que viu en nombre de Jhesu Crist.[4]

15 En lo sagrament <del Altar> venç lo prevere natura de temps, loc, cantitat, color, sabor, ponderositat e moviment, e fa de natura ço ques vol.

16 Lo sagrament del Altar es mirall de la santa Trinitat de Deu e de la sua encarnació.

17 Enaxí com lo Pare no enadex res al Fill engenrantlo eternalment e infinida, lo prevere no enadex res a Jhesu Crist unientli la substancia quel pa e sos accidents lexen.

18 Enaxí com lo Fill no pren enadiment per esser home, lo prevere fa que la sanc que près Jhesu Crist de nostra Dona no pren enadiment per lajustament que fa ab ella la sanc del calze.[5]

19 Lo prevere porta Jhesu Crist on se vol e lexalo en qual loc se vol.

20 Com Deus do al prevere son poder quen faça a sa volentat, gran tort fa lo prevere a Deu si es sutze e mal.

CC.XXII *De Orde*

ORDE de prevere diaque <subdiaque> acòlit, es sagrament per Deus servir.

2 Orde es sagrament necessari en santa Esgleya per ço que sia lo prevere ordenat a ordenar los homens.

1. V, M *qui facit quod panis transubstantiatur* (M, *-etur*).—2. M, afegeix: *sed transmateriatur in materiam Corporis Christi*.—3. M, *vivat*.—4. V, *et anima illius uiuit* (A, que corr. ne uiu) *in numero christi .i. in sua propria specie*: M, *et quod anima hominis vivat de illo in Anima Jesu Christi*.—5. V, *sic sanguis que accepit christus de uirgine non accipit augmentum per sanguinem qui fit a presbytero in calice*: (M, *consonat cum* V).

Digitized by Google

3 Car Deus es molt piadós e misericordiós, vol ordenar home a qui do poder de perdonar e de fer indulgencies e doír confessions.

4 Car home no es tant peccador com Deus perdonador, vol que sia orde de prevere que perdó.

5 Si no fos orde de prevere, fóra Deus pus perdonador que home peccador, e no fóra per qui donàs lo perdó.

6 Deus es invisible e no respòn a home con li demana perdó.

7 Lo prevere es testimoni de la pietat e misericordia de Deu.

8 Sens orde negú home era[1] digne de esser vicari de Deu.

9 Sens vicaría de Deu no hagra hom segurtat si l peccat de que demana perdó li es perdonat.

10 Home fa offensa a Deu e lo prevere la perdona.

11 Dóna Deus son poder a perdonar per ço que hom nos desesper.

12 Lo prevere ha orde major que altre home.

13 Negú orde ha tant gran poder com aquell del prevere.

14 Prevere ha poder de batejar, confermar, de fer matremoni, de fer Jhesu Crist en los altars, de confessar, de perdonar, descomunicar, de donar penitencia als homens.

15 A negú home son gran bonea saviea e amor tant necessaries com a prevere.

16 Negú fa a Deu tant gran offensió com malvat prevere.[2]

17 Prevere qui té ociós lo gran poder de Deu, es molt colpable.

18 Negú home dóna tant gran exempli de bé o de mal com prevere.

---

1. fora?: V, M, *esset*.—2. M, afegeix aquí dos proverbis: *17. Presbyter fungitur officio Dei.—18. Presbyter potest quod non potest Angelus.* (El capitol resulta amb un total de vint-i-dos).

Digitized by Google

19 Si tots los preveres fossen bons, tot lo mon fóra bo.

20 Bo prevere es enaxí en la terra com lo Sol <en> el cel.

CC.XXIII *De Penitencia*

PENETENCIA es sagrament qui ubliga hom a dejunar, satisfacció e a dir Pater noster.[1]

2 Si no fos orde de penetencia, no fóra orde de satisfacció.

3 Penetencia es actu de justicia.

4 Penetencia es missatge de suspirs e plors.

5 Penetencia es missatge de misericordia.

6 Penetencia es consell de salvació.

7 Penetencia dóna força de passió.

8 Penetencia es obra de penediment.

9 Penetencia deriva de contricció e consciencia.

10 Més val plorar en penetencia que rialls[2] en lo rei.

11 Penetencia obre les mans de Deu a perdonar.

12 [Penitencia fa a Deu peccats oblidar].[3]

13 Penetencia es porta de paraís.

14 Penetencia tanca les portes dinfern.

15 Negú home es pobre qui fa penetencia.

16 La penetencia daquest segle es leugera, e aquella del altre segle es greu.

17 Penetencia alegra los àngels e dóna tristicia als demonis.

18 Qui fa penetencia es obedient e humil.

19 Penetencia es senyoría que lànima ha sobrel cors.

20 Negú exempli es pus útil que de penitencia.

---

1. V, M, *satisfaciendum et ad dicendum orationes et pater noster* (M, om. *et pater noster*).—2. A, rials *corr.* riales.—3. V, abans d'aquest proverbi i M, després, posen aquest altre *(verbis mutatis)*: *Penitentia operibus malis dat veniam.*

Digitized by Google

CC.XXIIII *De Estrema unció*

ESTREMA unció es lo derrer atorgament[1] que hom fa de la fe.

2 Estrema unció es atorgament que hom fa de sos peccats assumadament.

3 Estrema unció es derrer penediment quels homens han de lurs peccats.

4 Estrema unció es lo confermament del primer untament.

5 Enaxí com batejament es necessari testimoni en lo començament, es estrema unció necessari testimoni en la fi.

6 Si no fos estrema unció, en leximent daquest mon no fóra orde.

7 Estrema unció es missage del altre segle.

8 Estrema unció es ordenat cumiat daquest mon.

9 Estrema unció es testimoni dels altres sagraments.

10 La estrema unció de Jhesu Crist fo feta en la crou ab sanc aigua e suor.

11 Estrema unció es martiri.

12 Neguna estrema unció es tant noble com de martiri.

13 Tots los mèrits son renovellats en la estrema unció.

14 En la estrema unció son segellades les obres que hom ha fetes.

15 Estrema unció es derrera victoria de vertuts.

16 Estrema unció consola los homens en la mort.

17 Estrema unció es molt bo exempli.

18 Estrema unció es actu de perdó.

19 Estrema unció es carrera de pau.

20 Estrema unció fa ajustar los àngels e fugir los demonis.

---

1. V, *exercitium:* M, *confessio.*

Digitized by Google

CC.XXV *De vertuts, e primerament de prudencia.*

PRUDENCIA es vertut qui consella que hom lex lo mal e prengal bé.

2 Prudencia compara .j. bé ab altre e .j. mal ab altre.

3 Prudencia no fa elecció sens deliberació.

4 Con a prudencia defall poder, ajudas ab maestría.

5 Prudencia declara les possibilitats e inpossibilitats.

6 Prudencia nos fia en tots homens.

7 Prudencia enans consira la fi, que començ neguna cosa.

8 Prudencia eleg lo major bé e fug al major mal.

9 Prudencia esquiva tenebres.

10 Prudencia dóna consell de dies.

11 Prudencia nos fia en sí matexa.

12 Prudencia no va sola.

13 Qui ha prudencia ha riquea.

14 Prudencia assaja les coses.

15 Prudencia no fa res per sagrament.

16 Negú pot enganar prudencia.

17 Prudencia parla ab condició.

18 Prudencia no nega tost ne afferma.

19 Prudencia es remey de infortuna.

20 Prudencia més creu les mans que les paraules.

CC.XXVI *De fortitudo*

FORTITUDO es forma de corage contra malvestat.

2 Fortitudo es força de volentat.

3 Fortitudo no es vençuda per altra mas per volentat.

Digitized by Google

4 Fortitudo no ha paor.
5 Fortitudo no cerca maestríes.[1]
6 Fortitudo no cluca ls ulls.
7 Fortitudo no té les mans segures.[2]
8 Fortitudo no fug.
9 Fortitudo no suspira ne plora.
10 Fortitudo no tremola.
11 Fortitudo no demana consell.
12 Fortitudo no muda de color.
13 Fortitudo no s desespera.
14 Fortitudo no s repren.
15 Fortitudo no consent leugerament.
16 Humilitat pasciencia e pietat vencen fortitudo.
17 Solament vergonya fa paor a fortitudo.[3]
18 Fortitudo escampa la sanc del cor per tots los membres.
19 Fortitudo es castell de vertuts.
20 Fortitudo no s confia tant en negú com en sí metexa.

CC.XXVII *De temprança*

TEMPRANÇA es vertut qui val més a sanitat que neguna altra cosa.
2 Per temprança està justicia en la vegetativa.
3 Per temprança son los homens corteses a la taula.
4 Temprança mostra sos amics aprés menjar.
5 No ha gran temprança qui per ella ha passió.
6 Temprança no s[4] tem malautía.
7 Temprança no ha paor de pobrea.
8 Pus sovén han los homens mester de temprança que <d>altra vertut.[5]

1. V, *intercationes (?)*.—2. V, *clausas: M, clausas et securas*.—3. V, *infert fortitudini* (sic).—4. A, notz (not?: V, M, *non timet)*.—5. V, *est necessaria... quam aliæ uirtutes*.

9 Neguna vertut guanya tant sovén mèrits com temprança.

10 Temprança tot dia riu.

11 Temprança no ha conexença de bo vi ne de mal.

12 Temprança no fa differencia entre douça sabor e amara.

13 Temprança es condició de religió.

14 Temprança despèn poc e molt gasanya.

15 Temprança es cabal de mercader.

16 Temprança té lo cors dels homens leuger.

17 Temprança no tem calt ne fret.

18 Temprança no ha moltes olles.

19 Temprança no ha molts escuders.

20 Temprança no ha vergonya.

CC.XXVIII *De fe*

Fu es vertut qui costreny lenteniment a creure de Deu coses veres, les quals hom no entén per necessaries raons.

2 Fe es vertut qui enaxí restaura la veritat que lenteniment no pot entendre, com fa la ymaginativa qui restaura la veritat de les coses sensibles en absencia dels actus dels sèns.

3 Enaxí com ymagines ço que has vist, creus de Deu per fe los .xiiij. articles e los .vij. sagraments de la santa Esgleya romana, los quals no entens per demostracions.

4 Enaxí com la fredor de laygua escalfada roman en potencia, roman làbit de la fe en potencia con entens per necessaries raons alcuna veritat dels articles e dels sagraments.

5 Si la veritat que entens alcuna vegada ignores, romante en hàbit per la fe en quant la creus.

6 Enaxí com bonea es raó a fer bé, es fe raó a creure veres coses.

Digitized by Google

7 Aitant quant la veritat que creus es major, has major fe.

8 Enaxí com lo Sol es estrument a veer, es fé estrument a creure.

9 En quant supposes que la veritat que no entens entendràs, uses de fe.

10 Ans te covè creure, que pusques entendre.

11 Enaxí com oli qui està de sobre aygua, està fe sobre enteniment.

12 Car no pots tant entendre com creure, està fe sobre entendre.

13 Qui de Deu entén veritat, ha mèrit dues vegades.

14 Un mèrit haguist con creses, [1]altre n'às car entens.

15 La vertut del començament nos pert per la vertut de la fi.

16 Qui més creu més pot entendre.

17 Fe [es de coses esperituals e] no es de les coses corporals de les quals se dóna als senys esperiencia.

18 Fe no tem argument car ella es son començament.

19 Aquell qui molt ama Deu suspir e plor per ço car la fe ha en lo mon tanta desonor.

20 Desonrada es fe en tot home qui no la ha, e desonrada es en aquells qui la han e la desonren.

CC.XXVIIII *De caritat*

Caritat te liga a amar Deu tu matex e ton prusme.

2 Caritat no t[2] liga costretament, mas ab libertat.

3 Tant es noble vertut caritat, que no li pertany costrenyiment.

4 Caritat ella matexa costreny a amar, no que sia costreta.

1, V, M, *habes credendo.*—2, A, no.

5 Totes les altres vertuts servexen caritat, e ella es-dona.

6 Ço que justicia posa en especial de riquees, posa caritat en comunitat.

7 Per gran caritat, prudencia no ha manera en donar consell.

8 Caritat, de fortitudo enfortex son amar.

9 Caritat procura temprança per ço que pusca esser gran en amar.

10 Caritat moltiplica tant creença, que no tem argument.

11 Caritat moltiplica tant esperança, que no tem fretura.

12 Caritat humilial rey a saludar los pobres.

13 Caritat fa haver pietat al rey dels pobres e falo procurador daquells.

14 Caritat fa lo rey pascient e reffrena ses mans.

15 Caritat procura pau e venç guerra.

16 Caritat es major en lo cor que resplandor en lo Sol.

17 Caritat no sescusa.

18 Caritat no ment e ha en sí matexa son compliment.

19 Caritat es medicina de pecat.

20 Caritat perdona e es regina.[1]

CC.XXX *De humilitat*

HUMILITAT es aquella vertut qui es pus luny a ergull.

2 Humilitat es estrument de devallar per ço que pujen les altres vertuts.

3 On plus humilitat devalla, més les altres vertuts puja.[2]

4 Lo rey quis pot més humiliar quel pagès, pot haver més de caritat que ell.

5 Humilitat no tem escarnir.[3]

6 En la granea de humilitat està pasciencia gran.

---

1. V, M, *regina omnium virtutum.*—2. V, *sunt superiores.*—3. M, *derisiones.*

7 Humilitat fa los homens corteses.

8 Humilitat aytant quant es pus gran en les coses dejus, es pus alta en les coses desus.

9 Sens humilitat neguna vertut pot pujar.

10 Humilitat no fa differencia enfre la honor del rey e la viltat del pagès.

11 La humilitat del senyor consola la servitut del sotsmès.

12 Humilitat no ha fel.

13 Humilitat tota hora escup mel.

14 Humilitat no ha guerra.

15 [Humilitat no mesura].[1]

16 Humilitat no ha orelles.

17 Humilitat cluca ls ulls.

18 Humilitat encalça los pobres.

19 Humilitat clina l cap e para l coll.

20 Humilitat puja al cel.

CC.XXXI *De castetat*

Castetat es poder contra lutxuria.

2 Castetat conserva la fi de matrimoni.

3 Per castetat està fill ledesme.

4 De matrimoni sens castetat no ix fill ledesme en bontat.

5 Sens castetat no es leguda generació dome.

6 Castetat es tresor de les bones dones.

7 Tota fembra casta es dona.

8 Tota castetat es blanca.

9 Castetat no ha paor de maldir.

10 Qui es cast procura castetat a sa muller.

11 Castetat viu de fortitudo.

---

1. M, *non habet mensuram* (V, omet aquest proverbi).

Digitized by Google

12 Con castetat mor nex lutxuria.

13 Castetat no fa en son escut senyal de lutxuria.

14 Castetat no va de nits.

15 Castetat no corre.[1]

16 Castetat poc sescusa.

17 Castetat molt vetla.

18 Castetat no sabandona.[2]

19 Castetat més sasauta de fexugues faules[3] que de longues.

20 Casta fembra procura bona fama a sa filla.

CC.XXXII *De abstinencia*

ABSTINENCIA es refrenament de volentat.

2 Abstinencia es per ço que sia deliberació.

3 Car lenteniment no va tost, diu a la volentat que vaja a espau.

4 Abstener, quil vol haver cové quel nodresca.

5 Abstener pots nodrir ab humilitat e pasciencia.

6 Si vols haver abstinencia, esguarda la fi de la consequencia de la furiositat.

7 Abstinencia es serva en lo començament e dona en la fi.

8 Qui sabsté riu e qui no sabsté plora.

9 Abstinencia es molt comuna vertut.

10 Car furiositat vé en lo cap de volentat, si vols haver abstinencia cové que la hajes en lo cap de la volentat.

11 Abstinencia e furiositat en lo cap de la volentat son contraries tan solament.

12 Cap de volentat es començament de son voler.

13 Furiositat, si no la vençs[4] en lo començament, no la vençràs en lo mig.

1. V, M, *non currit huc nec* (M, *et*) *illuc.*—2. V, *non se offert:* M, *se non offert alicui.*—3. V, *castitati plus placent ei fabulæ breues:* M, *c. p. placent breves fabulationes.*—4. A, *uenz.*

14 Car abstinencia més veu de dies que de nits, es pus fort de dies que de nits.

15 Abstinencia es consequencia de prudencia.

16 Abstinencia es escut de prudencia.

17 Lescut de abstinencia es fortitudo.

18 Qui ha abstinencia no es reprès.

19 Abstinencia e temprança son germanes.

20 Abstinencia consira ço qui es a venir.

CC.XXXIII *De vergonya*

Vergonya es natural missatge qui denuncía coses no legudes.

2 Tota natural vergonya es leguda.

3 Si no fos defalliment de vertut, vergonya res no fóra.

4 Car es peccat, procura vertut vergonya.

5 Vergonya enpatxa paraula per paor derrar.

6 Audacia e fortitudo reffrenen vergonya.

7 Caritat no sap què es vergonya.

8 Vergonya tem represió e caritat no.

9 Vergonya es donada a les fembres per ço car no han fort volentat.

10 Vergonya menaça ab fallir.

11 Qui tem vergonya tem fallir.

12 Tota vergonya no es vertut.

13 No es savi qui ha vergonya de pregar Deu.

14 No es humil qui ha vergonya de parlar ab los pobres.

15 Vergonya sens forma no ha vertut.

16 Qui ha gran fam e menuga poc per vergonya, ha fada vergonya.

17 Qui ha vergonya per fallir, ha discreta vergonya.

18 Vergonya revela los falliments que fan los homens qui han discreció.

19 Vergonya ha bells ulls e bella boca e nedees mans.

Digitized by Google

20 Vergonya tanca la boca e les orelles, e enclina los ulls en terra e muda la cara de color.

CC.XXXIIII *De oració*

ORACIÓ es demanda que hom fa a Deu.

2 Demana a Deu quet do e quet perdó.

3 Mills se cové que Deus do e perdó, que a tu demanar.

4 Si demanas a Deu bé, ama sa bontat.

5 Si demanes a Deu gran bé, hajes a sa bontat gran amor.

6 Si desires que aquell bé que demanes dur, fé durar ta oració.

7 Lo bé que demanes a Deu, guarda si lot pot donar.

8 Deus no pot donar bé contra sa bontat.

9 Deus daría contra sa bontat si donava a home qui es mal.

10 Sies bo si vols que Deus te faça bé.

11 Si vols que Deus te perdó, hajes contricció de tos peccats.

12 Sens penediment Deus no perdona.

13 Si vols que Deus te perdó gran peccat, hajes gran contricció.

14 Si vols que Deus te do, dónali tu matex.

15 Deus no dóna a home qui es del demoni.

16 Si Deus donava a home qui no fos seu, lo do que daría no sería seu.

17 Deus no vol perdre ço que dóna.

18 Si desires que Deus te perdó, perdona a ton enemic.

19 Con fas ofensa a Deu est son enemic.

20 Si vols que Deus te do, dóna als homens qui per la sua amor te demanen.

Digitized by Google

CC.XXXV *De contemplació*

Contemplació es actu de pensa qui en Deu pensa.

2 Contemplar es parlar ab Deu de ses raons e dels actus daquelles.

3 Contemplar es consirar la essencia de Deu e les divines persones.

4 Consira com la divina bontat està raó a Deu Pare ab totes les altres raons en produír bo Fill, e amdós en produír bo Sant Esperit.

5 Enaxí com la divina bontat ab totes les altres dignitats està raó a engenrar bo Fill, està granea raó ab totes les altres al Pare <a> engenrar gran Fill, e que amdós espiren gran Sant Esperit.

6 Cogita com es gran bé infinir eternar possificar cientificar enamorar virtuificar verificar e gloriejar al Pare lo Fill, e amdós lo Sant Esperit.

7 Dementre que enaxí cogites, enamora ta volentat de ço que contemples, e mit de la contemplació aytant com pusques en ton entendre e membrar.

8 Si vols altament contemplar, prin tot lo poder que pots haver en membrar entendre e amar ço que de Deu pots amar membrar e entendre.

9 <En> contemplar apodera tot ton poder ab tota ta bontat granea veritat e vertut, e dóna l a la volentat per contemplar; e açò matex a ton membrar e entendre.

10 En contemplar mit ensems tot ço que y poràs metre de bontat granea duració poder e de les altres divines raons.

11 Està en alt en consirar los actus de les divines raons qui son bonificar infinir eternar possificar entendre amar virtuificar verificar glorificar e complir, e cull tots aquests actus en ton membrar entendre e amar.

Digitized by Google

12 Cogita com de ço que culls se seguex bonificat infinitat[1] eternat possificat cientificat amat vertuificat verificat gloriejat e complit.

13 Consira com per ço que culls entens bonificant infinient eternant possificant [scientificant] amant virtuificant verificant gloriejant e complent.

14 Consira com tots aquests son .j. Deu Pare qui de tot sí matex essencia e natura prodúu e engenra .j. Fill Deu qui pren dell totes les passions que dites havem, e com damdós es .j. Sant Esperit Deu qui es aquelles passions.

15 Cogita com les divines raons son reyals per lurs actus, e com romanen la una lautra per essencia e natura.

16 Ço per que les divines raons son reyals es car lo Pare per bontat prodúu bo Fill e per granea gran e per eternitat eternal e per poder poderós, e axí de les altres; e açò matex fan lo Pare el Fill del Sant Esperit.

17 Ço per que les divines raons es la una laltra, es car totes ensemps son .j. Deu, una essencia, una natura, .j. Pare, .j. Fill, .j. Sant Esperit.

18 Consira com cascuna de les divines raons requería <a> Deu Pare e a Deu Sant Esperit encarnació del Fill de Deu, e çascuna aytant com poc exalsà[2] la encarnació daquell.

19 Consira com una persona està Deu e home sens mutació de divina natura e humana, e com en la humana natura han repòs per creació totes les divines raons, e com la humana natura es fi e compliment de totes creatures.

20 Consira com Deus lo Pare donà en la crou son Fill Jhesu Crist als homens, qui es senyor e fi dels homens; e cogita com està honradament en lo cel sobrels àngels, e com tots los sants lo loen en cantant el beneexen e li fan reverencia e honor.

1. V, *infinitum:* M, *infinitatum.*—2 A, exalsar.

Digitized by Google

CC.XXXVI *De devoció*

Devoció es actu enflamat de caritat.

2 Devoció es consequencia en la volentat del antecedent que lenteniment ha en atènyer sobirana bontat.

3 Devoció comença en membrar e entendre nobles e altes coses de Deu, e nex en amar.

4 Devoció es tresor dels sants homens.

5 Tot laur del mon no val devoció.

6 Devoció es consolació dels homens pobres.

7 Negú home qui ha devoció es pobre.[1]

8 Devoció es missatge qui va e ve enfre Deu e home.

9 Devoció aporta novelles de Deu e recompta a Deu les nostres necessitats e miseries.

10 Més val plorar per devoció que riure per regnar.

11 Devoció no fa differencia enfre vetlar e durmir, dejunar e menjar.

12 Devoció creu tots homens de bé.

13 Los falses homens enganen leugerament los devots homens.

14 Devoció no ha suspita.

15 Devoció en tot home se fia.

16 Devoció no jura.

17 Devoció dóna e no tol.

18 Devoció prega e perdona.

19 Devoció no ha paor, e tremola per amor.

CC.XXXVII *De obediencia*

Obediencia es carçre de volentat de sotsmès.

1. M, afegeix a continuació aquest altre proverbi: *Nullus homo est dives sine devotione.*

Digitized by Google

2 Qui en obediencia es encarcerat, molt es sotsmès.

3 No ha gran presó qui es obedient ab amor.

4 Trop ha gran presó qui es obedient contra sa volentat.

5 Tota obediencia es per alcuna fi.

6 Qui molt ama fi, molt ama obeír.

7 La fi consola e conforta e visita los homens qui en obediencia son encarcerats.

8 Com Deu sia tant gran tant poderós tant bo e noble, leugera cosa es a ell obeír.

9 Qui obeex a senyor per sa utilitat, riu.

10 Qui obeex a senyor contra sa utilitat, plora.

11 Obediencia forçada no es amadora.

12 Aconsellat ab ton enteniment enans que a ta volentat obeesques.

13 Ans que obeesques a ton enteniment aconsellat ab bontat poder veritat e vertut.

14 No obeesques als senys sens consell de vertuts.

15 No obeesques a una vertut sens consell daltra.

16 Obeix a mal senyor forçat, e a bo senyor de grat.

17 No obeesques a negú contra Deu.[1]

18 Sies obedient a tots los amics de Deu.

19 Sies obedient al bo àngel quit guarda.

20 No sies sovén obedient a ta muller ne a ton par.[2]

CC.XXXVIII *De contrició*

CONTRICCIÓ es penediment que hom ha de la offensa que ha feta a Deu.

2 Si has contricció, hajesla ab devoció qui en ella fa plorar los homens.

1. V, fa un sol proverbi d'aquest i el següent, units per la partícula *et*.—2. V, *patri:* M, *patri si Deo non obediunt* (els traductors prengueren *par* equivalent a *igual*, per *pare)*.

3 A contricció e plorar Deus nos pot defendre e perdonar[1] als homens.

4 En contricció mit oració, car ella ajuda a plorar.

5 De gran contricció, gran perdó.

6 Deus faría tort a sa justicia si amàs gran perdó per poca contricció.

7 Si desires haver gran contricció, consira com per poques coses has fallit contra bé eternal e infinit.

8 Està molt a cogitar la noblea del senyor e la offensa, per ço que la volentat sacustum a amar lo senyor e a desamar la offensa.

9 Acustumat tant a penedir tro que en ell se pusquen araigar suspirar e plorar.

10 Hajes contricció amb humilitat e pietat, car molt ajuden a penedir.

11 No pots haver contricció si preposes retornar en la offensa.

12 Ymagina sovén les grans penes infernals e hajes de tu matex pietat.

13 Hajes contricció ab esperança e caritat qui son carreres de perdó.

14 Jutjat a penetencia per ço que justicia tajut a penedir.

15 Si vols contricció gita vanitats de tos ulls e guarda en la crou.

16 Si ets obtinat[2] e no pots plorar ne suspirar, dejuna e fé almoyna, e sies privat dels pobres qui sovén suspiren e ploren.

17 Per dejunar ha hom de sí matex pietat, e per companyía dels pobres ha hom humilitat.

18 Pus que non haguist vergonya de peccar, no hajes vergonya de plorar.

19 Con no hauràs contricció, menaça a tos ulls en

1. A, e (*corr.* a) perdonar: V, M, *quin parcat*.—2. A, obtinat (*corr.* obstinat.

veer dracs en infern, e a tes orellea en oír paraules dels demonis, e a ta memoria que membre[1] que tots temps estàn[2] los dampnats en infern.

20 Con volràs haver gran contricció, vé en loc solitari estar ab lermità,[3] car companyía domens enpatxen en contricció suspirar e plorar.

CC.XXXVIIII *De confessió*

CONFESSIÓ es recontament de peccats que ha fets, al prevere, ab contricció.

2 Confessió qui es ab contricció es vera.

3 Confessió qui es ab contricció demana consell e perdó.

4 En lo cap del rey no està tant bé corona, com en confessió suspirar e plorar.

5 Qui suvín se confessa nodrex contricció.

6 Confessió nodrex vergonya, vergonya contricció.

7 Confessió vol veritat e humilitat per ço quel prevere haja pietat.

8 En la pietat que ha lo prevere qui ou la confessió, es excitat Deus a perdonar.

9 La devoció del prevere excita[4] a contricció aquell quis confessa.

10 Confessió requer savi prevere per ço que do savi consell.[5]

11 Mal prevere enpatxa en confessió contricció.

12 Quis confessa ab contricció parla ab Deu, e qui ou confessió sens devoció, ab lo demoni.

13 Vera confessió aporta perdó, e falsa confessió, maledicció.

---

1. A, qui membra.—2. V, *stabunt:* M, *erunt.*—3. V, M, *ad instar eremitæ.*—4. A, exita.—5. V, M, trasposen aquest proverbi al següent.

Digitized by Google

14 En confessió de jove prevere e de jove fembra no ha proporció.

15 Lalèn del prevere e de la fembra quis confessa nos deuen ajustar.

16 Rialles e vermella color no han loc en confessió.

17 En confessió es bo prevere vicari de Deu, e mal, vicari del demoni.

18 No vulles que aquell qui confessa ta muller venga sovén a ta casa.

19 Quis confessa de malvat prevere, se met en gran perill.

20 Molt es colpable qui en confessió promet ço que no ha en cor de complir.

CC.XL *De satisfacció*

SATISFACCIÓ es judici que hom fa de sí matex e de sos bens.

2 Segons que es gran la offensa, covém esser gran la satisfacció.

3 Si has trop menjat e begut, satisfé ab dejunis e ab poc beure.

4 Si has peccat ab nobles vestedures, porta humils vestedures.

5 A superfluitat de cascú sèn, satisfé[1] del contrari.

6 Si has haúdes males cogitacions,[2] satisfé ab bones.

7 Satisfé ab contricció e ab suspirar e plorar contra sobre riure[3] e alegrar.

8 Si has trop durmit e estat ociós, satisfé ab vetlar e ab esser diligent en tractar honor a Deu.

9 Si has offès ab mentir, satisfé ab ver dir.

10 Si has poc pregat Deus, prega[l] molt.

11 Contra males ymaginacions, satisfé ab bones.

1. A, satfe *corr.* satisfe.—2. A, cogutions *corr.* cogitations.—3. A, reure *corr.* riure.

Digitized by Google

12 Satisfé a Deu de bo membrar entendre e amar.

13 Si has mal dit de bo home, digues bé daquell.

14 Satisfé a tes raons de bons actus.

15 Si tens laltruy, rit[1] aquell.

16 Si has donat dan, dóna utilitat.

17 Si no pots fer satisfacció de deners o de possessió, satisfé de penediment e disira[2] satisfacció.

18 Satisfir[3] a ton prusme .j. per .j., e a Deu .ij. per .j.[4]

19 A Deu no pots satisfer mas segons proporció.

20 Si has fet contra tu matex, satisfé a tu matex de tu matex.

CC.XLI *De consciencia*

CONSCIENCIA es ver consell denteniment a volentat que tema fer mal e am fer bé.

2 Consciencia fa lum a la volentat ab temor, que no am lo peccat que vol amar.

3 Consciencia comença en lenteniment e es deliberada en la volentat.

4 Volentat fa e consciencia menaça.

5 Consciencia refrena libertat de volentat.

6 Consciencia es segura carrera de volentat.

7 Tota volentat qui fa contra consciencia es malalta.

8 Consciencia entrista volentat.

9 Sens consciencia volentat va en perill.

10 Absencia[5] de consciencia es escusació de volentat.

11 Enaxí fall enteniment si no dóna consciencia, com fall volentat si fa contra consciencia.

12 Consciencia mostra a volentat qual es la fi.

13 Ans que volentat haja feta elecció es consciencia dona, e aprés la elecció de peccat es serventa.

1. V, M, *redde*.—2. A, desira [la].—3. V, M, *satisfac*.—4. V, manca la segona part.—5. A, abscencia *corr.* ab consciencia(?).

Digitized by Google

14 Consciencia es estrument de volentat com saja ordenament[1] a amar o a desamar.

15 Enaxí pot hom fallir per sobre gran consciencia com per poca.

16 Home qui peca de certa sciencia sens consciencia, es gran peccador.

17 Sens consciencia ne vergonya no es discreció.

18 Consciencia es missage de prudencia e justicia.

19 Consciencia contrasta ab temor.

20 Home qui ha consciencia demana consell.

CC.XLII *De discreció*

Discreció es ordenat actu damar e dentendre.

2 Discreció reffrena sobre amar e entendre.

3 Discreció refrena primerament la volentat e après lenteniment.

4 Discreció es consell establit per vertuts.

5 Discreció dispon los actus de les raons a ordenada fi.

6 Home discret es ric e alegre.

7 Qui es discret està e va segur.

8 Home discret es senyor de sí matex e daltre.

9 Negú home es pus secret que home discret.

10 Home discret, greument lo pot hom enganar.

11 Home qui ha discreeió no ha de tots homens bona opinió.

12 Home discret guanya con los altres perden.

13 Car home discret molt consira, no riu sovén.

14 Home discret no creu tost.

15 Home discret cogita molt e parla poc.

16 Discreció més està per enteniment que per volentat.

17 Home discret per autruy mal[2] se castiga.

1, V, *qualiter ordinet se:* M, *quomodo ordinate se habeat.*—2. A, autruy l mal: V, *malo alterius:* M, *alieno malo.*

Digitized by Google

18 Home discret no loa sovén.

19 Qui es discret nos penet.

20 Home discret ateny sa fi.

CC.XLIII *De manera*

MANERA es comú orde dactu de raons.

2 Bonea simplament ha manera en bonificar, e granea en magnificar, e duració en durar, e enaxí de les altres raons.

3 De simples maneres es comuna e composta manera.

4 Con defall una simple manera, defall la composta.

5 Qui no ha manera, ha negú bé.

6 Manera es comú poder ordenat a moltes coses.

7 Més val manera que força.

8 Sola caritat sobre puja manera.

9 Devoció ab descreció es part de manera.

10 Manera es genus, e justicia prudencia e les altres vertuts son les sues especies.

11 Manera no ha de re freytura.

12 Manera es bona en totes coses.

13 Sens manera negú home va segur.

14 De manera fi, e de son contrari privació de fi.

15 Car manera <los> mercaders han en guanyar e en despendre, son pus aseçats[1] que altres homens.

16 Sil foc no havía manera en escalfar, no escalfaría.

17 De neguna cosa pot esser sobre manera.[2]

18 Per manera es generació, e per son contrari privació.

19 De major manera, major bé e vertut.

20 Príncep qui no ha manera es molt colpable.

1. A, car manera *(cancel·lat)* mercaders han [manera] en gainar ...son pus aseçats *corr.* (=asseats?: V, *dicior (mercator)*: M, *ditiores* -cfr. c. 241, 1).—2. M, *supra modum in esse.*

CC.XLIIII *De curialitat*

CURIALITAT[1] es manera de guanyar amistat.

2 Hajes corteses paraules e seràs agradable.

3 Car corteses paraules son amables, es amable aquell qui les diu.

4 Qui nomena leges coses, està leg dedins e defores.

5 Bontat e belles paraules se concorden, e males e leges paraules.

6 Leges paraules fan home vilà.

7 Aitant tost hauràs dites belles paraules com vilanes.

8 Con parlaràs dóna semblant amorós.

9 Humils paraules son belles per humilitat.

10 Qui va humilment va ensenyadament.

11 Qui manuga ensenyadament es amat per temprança.

12 Belles vestedures en home ergullós son leges.

13 No ries ab la boca uberta.[2]

14 Leja cosa es riure e menjar.

15 Sens humilitat no pots esser cortès.

16 Hajes ensenyament proporcionadament.

17 Ensenyament es ymage de leyaltat.

18 Home ensenyat ha molts loadors.

19 Ensenyament es molt necessari a comuna persona.

20 Qui diu desonríes e leges paraules, fan vils aquells qui les escouten.

CC.XLV *De ardiment*

ARDIMENT es força de coratge qui disira honrament.

2 Prudencia e fortitudo fan home ardit.

---

1. A, cunlietat? curilietat?—2. A, uberta *corregit.*

Digitized by Google

3 Qui s aventura ab discreció es ardit.
4 Segons que ames la fi és ardit.
5 Per leyaltat son los homens ardits.
6 Home leyal es ardit de dia, e home deslial, de nits.
7 Vulpellea de comuna persona es comuna.[1]
8 Audacia obrels ulls e vulpellea los tanca.
9 Veritat es consell dome ardit, e falsetat de volpell.
10 Ardiment no guarda avantagge.
11 Vergonya e esperança fan ardits los homens.
12 Magnificencia dispon audacia.
13 Car avaricia restreny la sanc dispon volpellea e desesperança.
14 Larguea e audacia son germanes.
15 Home ardit consira enans honrament que perill.
16 Tot home mentider es volpell.
17 Aquells qui menys parlen son pus ardits.
18 Ardiment nex damor e volpeatge de paor.
19 Amor encauça e temor fug.

CC.XLVI *De magnificencia*

MAGNIFICENCIA es actu de granea qui magnifica los actus de les altres raons.
2 Magnificencia fa desirar als homens grans coses.
3 Magníficus parla de grans coses.
4 Magníficus ha noble coratge.
5 Magníficus no es consolat de poques coses.
6 Magníficus ama més donar que pendre.
7 En donar està senyoría e en pendre servitut.
8 [Magníficus de grans coses fa gran amar].[2]
9 Magníficus ha gran esperança.

1. M. afegeix a continuació aquest proverbi: 8. *Audacia nascitur cum lætitia et timiditas cum tristitia.* — 2. V. *Magnificus magnas causas amat fortiter.*

Digitized by Google

10 Car magnificencia puja ab humilitat, es contra ergull.

11 Enaxí es ergull falsa semblança de magnificencia, com gran riquea dome avar.

12 Magnificencia qui es vertut, no es sens noblea.

13 Magnificencia nos loa, mas loa ço que desira.

14 Magnificencia més es per obra que per paraula.

15 Magnificencia no es [de] poc poder.

16 Memoria e enteniment disponen a la volentat magnificació en atènyer grans coses.

17 Magnificencia sens discreció no ha forma.

18 Magníficus nos complany.

19 Magníficus nos desment.

20 Car magníficus ha gran coratge, no ha paor ne fretura.

CC.XLVII *De preicació*

Preicació es doctrina per Deus servir.

2 Preicador deu concordar la sua enteció ab los oidors en Deu servir.

3 Preicador deu liurar doctrina segons les obres naturals, de les quals havem parlat en l *Albre de Sciencia.*

4 Lo foc ab secor mortifica làer qui es humit per ço quel pusca domdar a pendre calor.

5 Lo foc ha concordança ab làer en calor per ço que ab ell pusca escalfar laigua qui es freda.

6 Lo foc per ço que pusca abundar en donar sa vertut, pren vertut del sol en lugor e calor, e de la terra en secor.

7 La planta en tot quant fa seguex la fi per que es, e fa tot quant fa per lo fruyt.

8 Planta posa orde en successió de temps per ço que pusca fructificar.

Digitized by Google

9 La planta convertex en sa especie la vertut natural qui li ve de no res[1] ab la sua vertut dedins.

10 La sensitiva ha appetit a sentir útils sentiments.

11 Con lo sèn particular defall, restauras la sua vertut en lo sèn comú.

12 La ymaginativa es obedient a ymaginar ço que desira [la volentat].

13 La volentat naturalment va detràs lenteniment per ço que li mostre quals coses son legudes a esser amades e quals a esser desamades.

14 Lenteniment cull les especies e posales en la memoria per ço que altra vegada mills les pusca conèxer.

15 La memoria aquelles especies que pren conserva e ret a cell de qui les pren.

16 Lenteniment depura les especies en la memoria e donales a la volentat.

17 Vertut moral es ymage de vertut natural, e vici moral es ymage de privació de fi.

18 Bon àngel tot es convertit en fi de Deu servir, e mal àngel tot es pervertit en deservir Deu.

19 Deus volc esser home per ço que naturalment amàs home e naturalment fos amat per home.

20 Bon preicador preica ab exempli e ab doctrina, e està més a utilitat dels oidors que a la sua.

CC.XLVIII *De disputació*

Disputació es contrarietat esperitual qui per paraula manifesta la concepció que la .j. enteniment ha contra laltre.

2 Disputació requer orde artificial qui sia ymage del natural orde de les potencies del cors e de lànima.

---

1. de fores?: M, *de extrinseco* (V, *de nichilo*).

3 Disputació qui es per auctoritat requer santetat, e qui es per necessitat requer raó.

4 Neguna auctoritat de sant es contra raó, ne neguna raó es contra altra.

5 Disputar per auctoritats no ha repòs.

6 Raó ateny les coses naturals per natura, e aquelles qui son sobre natura, per cors divinal.

7 En disputació cové consentir als primers començaments e seguir la consequencia daquells.

8 Primers començaments son aquells qui son pus semblants a Deu.

9 En disputació cové esser comuna amistat qui reffrèn la particular contrarietat.

10 No vulles disputar ab home obtinat en error.

11 No vulles disputar ab home qui haja enteniment ergullós, car no vol que la tua veritat sia entesa.

12 En disputació, qui atorga veritat no es vençut, mas que pren doctrina.

13 Qui en disputació mudals termens fug a veritat, e qui fug es vençut.

14 En disputació, pus loable es aquell qui atorga veritat que aquell qui la mostra, car més ha de humilitat.

15 Qui disputa per temptar, deu consentir a la veritat que troba.

16 En disputació deu hom estar a la fi per que es.

17 Fi de disputació es encalçar[1] [falsetat] e atorgar veritat.

18 En disputació deu hom breument preposar e respondre.

19 Guardat[2] en disputació de ira qui fa lenteniment malalte.

20 Cortesament parlar conserva amistat en disputació.

1. V, M, *uitare*.—2. A, gardet.

CC.XLVIIII *De reprensió*

REPRENSIÓ es arguir contra facció.[1]

2 Reprensió moral deu esser ymage de reprensió natural.

3 Lo foc, pus que làer pren sa natura per calor, per que li es contrari per secor?

4 Làer, pus que laygua es sa amiga per humiditat, per que es amic del foc qui es son contrari?

5 Làer, per que es ensemps amic e enemic del foc?

6 Laygua, per que reprèn lo foc en lo pebre per trop escalfar, pus que ell es son senyor en lo pebre?

7 Laygua, per que reprèn lo foc per ço car fa lo pebre de negra color qui es per natura de secor?

8 La planta qui reprèn la pluja car no ve, reprèn lo senyor de la pluja.

9 Lo moltó qui reprèn lome car laucíu, reprèn la fi per que es.

10 Lo gustar malalte, per que reprèn la poma qui ha[2] per natura douça sabor?

11 Lome qui reprèn sos ulls qui veen [belles fembres,[3] per que no reprèn] sí matex car nols tanca o car no ama castetat?

12 Per [que] home reprèn sa ymaginació si non sap ymaginar?

13 Lo pagès qui va tot dia, per que lo reprèn lo cavaller car ha grosses sabates ab les quals procura civada a son cavall?

14 La volentat qui erra, per que reprèn lenteniment ab qui no saconsella?

---

1. M, *redargutio mali facti*.—2. V, *quia habet:* M, *quod... habet*.—3. A, les fembres beles.

Digitized by Google

15 Lome qui ha .ij. ulls, con reprèn aquell qui no nà mas .j., reprèn lo senyor de natura.

16 Persona comuna, per que es represa si erra alcuna vegada?

17 Lo vi qui ha natura denbriagar, per quel reprens con te embriaga?

18 Qui fall e cuyda fer bé, no fa molt a rependre.

19 Tot home pot més rependre sí matex que altre.

20 Los infeels qui no saben de Deu veritat, per quels reprens car no la amen, e no reprens tu matex qui la sabs e no la preíques?

CC.L *De possessió*

Possessió es actu de senyoría.

2 Moral possessió es ymage de natural.

3 Tota possessió requer la fi per que es.

4 Es una possessió qui es de grat e altra qui es per contrari.

5 Lo foc posseex làer ab concordança e laygua ab contrarietat.

6 Lo foc posseex lo pebre e tot ço qui es en ell.

7 Lo foc posseex la terra en general[1] per ço car li dóna secor, e posseex la terra en lo pebre en especial per ço car es en ell senyor.

8 Lo fruyt posseex totes les parts del arbre en quant es fi daquell.

9 Los ulls nols posseex lobgect,[2] mas aquell de qui son.

10 Lenteniment posseex la ymaginació en quant ne fa estrument a ymaginar les natures corporals.

11 La volentat enteniment e ymaginació posseexen la

1. A, posseit per la terra engenrel.—2. V, M, *non possident objectum.*

Digitized by Google

mà qui mou lo martell, e la mà posseex lo martell e lo martell lo clau.

12 En la possessió del clau el martell es la volentat dona per fi, e lenteniment senyor per obra.

13 Generació posseex corrupció per fi, e affermació, negació.

14 La fi de Deu posseex totes fins.

15 Lànima posseída per lo cors es malauta.

16 Les potencies de la ànima, cascuna posseex laltra segons la fi de son offici.

17 Més val bo posseít que mal posseídor.

18 Tot mal posseídor posseex contra la fi de possessió.

19 Ric avar no posseex ses riquees, mas que es posseít per elles.

20 Aquell posseex lo pa quil menuga el fa menjar, el diner[1] don trau utilitat.

CC.LI *De vida activa e contemplativa*

Vida activa es doctrina de viure, e contemplativa de membrar entendre e amar Deu.

2 Vida activa es serventa de contemplativa, e contemplativa, de Deu.[2]

3 Tota vida contemplativa no es mellor que tota activa.

4 Negú ermità fa tant de bé com bo preicador.

5 ⟨Vida es mellor per doctrina que per dejuni.

6 Bo preicador⟩ ha vida contemplativa en sí matex e activa en preícar.[3]

7 Mellor vida està per major utilitat.

8 De utilitat non cab tanta en .j. com en molts.

1. M, *et ille possidet denarium.*—2. M, entre els 2 i 3 posa aquest altre proverbi: *Vita contemplativa est antecedens vitæ activæ.*—3. A, M, fan un sol proverbi dels 4 i 6 units pel relatiu *qui* (A [qui]) en lloc de lo inclòs; i a continuació M posa el prov. 5.

Digitized by Google

9 En vida contemplativa es la volentat dona, e en activa lenteniment senyor.

10 En vida contemplativa desira la volentat més Deus amar que la memoria no pot membrar ne lenteniment entendre.

11 Contemplatíu no sent fam e set, fret ne dolor.

12 Contemplatíu no tem fretura ne desonor.

13 Contemplatíu ha gran concepció e poques paraules.

14 Contemplatíu ha poc lit e poca escudella.

15 Contemplatíu guarda en lo cel e no en la terra.

16 Activa vida es veína de prosperitats e adversitats.

17 Cavall qui menuga trop o poc no pot córrer.

18 Vida activa parla ab prudencia e caritat, e contemplativa ab esperança e caritat.

19 Vida contemplativa no plora ne riu, e activa plora e riu.

20 Vida contemplativa està sobrels cors, e activa de dins.

CC.LII *De prosperitats e adversitats*

Prosperitats son plasents coses per servir.

2 Adversitats son greus coses per servir.

3 Pus encarregat es servidor per prosperitat que per adversitat.

4 Leugera cosa es servir ab prosperitats e greu ab adversitats.

5 Més pot servir servidor ab prosperitat que ab adversitat.

6 Qui servex ab prosperitat servex ab devoció, e qui ab adversitat, ab pasciencia.

7 Més val servir ab gran pasciencia que ab poca devoció.

8 Aquell ha gran coratge que prosperitats no vencen.

Digitized by Google

9 Qui lexa prosperitats per servir Deu ha paor delles.

10 Forts es aquell qui està prés del foc e no sent calor.

11 Lo foc pus tost escalfa la carn que la pera.

12 Fort coratge no es enpatxat per prosperitats ne per adversitats.

13 Dome qui fa servici a Deu havent grans adversitats, deu Deus haver gran pietat.

14 Qui no suja de servir Deus ab malenança es pus just que aquell qui sen uja ab benenança.

15 Pus savi es aquell qui fug a benenança que aquell qui no fug a malenança.

16 Prosperitat fa los homens alegrar, e adversitat entristar.[1]

17 Adversitats de cors son [prosperitats de lànima.

18 Prosperitats del cors son] adversitats de lànima.

19 Savi es aquell qui fa pau de adversitats e prosperitats.

20 Tota adversitat qui ve per servir Deu, es prosperitat.

CC.LIII *De pau e de guerra*

PAU es participació[2] sens treball e guerra es lo contrari.

2 Justicia procura pau e injuria guerra.

3 Si no pots pacificar ab egualtat, pacifica ab proporció.

4 Si poses los actus de les raons en concordança hauràs pau, e sils poses en contrarietat hauràs guerra.

5 Si has gran coratge e ames gran bé hauràs pau per amar, e si ames poc bé hauràs guerra.

6 Sils ulls te mouen guerra en veer belles coses e vols haver pau, consira la fi daquelles.

1. A, estristar *corr.* entristar.—2. M, *participatio bonorum.*

Digitized by Google

7 Paraules humils son missatges de pau, e ergulloses, de guerra.

8 Procura pau de ton cors ab dejuni e ab oració.

9 Granea es bona en pau e es mala en guerra.

10 De gran guerra gran pau, e de poca pau gran guerra.

11 De ton veí, major pau o major guerra.

12 De ta volentat qui desama veritat e de ton enteniment qui la entén, hauràs guerra.

13 De potencies qui s concorden en obgects, hauràs pau.

14 Major pau o major guerra pots haver ab tu matex que ab altre.

15 Anima serva del cors no ha pau, ne cors ser de lànima no ha guerra.

16 Pau està per fi e guerra per lo contrari.

17 Ab Deu pots haver major pau que ab altre, o major guerra.

18 En consciencia, major pau o major guerra.

19 En aquest mon, poca pau o poca guerra, e en laltre, major.

20 En caritat no ha guerra, ne en crueltat, pau.

CC.LIIII *Del primer moviment[1] e segon*

PRIMER moviment es actu de potencia qui comença sens deliberació.

2 Segon moviment es actu de potencia en quis fa deliberació e consentiment.

3 Lo primer moviment quel foc ha en làer es per escalfar, el segon per dessecar.

4 Làer, car ha plaer en pendre calor del foc, no ha deliberació en pendre calor per lo primer moviment; e

1. A, mouiment moral.

Digitized by Google

car ha pesar en pendre secor de la terra, ha deliberació a[1] son poder en lo segon moviment contra secor.

5 Apetit de planta no ha apetit en lo primer moviment, e halo per orde distinct natural en lo segon moviment.

6 Los uIls no han deliberació en veer per primer moviment de veer, mas per segon, en quant han per tancament poder de no veer.

7 Ymaginació nos moltiplica en lo primer moviment, mas en lo segon.

8 Volentat ha deliberació en lo segon moviment per moltiplicament o minvament.

9 Lenteniment en lo primer moviment entén, e en lo segon moltiplica son entendre.

10 La memoria en lo primer moviment pren la especia, e en lo segon la liura.

11 Enteniment envestigatíu en lo primer moviment supposa, e en lo segon [entén.

12 Tota ignorancia comença en lo segon] moviment.

13 Si ignorar començàs en lo primer moviment, començaren en .j. temps ignorar e entendre.

14 Enteniment infús ateny en lo primer moviment, e pràtic en lo segon.

15 Sciencia comença en lo primer moviment per dubitació, e liuras en lo segon per entendre.

16 Cascuna potencia sà a primer moviment e a segon.

17 En lo moviment de la volentat no es lenteniment tant tost com ella.

18 Aquella potencia qui es enans en lo primer moviment, es[2] en lo segon.

19 Una potencia es estrument a laltra com del primer moviment se translat al altre.

20 De desordenat estrument, desordenat actu.

---

1. V, M, *cum*.—2. V, *ante est:* M, *est prius*.

Digitized by Google

CC.LV *De instinct moral*

Instinct moral es ymage e figura de natural.

2 Lactu del instinct moral comença en lo primer moviment.

3 Prudencia qui es en lo primer moviment es per instinct moral.

4 Perseverança de ordenat entendre es causa de instinct moral.

5 Moral instinct es subtil estrument dentendre.

6 Per instinct moral aperceben los homens veritat sens aquisició.[1]

7 Enteniment qui entén veritat excita per instinct moral la volentat <a> amar ço que entén.

8 Con lenteniment no entén, ha moral instinct a moure la memoria que li reta alcuna especie per qui entena.

9 Enaxí com los ulls con veen belles figures han instinct natural a moure la volentat a plaer, ha lenteniment instinct moral a entristar la volentat qui desama vertuts.

10 Enaxí com la volentat per moral apetit mou lenteniment a entendre, mou enteniment volentat a amar o desamar per moral instinct.

11 Con memoria continúa trop en membrar alcú obgect, liga ab son moral instinct a aquell obgect lestinct moral del enteniment el moral apetit del enteniment.

12 Moral instinct sens moral vertuós[2] ha enclinació a mal.

13 Sens moral instinct la ymaginació dome no ha subtil ymaginar.

14 Lestinct moral del brut animal es ymage e figura del instinct natural de la [sua] ymaginació.

1. V, M, *acquisitione*.—2, M, *virtute*.

Digitized by Google

15 Home foll o fantàstic ha instinct moral per membrar e ymaginar, e no per entendre.

16 Ira, vi fort, e sobre paor o vergonya, destruen al eneniment la moralitat de son entendre.

17 Lestinct moral del sèn liura ymaginació a instinct moral del enteniment.

18 Enteniment e ymaginació participen en instinct per moralitat.

19 Neguna potencia participa ab altra defora moralitat.

20 Enaxí com lo foc e làer participen per calor, participen potencies per moralitats.

CC.LVI *De consentir*

Consentir es actu de potencia quis concorda en consequent ab antecedent.

2 Primer moviment està per antecedent, e segon, per consequent en quis fa la deliberació del consentiment.

3 Per los ulls hauràs lo primer moviment a plaer, e en lo segon moviment moltiplicaràs lo plaer ab consentiment ol mortificaràs ab desconsentiment.

4 En negú primer moviment se pot fer deliberació de consentiment.

5 Consentiment denteniment està per lo segon moviment.

6 La volentat, car es pus leugera que lenteniment, es pus prop lo seu consentiment al primer moviment, que aquell del enteniment.

7 En lo segon moviment ha la memoria deliberació de consentir per membrar o per ublidar.

8 Potencia en quant es estrument no ha deliberació en consentiment.

9 Lo martell qui fer lo clau no ha deliberació a consentir.

Digitized by Google

10 Volentat, pus que ama peccat en lo segon moviment, no ha deliberació en consentir.

11 Consentir, pus que es començat, no es a començar.

12 Gran caritat fa tost consentir, e gran prudencia, tart.

13 Un consentiment es enans per saviea e altre per volentat e altre per bonea e altre per granea.

14 Ans que consentes esguarda la fi.

15 Tot mèrit comença per consentiment.

16 Príncep qui consent sens consell, no es savi.

17 Consell de príncep es antecedent de son consentiment.

18 A ton amic consentes sovén e no a ta muller.

19 Ans que consentes pensa moltes vegades si consintràs.

20 Enaxí es consentir, pus que has consentit, com paraula que has dita o pera que has lançada.

CC.LVII *De visus*

Visus es aquella potencia qui primerament ateny color.

2 Tos ulls, leugerament los pots acustumar a veer belles coses, e greument a veer leges coses.

3 Per bella color e figura es obgect plasent a veer.

4 Tu no veus substancia, mas la sua figura.

5 Ab la figura que atenyen tos ulls, ateny la ymaginació lo sobgect de la figura.

6 Si ymaginació no atenyés lo sobgect de color, no hagra la cabra paor del lop.

7 Ço que ymaginació pren per los ulls e per sí matexa, liura al enteniment.

8 Ço que pren lenteniment de la ymaginació per los ulls, liura a la memoria e a la volentat.

9 Si guardes ab tos ulls en terra, seràs trist, e si en lo cel, alegre.

Digitized by Google

10 Ço que veus ab tos ulls, en ells ho veus.

11 Neguna visitivitat lexa son propi sobgect.

12 Lo Sol no pots bé veer per sobre lugor, ne la neu per sobre blancor.

13 Lobgect no ve a tos ulls, mas la sua semblança.

14 La semblança del obgect atrau la visitivitat ab la visibilitat moral en la natural.

15 Veer es estrument lugurós qui fa lum a tes mans per obrar e a tos peus per anar.

16 Més te valgra que no haguesses ulls si ab ells fas peccat.

17 Negú obgect es tant bell a veer com aquell de la crou.

18 Enans guarda[1] les tues mans que les altres.

19 En tot drap consira enans utilitat que color.

20 Ab lull dret riu ta vertut, e ab lesquerra plora ton peccat.

CC.LVIII *De auditus*

AUDITUS es aquella potencia qui sent sò.

2 Ymaginació no ateny sò, mas la sua semblança.

3 Per natura de auditivitat e audibilitat es ofr.

4 Lo martell qui fa sò en ferir lo clau, fer làer en lo clau, e aquell àer reté lo sò en les tues orelles ab qui participa.

5 Car làer ferit en la cisterna es pres, reté gran sò.

6 Qui ou veritat deu esser per natura alegre.

7 Qui ou nomenar Deus, enans deu amar[2] que tembre.

8 Oges nomenar Deu ab reverencia.

9 Tanca tes orelles a leges paraules e obri les a honestes.

10 Oges parlar sovén de ton amic e tart de ton enemic.

1. M, *respice*.—2. V, M, *debet ipsum amare*.

Digitized by Google

11 No oges sens alcuna utilitat.

12 Mills ous de dia que de nit per ço car làer es pus espès de nit que de dia.

13 Pus que no vendríes ton oír, nol sotsmetes a oír vils paraules.

14 Qui no entén ço que ou, ha oít debades.

15 La fi doír es entès.[1]

16 Tres vegades membra ço que has oít per ço que ho retengues.

17 Negú dormir val bo oír.

18 Oír parlar de Deu es mellor oír.

19 Fug si ous de Deu mal dir.

20 Oges ton amic e no ton enemic.

CC.LVIIII *De odoratus*

ODORATUS es aquella potencia qui tant solament sent odor.

2 Odorar es per ço quel cors haja plaer e utilitat en sentir odors.

3 Enaxí com la poma ajuda a viure per sabor, ajuda a viure per odor.

4 Lo gustar excita la appetetiva per sabor e odoratus per odor.

5 Odoratus aborrex odorar mala odor per ço car es de corrupció.

6 Si no fos odorar, superflua fóra odor en natura.

7 Enaxí com los ulls atenyen color ab lugor, ateny odoratus odor ab làer.

8 Car [es] odoratíu, es odorable.

9 Si odoratíu fos per odorable, fóra la fi de la potencia passiva pus noble que de la activa.

10 Saber la manera com odoratus ateny odor, es greu.

1. V, M, *intelligere*.

Digitized by Google

11 Axí com les orelles atenyen sò per àer ferit, ateny odoratus odor per àer della vestit.

12 No odors odor quit mova a lutxuria.

13 Car odoratus es estrument, no ha colpa.

14 La odor en que odoratus sent plaer es nutritiva.

15 Axí com los ulls aporten plaer al cor per belles colors e figures a veer, aporta odoratus plaer al cor per odorar plasents odors.[1]

16 Tots los sèns son mercaders quel cor tramet a guanyar alegre.

17 Enaxí tria odoratus les especies ab odor, com los ulls ab color.

18 Les orelles no prenen lo sò de la trompa, mas la semblança daquell sò, e odoratus pren aquella matexa odor[2] de la rosa.

19 Car auditus participa més ab la fi de lànima que odoratus, es pus luy noble potencia.[3]

20 Home qui no sent odor no es molt alegre.

CC.LX *De gustus*

Gustus es potencia qui ateny sabor.

2 Gustus ateny gustable ab sabor.

3 Car differencia es part de gustus, ateny gustus per differencia differents sabors.

4 La differencia de gustus e la differencia de moltes sabors son veínes.

5 Gustus generalment apetex en sabor douçor.

6 Per instinct natural apetex gustus la agra sabor del vinagre.

7 Segons que es lestinct natural, es mogut gustus.

---

1. V, M, *odorando odores placidos* (M, *placentes odores*) *ad odorandum.*—2. V, *eodem modo accipit similitudinem:* M, *accipit eodem modo odorem.*—3. V, M, *est nobilior potentia.*

Digitized by Google

8 Axí com per fe pots més entendre en ço que entens, pots per gustus més gustar en ço que gustes.[1]

9 Ço per que no pots més gustar con est sadoll, es de part la potencia passiva qui es plena.

10 No pots gustar con est malaute per ço car la appetetiva no ha instinct natural.

11 En gustar va enaxí la appetetiva detràs lestinct natural, com en prudencia la volentat detràs lenteniment.

12 Axí com no has volentat danar con est en tenebres, no has apetit de gustar con lestinct natural es malalte.

13 Car ton enteniment e ton instinct natural participen per semblança, està en gustar lenteniment pus savi que la volentat.

14 Si en gustar no membres temprança, no est savi.

15 Gusta més per viure que per sabor.

16 Qui viu per ço que menuc, ama més sabor que vida.

17 Con menjaràs biu poc, e molt con no menges.[2]

18 Trop ama sabor qui sovén menja.[3]

19 Es sabor per ço que sia gustar, e es gustar per ço que sia a viure.[4]

20 Qui no sab la complecció de ço que menja, no es savi.

21 Si has fam no hajes vergonya de menjar, e si est sadoll e menjes, de tu matex hajes vergonya.

CC.LXI *De tactus*

TACTUS es potencia qui ateny durea e mollea ponderositat els seus altres obgects.

2 Negú sèn es tant comú com tactu.

3 Tactu ha enans son actu que altre sèn.

4 Per negú sèn sents tant com per tactu.

5 Tactu sent lo foc ab calor.

1. A, *gustus*.—2. A, *manges*.—3. A, *mania* (grafia repetida en el prov. 20 i *manies* en el 21).—4. V, manca aquest proverbi.

Digitized by Google

6 Tactu sent calor e fredor sens mijà.

7 Semblança de calor no pot esser calda.

8 Tactu ateny tangible ab tocar.

9 Enfre tangible [e] tactíu no ha altre mijà mas tocar.

10 Si enfre tactíu e tangible hagués altre mijà mas tocar, no fóra tocar ço que es.

11 Més està tactu per necessitat que per plaer.

12 En negú sèn està tant vetlat[1] com en tocar.

13 Tactu no pots esquivar mas per durmir, embriagar, o per oradura.

14 Ço que moltiplica tactu es la sua figura.

15 Tactu es antecedent de sentir.

16 Per tocar[2] sents fam e set.

17 Gustar es servidor de tocar.

18 Sens tocar e gustar no pots viure.

19 En tocar qui requer elecció, sies savi.

20 Lo cor per negú sèn es tant alegre o trist com per tocar.

CC.LXII *De Affatus*

AFFATUS es sèn desconegut.

2 Affatus es potencia qui manifèsta concepció de pensa.

3 Lobgect de affatus es manifestació de pensa, e l séu estrument es la lengua.

4 Lengua es comú estrument a affar e gustar, axí com sò a oír e parlar.

5 Per affar participes més ab ànima racional que per altre sèn.

6 Enfre concepció de pensa e oír està affar.

1. V, M, *vigilatio*.—2. V, M, *tactum*.

7 Per negú sèn participa tant .j. home ab altre com per affar.

8 Negú sèn significa tantes coses com affatus.

9 Auditus ou lo sò e affatus lo prodúu.

10 Affatus prodúu lo nom de Deu en lo sò e auditus lo pren.

11 Per affatus pots esser més amat e desamat que per altre sèn.

12 Affatus liura sciencia a oít.

13 Affatus es figura denteniment e auditus de memoria.

14 Odorar no es tant necessari com affar.

15 En est mon, sens parlar, ab Deus no pots participar.

16 Com affatus sia tant noble potencia e de tant gran utilitat, tort li feera lo senyor de natura si no fos sèn.

17 Ab negú actu de sèn ha lo Fill de Deu tant gran concordança com ab affar.

18 Affar e parlar se convertexen.

19 Affatus e paraula son vocables [sinònims].

20 Les arts mecàniques mostra[1] més ab paraula que <ab> altre sèn.

CC.LXIII *De comprar e vendre*

COMPRAR e vendre son morals camiaments de riquees.

2 Aquell es mercader qui compra per ço que vena.

3 En comprar e vendre se liura lo menor bé per lo major.

4 En comprar e vendre es .j. bé matex major e menor.

5 Lo clau es major bé a cell quil compra quel diner, el dener a cell quil clau ven.

6 En comprar e en vendre fas[2] sagrament testimoni.

---

1. A, mostra[s]: V, M, *ostenduntur: (potser,* mostra més paraula que altre sèn).—2. M, *facit.*

7 Qui en comprar e en vendre fa fals testimoni, compra e ven falsament.

8 En comprar e en vendre no faces estrument de ço qui val més que cosa que compres o vens.

9 Comprar e vendre es consequencia de utilitat.

10 Per sovén vendre e comprar son rics mercaders.

11 Prudencia veritat e leyaltat son aministradors de comprar e de vendre.

12 Negú ha tant gran esperança en comprar e vendre com mercader.

13 Qui compra posa proporció enfre ço que pren e que liura.

14 Comprar e vendre son eguals parts de justicia.

15 Qui compra[1] ab engan, ven leyaltat e caritat.

16 Més pots guanyar per vertuts en comprar o en vendre que per ço [que] compres o vens.

17 Deus no pots comprar si tu matex no dónes.

18 Qui sí matex ven no ha ab que pusca Deus comprar.

19 Ab la nit compral dia.

20 Almoina es missage qui demana a Deu si s vol lexar vendre.

CC.LXIIII *De riquea e pobrea*

Riquea es asseament[2] de volentat.

2 Pobrea es freytura de bens necessaris.

3 Riquea de ànima son vertuts.

4 Pobrea dànima son vicis.

5 Riquees de cors son possessions e deners.

6 Negú cors pot esser tant ric com ànima.

7 Anima pot esser pus pobra que cors.

8 Noblea de fi es granea de riquea.

1. V, M, *qui emit aut* (M, *vel) vendit*.—2. V, M, *Diuitiæ sunt copiositates*.

Digitized by Google

9 Segons differencia de riquea e pobrea, de riquea e riquea, de pobrea e pobrea, son los homens pobres e rics.

10 No sies ric ne pobre per ton fill ne ta filla.

11 Qui es pobre per honrament, es dues vegades pobre.

12 Qui es pobre per Deu es dues vegades ric.

13 Riquea qui no es per vertuts no es loable, ne[1] pobrea qui no es per vicis es vergonya.

14 Més val home pobre per esperança que home ric sens esperança.

15 Home pobre ha pus suvín esperança que ric.

16 Humilitat es pus veína de pobrea que <de> riquea.

17 Riquea corporal ha la sua fi en gustar e tocar.

18 Riquees ajustades per honrar Deu son bones.

19 Qui renuncía a riquees per honrar Deu e retorna a elles per amor per honrar sí matex, desonra Deu.

20 Pobrea de bens temporals, pus que hom la ha enparada, no la deu lexar.

CC.LXV *De servir e de deservir*

SERVIR es agradable ajuda, e deservir es lo contrari.

2 Qui servex Deu es servit per totes fins.

3 Servir es actu de caritat.

4 Servir es per bontat, e deservir per malea.

5 No prengues sovén servei[2] de ton amic.

6 Servix si vols esser servit.

7 Prudencia e justicia mostren les carreres de servir.

8 Fadament servex qui sens prudencia fa servici.

9 Tal servici, tal guasardó.

10 Savi es qui per poc servici es molt servit.

11 En servici cascú estrument ha son loc.

1. M, *et*. — 2. A, serueyl.

Digitized by Google

12 Estrument qui no servex se corromp.

13 En servici sia lo cors sotmés e lànima dona.

14 Deus ha donades totes creatures corporals a servir home.

15 De tot ço que tes donat per servir deus servir.[1]

16 Segons comparació negú es tant poc servit com Deus ne tant deservit.

17 Negú servex tant com Deu.

18 Deus no fa a negú deservici.

19 Sens bontat e vertut negú es digne de esser servit.

20 Tot home qui es en pecat servex lo demoni e es servit per ell.

CC.LXVI *De guanyar e perdre*

GUANYAR es moltiplicar bé, e perdre es lo contrari.

2 Tot bé guanya qui Deus guanya.

3 Qui pert Deu, pert totes coses.

4 Ab guanyar atenyen los homens lur fi, e ab perdre la perden.

5 Qui guanya vertuts molt guanya.

6 Qui pert vertuts no pot més perdre.

7 Si perts parents o diners e guanyes pasciencia, no perts tant com guanyes.

8 De Deu més ne pots guanyar que perdre.

9 Deus ajuda a guanyar vertuts e no a perdre.

10 [Més pots guanyar[2] per Deu que per tu matex].

11 Més pots perdre en tu que en altre.

12 Qui guanya riu e qui pert plora.

13 De guanyar negú home sen uja.

14 Negú guanya e pert tant sovén com mercader.

---

1. V, M, *Omnia quæ tibi data sunt ad tuum seruitium, sunt tibi data ut cum ipsis Deo seruias. (Potser:* De tot ço que tes donat per servir *tu, deus* Deus servir).—2. A, gaayar.

15 Qui més saventura, més pot guanyar o perdre.

16 Neguna vertut guanya tant sovén com temprança e pasciencia.

17 Guanyar riquees e tenirles ocioses es perdre.

18 Per negú peccat son perdudes tantes coses com per avaricia.

19 Res no pert qui altre món guanya.

20 Home savi sovén guanya e tart pert.

CC.LXVII *De art moral*

Art moral es ordenar potencies e applicarles a vertuts per moltiplicar lurs actus e per mortificar vicis.

2 Artificiar moralitats es encercar los propris[1] obgects de les potencies e presentar cascú obgect a totes.[2]

3 Duració es propi obgect de memoria, e veritat denteniment, e bontat de volentat.

4 Con membraràs veritat fé durar aquell remembrament per ço que lenteniment molt la pusca entendre.

5 Con membraràs bontat fé durar aquell remembrament per ço que la volentat molt la pusca amar.

6 Entín e ama duració de bontat e de veritat per ço que dur ton amar e entendre.

7 Entín la duració de bontat per ço que la volentat am la duració de veritat.

8 Ama la duració de veritat per ço que lenteniment entena la duració de bontat.

9 Cascuna potencia ha plaer con laltra pren son obgect.

10 Lenteniment ha appetit que[3] la volentat am son poder, e la volentat ha appetit que lenteniment entena son poder.

1. A, propijs.—2. V, *suæ propriæ potentiæ omnibus:* M, *suæ propriæ potentiæ.* — 3. A, qui.

Digitized by Google

11 Con membraràs justicia o altra vertut, membra en ella la sua duració veritat e bontat.

12 Enaxí com entens e ames vertut, dura en membrar aquella.

13 Lobgect de justicia liura a les altres vertuts per ço quel guarden el moltipliquen.

14 Lobgect de cascú vici presenta a cascuna vertut per ço quel destruesquen.

15 Los obgects de tos senys presentals ab vertuts a les potencies de ta ànima.

16 En lobgect dels ulls membra la fi de veer segons bontat veritat e justicia e les altres vertuts.

17 Concorda[1] vertut ab vertut e posa contrarietat entre vertut e vici.

18 Posa orde en concordança de potencies de vertuts e en contrast de vertut a vici.

19 Moltiplica duració de membrar entendre e amar vertuts, e en desamar vici.[2]

20 En ta investigació, mit denant lenteniment, e après la volentat, e la memoria en lo mig, e hajes esperança en la ajuda de Deu.

CC.LXVIII *De predestinació e franc arbitre.*

PREDESTINACIÓ es saber de Deu qui sab quals homens seran salvats.

2 Franc arbitre es elecció de volentat qui sotsposa fer bé o fer mal.

3 Predestinació dome es consequencia del complit saber que ha la saviea de Deu.

1. A, concordansa *corr.* concorda.—2. V, M, *uitia*.

Digitized by Google

4 Franc arbitre dome es sobgect de la complida justicia de Deu.

5 Enaxí com lo saber de Deu nos pot mudar, lo sobgect de justicia nos pot destruír.

6 Car la justicia de Deu es aitant complida com la sua saviea, es aytant necessaria la consequencia qui<s> seguex de la sua perfecció <de justicia>, com la consequencia quis seguex de la perfecció de la perfecció de la saviea.[1]

7 Que predestinació e franc arbitre pusquen estar ensemps, es greu cosa a entendre segons fragilitat de humana raó.[2]

8 Per estes dues affermatives e negatives consequents se poden mills declarar predestinació e franc arbitre.

9 Si en Martí es predestinat, no pot esser dampnat, car si podía esser dampnat, no sería complida la saviea de Deu en saber.

10 De la affermativa qui es consequencia de la complida saviea, se seguex negativa qui nega perfecció de la justicia de Deu en quant condampna franc arbitre.

11 Si en [Martí] es perfet sobgect a la justicia de Deu que pusca dell usar per judici, cové que pusca eleger bé o mal, per ço que per lo bé la justicia li faça bé o per lo mal lo ponesca.

12 De la affermativa qui es consequencia de la complida justicia de Deu, se seguex negativa qui condampna predestinació en quant la justicia pot per fer bé salvar en Martí o per fer mal punirlo.

13 Les dues affermatives covenen esser veres per ço car se concorden ab perfecció de la saviea e de la justicia.

14 Les dues negatives cové que sien falses per ço car son contra la perfecció de la saviea e la justicia.

15 Car les affermatives son antecedents e les negatives

1. V, *quæ sequitur ex perfectione sapientiæ.*—2. A, de rao humana rao *(cancel·lat el darrer mot* rao).

consequents, està major veritat per les affermatives que per les negatives.

16 Car affermació predica de esser e negació de no esser, naturalment major veritat està per affermació que per negació.

17 Aquell diu major veritat qui diu: Deus es eternitat, que aquell qui diu: Deus no es pera.

18 Tota negació es consequencia de affirmació.

19 Deus no consira negació quis seguesca de sa affermació, car son compliment està en pura affirmació.

20 Sola humana raó consira contrarietat per negació enfre franc arbitre e predestinació.

CC.LXVIIII *De afflicció*

AFFLICCIÓ es franc costrenyiment que ànima fa al cors per servir Deu.

2 Afflicció dompdal cors per ço [que sia] obedient a lànima.

3 Afflicció qui consumal cors no es leguda.

4 Segons quel cavall treballa, vol lo cavaller que menuc.

5 Cors trop affliccionat no es dispost a vida activa ne a contemplativa.

6 Enaxí pots tu matex injuriar per sobre poc menjar, com ton veí [1] per avaricia.

7 Afflicció deus haver contra trop menjar e beure.

8 Afflicció qui es per desirar Deu es bona.

9 Bona es afflicció con es per justicia.

10 Afflicció qui es per contricció es virtuosa.

11 No faces afflicció sens vertut.

12 Afflicció qui es per pasciencia es loadora.

1. V M, *tibi injuriari... sicut tuo uicino.*

Digitized by Google

13 Per sobre afflicció es ànima trista.

14 Enaxí seràs homicide si [t]aucius lentament com sobtosament.

15 Deus no dóna a home los bens temporals debades

16 Pus que deus menjar per viure, no deus dejunar per morir.

17 Afflicció on ha proporció es venjança de cors.

18 No menjar carn e menjar trop dous o de pex no es afflicció.

19 A aquells qui fan trop gran afflicció, ypocresia lur va entorn.

20 Enaxí fas tort a humilitat si per afflicció vols esser loat, com a temprança si trop menugues.

CC.LXX *De almoina*

ALMOINA es fer bé a home que de bé ha fretura.

2 Almoina es figura de comú bé.

3 Si peccat no fos, tots los bens temporals foren comuns.

4 A home bo fé gran almoyna, e a home mal, poca.

5 Fé almoina a home bo per caritat e a home mal per pietat.

6 Los bens que has per almoyna embles si non fas almoyna.

7 Tot ço qui es per almoyna es cabal dels pobres.

8 Aquell es avar qui destrúu successió dalmoyna.

9 Car almoyna e humilitat se covenen, no faces almoyna per laor.

10 Tots los deners dalmoyna son escrits en lo libre dalmoyna.

11 Del diner dalmoyna qui es per freytura no faces superfluitat.

12 Major plaer hajes en fer almoyna que en pendre.

Digitized by Google

13 Qui pren almoyna e no la fa, no es just.

14 Aquell fa major almoyna qui la fa de sí matex.

15 Molt sumilía e subliga qui pren almoyna.

16 Almoyna es oració de cors.[1]

17 Los enemics dalmoyna son molts.

18 Procurador dalmoyna es procurador de Deu.

19 Més vegades loen e nomenen Deu los homens qui prenen almoyna que aquells qui la fan.

20 Ab lo diner que dones al pobre quit demana per amor de Deu, compres la amor de Deu.

CC.LXXI *De companyía*[2]

COMPANYÍA es veinança en qui homens han concordança per alcuna fi.

2 Companyía es participació de moltes fins.

3 Companyía de bontats es bona.

4 Companyía de grans bontats es gran.

5 Companyía de gran bontat e de poca es proporcionada en la fi.

6 Companyía de senyor e vassall sens proporcionada fi, no es bona.

7 Guardat de fals companyó.

8 Si participes ab home qui no es de la tua lig, no dormes.

9 Qui participa ab pervers companyó, participa ab treball.

10 Companyía sens vertut es viciosa.

11 [Participa ab home savi per la sua doctrina].

12 Participa ab los pobres per ço que ojes parlar de Deu.

13 Companyía dome cruel e avar es trop perillosa.

1. V, M, *cordis*. — 2. A, compaya.

Digitized by Google

14 Qui participa ab home irós ha sovén treball.

15 Qui participa ab companyó ergullós es sovén menyspresat.

16 Companyía de pobre parent es enujosa.

17 Acompanya una vertut ab altra e dormiràs segur.

18 Encauça bon companyó e fug a mal.

19 Companyía donrat parent te darà treball.

20 Companyía dome qui ama honrament no lexa home durmir.

CC.LXXII *De alegrança*

Alegrança es actu de volentat ab plaer.

2 Los plaers quels sèns han en pendre lurs obgects son figures dels plaers que la volentat ha en pendre sos obgects amables.

3 La ymaginació pren los plaers dels sèns, e representals a la volentat per ço que sen alegre.

4 Lenteniment significa a la volentat de quals plaers dels senys se deu alegrar o entristar.

5 La volentat qui ha alegrança per los plaers dels senys sens licencia del enteniment, es bestial.

6 Los senys prenen plaer en lo primer moviment, e savia volentat pren ab prudencia dells plaer en lo segon moviment.

7 Del plaer quels ulls han en veer belles flors, pot haver la volentat plaer en lo primer moviment.

8 Del plaer quels ulls han en veer belles fembres no deu la volentat haver plaers sens plaer daver vertuts.

9 Bona e ordenada volentat major plaer ha per amar castetat, que per lo plaer qui li ve car los ulls veen belles fembres.

10 Home savi no salegra sovén.

11 Quis deu alegrar estant en tant gran perill en est món?

Digitized by Google

12 Com Deus sia tant desonrat, tant desconegut en-est món, per que dorms?

13 Per que rius pus que no sabs quant morràs ne qual fi faràs?

14 Alegrat per la bontat de Deu e no per la tua.

15 Tos peccats membra e recomta ab tristor.

16 No sies alegre per ton fill qui es bell, car no sabs si es en gracia de Deu.

17 Si ton fill entra en infern, més te valgra que no laguesses haút, car tots temps te maleirà e haurà pena.

18 No talegres per riquea, car no sabs quant[1] la posseiràs.

19 No talegres per honrament del qual no és digne.

20 Riu si has vertuts e plora si has vicis.

CC.LXXIII *De persona comuna*

PERSONA comuna es home al qual orde de molts homens es comanat.

2 Enaxí com ase qui es carregat de moltes peres, es persona comuna carregada de moltes necessitats domens.

3 Lase carrega hom de ques vol, e la persona comuna atretal.

4 Lase qui es molt carregat, foll es si vol córrer.

5 Offici de persona comuna es a ella molt perillós.

6 La candela qui consuma sí matexa per fer servei,[2] es figura de bona persona comuna.

7 Folla es la candela qui vol esser servida sens que ella no façа lum.

8 Bona persona comuna es centre de vertuts, e mala, de vicis.

---

1. V. M, *quamdiu*.—2. A, *seruey*l.

9 Bona persona comuna es ymage de Deu, e mala, de Lucifer.

10 Qui contrasta a persona comuna contrasta a molts.

11 Fug a mala terra e a mal senyor.

12 Qui fa honor a persona comuna fa honor a molts.

13 A persona comuna no lous res del teu ne de ton veí.

14 No lous persona comuna per lo seu.

15 Ab persona comuna pots guanyar molts amics o enemics.

16 Amistat de persona comuna no dorm segura.

17 De persona comuna, molt de bé o molt de mal.

18 Los ulls de persona comuna veen de luny.

19 Les orelles de persona comuna oen tras[1] paret.

20 L escuder del cavall de persona comuna es ton senyor.

CC.LXXIIII *De clercía*[2]

Clergue es home qui procura salvació domens.

2 Procuració de salvació es lo pus noble offici.

3 A pus[3] noble offici, pus perfet home.

4 Axí com lo Sol qui es senyor de luu, deu esser clergue senyor de bo exempli.

5 Qui es del cel, del cel parla.

6 Aitant com offici es pus noble, requer major humilitat.

7 Clergue es jutge dànima.

8 La mar es de moltes aygues e moltes aygues son della.

9 Pus que en Saturnus es sobre en Júpiter, mal fa car no es de mellor complecció que ell.

10 Lo foc pren e dóna.

11 Lo foc no fa negú do en tenebres.

---

1. A. tres.—2. V, M, *De clerico.*—3. A, pres.

12 Lo Sol illuminal dia, el foc la nit.

13 Negú home es mellor que bo clergue.

14 Lo Sol e bo clergue participen en lugor.

15 Negú home pren de Deu tan gran poder com clergue.

16 Aquell embla a Deu son fill quil fa clergue per deners.

17 No faces ton fill clergue mas per Deus servir.

18 Religiós es home qui renuncía a les prosperitats daquest món.

19 Religiós es en lo mig loc de clercía.

20 Negú home es en tant gran judici de Deu e domens com malvat religiós [e prevere superbiós].[1]

CC.LXXV *De cavallería*[2]

CAVALLER es home qui procura pau per força.

2 Cavaller es home elet antigament per esser mellor home que altre.

3 Cavaller ha espasa per justicia e cavall per senyoría.

4 Car humilitat està sus,[3] deu esser caval[ler] humil.

5 Cavaller es bé vestit per ço car es honrat.

6 Vestedures de drap no son tant nobles com de vertuts.

7 Cavaller fa senyal per ço que hom lo conega.

8 Mal home no deu pujar en alt per ço que hom lo conega.

9 Tot home està bax per ergull.

10 Qui puja sens virtut cau per vici.

11 Vilà quis fa cavaller fa injuria al cavall.

12 Cavaller vil deu cavalcar en ase.

1. (Afegit de mà posterior).—2. A, caualaria *(passim)*.—3. M, *supra vim*.

Digitized by Google

13 A cavaller pertany riquea e honrament.

14 Lo món sería en bo estament si .j. bo clergue e .j. bo cavaller neren senyors.

15 De bo clergue e bo cavaller, bona companyía.

16 Negú home es pus vil que cavaller volpell.

17 Aquell es pus bax qui cau de pus alta vertut.

18 Hajes paor de cavaller humil e no de ergullós.

19 Pus fort es cavaller per vertuts que per fust ne per ferre.

20 Per lo treball del món son cavallers en judici.

CC.LXXVI *De theología*

THEOLOGÍA es sermó ordenat per parlar de Deu.

2 Theología positiva està per voluntat, e demostrativa per enteniment.

3 Enaxí requer theología savi home com bo.

4 Totes sciencies son per theología.

5 Si theología no fos sciencia, no foren per ella [les altres] sciençies.

6 Per neguna sciencia es enteniment tant noble com per theología.

7 Negú enteniment es tant noble per creure com per entendre.

8 Enaxí com lo Sol es pus luny a tenebres que la Luna, es theología pus luny a error que altra sciencia.

9 Si enteniment no fos creat per entendre theología, no vengra per ella a beneuyrança.

10 Declaració de theología més està per entendre que per creure.

11 Si theología no fos argumentativa destrucció de infidelitat, no fóra possible.

12 Los començaments generals de theología son los actus de les divines raons.

Digitized by Google

13 Car los actus de les divines raons son majors que altres, es theología major sobgect que altra sciencia.

14 Neguna sciencia ha tants enemics com theología.

15 Tota infidelitat es contra theología.

16 Més son amades sciencies lucratives que theología.

17 Enaxí com cavaller es per cavallería e ferrer per ferrería, es clergue per theología.

18 Si theología havía molts amics e bons, tot lo món sería en veritat.

19 Lo sobgect de theología es philosofía.

20 Filosofía dispón la declaració de theología.

CC.LXXVII *De filosofía*

PHILOSOFÍA es obgect de appetit denteniment qui desira saber veritat de causes naturals.

2 Car filosofía es sobgect del enteniment, es per sí matexa desiderable.

3 Cascú dels sèns particulars es philòsof.

4 La volentat e la memoria disponen philosofía al enteniment.

5 Ymaginació representa la philosofía corporal a la esperital.

6 Enteniment es lo major philòsof.

7 Filosofía es moral veritat denteniment.

8 Philosofía es figura de les veritats naturals.

9 Sens philosofía negú enteniment pot haver gran subtilitat.

10 Enaxí es philosofía lum en veritat, com lo Sol en lo dia.

11 Philosofía es tant noble sciencia que no va derrera a deners.

12 Los començaments de philosofía son les causes primeres en natura.

Digitized by Google

13 Los testimonis de philosofía son los actus naturals de les causes primeres.

14 Philòsof està tot dia alegre.

15 Negú philòsof es per deners ric ne pobre.

16 Philòsof per una veritat ateny mil[1] veritats.

17 Tot philòsof es cortès.

18 Philòsof no fa honor a rey.

19 Un philòsof ne val mil.

20 Philòsof no ment per amor ne per paor.

CC.LXXVIII *De dret*

DRET es actu de justicia per ço que sia pau.

2 Actu de justicia es defensió de rahó.

3 Deffensió de rahó es conservar o retre a cascú ço qui es seu.

4 Conservar o retre a cascú ço qui es seu es dreta custuma.

5 Dreta custuma es antic ordenament dels bens temporals.

6 Antic ordenament dels bens temporals es successió de pau.

7 Successió de pau es constitució rectoricada o escrita[2] en los libres della.

8 En los libres de constitució rectoricada[3] es dona memoria qui membra lo dret escrit.

9 Ço per que la memoria es dona en la sciencia de dret es car ella ret les antigues constitucions e custumes de dret al enteniment e a la volentat.

10 Argument de dret es antic establiment e consentiment de senyor e de poble.

---

1. V, *attingit aliam uel mille.*—2. V, *constitutio rhetorices uel rhetorica scripta in suo libro:* M, *constitutio legislatorum scripta in libris eorum.*—3. V, *rethorica uel rethorioatæ:* M, *legislatorum.*

Digitized by Google

11 Dret positiu es de temps pretèrit, e dret natural, de present.

12 Tot lo dret natural no pot esser escrit.

13 Més son <casos> que escrivans.

14 Tort prin la sciencia de dret car no es retornada a generals començaments.

15 Si sciencia de dret era applicada a generals començaments, tost sería apresa.

16 Si la sciencia de dret era ordenada sots generals començaments, sería moral filosofía.

17 Car sciencia de dret no es moral philosofía, es confusa.

18 Sciencia de dret es de memoria per antiquitat, e es de volentat per deners e per haver honrament.

19 Meravellosa cosa es que en sciencia de dret sia enteniment injuriat.

20 Qui fa injuria a enteniment, fa injuria a sí matex.

CC.LXXVIIII *De medicina*

MEDICINA es ajuda qui es feta a sanitat.

2 Medicina es art de sanar lo cors qui es malaute.

3 Medicina es per natura una especie de philosofía.

4 Metge encerca les superfluitats e freytures naturals.

5 Metge treballa per atemprar contraries compleccions.

6 Metge dispon e natura obra.

7 Lo sobgect de medicina es sanitat.

8 Medicina no està per honrament e deners.

9 Lo sobgect de medicina es compost de la elementativa potencia vegetativa e sensitiva.

10 Qui no conex los començaments no conex lurs actus.

11 Lo cors del pacient requer benefici a ço de que es.

Digitized by Google

12 Lo benifici quel cors pren dels elements passa per la vegetativa a la sensitiva.

13 Savi metge ajuda ab les sanes fruytes[1] a la vegetativa.

14 Lo malaute qui menjaría[2] fruyta e no pot menjar lo pa, es car la vegetativa ama més sa semblança en natural sobgect que en artificiat.

15 La vegetativa del malaute, major appetit ha a la fruyta que a la carn.

16 La sensitiva no sería malalta si la vegetativa era sana.

17 La carn conforta[3] més que la fruyta per ço car ha triplicada vertut.

18 En la sensitiva ha vertut delementar vegetar e sensar.

19 Malautía encauça sanitat per la vegetativa e sensitiva e elementativa.

20 Sanitat fug a malautía en aquella potencia on ha[4] restaurada més de vertut.

CC.LXXX *De mercadería*

Mercadería es orde de guanyar riquea per comprar o per vendre.

2 Mercader mou los bens temporal de una terra en altra per guany.

3 Savi mercader conex ço que ven e que compra.

4 Mercader consira sovén ço que pot esdevenir.

5 Savi mercader met totes vegades lenteniment denant la volentat.

6 Lo sobgect de mercadería es honrament e riquea.

7 Gayta[5] e mercader menten sovén.

8 Los .vj. sèns son cabalers de savi mercader.

9 No es savi mercader qui ven veritat per deners.

1. A, freuytes.—2. A, mangaria.—3. A, comforte.—4. V, M, *est*.—5. V, *arcubius*: M, *augur*.

10 Qui ven veritat, per diners ven sa lengua.[1]

11 Savi mercader no comana gran cabal a .j. home.

12 Savi mercader no compra gran possessió.

13 Savi mercader no compra ne ven ab riayes.

14 Savi mercader no fa gran portal.

15 Savi mercader ha blanques tovalles.

16 Savi mercader no es privat de cavaller.

17 Savi mercader paga volenter.

18 Pagès e mercader son pus necessaris a viure que altres homens.

19 Negú home es tant sovén injuriat com pagès e mercader

CC.LXXXI *De vicis, e primerament de peccat.*

PECCAT es obra de [home][2] racional no leguda.

2 Peccat e colpa se convertexen.

3 Peccat es desordenat actu de espirital potencia.

4 Peccat es desordenat actu de sèn contra moral vertut,

5 Peccat es per ço de no res car es contra fi.

6 Peccat es no res car no es creatura.

7 Peccat venial es en lo primer moviment e mortal en lo segon.

8 Peccat actual es aquell que hom fa, e original aquell que hom ha per los primers parents.

9 Si no peccàs lo primer home, totes les obres dels homens foren ordenades, enaxí com[3] de les plantes e dels bruts animals.

10 Peccat es antecedent de pena.

11 Per peccat es privació de fi.

---

1. M, afegeix aquest altre proverbi: *11. Qui vendit linguam vendit animam.*—2. V, *animalis.*—3. V, M, *sicut opera.*

Digitized by Google

12 Per peccat pert hom Deu e ha tots temps pena.

13 Peccat no ha essencia ne esser per ço que ab Deu no haja neguna semblança.

14 Peccat es contra tota essencia e esser.

15 Peccat retorna esser a no esser.

16 Peccat requer posar en esser ço a qui no cové esser.

17 Car peccat no ha esser, no pot contra esser.

18 Peccat ab esser es contra esser.

19 Peccat es privació dàbits de vertuts.

20 Ço qui es per peccat pot esser ymaginat e sentit, mas no lo peccat.

CC.LXXXII *De glotonía*

GLOTONÍA es aquell peccat qui es més contra sanitat.

2 Glotonía es privació de temprança.

3 Home glot es trist quant no menuga e quant ha menjat.

4 Negú peccat es tant sovén com glotonía.

5 Per glotonía son més homens pobres que per altre peccat.

6 Glotonía ha moltes escudelles.

7 Glotonía no perdona a pobrea.

8 Glotonía auciu sos amics.

9 Glotonía fa escarnir sos servidors.

10 Glotonía es antecedent de fam e de set eviternal.

11 Glotonía no ha vergonya.

12 De glotonía, mort o longa malautía.

13 Home glot es peresós e ha moltes paraules.

14 Home glot se ven per menjar.

15 Home glot desira haver lonc coll e lonc ventre.

16 A la taula home glot posa en paraules son companyó per ço que menuc.

Digitized by Google

17 Home glot parla sovén de bones viandes.

18 Negú home glot ha longa vida.

19 Glotonía e accidia son peccats qui han menys de consciencia.

20 Home glot viu per ço que menuc.

21 Negú home es tant volpell com home glot.

CC.LXXXIII *De lutxuria*

LUTXURIA es peccat qui es més que altre [contra] orde de matremoni.

2 En lutxuria ha lo cors major consentiment que en altre peccat.

3 Lutxuria es actual peccat de dos.

4 Lutxuria consumal cors els diners.

5 Per lutxuria nexen los homens de peccat.

6 La disposició de lutxuria està per lo primer moviment el seu actu per lo segon.

7 Mortificaràs lutxuria si ymagenes ço que nix.

8 La disposició de lutxuria posen los ulls en lo primer moviment.

9 Lutxuria passa al segon moviment per lo consentiment de la volentat.

10 Lo mig per lo qual passa lutxuria de disposició en actu, es la calor natural.

11 Ymaginació es estrument del trespassament de lutxuria de disposició en actu.

12 Ab ymaginació pots moltiplicar o mortificar la disposició de lutxuria.

13 Ymagina pena eviternal con ymaginaràs los plaers de lutxuria.

14 Fug a les circunstancies de lutxuria.

15 Encontinent que membraràs los plaers de lutxuria, los ublida.

Digitized by Google

16 Ajuda a ublidar los plaers de lutxuria membrant la ira de Deu.

17 La bellea de la cara de la fembra es antecedent, en lutxuria, de leges coses.

18 Tant leges coses ha en lutxuria, que no les gos nomenar ne escriure.

19 Mala es la bellea qui indúu home a molt gran legea.

20 Si ls actus de lutxuria enlegeexen les paraules, quant més enlegeexen lànima qui los desira!

CC.LXXXIIII *De avaricia*

AVARICIA es peccat per qui hom toll als pobres lurs riquees.

2 Avaricia destrúu la fi de riquees.

3 Car avaricia es contra fi nos pot sadollar.

4 Avaricia dóna afflicció al cors e aucíu lànima en peccat.

5 Avaricia sotsmet home avar a totes coses.

6 Avaricia fa cruel cor e no perdona.

7 Avaricia fa los homens estar en tristicia.

8 Home avar toll los bens que posseex a Deu e a sí matex.

9 Home avar no fa gracies[1] a Deu.

10 Home avar[2] té los ulls el cor[3] en terra.

11 Hom avar ha flac coratge.

12 Hom avar no escolta raó.

13 Home avar no ha contricció ne consciencia e no fa satisfacció.

14 Home avar no ha esperança ne caritat.

15 Home avar viu poc per ço que no tenga ocioses ses riquees.

16 Home avar ha fretura de totes coses.

1. A, gratias.—2. A, auer.—3. A, cors.

Digitized by Google

17 Not comfius en home avar de re quet prometa.
18 Tot home avar es mal veí.
19 Dome avar no faces tudor.[1]
20 Companyía dome avar es perillosa.

CC.LXXXV *De ergull*

ERGULL es peccat per que hom desira estar alt en honrament e està dejús en desonrament.

2 Ergull davalla e humilitat puja.

3 Ergull desira esser semblant a Deu.

4 Home ergullós no consira còm es nat ne de què es engenrat.

5 Ergullós no consira que ha <en> el ventre.[2]

6 Ergullós no consira en la mort.

7 Home ergullós no loa negú.

8 Negú home ergullós es amat ne loat.

9 Home ergullós té lo cor en terra e los ulls al cel.

10 Ergullós mira son peu e no guarda on lo posa.

11 Ergullós vol esser ensenyat per ço que sia loat.

12 Home ergullós no fa res per amor, mas per laor.[3]

13 Home ergullós se pensa que tot hom diga bé dell.

14 Home ergullós fa mal e vol que hom diga bé dell.

15 Home ergullós loa sos vicis.

16 Hom ergullós blasma les vertuts dels humils.[4]

17 Dos homens ergulloses no caben en una casa.

18 Home ergullós escriu letres en làer que hom no pot legir.

19 Paraules dome ergullós estàn més en vent que les ales de la grua.

20 Home ergullós parla sovén de sí matex e ha paraules ergulloses e flac coratge.

---

1. V, M, *tutorem*.—2. en ventre?—3. A, loar.—4. A, uyls.

Digitized by Google

CC.LXXXVI *De accidia*

ACCIDIA es neglegencia de fer bé e per qui hom ha plaer del mal daltruy.[1]

2 Accidiós es qui ha[2] treball qui vé per guanyar vertuts.

3 Accidia es peccat poc conegut.

4 Molt home ha accidia que no la cuyda haver.

5 Accidia es peccat molt ublidat en confessió.

6 Accidia es començament de mal dir.

7 Home accidiós se riu quant veu fer mal.

8 Accidiós reprèn tot bé.

9 Accidiós reprèn poc, mal.

10 Accidiós no té secret.

11 Home accidiós desama granea en tot bé.

12 Accidiós no pot oír[3] paraules de bé.

13 Home accidiós ment ab plaer.

14 Accidia e superbia e enveja[4] son germanes.

15 Accidia vençràs si ames la fi del bé.

16 Combat accidia ab son contrari.

17 Ajuda al contrari de accidia ab les altres vertuts.

18 Demana a hom accidiós on irà home qui plora l bé e riu lo mal.

19 Home accidiós està en tot bé ociós.

20 Demana a home accidiós de qual bé retrà a Deu compte.[5]

CC.LXXXVII *De enveja*

ENVEJA es aquell peccat per que hom desira haver lo bé de son pruísme.

1. A, daltruyl.—2. V, M, *fugit*.—3. A, oir *(cancel·lat)* oir: (oir dir?).—4. V, M, *invidia et superbia*.—5. A, comte.

2 Per enveja desires haver bé sens treball.

3 Negú peccat actual es tant general com enveja.

4 Lo fill enveja los bens de son pare e de son frare.

5 Enveja es mala e per ella desiren los homens haver bé.

6 Enveja es contra gracia e justicia.

7 Enveja es antecedent de tració e dengàn.

8 Tota enveja dóna a lànima e al cor passió.

9 Combat enveja ab humilitat e caritat.

10 Enveja fa ublidar tot benefici.

11 A home envejós no lous ton cavall.

12 Enveja es lo primer peccat.

13 Enveja no consira proporció ne egualtat.

14 Enveja plora con gracia e justicia rien.

15 Enveja comença ab avaricia en[1] ergull.

16 No descobres ton coratge a home envejós.

17 Liga la lengua dome envejós ab donar e honrar.

18 Home envejós no cerca paría.[2]

19 Envejós no ha en Deu esperança.

20 Enveja mor ab[3] caritat e pietat.

CC.LXXXVIII *De ira*

IRA es trista passió en voler contra elecció de lexar mal e pendre bé.

2 Ira priva libertat e costreny home a fer mal.

3 Home irat no consira que fa.

4 Qui es irat no tem perill.

5 Home irat no entén raó.

6 A home irat no respones.

7 A home irat riu.[4]

8 No guarts home irat en la cara.

1. e en? (V, M, *et*).—2. V, *parem:* M, *paritatem.*—2. V, M, *sine.*—4. V, *rideas et læteris:* M, *non rideas nec læteris.*

9 Ira fa del primer moviment el segon .j. moviment.

10 Ira torba totes les potencies de lànima e mou tota la sanc del cor.

11 Ira mescla lo cervell e toll a la ymaginació son actu.

12 Tot home es orat dementre que es irat.

13 Ab humilitat e pasciencia vençràs home irat.

14 Ira es tenebra d enteniment.

15 Foll es qui per ira daltre es irat.

16 No precs home irat quet do, e pregalo quet perdó.

17 On més rependràs home irat, més lencendràs a ira.

18 A home irat muda ses paraules.

19 Home irat no ha amics.[1]

20 No tescús[2] a home irat.[3]

21 Atorga a home irat ço que diu.

CC.LXXXVIIII *De infidelitat*

Infidelitat es actu dànima qui creu e ama contra divina veritat.

2 Negú peccat es major que infidelitat.

3 Tot infeel ha déu estrany.

4 No creu en ver Deus qui en ell nega veres coses.

5 Plora fidelitat e riu infidelitat.

6 A un feel mil infeels.

7 Poc ama Deu qui sosté infeel.

8 Ociositat de feel es estandal[4] de infidelitat.

9 Car més pot veritat que falsetat, es fidelitat poderosa de destruír infidelitat.

10 Plora fidelitat car ha tants pocs amics.

11 Riu infidelitat car ha molts amics.

12 Meravellas[5] fidelitat car infidel ama plus públic bé que feel.

1. V, M, *amicum*.—2. V, M, *te excuses*.—3. M, fa un sols proverbi dels 20 i 21 units per *sed*.—4. V, M, *scandalum*.—5. A, maraueylas.

13 Feel despulla lo infeel quis fa[1] crestià, e infeel vest lo crestià quis fa sarraí.

14 Complanyse fidelitat car lo seu dicmenge treballa e lo dissabte del jueu fa festa.

15 Complanyse fidelitat car ha tantes terres perdudes.

16 Plora fidelitat car lo sant Sepulcre qui es son centre, posseexen los infeels.

17 Complanyse fidelitat e demana on es caritat e devoció anada.

18 Infidelitat riu car fidelitat es tant poc honrada e preada.

19 Menaça[2] fidelitat amb Deu, e menaça infidelitat ab lo món e ab lo demoni.

20 Plora fidelitat car per ⟨in⟩fidelitat lo dia del judici es tant retardat.

CC.XC *De tració*

TRACIÓ es contrari actu de leyaltat.

2 Tració es contra convenció damistat.

3 Quis dóna al món e al demoni, traex a Deu son castell.

4 Qui traex Deu, traex sí matex.

5 Qui traex bontat per diners, ama més[3] deners que bontat.

6 Vertuts traex qui ama vicis.

7 Tot home peccador es a Deu traidor.

8 Peccador traex Deu en ço que li comanà.[4]

9 Tració e desleyaltat se convertexen.

10 Negú pot traír son enemic.

11 De tració, mort o gran pena.

12 Molts son traidors e pocs son nomenats.

---

1. V, *ut fit:* M, *ut fiat.*—2. A, manassa.—3. A, mex.—4. V, *in hoc quod se tradit se committit diabolo (sic).*

Digitized by Google

13 Qui traex a son senyor sa muller, fa doble tració.
14 Qui traex son amic traex caritat.
15 Tota tració es ab engan.
16 Home traidor deuría portar senyal de tració.
17 De traidor negú home se pot guardar.
18 Tos[1] ulls no fan tració con veen la bella fembra, mas tu la fas a ells car nols tanques.
19 Negú ha tants traidors com Deus.
20 Qui traex major e mellor, fa senyor major tració.[2]

CC.XCI *De crudelitat*

CRUDELITAT es contrari actu de caritat.
2 Home cruel no ha pietat ne humilitat.
3 Qui es cruel no seguex la natura de sa especie.
4 Home cruel més ama diners que homens
5 De home cruel no ha Deus pietat
6 Crueltat fa exuta [3]volentat.
7 Home cruel fer e blastoma sí matex con es irat.
8 [En home cruel no hages esperança].
9 Avaricia e ira son dones dome cruel.
10 Pasciencia e liberalitat ajuden a caritat contra crueltat.
11 Dome cruel hauràs més per força que per grat
12 Home cruel ha perversa força de fortitudo.
13 Enaxí com verirat es pus fort que falsetat, es fortitudo pus fort que perversa força de crueltat.
14 Home cruel no riu.
15 Home cruel no ha plasents paraules.
16 Crueltat es ymage de homicide.
17 Negú home cruel es bo companyó.
18 Fug a home cruel con es irat.

1. A, tots.—2. V, *qui maiorem dominum et meliorem prodit maiorem facit proditionem:* M, consona amb V.—3. M, *suam.*

Digitized by Google

19 Si castigues home cruel haùràs passió.
20 Home cruel es figura del demoni.

CC.XCII *De mal dir*

MAL dir es acusació contra veritat.
2 Mal dir procura infamia.
3 De infamia no pots fer restitució.
4 Qui diu mal ha passió e qui diu bé ha alegre.
5 Aitant tost post bé dir com mal.
6 Qui diu mal de son pare e de sa muller, diu mal de sí matex.
7 Perillosament parla qui diu mal de son senyor.
8 Més de mal pots dir de tu matex que daltre.
9 Negú sab tant de mal en altre com en sí matex.
10 Qui diu gran mal procura a sos obs[1] gran pena.
11 Qui diu mal de sí matex guanya amistat.
12 No digues mal de tu matex per ço que sies loat.
13 Qui diu mal a tort no dorm segur.
14 Qui es mal e diu bé de sí matex, es trop ergullós.
15 Home bo no diu bé de sí matex per ço que no sia ergullós.
16 Qui diu mal contra consciencia, peca mortalment.
17 Quis riu con ou[2] mal dir, consent a mal dir.
18 Con oiràs mal dir, escusa aquell de qui oiràs mal dir.
19 Hajes pietat dome qui a tort es mal dit.
20 Negú home ha tants enemics com home maldígol.

CC.XCIII *De ypocresía*[3]

YPOCRESÍA es contraversa figura de santetat.

1. V, M. *sibi ipsi.*—2. A, au.—3. A, ypocrasia *(passim).*

Digitized by Google

2 Ypòcrita desira santetat per fa[ma].
3 Ypòcrita riu dedins e plora defores.
4 Ypòcrita es ergullós en lànima e humil en lo cors.
5 Ypòcrita dejuna per guanyar fama.
6 Ypòcrita engana los teus ulls ab humils vestedures.
7 Ypòcrita diu molts Paters nostres per ço que li faces reverencia.
8 Ypòcrita ha eniga[1] volentat.
9 Ypòcrita es tost irat.
10 Ira de ypòcrita molt dura.
11 Ypòcrita ha humils paraules e coratge ergullós.
12 Ypòcrita menuga secretament bones viandes.
13 Ypòcrita diu bé e fa mal.
14 Negú hàbit de ypòcrita es vertader.
15 Ypòcrita es centre dengan.
16 De ypòcrita not pots guardar.
17 Ypòcrita ha mal lit debades.
18 Ypòcrita es senyor del rey.
19 Ypòcrita feny devoció per enganar.
20 De ypòcrita, fals suspirs e falses làgremes.

CC.XCIIII *De temptació*

Temptació es disposar lo segon moviment ab lo primer per ço que haja ço que desira.

2 Con veus la bella fembra, los teus ulls disponen com consentes al carnal delit.

3 La temptació quet fan tos ulls pren la ymaginació qui dispon lo moviment de la calor natural, per ço que ta ànima consénta <a> la consequencia daquell moviment.

4 Si lenteniment pren la temptació, qui [ve] per la ymaginació, ab deliberació de consentir per virtut o per

1. V. *inuidam:* M, *iniquam.*

vici, es temptada la volentat per elecció de pendre la virtut ol vici.

5 Si lenteniment es costret per la volentat qui sobtosament senclina a la temptació de la ymaginació, la volentat eleyg amar lo carnal delit, e es enaxí com la bestia quis mou sens discreció al delit qui li ve per ymaginació.

6 Enaxí com los ulls tempten[1] ta ymaginació, tempta lo demoni ta volentat a desirar lo plaer ymaginat e sentit.

7 Enaxí com ladre qui esquiva lum con fa ladurnici, esquiva lo demoni ton enteniment con tempta ta volentat.

8 Lo demoni tempta la volentat ab la memoria con dispon a ella membrar[2] alcun delit no legut,[3] per ço que lenteniment haja plaer en pendre aquella especie de la memoria.

9 Lo demoni tempta lenteniment ab lo representament que li fa dels plaers del cors per ço que ignor los plaers de lànima.

10 Lo demoni parla ab lànima espiritalment representantli semblances espiritals ab que dispona peccats.

11 Con consires alcuna vanitat de que nos seguex alcuna utilitat, adoncs est temptat.

12 Con sotsposes fer alcuna cosa e no consires si es possíbol, est temptat per ço que no consirs los bens quit son possibles a fer.

13 Con est menys preat e escarnit, lo bon àngel te tempta a elecció[4] de pasciencia e de humilitat, e lo demoni a inpasciencia e a ergull.

14 Con hom te loa est temptat ⟨a⟩ esser ergullós, e con hom te blasma, a esser humil.

15 Con menugues delicades viandes est temptat a molt menjar, e con jaus en bo lit, a molt durmir.

16 Negú te tempta tant a fer bé o mal, com tu matex.

17 Tu est temptat en la disposició del bé o del mal.

1. A, temen.—2. V, *cum ipsam disponat ad recolendum*.—3. M, *delectationem volitam*.—4. A, a lectio.

Digitized by Google

18 Ajudat de temptació ab oració e consell de vertuts e de savi home.

19 Lo major enemic de temptació es deliberació.

20 De tal cosa est temptat que la faces, que no la fefies per res con hauràs hauda deliberació.

CC.XCV *De vana gloria*

Vana gloria es plaer don nos seguex utilitat.

2 Negú plaer es legut sens bona fi.

3 Vana gloria e vent han semblança.

4 Vana gloria entra per lo sèn e ve a l'ànima qui sadelita en lo plaer daquell.

5 Vana gloria es figura perversa de útil gloria.

6 Vana gloria has con menugues delicades viandes, e útil gloria has con ames temprança.

7 Vana gloria has con has riquees, e útil gloria has con fas almoyna.

8 Vana gloria has per belles vestedures, e útil gloria per humils.

9 Vana gloria va per honrament ergullós, e útil gloria per humil honrament.

10 Ypòcrita ha vana gloria can va descalç e jau en mal lit.

11 Ypòcrita ha vana gloria car es privat del rey.

12 No hajes vana gloria car has bell fill, car no saps quant viurà ne si serà bon home que entre en paradís.

13 Foll es qui ha vana gloria de la bellea de sa muller car no sab si es casta.

14 No hajes vana gloria per aquell qui desira ta mort.

15 No hajes vana gloria per la privadea que has ab lo rey car no sabs quant t amarà.

16 Qui ha vana gloria per sciencia, ha sciencia sens vertut.

Digitized by Google

17 No hajes vana gloria per lanell de ton dit, car no es de la essencia tua.

18 No hajes vana gloria car has belles mans, car los verms les menjaran.

19 Qui ha vana gloria en fer mal, no deu haver gloria per fer bé.

20 En .j. sobgect, vana gloria e útil gloria no poden caber.

CC.XCVI *De obtinació*

Obtinació[1] es actu dànima racional pervers[2] sens deliberació.

2 Home obtinat no respon a raó.

3 Home obtinat no demana consell.

4 No vulles castigar home obtinat.

5 Per sobre volentat està home obtinat.

6 Obtinació està per ergullós enteniment.

7 Tot home fantàstic es obtinat.

8 Obtinació es contra raó.

9 De obtinació, oradura.

10 Negú obtinat es en gracia.

11 Obtinat fa judici per lo primer moviment.

12 Obtinació es peccat poc conegut.

13 Obtinació es peccat de que hom nos confessa.

14 Obtinat no ha contricció ne consciencia.

15 La obtinació dome e del demoni son germanes.[3]

16 Home obtinat no demana perdó.

17 De home obtinat no faces companyó.

18 Home de raó e home dobtinació no poden participar.

19 Negú treball es major com participar ab home obtinat.

1. A, Obstinacio.—2. A, peruers *corregit.*—3. V, M, *Obstinatus homo et dæmon sunt fratres.*

Digitized by Google

20 En home obtinat no hajes esperança.

CC.XCVII *De mentir*

MENTIR es contra manifestació de pensa.
2 Mentir es contra fi de paraula.
3 Tota mentida es mala.
4 Qui de Deu ment, ha gran mentir.
5 De mentir no pots home castigar.
6 Mentir està per enganar.
7 Mentir es contra ver dir.
8 Poder de mentir es poder de fallir.
9 Mentida no dura.
10 Tot home mentider es fals.
11 Dome mentider te guarda.
12 Tot home mentider ven veritat.
13 Home mentider embla veritat a cells qui l escolten.
14 Enaxí deuría hom esser punit per mentir, com per ladurnici.
15 Un mentider ne fa altre.
16 Un home mentider fa a molts homens dir falses paraules.
17 Home mentider es pus vil que l ase, qui no ment.
18 Qui ment per paor, no ama veritat per amor.
19 Tot ço que guanyes per mentir es de pecat.
20 De mentir pocs homens han consciencia.

CC.XCVIII *De peguea*[1]

PEGUEA es contrari actu de discreció.
2 Peguea es per poc[2] <exercici> de potencies naturals.

1. A, pegea *(usual)*: V, *Idiocsitate*: M, *Hebetudine*.—2. A, pec?

3 Tot home nou es pec.

4 En tota novitat han los homens peguea.

5 Peguea no es gran peccat.

6 Home pec no fa peguea de certa sciencia.

7 Home pec no cuyda fallir.

8 Home pec cuyda fer plaer e fa enug.

9 Home pec no ha deliberació e seguex lo primer moviment.

10 Tal hom es pec en una custuma, que es savi en altra.

11 Aytant pec pot hom esser per sobre ensenyament com per poc.

12 Escusa home pec e loa lo de sa bona entenció.

13 Tal home escarnex home pec en una cosa, qui es pus pec que ell en altra.

14 Home pec ha moltes escuses.

15 Un home pec escarnex altre.

16 Per sobre volentat fa hom peguees.

17 Participació dome pec dóna treball.[1]

18 Peguea més està per ergull que per humilitat.

19 Per humilitat desordenada fan los homens peguees.

CC.XCVIIII *De fantasía*

Fantasía es ymage de ymaginació.

2 Enaxí es fantasía ymage de ymaginació, com figura de cors.

3 Fantasía es potencia de la qual son productes fantàstiques especies.

4 Fantasía es pura potencia de la qual fan especies enteniment e ymaginació.

5 Fantasía es potencia passiva de la qual pot esser feta vera o falsa semblança.

1. M, posa a continuació aquest altre proverbi: *18. Sicut consciencia est de intellectu, ita hebetudo est de privatione illius.*

6 Aquells homens son fantàstics apelats, qui de la fantasía traen falses semblances.

7 Per fantasía perversa es home fat.

8 Enaxí usa home fat de fantasía, com home mal de natural bontat.

9 Per perversa fantasía son los homens orats.

10 Fantasía es materia a ymaginar ximera.[1]

11 Enaxí com superficies es sobgect de color, es fantasía subgect de ymaginació.

12 Home fat usa enaxí de fantasía, com home qui no es ferrer, de martell.

13 Tot home es fat qui seguex més ymaginació que enteniment.

14 Enaxí sotsmet home[2] fantàstic son enteniment a ymaginació, com home luxuriós sa ànima al cors.

15 Home fantàstic cuyda esser pus savi que altre.

16 Home fantàstic se cuyda que ymaginar sia entendre.

17 Enaxí com linfantó petit se cuyda que cascuna fembra sia sa mare, se cuyda home fantàstic que ymaginació sia vera.

18 Car home no pot sobre entendre e pot sobre ymaginar, pot esser fat per ymaginar e no per entendre.

19 Lenteniment ab la ymaginació cull la fantasía, e la memoria la estoja, e la volentat la desira.

20 Home fat es home sobre fantàstic.

CCC. *De pena*

Pena es consequencia de pecat.

2 Pena es contra potencia dànima e de cors.

3 Pena has con no pots membrar e entendre ço que desires.

---

1. V, *chimeram*: M, *Chymeram*. — 2. A, homo.

4 Pena de ànima languex lo cors.
5 Per la pena del cors es la ànima trista.
6 Per negú sèn has tant gran pena com per tocar.
7 Pena esperital està majorment per privació de fi.
8 Pena corporal està majorment per contraries compleccions.
9 En esta vida es per mort major pena.
10 Neguna pena es tant gran com dinfern.
11 Infern es centre de totes penes.
12 Pensa sovén les penes infernals per ço que les temes.
13 Aquell fug a pena qui la ymagina.
14 Encauça gloria e fug a pena.
15 On més major pena ymaginaràs, major paor nauràs.
16 No faríes pecat si la gran pena dinfern ymaginaves.
17 No ymagines pena que no pots esquivar.
18 Qui ymagina pena que no pot esquivar, ha pena dues vegades.
19 Qui ha pena e dóna pena, moltiplica sa·pena.
20 De la pena que sostens per justicia, loa e beneex nostre Senyor Deus.

¶ *De la fi dest* LIBRE

Fení Ramon sos PROVERBIS en Roma la Ciutat, a gloria e laor de nostre Senyor Deus, en la guarda del qual comana aquest tractat e tots los altres que ha fets per sa amor.[1]

1. A, finito libro sit laus et gloria x.° hic liber est scriptus qui scripsit sit benedictus. non uideat xristum quisquis furabit istum.

Digitized by Google

Mil Proverbis

Digitized by Google

SIGLA

D=(Domicà) M.s. del s. XIV, de la Biblioteca provincial de Palma de Mallorca (ff. 118-138).

P=Versió llatina impresa a Mallorca per Miquel Cerdà i Miquel Amorós (amb el text català del M.s. D) en 1746.

R=Versió castellana de D. Jeroni Rosselló. Palma de Mallorca, 1901 (amb text català).

[ ]=Afegits al M.s. D.

< >=Inclusions que semblen necessàries i manquen en el text bàsic.

Digitized by Google

CON lom sia creat per conèxer e amar e membrar e honrar e servir Deu, per açò fem aquests MIL PROVERBIS ab que donem doctrina com hom se sapia haver en la fi a la qual es creat, com sia açò que proverbi sia estrument qui breument certific veritat de moltes coses. E car les maneres sien moltes e diverses ab les quals es hom molt tengut damar e honrar Deu e de haver caritat a sí mateyx e a son pruysme, per açò fem molts proverbis e diverses maneres ab les quals pot hom haver materia a parlar de totes bones costumes, donant per ells exempli al començament de ses paraules.[1]

1. *Primo, de Deu*

HAGES .j. alegre per ço car Deus es tot bo e complit.

2 Car Dèus es pus bo que tot quant es, ama més Deu per la sua bontat que lo teu bé.

3 Contra la bonesa e granesa de Deu no vulles esser bon ne gran.

4 On pus sovén membraràs e entendràs Deu, pus sovén lamaràs el tembràs.

1. D, Aquesta introducció es escrita amb tinta vermella, i va precedida de la Taula que posam en l'*Index* final. La numeració (aràbiga) dels capítols o rúbriques que segueixen va sempre detràs els títols respectius.

5 Qui més tem Deu que no lama, més ama sí mateyx que Deu.

6 Sies bo per ço que Deus haja en tu bona obra.

7 Ab peccat no creegues esser en gracia de Deu.

8 Molt més ama la obra que Deus ha en tu, que la obra que tu has en ell.

9 Més de bé pots fer ab Deu en .j. dia, que ab tu meteyx en mil anys.

10 Més ama Deus tu per sa bontat que per la tua.

11 Prega Deus segons les sues condicions e no segons les tues.

12 Car a Deu covenen grans obres, pots a Deu demanar grans coses.

13 Molt conegues Deu per ço que molt lo pugues amar.

14 Qui les obres de Deu no ama, Deus no ama les obres daquell.

15 Tot hom qui ab Deu se baralla es vençut.

16 Sens bontat no hages en Deu esperança.

17 Cerca la tua fi en la fi de Deu.

18 Lo teu poder, en lo poder de Deu lo cerca.

19 Fé ab Deu companyía per ço que no hages fretura.

20 No creegues més honrar [Deus] ab los bens temporals que ab los espirituals.

2. *De prelat*

PECCAT en prelat es molt gran per mal eximpli.

2 Per la fi de preladía, honra prelat.

3 La fi de preladía a moltes fins es obligada.

4 No vulles prelat menyspresar per linyatge, mas per males costumes.

5 Bonesa de prelat més està per fi e per bones obres que per sejornar e parents enriquir.

Digitized by Google

6 De negun hom no pren Deus tan gran venjança com de malvat prelat.

7 Prelat qui més ama los bens terrenals que espirituals, enbastardeyx la preladía.

8 Mal prelat usa mal del poder de Deu qui es bo.

9 Fals prelat fa gran injuria a la veritat de son offici.

10 Crossa anell e mitra no han tanta de bellesa com han pietat caritat e castedat.

11 Més de bé ateny prelat per la fi de preladía, que per totes les fins de sos parents.

12 En elecció de prelat valen més saviesa e bonesa, que poder linyatge e bellesa.

13 Los bens que prelat estoja,[1] toll als pobres de Deu.

14 Prelat qui diu mal de son poble, diu mal de sí mateyx.

15 A prelat tany més plorar que riure.

16 Tot prelat qui més parla daquest mon que del altre, es fals.

17 Not confius en prelat qui sovén no canta missa.

18 Prelat qui no peyx ses ovelles, no es past de la gracia de Deu.

19 No tadalts[2] de prelat qui ama més estranya ovella que privada.

20 Si vols conèxer prelat, guarda a qui farà honrament.

3. *De príncep*

JUSTICIA de príncep nodreyx en poble amor e temor.

2 Justicia relúu en príncep, e leyaltat en poble.

3 Malesa de príncep fa molt a leyaltat de poble.

4 Divisió de poble fa lo poder de príncep malvat.

5 Poder de príncep es instrument de fi de poble.

1. D, stogya.—2. P, *Noli exultare:* R, *No te contentes.*

Digitized by Google

6 Ira de mal príncep e ⟨des⟩leyaltat de poble son germanes.

7 Veritat de príncep e leyaltat de poble son cosines.

8 En aquell règne ha pau on amor de príncep e amor de poble son veínes.

9 Linyatge antic de príncep sana malalta leyaltat de poble.

10 Novella custuma enmalalteyx antiquitat de príncep e de poble.

11 De malesa de príncep neyx malesa de poble, e de malesa de poble neyx novelletat de príncep.

12 Príncep qui es contra la fi de son poble, es contra sa fi matexa.

13 En contrarietat qui està entre príncep e poble no ha negun remey.

14 Concordança qui sia entre príncep e poble, està tota sana.

15 Abans fuyg a príncep mal que a la serpent.

16 Abans fuyg a mal poble que a mal príncep.

17 Príncep qui fa mal poble, fa gran injuria a Deu per sí mateyx.

18 A la amor e poder qui està entre príncep e son poble no mogues contrast.

4. De sotsmès

A mal senyor no venes ne dons ta libertat.

2 Per ço que no sies ociós membra sovén la fi a la qual estàs sotsmès.

3 Aytant com estàs sotsmès, ama les necessitats de ton senyor.

4 Sotsmet ton cors a mal senyor, e no ta volentat.

5 Si est reptat ab mal, respon ab bé.

6 Escusat ab poques paraules, per ço que ton senyor abreuge ses paraules.

7 No recuses a tort, per ço que a dret no sies blasmat.

8 A ton senyor no vulles esser obedient contra Deu.

9 Ama ton senyor, per ço que sens treball lo pugues servir.

10 Desija esser par ab ton senyor per bontat e veritat, e no per poder e volentat.

11 Pus que per si est a[1] humilitat, està humil per volentat.

12 Ama més leyal servitut que falsa senyoria.

13 Qui a son senyor destrúu honrament, enclina si mateyx a desonor.

14 No vulles honrar ton senyor mas aytant com a tu o a ell[2] se cové.

15 Plus servesques a ton senyor per amor que per paor, si ell es bo.

16 Aquell acostuma si mateyx a mal e pert son temps, qui a mal senyor serveyx.

17 Qui a moltes coses descerveyx, ab moltes es blasmat.

18 No vulles esser loat de ço que has a fer per servitut.

19 Ama paciencia, per ço que la pusques sostenir.

20 Qual que senyor hages, ab que bon sia, no hages vergonya dell a servir.

21 Ab mal senyor no creegues haver pau.

5. *De parent*

No ames ton fill més que ta ànima, qui ab ton fill no ha parentesc.

2 Lo parentesc que Deus ha ab tu, en quant est home, ama més que altre.

1. D, esta (est solamés a ? : P, *Quoniam humilitas per se ipsam subsistit, esto humilis*., R, *Puesto que tú fines ser humilde, sélo...*; P, *sigue*.

3 No creegues parents qui amen més tos bens que ta persona.

4 Ama més bon cosí, que mal fill.

5 Parentesc per que hom pert Deu, no es amable.

6 Segons quels graus de parentesc son amables, son honrables.

7 Per parentesc honra ton parent, qual que sia.

8 Ama més ton parent per sa bontat que per son antic linyatge.

9 Si ab virtuts pots ennoblir novelletat de ton linyatge, ab peccats pots envilanir la antiquitat de ton linyatge.

10 Parentesc excita a necessitat,[1] audacia, caritat, e pietat.

11 Con oyràs mal dir de ton parent, hagesne vergonya.

12 Loa més ton parent per sa bontat que per sa riquesa.

13 La bontat natural de ton cors e la bontat natural de ton parent son parents.[2]

14 Per la bontat que tu has per costuma, no escuses ton malvat parent.

15 Ergullós parent dóna à sos parents treball.

16 Fuig a parent qui, en quant est son parent, ha de tu vergonya.

17 Contrarietat de parents es trop mala e forts.

18 Més te confía en ton parent per bona costuma que per parentesc.

19 Lonrament de ton parent no tescusa de ta mala costuma.

20 Les tues males costumes desonren tots tos parents.

6. *De muller*

En ta muller, ama més fi de matrimoni que plaer.

1, P, *in necessitate:* R, *en la necesidad.*—2. D, parens *(passim).*

2 Ama més en ta muller bontat que bellesa.

3 Si prens muller per esser honrat, ab ta muller no sies trop privat.

4 Not confíus en muller mentidera.

5 Ab la tua fornicació nodreyxs[1] fornicació en la volentat de ta muller.

6 En fornicació està lo major contrari que pot esser entre marit e muller.

7 Sies cast per ço que ta muller sia casta.

8 Ab amor sies privat en[2] bona muller, e ab temor, de mala.

9 Abans nodresques ta muller ab amor que ab paor.

10 Ab ta muller no sies avar.

11 Guarda que ta muller no conega tos vicis.

12 No es tan gran treball e vergonya com de mala muller.

13 Ama més ta muller bella en casa que a la plaça.

14 Ama més la bonesa de ta muller que de ton fill.

15 Tos parents hagen més de poder en ta casa que aquells de ta muller.

16 Les tues costumes sien pus dones en ta casa que les custumes de ta muller.

17 Qui fuyg a gelosía fuyg a gran treball.

18 Qui sovén tempta sa muller, sovén sen penet.

19 Davant ta muller no parles de les circunstancies de drudería.

7. Descuder

Sí sovén vols esser alegre hages bon escuder.[3]

2 Aytants escuders muda tro que .j. bo ne pusques haver.

1. D, nodreyx.—2. R, *de*.—3. D, scuder *(usual)*.

3 De negun no has mester tan sovén servici com descuder.

4 Soptosament no reprenes ton escuder.

5 Amor temor e humilitat nodresques en ton escuder.

6 Dóna a ton escuder ço que li promets.

7 Lo millor amic que tu has es ton bon escuder.

8 Null hom no dóna tan sovén treball com mal escuder.

9 No tadalts descuder qui desiyg belles vestidures.

10 Escuder negligent no es ton amic.

11 Not confíus en escuder qui ria més a ta muller que a tu.

12 Escuder qui rient se reprena no tama.

13 Gita de tu escuder qui no reep correcció.

14 Negun escuder no pot bé servir son senyor si no lama.

15 En escuder ama més veritat e leyaltat que prestesa[1] ne bellesa.

16 Escuder qui engana son vei engana ta casa.

17 Escuder lagoter[2] e maldigol no es leyal.

18 Escuder qui no ha vergonya no es bo.

19 Ab ton escuder no montiplics paraules.

20 Ab ton escuder no ries sovén.

8. *De companyó*

La volentat de ton companyó fé companyona de la tua.

2 Ab home avar ne erguillós no faces companyía.

3 Ab ta leyaltat nodreyx en companyó leyaltat.

4 Qui a son companyó ment, nodreyxse en ell mentida.

5 Ton companyó no sapia més en tu que tu en ell.

6 Ab home que no coneyxs[4] no faces companyía.

1. D, sertesa (?).—2. P, *dolator:* R, *chismoso.*—3. D, coneyx.

7 Bestia qui no menja[1] carn no fa companyía ab bestia qui carn menja.[1]

8 Ab home ociós no faces companyía.

9 No faces companyó dom qui taja menaçat ne desonrat.

10 Dome honrat e pobre no[2] faces companyó.

11 No reprenes ton companyó sens rañó.

12 En companyó quit faça avantatge te confía.

13 No faces companyía ab hom qui leugerament muda son propòsit.

14 Companyó qui loa tos vicis no es leyal.[3]

15 Companyía dom pec es molt perillosa.

16 Ab hom qui haja forts enemics no faces companyía.

17 No faces companyía ab hom qui desiyg comprar la tua casa.

9. *De veí*[4]

A ton veí sies cortès.

2 Ab ton bon veí sies privat en sa casa, e ab mal veí en la carréra.

3 Lo teu ca no morda lo ca de ton veí.

4 Riu lo bé de ton veí e plora lo seu mal.

5 Qui ha mal veí sovén ha treball.

6 No demans ço que ton veí fa en la casa.

7 Digues les bones costumes de ton veí e no les males.

8 A ton veí no parles de sa muller ne de la tua.

9 No digues a ton veí ço que tu menges en ta casa.

10 No digues a ton veí mal de ço que ell ama.

11 Si ton veí ha fretura, hagesli pietat e caritat.

12 A ton bon veí riu, e a ton mal veí plora.

13 Ab ton[5] bon veí tajuda de mal veí.

1. D, mengya.—2. *serà* ne(?).—3. D, *(a continuació)* companyo qui... defficit.—4. D, uehi *(usual)*.—5. D, A ton.

14 A mal veí no demans consell ne ajuda.

15 A mal veí fé tornes dels teus bens.[1]

16 A mal veí no creegues de ta muller ne de la sua.

17 Ab ton bon veí hages moltes paraules.

18 Ton mal veí no sapia los secrets de ta casa.

19 Lo bon veí loa a hom bé, e mal veí loa a hom mal.

20 Del poder de ton bon veí sies alegre, e del poder de ton mal veí sies trist e irat.

10. *De amic*[2]

AMA ço que ton amic ama.

2 Si es gran amic, siesli gran amic.

3 Aquell es pec amic, qui senuja[3] de servir son gran amic.

4 Ab ton amic no vulles jugar.

5 No reprenes sovén ton amic.

6 Enemic ama per ta bontat e hages esperança.

7 No sies privat del enemic de ton amic.

8 A ton amic loa son bé e blasma son mal.

9 Per .j. mal de ton amic no perdes molts de sos bens.

10 Ab paraules amoroses parla a ton amic.

11 A ton amic no li venes per deners nel perdes per ira.

12 Del teu poder e del poder de ton amic fé .j. poder.

13 Volentat de .ij. amics se concorden a una fi.

14 Qui ha bon amic, a tart ha fretura.

15 De la malaltía que has per ton enemic te sana ton bon amic.

16 Les riqueses que has e les riqueses de ton amic fé amigues e veínes.

1. P, *Malo vicino repende bona tua:* R, *A cualquier precio adquiere la heredad del mal vecino* (D, omet aqui aquest proverbi i el posa entre els 5 i 6 del capítol següent).—2. D, amich *(usual)*.—3. D, sanugya.

Digitized by Google

17 Si est enemic no creegues esser amic.

18 A negun hom no faces tants ni tan grans plaers com a ton bon amic.

19 Per ço que no dons passió a ton amic, no li parles de son enemic.

20 Soffir a ton amic los seus vicis per [ço que ell] soffria los teus.

11. *De enemic*

AMA ton enemic[1] en quant es creatura de Deu, e no en quant ha males costumes.

2 Assaja de ton enemic si poràs fer amic.

3 Fé avantatge a ton enemic per ço que ell lot faça.

4 Qui sovén membra e sovén parla de son enemic, sovén ha passió.

5 A ton enemic no montiplics son poder ne sa ira.

6 Fé ton enemic[2] estrany als teus ulls e a tes orelles.

7 Qui diu mal de son [en]emic, doblement que sia mal dit procura.

8 No creegues leugerament lo mal de ton enemic de ço que hom ten diu.

9 A ton enemic reffrenes sa ira sil loes.

10 Si es[3] enemic per ton vici, hageslo per amic ab ta virtut.

11 Si has enemic, hages de ton enemic paor.

12 Major paor hages de ton enemic en durment que en vetllant.[4]

13 No dormes dementre que ton enemic vetlla.

14 Les condicions de ton enemic sapies, e ell no les tues.

15 De enemic savi hages paor, e no del foll.

16 A ton enemic parla de bé, e no de mal.

1. D, A ton amich.—2. D, amich.—3. has?—4. D, enuetllan.

17 Fet amic del amic de ton enemic[1] e de son enemic.
18 Tot enemic[2] nol creegues de res.
19 No hages enemistat per poca utilitat.

12. *De justicia*

Si ames ab amor esser jutjat,[3] ama justicia.

2 Per justicia fa hom just amar e desirar.

3 Per justicia hauràs pau, e per justicia treball.

4 Qui vol justicia compra injuria.

5 Justicia es riquesa dom pobre,[4] e injuria es riquesa dom ric.

6 Jutja tos peus a bones costumes, e tes mans a bones obres.

7 Qui es enemic de justicia es enemic de totes coses.

8 Lo millor amic que ha en ton graner e en ton celler es justicia.

9 Qui ama justicia ama rey.

10 Si has trop menjat,... jutjat a ell molt amar.[5]

11 Justicia ha major parentesc ab bontat que ab deners.

12 Justicia e injuria tots temps han guerra.

13 Qui guerreja[6] injuria ab justicia Deu li ajuda.

14 Ab justicia te consella, e no creegues injuria.

15 Molt ha fals nom jutge injuriós.

16 Not jutges esser salvat per ta bontat.

17 En judici eternal hages paor.

18 Fuig a peccats[7] e lexals de ta ànima e de ton cors.

19 Vivifica justicia ab caritat, e mortiffica injuria ab paor.

---

1. D, amich.—2. P, *inimico tuo:* R, *tu enemigo.*—3. D, iutgyat.—4. D, divideix aquest proverbi en dos mitjançant calderó i E inicial majúscula en el segon membre.—5. P, *perpende an justum sit illud diligere:* R, *júzgate severamente* (sospitam una llacuna, i que aquest text anòmal està format dels restes de dos proverbis distints).—5. D, garreia.—6. D, peccat.

13. *De prudencia*

Qui a prudencia elig, elig lo major bé e esquiva lo major mal.

2 Prudencia es luny dome no savi.

3 Ab home foll no creegues fer savieses.

4 Prudencia vetlla en lo temps que inprudencia dorm.

5 Qui ha prudencia no es pobre.

6 Ab prudencia veuràs los bens els mals de prop e de luny.

7 En la fi de bé has prudencia repòs.

8 Ab bona vida e ab bona mort fogiràs a mala mort.

9 Ab prudencia parles ab home foll.

10 Prudencia e manera son parentes.

11 Si inprudencia no ha ab que pusca guasanyar, prudencia no ha ab que pusca perdre.

12 Ab prudencia riu e a inprudencia plora.

13 Prudencia riu, con inprudencia plora.

14 Prudencia es poder de bé, e inprudencia de mal.

15 Prudencia espera, e inprudencia fuyg.

16 Ab prudencia conexeràs hom favi e foll.

17 Ab prudencia conexes tu mateyx.

18 Més ama ton amic per prudencia que per riquesa.

19 No parla ab prudencia qui ab prudencia no consira.

20 Ab sanitat ha prudencia gran poder, e ab malaltía petit poder.

14. *De fortitut*

Si has força de coratge ab bontat, es fort bontat.

2 Contra fort peccat hages fort bontat.

3 Ab forces espirituals pots vèncer forces espirituals

Digitized by Google

4 Car volentat ha libertat, ha força contra peccat.
5 Not confius en home qui no ha fort coratge.
6 Qui ha fort coratge no ha paor.
7 Sens fort coratge no pots vèncer ton enemic.
8 Qui no ha forts coratge sovén es vençut.
9 Ama la fi per que est creat, e hauràs fort coratge.
10 Not combates sens fort coratge.
11 Fort coratge te guarda de vergonya.
12 Poc enansa qui menaça a hom qui ha fort coratge.
13 Abans venceràs espasa e coltell que no fort coratge.
14 No faces viatge ab home qui ha flac coratge.
15 Força de membrar e dentendre e damar no es vençuda.
16 A les forces de ta mà enforteyxen[1] les forces de ton coratge.
17 Força de coratge no tem falsía ne masestría.
18 Força de coratge e leyaltat han parentesc.
19 Tot fals coratge tem fals coratge.
20 Ab amor e temor de Deu enforteyx ton coratge.

15. *De temprança*

Més val temprança en volentat que saber en cor e en boca.
2 Qui no ha temprança prop està de malaltía e de mort.
3 Temprança no pots haver per nient.
4 Temprança e sanitat son amigues.
5 Qui ha temprança no ha mester metge.
6 Temprança es tresor de vida.
7 Temprança menja, e glotonía endura.[2]
8 Temprança riu e glotonía plora.
9 Temprança e riqueses son germanes.
10 Lo major amic que ha temprança es pobresa.

1. D, enforteyx (*potser:* Ab les forces de ta ma enforteyx).— 2. P, *malefert:* R, *daña.*

11 Qui ha temprança tots jorns està alegre.

12 Ab temprança estaràs luny de vergonya.

13 Qui ha temprança, en cascuna hora del dia sap respondre.

14 En lo començament de menjar e en lo mig[1] e en la fi menbra e ama temprança.

15 Con seràs convidat, convida temprança.

16 Temprança prudencia e fortitudo son vesines.

17 Qui ven temprança compra mort.

18 Temprança antigua viu sens passió.

19 Qui ha temprança sovén guanya.

20 En tots tos fets conloca temprança.[2]

16. *De fe*[3]

Ab fe creus les veritats que no entens.

2 Ab creença conseguiràs sciencia.

3 Qui desonra sa vera fe, Deus blastoma.

4 No descreegues totes les coses que no pots entendre.

5 Primerament creus, e puys entens.

6 Sobtosament creus e ab deliberació entens.

7 Ab fe ha volentat acció, e enteniment passió.

8 On més creus, més pots entendre.

9 On més entens, més pots creure.

10 Qui ven fe compra infern.

11 Ab fe fas de Deu ton veí.

12 Si per fe est ric e honrat, per fe sies bé acostumat.

13 Lo poder que has per fe, nol tengues oció.

14 Plora, car fe està més ahontada que honrada.

15 Qui per fe mor per fe viu.

16 Ama més ta fe que ton fill.

17 Ab erguments combats[5] falsa cresença.

1. D, mengyar... myg.—2. D, con loch ha tempransa.—4. D, ffe (usual).—5. R, combate.

Digitized by Google

18 Un mèrit has per creure coses corporals, altre per creure coses espirituals.

19 Força de fe està per volentat,[1] e força dergument està per enteniment.

20 Fe illumina veres carreres ab amar, e enteniment es[2] sabent.

21 Fe està prop a volentat e luny a enteniment.

17. *De esperança*

En pus gran poder de bontat hages pus gran esperança.

2 Sens bontat <e> justicia no hages en Deu esperança.

3 En ta sanitat està pus sana esperança que en ta malaltía.

4 Esperança sana conforta, esperança malalta desconforta.

5 En Deu hages major esperança per sa bontat que en tos mèrits.

6 Pus que Deus pot perdonar, inconvenient cosa es desesperar.

7 Major pot esser esperança per amor que desesperança per temor.

8 Esperança es missatge que hom tramet a Deu per ço que aport do e perdó.

9 En la amistat de la misericordia de Deu hages esperança.

10 Car Deus ama més perdonar que ponir, hages esperança.

11 Sens esperança no has amic.

12 Qui pert esperança pert totes coses.

13 Qui ha esperança no ha fretura.

---

1. D, fa dos proverbis separats per calderó, començant el segon membre amb E (conjunció) inicial majúscula.—2. D, es(?).

Digitized by Google

14 Qui ha poder desperança no es vençut.

15 Esperança fa hom diligent e cortès.

16 Conserva esperança ab justicia e fortitudo e prudencia e temprança.

17 Sens caritat esperança no pots haver.

18 Esperança no fa gran despesa.

19 Si vols haver gran esperança hages gran amor.

18. *De caritat*

Ab caritat enforma ta volentat.

2 Sens caritat no saps amar.

3 Qui ha caritat, ha caritat a Deu e a sí mateyx e a son pruysme.

4 Mellor riquesa que caritat no pots haver.

5 Tanta caritat pots haver com pots voler.

6 Caritat no se enuja.[1]

7 Caritat es castell de leyaltat.

8 Qui ven caritat no compra res.

9 Més val caritat en ta volentat, que tots tos mèrits.

10 No pots usar de caritat, si no la dónes.

11 Per ço has caritat, que Deus la haja de tu.

12 Si vols esser bé amat, ama caritat.

13 Qui no ha caritat, en totes coses es descortès.

14 Ab caritat te conselIa, e no seràs enganat.

15 Dome qui no ha caritat, no sies privat.

16 Qui es en caritat, es en gracia de Deu.

17 Foll es qui sens caritat cuyda esser amat.

18 Sospira plora e riu ab caritat.

19 Ab caritat prega,[2] e ab caritat te lexa pregar.

20 Qui no viu ab caritat, mor sens caritat.

---

1. D, enugya.—2. D, pregua.

Digitized by Google

19. *De veritat*

AYTANT com veritats e bontats faràs grans, se lunyaran a lurs grans contraris.

2 No cels la veritat a aquells[1] qui lan mester.

3 Quis deffèn ab veritat Deus li ajuda.

4 No cuyts vèncer veritat ab falsetat.

5 Qui guanya ab falsetat, pert ab veritat.

6 Qui es ric ab falsetat, ab veritat es pobre.

7 Veritat virtuosa guany dànima es.

8 Veritat en amar e entendre no ha passió.

9 Sens veritat no vulles haver honrament.

10 Totes vegades que no digues veritat hages paor.

11 Totes mentides no valen una veritat.

12 Les rayls de falsetat trau les[2] ab veritat.

13 Veritat ja més no mor.

14 Qui ven veritat per mentir, ven Deu.

15 Més val veritat en home pobre, que mentir en home ric.

16 Veritat no ha paor, mentida o falsía no ha ardiment.

17 Veritat va de dies, falsía va de nits.

18 En ton mentir ha de bé fretura.

19 Negun tresor es major que veritat.

20 Veritat està tostemps sana.

21 Qui ha veritat ha molts amics.

22 Vera pensa e falsa paraula no han parentesc.

20. *De contricció*

QUI ha contricció, prop es de satisfacció.

1. D, No zels la veritat qui aquells.—2. D, taula

Digitized by Google

2 Ab contricció dóna consciencia passió a volentat.

3 Qui ha contricció nos riu.

4 Qui recomta son peccat ab rialles, no ha contricció.

5 Sens contricció no pots haver perdó.

6 Contricció dispon peccador a querir perdó.

7 Contricció te fa plorar per ço que en paradís pusques riure.

8 Una passió per contricció val més que totes benenances per rialles.

9 Contricció es missatge que peccador tramet a la pietat de Deu.

10 Contricció sens esperança no ha forma.

11 Contricció e gracia de Deu son en hom peccador vesines.

12 Qui plora ab contricció, plora ab dolces làgremes.

13 Si sovén fas peccats, sovén hages contricció.

14 A gran peccat gran contricció.

15 Qui ha lenta contricció o qui desnodreyx contricció, es veí del demoni.

16 Més vivifica ta contricció per amor que has a Deu, que per paor que has a ell.

17 Contricció en tots temps es leyal amiga.

18 Contricció es fontana de sospirar.

19 Con ab contricció plores ta ànima engrexes.

20 Contricció per amor e contricció per paor son veínes.

21 Lo tresor de David e el saber de Salamó no valgren més que contricció.

21. *De consciencia*

Consciencia es lum espiritual qui dóna passió a la ànima per son peccat.

2 Consciencia consella al hom ques peneda de sos peccats.

Digitized by Google

3 Con volràs peccar, ab consciencia te consella.

4 Negun consell no es pus leyal que aquell que consciencia dóna.

5 Qui no creu la consciencia, no creu sí mateyx.

6 No hages la consciencia trop gran ne trop poca.

7 Not confíus en peccador qui no ha consciencia.

8 Qui trop gran consciencia ha, ha trop gran paor.

9 Per trop gran paor està consciencia en tenebres.

10 Consciencia dispon contricció, e contricció satisfacció; e satisfacció perdó.

11 De peccador qui no ha consciencia no ha Deus pietat.

12 Pus tost puny consciencia ta ànima con fas peccat, que espina ton peu.

13 Ab ta consciencia acompanya justicia prudencia e fortitudo, per ço que no sia vençuda.

14 Consciencia qui està folla no ha amics.

15 Consciencia neyx de raó per ço que sia son consell.

16 Consciencia es missatge de Deu qui revela la volentat de Deu.

17 Més val consciencia en ta ànima que delit en ton cors.

18 Consciencia te dóna justicia, per ço que t don leticia.

19 Consciencia es prop a sospirar e a plorar.

20 Consciencia es mundicia de peccat.

22. *De penitencia*

PENITENCIA es filla de consciencia.

2 Sens passió no pots fer penitencia.

3 A gran penitencia gran passió.

4 No pots fer tan gran penitencia ab gran diner, [1] com ab gran dejuni.

5 Ab paciencia te penets, e ab paciencia te conselles.

---

1. D, dinar(?) *corr.* diner.

6 Pus prop es penitencia per amor que per paor.

7 Penitencia demana a Deu per tu perdó.

8 Per penitencia pots vèncer tots tos peccats.

9 Sens penitencia no pots trobar perdó.

10 Penitencia entensa se pertany a la ànima, e estensa al cors.

11 Més val en penitencia plorar que almoyna donar.

12 Qui ab penitencia plora, ab penitencia se riurà.

13 Penitencia e satisfacció son germanes.

14 Fé penitencia en lo cors ab sospirar, e en los ulls ab plorar, e en la obra ab obrar.

15 Peccador qui no fa penitencia es luny a perdó e prop a judici.

16 Luny està a gracia e a prudencia qui espera en porgatori fer penitencia.

17 Aytal peccat, e aytal penitencia.

18 Pus que no haguist vergonya de peccar, no hages vergonya de fer penitencia.

19 Aspra penitencia es lisa e blana en esperança.

20 Ymagina sovén les grans penes infernals e perpetuals, per ço que en fer penitencia hages pau.

21 No esperes a fer penitencia en aquell temps on no<n> pots fer gran.

22 Jutjat a fer penitencia, per ço que la justicia de Deu sia ta amiga e ta bé volent.

23. *De confessió*

A hom qui ama confessió confessa ton peccat.

2 A hom qui no coneyx peccat no confesses ton peccat.

3 Confessió sens contricció no val res.

4 Confessió en sanitat sana,[1] e en malaltía malalta.

---

1. P, *est sana:* R, *es sana.*

Digitized by Google

5 Quis confessa ab rialles, sens confessió mor.

6 Confessió ab vergonya pots fer sana o malalta.

7 En ta confessió acompanya sospitar e plorar ab virtuts.[1]

8 En confessió fé ton confessor ton amic jutge e senyor.

9 En confessió, es confessor vicari de Deu.

10 Tan fortment te confessa en una vegada, que not calga confessar altra vegada.

11 Quis confessa e qui confessa no deu en confessió pendre part.[2]

12 Deus cuyda enganar qui son confessor engana.

13 Lo confessor qui es procurador no sap confessar.

14 En tal manera te confessa que ab consciencia e ab contricció hages pau.

15 Qui falsament se confessa, Deus desonra.

16 Peccador sens confessió està en ira de Deu.

17 Confessa t a Deu tro hages quit puga confessar.

18 Qui ven confessió compra peccat.

19 La fi de confessió es perdó.

20 Ab los enemics de confessió no sies privat.

24. *De satisfacció*

Fé satisfacció segons que has peccat.

2 Si has trop menjat fé satisfacció ab poc menjar.

3 Si per nobles vestiments has peccat, satisfé ab humils vestiments.

4 Si ab poca amor has peccat, satisfé ab gran amor.

5 Del temps que has perdut no pots fer satisfacció.

6 Si ab la mà no pots fer satisfacció, fé ab la volentat.

7 Satisfacció e justicia e penitencia e contricció son cosines.

---

1. D, e uirtuts.—2. P, *esse partialis.*

Digitized by Google

8 Si est temptat contra satisfacció, ajudat ab ses parentes.

9 Ab satisfacció satisfà misericordia a justicia sa germana.

10 Satisfacció per deners no val tant com penitencia.

11 Si has peccat per veser e parlar, satisfé ab plorar.

12 A gran satisfacció gran passió.

13 Si de tot tu has fet peccat, satisfé de tot tu ab penitencia.

14 Qui bé fa satisfacció, bé demana perdó.

15 Si has peccat ab mal eximpli, satisfé ab bon eximpli.

16 Si has peccat contra caritat, satisfé ab caritat.[1]

17 A tal peccat, tal satisfacció per contrari.

18 No pots fer tan gran satisfacció com es ton peccat.

19 De ço que ab satisfacció no pots complir, demana perdó.

20 Satisfé a Deu, car tot ço que es en tu es seu.

25. *De santetat*

A gran santetat gran bontat.

2 Sens santetat no est digne que hages en Deu esperança.

3 Sens santa volentat no pots amar Deu.

4 Sens sant membrar entendre e amar, ta ànima no pot haver repòs.

5 No faces peccat e seràs sant.

6 Per negunes coses no venes santetat.

7 Sens santetat no vulles servir ne esser servit.

8 Compra santetat ab totes coses.

9 Més ama santetat que tos parents.

10 Sens santetat no vulles haver honrament.

1. D, posa a continuació el proverbi 3 del cap. 25.

Digitized by Google

11 Qui no ha santetat no ha Deu, ne Deu ha ell.[1]
12 Si vols sant morir hages santa vida.
13 Per santetat es memoria antigua.
14 Qui ab santetat ama, ab santetat es amat.
15 Ab santetat est ignocent de ton peccat.
16 A tos peus dóna santes carreres, e a tes mans santes obres.
17 Sens gracia e caritat, santetat no pots haver.
18 Més creegues haver santetat per gracia e per don que per tes obres.
19 No desiygs[2] haver santetat per haver honrament.
20 Tots los bens terrenals no valen una santetat dome.

26. *De abstinencia*

ABSTÉN ta volentat per ço que ton enteniment pusca haver deliberació.
2 Qui en lo començament de ira comença abstinencia, procura paciencia.
3 Abstén ta volentat e no ton enteniment.
4 Qui se absté, sí mateyx esforça.
5 Abstén tos senys corporals tro que la raó sia lur dona.
6 Qui no se absté con es franc, abstén se con es sotsmès.
7 Més ama abstinencia per amor que per paor.
8 Qui no se absté procura vergonya e treball.
9 Hages abstinencia per ço que hages pau.
10 Lo treball del home qui no ha abstinencia te preyca que hages abstinencia.
11 Qui no se absté[3] en gran perill se met.
12 Qui sabsté de fer mal, nos penet.
13 A fer bé no hages abstinencia.

1. D. a ell.—2. D, desiyg.—3. D, nos Sapste.

Digitized by Google

14 Sens abstinencia no pots esser savi ni cert.[1]

15 Hages abstinencia tro que hages la fi de ço que fer vols.

16 Abstinencia es consell dom savi.

17 La abstinencia que perts no la pots cobrar.

18 Hages abstinencia si no vols esser reprès.

19 A major perill major abstinencia.

27. *De humilitat*

Si vols que Deus sia a tu humil, sies humil a tot hom.

2 Membra sovén Deu e don est vengut ne on vas, e seràs humil.

3 Ab humilitat hauràs pau e fugiràs a guerra.

4 Humilitat qui es per força no es sana.

5 A ton major e egual e menor sies humil.

6 Humilitat denteniment e de volentat e de paraula no es vençuda.

7 Ab humilitat humiliaràs lergullós.

8 Humilíat a Deu qui a tu se humilía.

9 Humilía ton poder al poder de Deu, e la tua volentat a la sua.

10 Humilíat ab caritat e paciencia e pietat.

11 Humilitat[2] per amor es pus alta que humilitat per paor.

12 Humilitat de ypocrisía e de falsía es viciosa.

13 Ab humilitat fas ton linyatge gentil.

14 Contra gran ergull gran humilitat.

15 No sies humil per ço que sies honrat.

16 Tot hom qui ha humilitat es honrat.

17 Negun no pot esser pus humil que aquell qui ha plaer con a tort es mal dit.

---

1. D, sert.—2. D, humiliat (*item* en el proverbi següent).

18 Qui es humil no riu con ergullós plora.

19 Pensa sovén en la mort, per ço que ab pau posseesques ta humilitat.

20 Ab la humilitat del rey fructifica ta humilitat.

28. *De pietat*

PIETAT es ram de caritat e de necessitat e humilitat.

2 Pietat significa parentesc.

3 Ab sospirar e plorar pietat fa parentesc.

4 Pietat excita[1] a hom a donar e a perdonar.

5 Tota pietat es cortesa.

6 Pietat escusa e no accusa.

7 Ab poca pietat no pots vèncer gran crueltat.

8 Pietat encalça pau e fuyg a guerra.

9 Qui ha pietat nos riu sovén.

10 Si no has pietat, qui haurà pietat de tu?

11 No es gran cosa haver pietat de son amic.

12 Per pietat qui no dura, no hages esperança.

13 Ab poder de veritat esforça pietat.

14 Ab pietat domdaràs brava justicia.

15 A ta pietat no vestes gonella de ypocrisía.

16 Qui ha pietat, ha per pietat molts amics.

17 De pietat neyx consell.

18 Pietat dom ric es ab treball.

19 Pietat per necessitat es pus prop a pobresa que a riquesa.

20 Tant val pietat, que no la poríes comprar.

---

1. D, accita.

29. *De devoció*

Si vols haver gran devoció, sovén membra e entén e ama les grans nobleses e perfeccions que Deus ha per essencia e per obres.

2 Sens santetat no pots haver devoció.

3 Major devoció pots haver per contemplar que per paraules.

4 Contemplació es fontana don ixen devotes paraules.

5 Devoció fa los ulls plorar e lo cor alegrar.

6 Devoció sadolla e engrexa la ànima, e affebleyx lo cors.

7 Ab devoció participes e parles ab Deu.

8 Ab devoció conexeràs si est en la gracia de Deu.

9 Ab devoció demanes a Deu [amor], e ab devoció Deus lat dóna.

10 Devoció te fa sospirar, e lo sospirar te fa amar.

11 Qui ha devoció tots[1] bens ha.

12 Devoció te porta [de Deu] tot ço que has mester.

13 Ab devoció fuygs a temptació e has pau.

14 Hages devoció e hauràs Deu.

15 Lo major enemic que ha peccat es devoció.

16 Hom devot sovén plora e tart riu.

17 Devoció es filla de caritat e de pietat.

18 Qui ab devoció demana perdó nos fadiga.[2]

19 Mellor amic no pots haver que devoció.

20 Amistat sens devoció no dura.

21 Hages devoció e no hauràs paor.

1. D, tos *corr.* tots.—2. D, fadigua.

Digitized by Google

30. *De oració*

Oració sens devoció no es vera.

2 Oració edifica en devoció.

3 No faces a Deu oració contra raó.

4 Si est en peccat, no faces a Deu oració sens contricció.

5 Ab folla devoció desperjures Deu.

6 Pus sovén prega Deu per sa honor que per ton bé.

7 Oració general pot esser pus bona que especial.

8 A ira moua Deu si falsament demanes perdó.

9 Qui prega e sescusa, sí mateyx accusa.

10 De la oració de pensa fé filla la oració de boca.

11 Con pregues no oblits Deu.

12 Oració sens amor no val res.

13 Prega ab esperança e espera ab oració.

14 Qui tost se enuja de pregar, tost senuja damar.

15 La passió que tu has con comences oració, es veína de peccat.

16 En la oració usa, de totes tes forces, de la tua ànima.

17 Oració es consolació de hom peccador.

18 Tots los bens terrenals no valen una bona oració.

19 No venes oració per deners.

20 Tots los demonis no han tan gran poder com bona oració.

31. *De paciencia*

Les raylls de paciencia son prudencia e fortitudo e humilitat e abstinencia.

2 Con abstinencia neyx paciencia comença.

3 De paciencia neyx pau.

Digitized by Google

4 Hom pacient no es vençut.
5 Paciencia nos penet.
6 Qui ha paciencia, ha sí meteyx.
7 Ab paciencia te consella.
8 Paciencia humilía lergullós.
9 Tramet a Deu paciencia e serà en' tu pacient.
10 Paciencia per amor es pus fort que per paor.[2]
11 Con inpaciencia plora paciencia se riu.
12 Inpacient, ab paciencia lo reprèn.
13 Paciencia no ment.
14 Paciencia no despèn.
15 Paciencia convida.
16 Paciencia nos clama.
17 Paciencia ha pena per ço que haja victoria.
18 Paciencia tota hora ha que donar.
19 Paciencia en lo començament plora e riu en la fi.

32. *De consolaeió*

Consola ton poder ab lo poder de Deu e ta volentat ab la sua e ton enteniment ab la sua [saviesa].[3]

2 Qui ha consolació en Deu no pert res.

3 Sospirar e plorar ab devoció son missatges[4] de consolació.

4 Consolació es filla de caritat e de devoció e de esperança.

5 Consolació no es pobre.[5]

6 Més ama esser aconsolat per grat que per força.

7 De ço que perts te consola en ço quet roman.

8 Del peccat que fas te aconsola ab contricció e ab satisfacció.

9 Qui nos sap aconsolar no sap amar.

---

1. ab (?).—2. D, paort.—3. (afegit posteriorment).—4. D, missatges *corr.* missatgers.—5. D, (a continuació repeteix el prov. 3: *Sospirar...*).

Digitized by Google

10 Qui per Deus es amat, de totes coses pot esser aconsolat.

11 Consolació que es ab oració dóna gran alegría.

12 Per ço quit vé de necessitat sies aconsolat.

13 No sies aconsolat de ton peccat tro quet sies confessat.

14 Qui pert Deu no ha de que sia aconsolat.

15 Ab major bé te consola de menor bé.

16 Ab menor mal te consola de major mal.

17 Met prudencia veína a ta pensa e seràs aconsolat.

18 Ab hom qui no am consolació no sies privat.

33. *De obediencia*

CAR volentat vol sobtosament e [enteniment] entén ab deliberació, fé ta volentat obedient a ton enteniment.

2 Obediencia es passió de volentat e greyx denteniment.

3 Qui es obedient a son senyor es just, e qui es obedient a son menor es humil.

4 Obediencia per paor no es tan gran com per amor.

5 Obediencia injusta te fa la ànima malalta.

6 Qui obeeyx a no savi no es savi.

7 Obediencia compra volentat.

8 Sies obedient a virtuts e no a peccat.

9 Sies obedient a Deu e seràs franc.

10 Sens consell de ta raó no obeesques a ton cors.

11 Sens obediencia no pots haver amic.

12 Gran obediencia porta gran mèrit.

13 Con comença obediencia, comença presó de volentat.

14 Ton enteniment obeeyx a ta volentat con has creença.

15 Con obediencia canta, libertat de volentat plora.

16 Obediencia es pobresa de volentat.

17 Qui obeeyx a savi es savi.

Digitized by Google

18 Ta volentat sia obedient a caritat.

19 Sies obedient a justicia per ço quet procur perdó.

20 Obediencia es dona o serventa.

34. *De leyaltat*

SIES leyal, per tal que hom te sia leyal.

2 Per desleyal no sies desleyal.

3 Sens caritat no pots esser leyal.

4 Hom leyal guarda en alt ab humilitat, e desleyal ab ergull.

5 Leyaltat dóna consell ab alegría e ab ardiment, e desleyaltat ab lur contrari.

6 Leyaltat riu ab veritat fortitudo e esperança.

7 Leyaltat va de dies, e falsetat va de nits.

8 Hom leyal parla de leyaltat, e hom desleyal de desleyaltat.

9 Hom leyal poc sescusa.

10 Leyaltat més està per amor que per paor.

11 Ama més leyaltat que delits honraments e riquesa.

12 Qui no es leyal, a sí meteyx es desleyal.

13 Ans comana per leyaltat que per parentesc.

14 Nodreyx leyaltat en ton servidor, e hauràs pau.

15 Hom desleyal ha falsa paraula.

16 Ab ta leyaltat conexeràs[1] hom leyal e desleyal.

17 Per passió de pensa hom desleyal parla ab paor.

18 Con desleyal riu, tu li plora.

19 Ta leyaltat, a hom desleyal la fé conèxer per ço quen haja consciencia.

20 De hom desleyal no sies privat.

21 Les carreres de hom leyal son dretes.

22 Sies leyal e seràs ric.

---

1. D, conexas *corr.* conexeras.

Digitized by Google

35. *De larguesa*

Dels bens majors sies pus larc que dels menors.

2 Larguesa per grans dons es noble.

3 A larguesa no minves poder.[1]

4 No tengues larguesa ociosa, e seràs ric.

5 Qui dóna ço que no ama, no ha larguesa.

6 A negun hom no sies tan larc com a ton amic.

7 Qui dóna ço que toll, ha inlarguesa e ypotresía.

8 Per neguna cosa no pots esser tan larc com per sciencia e caritat.

9 Dóna ço que per donar montiplica.

10 Ans que dons, consira la proporció del do e de aquell a qui dónes.

11 Si per amor de Deu no dónes, ço que dónes tolls a Deu.

12 No dons a qui no dóna.

13 No dons tant per paor com per amor.

14 Si no pots donar, desira donar.

15 Dóna per caritat e per pietat, e no per esser loat.

16 Qui dóna per esser loat ven larguesa.

17 Poder de larguesa es per discreció.

18 A Deu sies larc de tot tu meteyx e de tot quant has.

19 Qui dóna a Deu, dóna a sí mateyx.

20 Major do te dóna lo pobre quit demana per amor de Deu, que lo do que tu li dónes.

36. *De perseverança*

Bona perseverança es ymatge de bona eviternitat.[2]

1. D, [son] poder.—2. D, iuiternitat(?).

Digitized by Google

2 Sens perseverança no pots atènyer la fi a la qual est creat.

3 Qui persevera de dia e de nit, va a açò que desira.

4 Neguna cosa no va[1] pus tost que perseverança.

5 Not pots escusar de perseverança en ta volentat.

6 Perseverança, en la fi es sostenguda.

7 Si vols perseverar, sovén consira en ço que desires.

8 Perseverança requer que moltes virtuts li sien amigues.

9 Perseverança antigua es pus fort que novella.

10 Qui no persevera no va.

11 Neguna virtut ha pus desamic que perseverança.

12 Ab caritat e prudencia e força de coratge venç [perseverança sos enemics].[2]

13 Perseverança e antic linyatge han alcun parentesc.

14 Persevera ta amor en la amor de Deu, e lo teu poder en lo poder de Deu.

15 Persevera ab contricció confessió e satisfacció.

16 Persevera ab oració, per ço que Deus tajut.

17 Qui persevera viu alegre.

18 Persevera en tot bé, e no haurràs paor.

19 Ab perseverança fuygs a mal e vas a bé.

20 Qui ven perseverança, ven ço que no pot cobrar.

21 Persevera ab justicia e leyaltat, e no seràs vençut.

37. *De cortesía*

Cortesía neyx de noble[3] coratge, e tem vergonya.

2 Cortesa paraula significa amable pensa.

3 Cortesía es bella de costumes.

4 Cortesament parla e cortesament menja, e conquerràs amistat.

1, D, es *corr.* ua.—2. D, uenses *corr.* uens sperança ços anamichs.—3. D, doble.

5 Si fas descortesía semblaràs bestia.
6 Bones costumes ab cortesía comencen.
7 Cortesía compra grat sens messió.
8 Qui cortesía dóna, cortesía dobla.
9 Qui cortesament serveyx, cortesament es servit.
10 Corteses consideracions son corteses carreres.
11 Descortesa pensa e paraules leges son germanes.
12 Sies cortès, e no seràs reprès.
13 Sens bontat no creegues esser cortès.
14 Falsa cortesía es mala vilanía.
15 Cortesía no reprèn.
16 Cortesía es eximpli cortès.
17 Cortesía e leyaltat son amigues.
18 Sens humilitat no pots esser cortès.
19 Cortesía en molts locs ha amics.
20 Qui a hom cortès no ama es vilà.

38. *De honor*

Sens justicia no ams haver honor.
2 Tota la honor que faràs, fé a Deu.
3 Honor, a sol Deus se convé.
4 Deus de tu no vol mas honor.
5 A hom qui desonra Deu no faces honor.
6 Aquell més honra qui més donor fa a Deu.
7 No honres aquell qui sí meteyx desonra.
8 Si no est honrat no pots honrar.
9 Sens conexença no faces honor.
10 Desonrant no vulles esser honrat.
11 Ab honrat membrar entendre e amar, honra ta pensa.
12 Virtut honra e peccat desonra.
13 Honor e desonor son en aquest món majors enemics
14 Negú not pot tant honrar con tu mateyx.
15 Honra tot ço que a Deu fa honor.

Digitized by Google

16 Ab falsa honor procures[1] desonor.

17 Segons que est honrat, te fé honrar.

18 En nulla res no ha major perill que en falsa honor.

19 Per linyatge[2] ni per riquesa ne està tant honor com per bones costumes.

20 A major honor major servitut.

39. *De vida*

Vida contemplativa ama activa, <e> enamora.[3]

2 Vida contemplativa ha açò que ama, e activa ho promet.[4]

3 Vida activa treballa, e contemplativa ha repòs.[5]

4 Fé vida activa per ço que sia contemplativa.

5 Vida activa [es] per ço que sia contemplativa.

6 Vida contemplativa perdona, e activa poneyx.

7 Volentat sens virtuts no pot viure.

8 Vida de enteniment es veres[6] carreres de Deu entendre.

9 En fe viu enteniment ab passió e volentat ab acció.

10 Ta esperança te vivifica ab ço que no has.

11 Molt mills ta volentat viu per caritat, que ton cors per menjar.

12 Qui bé viu va a bona mort.

13 Viu de çà per ço que de là[7] vives.

14 Viva ton cors per ço que ta ànima viva.

15 Viu en Deu e viuràs tots temps.

16 No vives daltruy e viuràs franc.

17 Qui viu de peccat mor en peccat.

18 Ta bonesa natural mor con fas mal.

1. D, procura.—2. D, linatge.—3. D, e no? morra *corr.* enamora.—4. R, *permite.*—5. D, no *(esborrat)* treballa... ha respos *corr.* repos.—6. D, ves *corr.* veres.—7. D, della.

Digitized by Google

19 Mal en vida no val tant com bé en mort.
20 Anima qui nos sadolla no viu.
21 Muyres per ço que vives.

40. *De mort*

MORT corporal no es res, a comparació de espiritual.
2 La pus mala mort es per peccat.
3 Tort fa a Deu qui tem per sa [a]mor morir.
4 Lo major enemic que pots haver es mala mort.
5 Sovén consira en les condicions de la mort, e seràs humil.
6 Bona mort es porta de bona vida.
7 Desònor es mort de honor.
8 Qui parla ab falses paraules aucíu sa pensa.
9 Peccat es mort de la fi a la qual est creat.
10 Qui mor en peccat, aytant morrà con Deus viurà.
11 Per poc viure no vulles tostemps morir.
12 Consciencia te menaça a la mort.
13 No venes vida per mort.
14 Ab mort compra vida.
15 Totes vegades mors que Deus no ames.
16 Ab virtuosa vida compra virtuosa mort.
17 Qui aucíu lome qui ab Deu viu, ab tant sí mateyx aucíu.
18 Aucíu paor ab amor, e no amor ab paor.
19 A hom peccador sovén li parla de la mort.

41. *De avaricia*

AB avaricia est contra larguesa, qui es propietat de Deu.
2 No sies avar de virtuts, pus quen pots haver quant en pots voler.

Digitized by Google

3 Qui no ha caritat es avar.
4 Null hom no ha tanta de fretura com ha avar.
5 Hom avar es pus luny a esperança que altre hom.
6 Avaricia es malaltía continua dànima e de cors.
7 Null hom no entén tan poc raó com hom avar.
8 Satisfacció, en hom avar no ha loc.
9 Tot hom avar fa més per paor que per amor.
10 Hom avar a tart riu.
11 A hom avar no demans consell.
12 A hom avar no ceres negun bé.
13 Hom avar no sapia tos secrets.
14 Tot hom avar es ladre.
15 No crees hom avar de ton bé.
16 Hom avar no ha res.
17 Desconexença està més en hom avar, que en altre hom.
18 Sotmès de hom avar es fort sotmès.
19 Qui sovén hom avar prega, sovén se penet.
20 Hom avar enveja tots sos veíns.

42. *De glotonía*

Glotonía es peccat qui consuma sanitat, e qui trop despèn.
2 Glotonía e temprança sovén son enemigues.
3 Per glotonía has plaer en la boca e pena en tot lo cors.
4 Con glotonía te farà menjar,[1] abstinencia te farà cessar.
5 No sies glot e seràs sà.
6 Con glotonía plora, temprança riu.
7 Glotonía procura ladronici e descortesía e luxuria e vergonya.

1. D, membrar.

8 A hom glot no comans gallines.

9 No crees hom glot en dinat ni en dejú.

10 Hom glot, con no menja plora e con ha menjat se penet.

11 Hom glot no sia ton veí.

12 Glotonía vol que vives per ço que menucs.

13 A hom glot no dons ta filla.

14 Glotonía te fa més amar carn e vin que Deu.

15 Malaltía de hom glot, metge no pot sanar.

16 Glotonía abans despèn que no estoja.

17 Hom glot nol te cal castigar.

18 Hom glot se penet e nos castiga.

19 Abans lunya ton fill de glotonía que daltre vici.

20 Tot hom glot viu poc.

43. *De luxuria*

LUXURIA comença per peccat venial: feneyx[1] en peccat mortal.

2 Luxuria contra natura no ha neguna escusa.

3 De luxuria, ànima nos pot escusar.

4 Luxuria comença en bellesa e feneyx en legesa.

5 Luxuria aucíu lo cors en aquest món, e la ànima en infern.

6 Ymagina les grans e perdurables penes infernals, per ço que tabstingues de luxuria.

7 Les carreres de luxuria son per veser e per oír, lostal[2] es ymaginació, lo seu lit es la volentat.

8 Fuyg ta memoria a les carreres de luxuria.

9 Lo plaer de luxuria es plaer petit, e la colpa ne pot esser gran.

10 Per luxuria est contra la fi de matrimoni.

1. D, Ffeneyx (va a cap de linia com si començàs proverbi nou).— 2. D, l(?) ostal (també a cap de linia com a nou proverbi).

Digitized by Google

11 En luxuria ha tantes de legeses, que no les gosaríes dir davant bons homens.

12 Pus que a Deu desplau luxuria, no la escusa jovent.

13 Luxuriós es a fembra sotmès.

14 De temptació de luxuria te ajuda ab oració e prudencia e fortitudo e affliicció.

15 Con luxuria se riu, castetat plora ab ses amigues.

16 Si caritat e justicia eren en luxuria, no poríen esser en castetat.

17 Luxuriós no es digne que nomèn Deu ne santa María.

18 Luxuriós no sia ton veí.

19 Muller de luxuriós[1] no ha pau.

20 Luxuriós qui no ha vergonya, no ha amics en lo cel ni en la terra.

44. *De ergull*

Ergull no vol haver pau.

2 Ergullós vol estar alt, e està bayx.

3 Hom ergullós, pus que est de non res, per que est ergullós de no res?

4 Hom ergullós null temps no ha pau.

5 Hom ergullós, quant ment cuyda que ver diu.

6 Ergullós no dejuna.

7 Hom ergullós no coneyx sí mateyx ne altre.

8 Negun hom no ha tan poca paor de Deu com hom ergullós.

9 Hom ergullós volría esser Deu, si esser ho podía.

10 A hom ergullós no tescuses ne demans perdó.

11 Veínat[2] de hom ergullós es presó.[3]

12 Hom ergullós no consira ço que es ne ço que ha.

1. D, luxorios.—2. P, *Vicinitas*.—3. D, per so *corr.* preso.

13 Per hom ergullós no cuyts esser honrat.
14 Ab hom ergullós no pots estar alegre.
15 Ergull qui es per ypocrisía, es pus gran.
16 Si a hom ergullós est humil, hauràs ab ell pau e ell ab tu[1] guerra.
17 Hom ergullós, ab hom humil lo conexeràs.
18 Ergullós té los ulls al cel e lo cor en terra.

45. De accidia

Accidia es peresa de volentat, qui en amar Deu ha negligencia.
2 Per accidia has negligencia en haver caritat.
3 Per accidia desiges mal en ton pruysme.
4 Per accidia no consires fi en negun bé.
5 En accidia no ha negun bé.
6 Per accidia has peresós membrar e entendre e amar.
7 Anima qui [de] bé es ociosa, es diligent de mal.
8 Ab hom negligent no faces companyía.
9 Ociós[2] sovén vol dormir.
10 Hom accidiós fa poc e demana gran loguer.
11 Hom accidiós, per haver bé no vol treballar.
12 Accidiós no fa gran viatge.
13 Per accidia estàs negligent a guanyar virtuts.
14 Combat accidia ab justicia prudencia e fortitudo e caritat, e hauràs diligencia.
15 Reprèn accidia ab consciencia e contricció e devoció.
16 Accidia e tristicia son veínes.
17 Accidia sovén plora, e caritat riu.
18 Con diligencia menja, accidia endura.[3]
19 Per accidia son més homens peccadors que per altre peccat.

---

1. D, e al tu.—2. accidiós?—3. R, *mal lo passa*.

46. *De enveja*

PER enveja[1] desiges ço que no pots haver.

2 Enveja e accidia son germanes.

3 Enveja es majorment contra justicia gracia e caritat.

4 Qui ha enveja blasma a Deu ço que dóna.

5 Enveja vol esser rica sens bontat.

6 Per enveja hom ric e pobre son enemics.

7 Enveja no fa gracies.

8 Enveja no fa part e vol ho tot haver.

9 Ab hom envejós no parles de tes riqueses.

10 Hom envejós ab la .j. peu va a ergull e ab altre a falsía.

11 Not confius en hom envejós.

12 Envejós blasma ço que desija.

13 Envejós, ab plorar e ab riure engana.

14 Envejós no ha esperança en Deu.

15 Envejós no desija altra vida.

16 Envejós, sa enveja lauciu[2] tot dia.

17 Envejós dóna consell a qui no li[3] demana.

18 A envejós no comans tos bens.

19 Envejós no ama tant hom com ço que ama hom.

20 Envejós ama més ço que no ha que ço que ha.

47. *De ira*

IRA es montiplicació de desgrat e volentat.

2 Qui es irat, més es mort que viu.

3 Ira gita prudencia dom.

1. D, enuetgya, *(i més avall)* enuetgyos *(usuals)*.—2. D, luctiu?—3. D, nolli.

Digitized by Google

4 Per ira pert libertat sa volentat e enteniment sa deliberació.

5 Hom irat no ha pau.

6 Qui ha major ira ha major guerra.

7 Si reprens hom irat, seràs irat.

8 No reprenes hom irat, pus que tu serfes irat per ço que altre es irat.

9 Si est irat, recorre[1] a caritat prudencia fortitudo humilitat e paciencia.

10 Ab hom irat val més callar que parlar.

11 No sobtes hom irat, e hauràs ab ell pau.

12 Fuyg a hom irat, e fugiràs a mal.

13 A hom irat lexa de ton dret.

14 Ira ab paraules irades mou mans irades.

15 No precs hom irat.

16 En ira, rialles no han loc.

17 Aytant com estàs irat, estàs en la ira de Deu.

18 Major mal no pots fer a hom sino quel faces irat.

48. *De parlar*

De açò que entens parla ab grat, e daçò[2] que no entens parla per força.

2 Car ço que saps no es tant com ço que [no] saps, no[3] hages moltes paraules.

3 Molt consira e poc parla.

4 Ans pensa, que parles.

5 Aprèn de callar e de parlar en aquell qui parla.

6 En la paraula se mostra hom foll.

7 Abans pensa la fi de la paraula, que la digues.

8 Si a paraula dónes ço que li covè en lo començament e mijà e fi, parles per rectòrica.

1. D, recorri.—2. D, E daçò (a cap de linia com si començàs pro verbi).—3. D, No (com si començàs proverbi).

9 Paraula es ymatge e semblança de pensa.

10 Pensa mou la paraula, e la paraula mou los peus e les mans.

11 Per males paraules vas per males carreres.

12 Per bones paraules seràs bo.

13 Hages moltes bones paraules, e hauràs molts bons amics.

14 Ab delit parlaràs molt bones paraules, e ab treball males.

15 De tu no parles moltes paraules.

16 Mala paraula ha paor.

17 A belles paraules, belles costumes.

18 Sovén parla ab ton par, e tart ab ton major.

19 Sens alcuna utilitat no vulles parlar.

20 Paraula requer proporció de sí matexa, de temps e loc, e de cell qui la diu e de cell qui la escolta.

49. *De riquesa*

Ama Deus e seràs ric.

2 Qui es [ociós] de sa riquesa no es ric.

3 Major riquesa posseeyx ta ànima que ton cors.

4 Ric avar es pus pobre per ànima que per cors.

5 Si est ric, fé altre ric.

6 Un hom es riquesa daltre hom.

7 Riquesa que cascú ha en altre, es major.

8 Qui es ric debades, es pobre debades.

9 Tota riquesa qui no sà a ço per que es, es malalta.

10 Riquesa de Deu es bon hom.

11 Qui a Deu embla ço qui no es seu, no es ric.

12 Pus ric pots esser per donar que per pendre.

13 Donar es vei de riquesa, e pendre de pobresa.

14 Donar es riquesa dànima, e pendre de cors.

15 Quis ten per ric sovén riu.

Digitized by Google

16 Bones costumes són grans riqueses.
17 Qui ha molts amics, ha moltes grans riqueses.
18 Qui ab mal es ric, es més pobre que ric.
19 Gran poder ha gran riquesa.
20 Riquesa qui no sà sens pobresa, no es gran.

50. *De pobresa*

Si est mal volgut est pobre.
2 Pobresa per ypocrisía es molt gran.
3 Qui es pobre de virtuts es gran pobre.
4 Pobresa qui es per bona fi es bona.
5 Quis toll poder de bé, es pobre de bé.
6 Pobresa de cors sens riquesa dànima no es bona.
7 Hom pobre sovén es enujós.
8 Tota pobresa es ab treball.
9 No es pobre qui viu com a hom ric.
10 Qui es pobre daquest món es ric del altre.
11 No sies pobre de amics e seràs ric.
12 Qui ha ço que vol no es pobre.
13 Qui ha ço que no vol, pobre es.
14 Vera pobresa e fals pobre no han parentesc.
15 Quis fa pobre no es ric.
16 Qui es pobre per Deu, e per Deu es ric.
17 Pobresa per justicia no es mala.
18 Pobresa va pus tost que riquesa.
19 No es pobre qui molt despèn.
20 Qui no ha sí meteyx es molt pobre.

51. *De diligencia*

Consira sovén les condicions de la mort, e seràs diligent.
2 A gran necessitat gran diligencia.

Digitized by Google

3 No hages tan gran diligencia per paor com per amor.
4 Una diligencia has per amor, e altra per enteniment.
5 Qui ha diligencia ab discreció, tost atèn ço que desira.
6 Gran diligencia no la pots haver sens santetat.
7 Qui ha gran diligencia sovén sospira.
8 Hom diligent a tart es reprès.
9 Diligencia va per guerra a hoste de pau.
10 Entre dia e nit diligencia no fa differencia.
11 Diligencia no es ujada.[1]
12 Diligencia tost ven e tost compra.
13 Diligencia sovén guasanya.[2]
14 Diligencia es carrera per que hom va tost a ço que desija.
15 Diligencia ha poques paraules e poques viandes.
16 Diligencia ha leugers vestiments e breu lit.
17 Diligencia no parla ab metge.
18 Diligencia tota hora corre.
19 Per los bens espirituals sies pus diligent que per los temporals.
20 Diligencia es riquesa de victoria e de honor.

52. *De intenció*

Primera intenció hages a Deu e segona a totes coses.
2 A major bé, major intenció.
3 No menges per ço que vives, mas per ço que bé faces.
4 Ama tu meteyx per Deu.
5 Qui no ama Deu en quant bé es, no ha intenció a bé.
6 Desordonada e mudada intenció es peccat.
7 Aytant[3] requer intenció saviesa, com requer bonesa.
8 Bona intenció escusa, e ignoran[cia] reprèn.

---

1. D, hujada.—2. D, guasenya.—3. D, E (en?) aytant.

Digitized by Google

9 Intenció requer masestre[1] e perdó.
10 Viu per la intenció per que est creat.
11 No faces per que Deus mut en tu la sua intenció.
12 Qui es hom no haja la intenció bestial.
13 Qui val molt no haja intenció que no val res.
14 De tota persona que no coneyxs, hages bona intenció.
15 Si entensual[2] intenció has, tu meteyx conexeràs.
16 Hages conexença de intenció dome e conexeràs hom.
17 Tota paraula nos significa[3] entenció de pensa.
18 Qui ab entenció engana, ab entenció es enganat.

Aquests PROVERBIS feu e dictà Maestre RAMON LULL de Mallorca, venent d oltra mar, en l any de nostre Senyor Deus Jhesuxrist M.CCC e dos.[4]

1. P, *animi angorem:* R, *doctrina.*—2. P, *intensam.*—3. P, *nobis significat:* R, *no significa siempre.*—4. D, *afegeix*: Ffinito libro sit laus gloria xro. amen.

Digitized by Google

PROVERBIS DENSENYAMENT

Digitized by Google

SIGLA

S = M.s. del s. XVI de la Biblioteca Ambrosiana de Milà (D 465 inf. — ff. 339 - 344). Transcripció de Mr. Austin Stickney.

MF = Edició de Mr. A. Morel-Fatio (Romania, t. IX).

O = M.s. de la Biblioteca Ambrosiana de Milà (O 87 sup. — ff. 63 - 44). Transcripció de D. Mateu Obrador.

< > = Inclusions que semblen necessaries i manquen en el text bàsic.

( ) = Inclusions que semblen sobreres.

Digitized by Google

DEUS, ab vertut de ta bontat, sens la qual nigú es bo, fer<ai>[1] los PROVERBIS seguents.

PROVERBIS fas densenyament,[2]
per que hom vinga a salvament,
2 Los quals vol tremetre Remon
a tots los homs[3] de aquest mon,
3 Gran saviesa e temor
confessant lo treball millor
4 A servir Deu que sia honrat
e qu'hom sovent plor son peccat.
5 Si tu vols esser de tu teu
primerament sies de Deu.
6 Cell qui es savi en chat[4]
davant tot[5] va cap lavat[6]
7 Si t ve null pensar pelegrí
veges si ve[7] a bona fí.

---

1. Els afegits entre < > son de Morel-Fatio, si no es nota el contrari.—2. S, esayament: *MF*, ensayament.—3. *MF*, homens.—4. *MF*, n. en celat?—5. *MF*, tots.—6. S, llavat.—7. S, ist.

Digitized by Google

8 Aitant com lo rat[1] tem lo gat
haja[2] paor de far peccat
9 Cell que a sí aquer honor
en infern haurà desonor.
10 Aytant vulles valer quant vals
segons los teus bens naturals.
11 No vulles repòs en camí
on treball no ha bona fí.
12 Si vols mens ço que deus amar,
en nulla res poràs peccar.
13 Sols que Deu sia ton amics
en nulla re hauràs destrics.
14 Si treballes per bé comú
cascun hom es teu u a u.
15 Lo fax quet vols ⟨en⟩carregar
féslo tal quel pugues (llun')[3] portar.
16 Sovent considera[4] que faràs
per so que no caygues al pas.
17 Si tu vols per tots temps vivir
aquest món hages en aír.
18 Si aquest món fas ton amics
laltre (non)[5] fas ton enemics.
19 No vulles a hom demanar
açò[6] que non pot (a)profitar.
20 No vulles posar en hostal
en que hom diga de tu mal.
21 Not vulles ⟨en⟩ home fiar
que not reprèn de ton mal far.
22 Aquell quis mira son taló
no es de virtut companyó.[7]
23 Not vulles de home venjar
que puga ta honra doblar.

1. S, loxat.—2. S, haga.—3. *MF*. (llun').—4. *MF*, consi(de)ra.—5. *MF*, mon.—6. *MF*, (a)so.—7. S, de virtud compañon.

Digitized by Google

24 Més vull⟨es⟩ esser pobre e bon
que rics a malediccion.
25 Més ama virtuts en ton cor
que en tes mans ningun thesor.
26 La nit quant entraràs al lit[1]
membrat[2] què has al jorn fallit.
27 No vulles esser més honrat
que not pertany per ton peccat.
28 Quant te levaràs[3] per lo matí
membrat qual es la tua fi.
29 No ames tal cosa haver
pus saps no[4] la pots haver.
30 Algun àngel fés ton amics
per so quet guart dels enemics.
31 Qui bés penit de son mal far
justicia nol pot condamnar.
32 Misericordia de Deu
ama més que tot quant es teu.
33 No vulles home consellar
ço[5] que tu no vulles far.
34 Ensenya tal ensenyament
que ensenyant sies a la gent.
35 Cavaller vilà e descortès
no val tant quant cortès pagès.
36 Més te val lo jorn on fas bé
que mil marcs per qui mal te ve.
37 Not vulles en te⟨u⟩ fill fiar.
que los teus horts vulla desfar.
38 No vulles haver tal cabal
per que ⟨hom⟩ de tu[6] diga gran mal.
39 No ame a home proferir
de ço que no li pots complir.

---

1. S, llit.—2. S, membret *(usual)*.—3. *MF*, lleva(ra)s.—4. *MF*, que no *(que saps no?)*.—5. *de* ço?: *MF*, aso.—6. S, te.

40 Cell qui promet e no atenyt
a sí quer home mal volent.
41 Not sotmetes tant a negú
que per pec te tinga cascú.
42 No ame a home desullat
quen lo fait te puga enpatxar.[1]
43 Quant voldràs conèixer negú
coneix abans e qui est[2] tu.
44 No vulles de hom<e> mal dit
pus que mal ten possa venir.
45 Cell qui viu ab humiltat[3]
en son treball es reposat.
46 Qui ab paciencia se deffén[4]
no es vençut mas es vencént,
47 Si hom te diu mal ab contort,[5]
foll est, fill, si no has conort.
48 Not vulles cobrir ab escut
ab que tot hom es estat vençut
49 La veritat fa via plana,
e lo mentit la[6] fa mal sana.
50 Si has calor desigge fret,
e si has tort desigge dret.
51 No vulles tan for escandir
que per foll te faces tenir.
52 No reprenes hom a tort,
car mant home ne<s e>stat mort.
53 No sies tan fort ensenyat[7]
que laltro ne sia blasmat.
54 No vull<es> sovent Deu nomnar.[8]
car sovent y poríes errat.
55 Cell qui vol esset ben vestit
faça que sia ben nodrit.

1. S, enpatchar.—2. S, ers *(usual)*.—3. *MF*, humillitat.—4. S, desfen.—
5. *MF*, *n*. no tort? (cfr. 130).—6. S, lo.—7. S, ensenant.—8. *MF*, nomnar.

56 De riquesa no hages cura
don te pusca venir rancura.

57 Si no pots dar desigge dar,
car lo desig te fa ben far.

58 Cell qui dessige far lo bé
en son desir gens sen capté.

59 Quant ausiràs per[1] vilanía,
consira quant val cortesía.

60 Null hom irat te faça irat:
en que tu est ⟨savi⟩ ell es fat.

61 Nulla taula es ben ornada
si temprança[2] y es oblidada

62 No vulles haver vestidura
que no sia de ta misura.

63 Cell qui es vestit de virtut
per tot hom[3] es ben volgut.

64 Quant tu voldràs far algú mal
pens'abans: si es mal, res val.

65 Pensa abans lo que diràs,
si no ho ⟨fas⟩, fallir poràs.

66 No tingues per[4] null hom repret,[5]
pus no fas[6] falliment en dret.

67 Cell es foll qui savi reprèn,
et[7] cell es savi qui ben aprèn.

68 Cell qui no fal bé que pot far.
sa voluntat fa a[8] blasmar.

69 Qui sovint parla ab ta muller,
no tem: allunyal[9] de ton poder.

70 Home que sovent diu falsía,
lo ver que diga par no sia.

---

1. *MF*, n. fer?—2. S, tens pransa.—3. *MF*, home.—4. S, por.—5. *MF*, «*representation, reprimande*».—6. *MF*. fa: (fa s?).—7. *MF*, (et).—8. S, fa al: (fa l?).—9. S, no tem al lunyal: *MF* nol ten al luny: n. nol·tem llunyar? (tem=temes).

71 Cell qui per poc t'à avesat
de tu faría bon mercat.
72 Se vols haver gran mon[1] de blat
no vulles esser sejornat.
73 Qui en cavall vol cavalcar
haja de quel puixa ferrar.
74 No parles ab home aurat[2]
ni t'escuses a home[3] malvat.
75 Més ame estar ab pobre bo
que ab ric avar fals felló.
76 No vulles haver companyía
ab cell qui<te> reprèn tot dia.
77 No vulles anar per sender
en que null bé no pusques fer.
78 Aquell qui t'amenaçarà
consira quanta força ha.
79 No vull<es> de hom auzir sermó
que faça lo mal e lo bé no.
80 No vulles en tal fach (?) caber
que s vol per engan mantener
81 No llove[4] ton cabal ni ton[5] astor
a home gran escarnidor.
82 Ço que somíes no diràs,
ni mal que penses no faràs.
83 No vulles aquell rey lausar[6]
que per diné's leix ajustar.
84 No vulles viure per fer mal,
car abans muyre[7] mas[8] te val.
85 Acosta t(e) a bon senyor
que t'ajut a cuyta major.
86 Qui sovint parla ab infans
par no haja ciutat[9] ni grans.

1. mont?—2. aurat = orat.—3. *MF*, hom(e).—4. llogue?—5. *MF*. (ton)-cabal ni (ton).—6. S, llansar.—7. *MF*, muyres.—8. S, mal.—9. S, siutat.

Digitized by Google

87 Guarda no coman ta muller
a cell quit reprèn volenter.
88 Si és honrat vulles honrar,
e quit diu mal no vulles far.(?)
89 Aquell qui aprèn bon mester
en tot lo seu porà valer.
90 Cell qui no val ni vol valer
no vol ab el la puix haver.(?)
91 Aquell qui no guarda son ben
no sap lo mal de on li ven.[1]
92 Guarda no vulles poc amar
la causa que fay a presar.
93 A cell qui mal diu o mal fa
no li do consell, que[2] nol pendrà.
94 Savi es (cell) qui mal sap soffrir,
e més quil bé[3] sap retenir.
95 Qui no consira ço que fa
no sap ab que ⟨lo⟩ far porà.
96 Ans que faces ninguna res
consira el qual[4] es lo pes.
97 Si ames lo bé que vols far
quant lo faràs no[5] pots ujar.
98 A cell qui parla ab raó.
féli bona responsió.
99 Ab ira no vulles parlar
ni ab virtut vulles callar.
100 No vulles ab home estar
quit do ab lo teu a menjar.
101 Torts fa ⟨a cell⟩ qui bé vol viure
*quils bens de Deu non vol servire.[6]

1. S, daon li ve.—2. *MF*, (que).—3. S, qui al (àl = altre?) be.—4. *MF*, lo qual.—5. not?—6. *MF*, n. servire, *impossible pour la forme et le sens: (tal volta es tracta de dos proverbis truncats on mancaria el segon dístic de l'un i el primer de l'altre).*

Digitized by Google

102 Car hom es vengut de no res
meravellas de ço que es.

103 Car cascun hom estat[1] finit
se meravella de infinit.

104 E car tot hom es començat
meravellas d eternitat.

105 A infinit tany infinit
més que a finit lo finit.

106 Si <es> finit a finir semblans
mes infinit infinir lans.(?)

107 Si has mester alguna res
cercala on ella es.

108 No cerc[2] lo foc en la fontana
ni castedat en la putana.

109 Qui té lo bé e no lestreny,
pauc lama, e pu<s> se despeny.

110 Qui té lo mal el[3] vol tenir.
No ha de ningun bén desir.

111 Aquell que no sap per on va
no sap per qual loc tornarà.

112 No vulles parar lo teu coll
a hom[4] avar ne a foll.

113 No vulles prestar lo mul teu
a home qui està lluny al seu.

114 No vulles de altri pa menjar
si ab lo teu te pots fluixar.

115 No vulles metre a ton hort
home que sovent faça tort.

116 No vulles mal dir de home bo,
ni[5] vulles <l>auar[6] sens raó.

117 Sit mires en lo[7] teu entrador
mirat en la tua valor.

---

1. *MF*, esta(t).—2. S. cerch (cerças?).—3. S. il.—4. *MF*, home.—5. *MF*, nil.—6. lauar = loar (S. auhar).—7. *MF*, (lo).

118 Si coneix fals e deloyal,
aparellat a soffrir mal.
119 Si no fuigs al mal quant poràs,
no fogiràs quant y seràs.
120 Quant hom de grat te vol bé fer,
pren lo bé si las gran mester.
121 No parl[1]ab tal maestría
que hom to tenga a fellonía.
122 Quant parlaràs davant senyor,
ab ton parlar li fés honor.
123 No vulles fugir a peccat
ab home mal acostumat.
124 Aytant quant trop parlaràs,[2]
aytant tu mateix ligaràs.
125 Ya no podràs haver valor
dementre sies peccador.
126 No vulles prestar ton coltell
a cell qui ha tolt lo mantell.
127 Guardat que hom not prenga al pas
en lo qual ningun poder has.
128 Not vulles fiar en aquell
a qui has trait son castell.
129 Guardat no entres en presó
on no està dret ni rahó.
130 Si tu est acusat a tort,
lo no tort te sia confort.
131 No vulles a tal demanar
la causa que fa a celar.
132 Si vas amb hom[3]longa via,
sapies qual hom e qual via.
133 Si boc fa al[4]lop contradeyó,[5]
poc ha après de Salomó.

1. S, pal: *MF*, parles.—2. *MF*, tu parlaras.—3. *MF*, home *(si lo mateix en el segon distic)*.—4. *MF*, *n.* al: S, del.—5. contradicció?

Digitized by Google

134 No temes parolla vilana
de hom[1] que fer ab la cana.
135 No vulles a home fugir
que ab raó te vol seguir.
136 Guardat no falles tan espès
quen sies fort ligat ne pres.
137 Qui ama més parlar que far,
lo no far lo farà callar.
138 Ço que creus vulles opinar
a[2] entendre si ho pots far.
139 Aytant col bé més entendràs,
aytant amar més lo podràs.
140 Sapies usar dentenitnent
de membrar(t) e de amament.
141 Qui sap usar denteniment
no farà sovent falliment.
142 Ton entendre fay companyó
de ta ymaginació.
143 No vulles ab tos ulls vezer
ço don hauríes desplazer.
144 Qui ha plazer en mal oír,
més valría anàs dormir.
145 Aquell hom qui va descalçat,
de là on va tost es tornat.
146 Aquell qui lonc viagge fa,
si lama fort, lo complirà.
147 Not vulles de hom[3] partir
de qui gran bét pusca venir.
148 No vulles dir tan sotil ses(?)
que hom lo[4] tinga a pagès.[5]
149 No vulles ab cell disputar
que tots termens vulla negar.

1. *MF*, home.—2. *MF*, *n.* e?—3. *MF*, home.—4. *MF*, *n.* t'o.—
5. S, pageses.

Digitized by Google

150 No temes lo pic de la mosca,
ni demans sender a la llosca.
151 Qui ab ergull vol disputar,
tant quant diu mès en bachallar (?).
152 Bet grata cell qui bé taporta,
e no li faces cara torta.
153 No vulles per altre fallir
en ço que per tu pots complir.
154 No vulles a hom[1] prestar,
que sol fer falta[2] de pagar.
155 Guarde no ports blat al molí
on hom ampra[3] lo pa e el vi.
156 Si tu vols esser home humil,
met lenteniment a son fil.
157 Qui perfetament està bo,
Deus lo fa de sí companyó.
158 Cell que no<t> vol dar[4] la brexca,
no vol que pexques on ell pexca.
159 Cell que usa de oir sort
no pot usar de son seny fort.
160 Cell qui engana en son mester,
sí matex engana primer.
161 Cell qui no dona del moltó,
ya no darà del perdigó.
162 Poc te valdrà lo dejunar
si una vets[5] vols trop menjar.
163 No faces penitencia en lit
que sia bla e ben guarnit.
164 Guarda la casa no tobblit
ab que ben pots esser nodrit.
165 A cell qui no ha mession
no li vulles demanar don.

1. *MF*, home.—2. falta?—3. *MF*, s. «prendre a crédit».—4. *MF*, no vol darte.—5. S, vez.

Digitized by Google

166 Guarda que pertany actionar
e que pertany agaonar.[1]
167 Guarda no vulles tant soffrir
que ten convinga penedir.
168 Aquell bé que Deu tà prestat,
guardat que lin rendes a grat.
169 Si vols que diner sia teu,
tu vulles esser tot de Deu.
170 No vulles menjar ton capó
com a layron e a glotó.
171 Not port lo vi que tu beuràs,
portalo tu quant parlaràs.
172 Aquell qui aprèn vil mester,
ab ell no porà gran bé fer.
173 Guardat[2] que ab tu no sia
null hom[3] que de tu maldiga.
174 Guardat not faça dejunar
ypocresía, ni plorar.*[4]
175 No precs Deus més per lo teu bé
que per honor que li cové.
176 Sies a Deu obedient,
e haurà pau ton enteniment.
177 Cell qui demana sens bontat,
prega que no li sia dat.
178 Aquell es pus semblant a Deu
quit dóna e no pren res del teu.
179 Cell per qui (tu) vols esser amat,
no sia per tu desamat.

---

1. S, aga honar o zonar: *MF, n.* «*C'est le prov.* acatzonar, ocaizonar (*Lex. rom. II, 359*), accuser».—2. *MF*, Guardet ben.—3. *MF*, home.—4. *Aquí acaben els proverbis del m.s. S. afegint aquest explicit que sembla apòcrif:* A laor y gloria de Deu omnipotent y de la inmaculada mare sua y a utilitat dels cristians fenexen los proverbis de Remon Lull, los quals sotmet a correctio de santa mare yglesia romana.—*Els proverbis qui segueixen son del m.s.* O, *sota la rúbrica* «Ramon Lull».

Digitized by Google

180 Si vols parlar o vols callar,
guarda per qual pots més ben far.
181 Negun viure val bon morir
ni de mala mort ben exir.[1]
182 No vulles esser tan honrat
que ten[2] faces tenir per fat.
183 Lome qui ama gran honor,
treballa molt son servidor
184 Si vols vendre o vols comprar,
no venes Deu per guasanyar.[3]
185 Not tengues res a desonor
pus quen pusques haver honor.
186 En ço que voldràs guanyar,
guarda noy perdes ben estar.
187 Daçò que daràs consell,
quardat (que) not venga mal dell.
188 A hom qui not sap consellar
no vulles ton cor dexellar.
189 Ab qui es fals ab maestría
no faces nulla companyía.[4]
190 No vulles tals coses mostrar
ab que hom te pusca enganar.
191 No prengues neguna res
per que mal venir ten degués.
192 No vulles null hom tant loar
que no ho poguesses provar.
193 Tal encalça que ha paor,
e cell qui fug la ha major.
194 De hom qui no haja raó
no cuyts haver do ni perdó.
195 Not vulles fortment penedir
pus gran mal no ten pot venir.

1. O, Ni de mala mort ben exir | Negun viure val bon morir.—
2. O, tan.—3. O, gasanyar.—4. O, companya.

Digitized by Google

196 No vulles esser reprehendent
sens raó e cortesament.
197 Si est reprès està suau
per ço que pusques haver pau.
198 No vulles esser trop cortès,
car en tot trop peguesa es.
199 Qui ha caritat, tot hom ha,
e ell de tots senyor se fa.
200 De hom qui sovent es irat
no vulles esser trop privat.
201 Qui dom pervers es veí
gran treball ha sér e matí.
202 No vulles esser tan fort ric
que hom ten tenga per menic.
203 Malaltía a home val
si quant es sà procura mal.
204 No vulles esser virtuós
per ço que hom ne diga laors.
205 A home qui ha gran sanctedat
vana gloria lo combat.
206 Bona tristicia més val
que lo goyg on ha poc cabal.
207 No vulles a tal menaçar
quit pusca pendre e ligar.
208 Més val a tort sies blasmat
que si a tort eres loat.
209 En tot ço que començaràs,
guarda ab quina fi ne exiràs.
210 No vulles perdre veritat
per negun aur, ab falsetat.
211 Qui lexa lo bé el mal pren,
no sab res de elegimen.
212 Més val bellament de no dir
que donar ab envilanir.

Digitized by Google

213 Si no creus no poràs entendre,
ne de sospita t(e) poràs defendre.
214 Ço que has après vulles mostrar,
e ço que no saps, demanar.
215 No vulles res embellesir
don legesa ne pot exir.
216 Qui no ha virtut soler està,
e a la fi soler morrà.
217 Ab virtuts tos peccats combat
per ço que no sies sobrat.
218 Qui combat ab una virtut,
leugerament es vençut.
219 No vulles tals coses cercar
que no les volguesses trobar.
220 Ab desvalor no has valor,
ni ab viltat no has honor.
221 Not vulles levar tan matí
quen pugues errar lo camí.
222 Si perts res et roman raó,
prop est a consolació.
223 No cuyts a la mort més saber
que quant est sà e pots ben fer.
224 Aquell qui Deu no vol amar,
dels bens de Deu no deu usar.
225 Cascun proverbi es escrit
per ço que en son loc sia dit.

Deo gratias [1]

1. *Segueix una nota de lletra distinta qui diu:* Justa cosa es que aquells que no volgueren mentre pogueren, que com volran que no puguen, e axí fen *(sic)* penitencia en aquest mon, mentre son vius fructuosa y profitosa, per que lauors aprofita al home la penitencia com ell pot peccar e no pecca.

Digitized by Google

Digitized by Google

INDEX

		Pàgines
	Introducció	VII

De la Taula dels Proverbis de Ramón[1]

	<*Del pròlec*>	1
I	De nom[2]	3
II	Necessitat[3].	4
III	Essencia[4]	6
IIII	Unitat[5]	7
V	Trinitat[6].	8
VI	Pare[7]	10
VII	Fill[8]	11
VIII	Sant Esperit	13
VIIII	Singularitat[9]	14
X	Existencia[10].	16

1. En el m.s. A, aquesta *Taula* precedeix l'obra, i la numeració dels capítols va darrera l'enunciació respectiva precedida sempre de ¶. El contingut de les rúbriques coincideix amb les del text, però no sempre les lliçons, ultra la preposició *De* amb que comencen totes en el cos de l'obra. Per no fer dues taules *de eadem re*, anotarem només les variants del text prescindint de la *De* inicial,—Manca tota la *Taula* en l'edició Maguntina. La de Venecia la posa al final de l'obra.—2. A *text*, De la primera part daquest libre e primerament del nom de Deu,—3. A *text*, Que deus sia de necessitat: V. *Quot Deus sit de necessitate*.—4. A *text*, De la essencia de deu.—5. A *text*, De la unitat de deu.—6. A *text*, De la diuina trinitat.—7. A *text*, De deu pare.—8. A *text*. Del fil de dieu.—9. A *text*, De la diuina singularitat.—10. A *text*, De la existencia de deu.

Digitized by Google

		Pàgines
XI	Obra[1]	17
XII	Perseitat[2]	18
XIII	[Que Deu sia de necessitat][3]	19
XIIII	Libertat[4]	20
XV	Simplicitat[5]	22
XVI	Santetat[6]	23
XVII	Vida[7]	24
XVIIII	Infinitat	24
XVIIII	Eternitat	25
XX	Compliment[8]	27
XXI	Totalitat[9]	28
XXII	Bo	29
XXIII	Gran	30
XXIIII	Poderós	31
XXV	Savi	31
XXVI	Amorós	32
XXVII	Virtuós	33
XXVIII	Vertader	34
XXVIIII	Gloriós	35
XXX	Justicia	36
XXXI	Larguea	37
XXXII	Formador	38
XXXIII	Producció	39
XXXIIII	Bellea	40
XXXV	Jhesu Xrist	41
XXXVI	Creació	42
XXXVII	Recreació	43
XXXVIII	Resurrecció	44

1. A *text*, De la obra de deu. —2. A *text*, De la perseitat de deu.— 3. A *taula*, mancava aquesta rúbrica i fou afegida al marge de mà posterior, i el n.° XIII va a la de *Libertat*, seguint així alterada la numeració fins al capítol 88: V, *De necessitate dei*.—4. A *text*, De la diuina libertat.—5. A *text*, De la diuina simplicitat.—6. A *text*, De la diuina sanctetat.—7. A *text*, De la uida de deu.—8. A *text*: Del compliment de deu.—9. A *text*, De la diuina totalitat.

Digitized by Google

		Pàgines
XXXVIIII	Salvació	45
XL	Participació.	46
XLI	Edificació	47
XLII	Sustentació.	48
XLIII	Exoír.	49
XLIIII	Ordinació	50
XLV	Visitació.	51
XLVI	Consolació	52
XLVII	Consell	53
XLVIII	Confort	54
XLVIIII	Deffensió	55
L	Sanador.	56
LI	Castigament.	56
LII	Nodriment	57
LIII	Endreçament	58
LIIII	Emperador.	59
LV	Elecció	60
LVI	Faedor	61
LVII	Valor.	61
LVIII	Senyor[1].	62
LVIIII	Vencedor	63
LX	Gracia	64
LXI	Misericordia	64
LXII	Pietat	65
LXIII	Abundós[2]	66
LXIIII	Regnar	67
LXV	Majoritat[3]	68
LXVI	Humilitat	69
LXVII	Suau[4]	70
LXVIII	Membrat	71
LXVIIII	Loat[5]	71
LXX	Nomenat	72

1. A *text*, De seynoria.—2. A *text*, De habundancia.—3. A *taula*, major.—4. A *text*, De suauetat.—5. A *text*, De lausor.

Digitized by Google

		Pàgines
LXXI	Honrat[1]	73
LXXII	Reclamat[2]	74
LXXIII	Beneit[3]	75
LXXIIII	Servit[4]	76
LXXV	Temut[5]	77
LXXVI	Pregat[6]	78
LXXVII	Distincció	78
LXXVIII	Concordant[7]	79
LXXVIIII	Egualant[8]	80
LXXX	Altea	81
LXXXI	Significant[9]	82
LXXXII	Perseverant[10]	83
LXXXIII	Exemplificant[11]	84
LXXXIIII	Movedor	85
LXXXV	Prenent[12]	86
LXXXVI	Digne[13]	87
LXXXVII	Esperança	88
LXXXVIII	⟨Major⟩[14]	89
LXXXVIIII	Amic[15]	90
XC	Desirat[16]	91
XCI	Ferm[17]	92
XCII	Pascient[18]	93
XCIII	Leyal[19]	94
XCIIII	Present[20]	94
XCV	Noble[21]	95
XCVI	Entenció	96

1. A *text*, De onrament.—2. A *text*, De reclamament.—3. A *text*, De benedictio.—4. A *text*, De seruir.—5. A *text*, De temor.—6. A *text*, De pregeres.—7. A *text*, De concordador.—8. A *text*, De egalador.—9. A *text*, De significatio.—10. A *text*, De perseueransa.—11. A *text*, De exempli.—12. A *text*, De pendre.—13. A *text*, De dignitat.—14. A *taula*, manca aquest títol, i el qui vé, *Amic*, du el n.º 87 seguint la numeració atrassada en dues unitats fins al C.^{b}—15. A *text*, De amistat.—16. A *text*, De desirar.—17. A *text*, De fermetat.—18. A *text*, De passi[encia].—19. A *text*, De leyaltat.—20. A *text*, De presencia.—21. A *text*, De nobilitat.

Digitized by Google

		Pàgines
XCVII	Procurador[1]	97
XCVIII	Invisible[2]	98
XCVIIII	Inmortal[3]	99
C.	Infallible[4]	100
C.ª	Començador	101
C.ᵇ	Fi derrera[5]	101
C.I	Ens[6]	103
C.II	No ens	104
C.III	Bonea	105
C.IIII	Granea	106
C.V	Duració	107
C.VI	Poder	108
C.VII	Saviea	109
C.VIII	Volentat	110
C.VIIII	Memoria	111
C.X	Vertut	112
C.XI	Veritat	113
C.XII	Gloria	114
C.XIII	Differencia	115
C.XIIII	Concordança	116
C.XV	Contrarietat	118
C.XVI	Començament	119
C.XVII	Mijà	120
C.XVIII	Fi	121
C.XVIIII	Majoritat	122
C.XX	Egualtat	123
C.XXI	Menoritat	124

1. A *text*, De procuratio.—2. A *text*, De invisibilitat.—3. A *text*, De inmortalitat.—4. A *text*, De infallibilitat.—5. A *text*, De primera e derrera fi.—Posàm els números C.ª i C.ᵇ a aquests dos darrers capítols, per no alterar tota la numeració successiva, i demés, que l'autor només comptava posar-ne cent a cada una de les tres parts d'aquests PROVERBIS, si bé per aquesta primera n'hi sortiren cent dos.—6. A *text*, De la segona part daquest libre e primerament de ens.

		Pàgines
C.XXII	Genre.	125
C.XXIII	Especie	126
C.XXIIII	Individuitat.	127
C.XXV	Forma	128
C.XXVI	Materia	129
C.XXVII	Substancia	131
C.XXVIII	Accident.	132
C.XXVIIII	Quantitat	133
C.XXX	Qualitat	134
C.XXXI	Relació	135
C.XXXII	Acció e passió	136
C.XXXIII	Hàbit.	137
C.XXXIIII	Situs	138
C.XXXV	Temps	139
C.XXXVI	Loc	140
C.XXXVII	Propietat	141
C.XXXVIII	Conversió	143
C.XXXVIIII	Questió	144
C.XL	Solució	145
C.XLI	Possibilitat	147
C.XLII	Inpossibilitat	148
C.XLIII	Potencia.	148
C.XLIIII	Obgect	150
C.XLV	Actu	151
C.XLVI	Generació e corrupció . . .	151
C.XLVII	Privació	153
C.XLVIII	Moviment	154
C.XLVIIII	Figura	155
C.L	Sanitat e malautía.	156
C.LI	Instinct natural.	157
C.LII	Appetit	158
C.LIII	Antecedent e consequent . .	159
C.LIIII	Necessitat e contingencia . .	160
C.LV	Color.	162

Digitized by Google

		Pàgines
C.LVI	Semblança	163
C.LVII	Dessemblança	164
C.LVIII	Disposició	165
C.LVIIII	Proporció	166
C.LX	Leugeria e fexuguea[1] . . .	167
C.LXI	Atracció.	168
C.LXII	Durea e mollea.	169
C.LXIII	Douçor e amargor	170
C.LXIIII	Ple e buyt	172
C.LXV	Causa e effectu[2]	173
C.LXVI	Participació.	174
C.LXVII	Discursiva	175
C.LXVIII	Deliberativa	176
C.LXVIIII	Perceptiva[3].	177
C.LXX	Doctiva[4] e aprensiva. . . .	179
C.LXXI	Opinativa	180
C.LXXII	Dubitatiua	181
C.LXXIII	Affirmativa e negativa . . .	182
C.LXXIIII	Comunicativa	183
C.LXXV	Factiva	184
C.LXXVI	Estrumentativa.	185
C.LXXVII	Ajudativa	186
C.LXXVIII	Enpatxativa.	187
C.LXXVIIII	Elements.	189
C.LXXX	Calor e fredor.	190
C.LXXXI	Humiditat[5] e secor	191
C.LXXXII	Vapors e pluja[6]	193
C.LXXXIII	Lamp e tro[7]	195
C.LXXXIIII	So e vou[8]	196
C.LXXXV	Esteniment e restreniment . .	197

1. A *text*, fexugeria.—2. A *taula*, affectus: *text*, *afegeix* e occasio.—3. A *text*, aperseptiua.—4. A *taula*, doctriua? doctrina?—5. A *taula*, humedita.—6. A *text*, *manca* e pluja.—7. A *text*, del lamp e del tro.—8. A *text*, de so e de vou.

Digitized by Google

		Pàgines
C.LXXXVI	Esmortiment[1]	199
C.LXXXVII	Linya e punt	200
C.LXXXVIII	Alteració	201
C.LXXXVIIII	Vegetativa	203
C.XC	Sensitiva.	204
C.XCI	Imaginativa	206
C.XCII	Racionativa	208
C.XCIII	Cors	209
C.XCIIII	Home	210
C.XCV	Vetlar e dormir	211
C.XCVI	Somiar	213
C.XCVII	Firmament[2].	215
C.XCVIII	Ombra	217
C.XCVIIII	Metalls	218
CC.	Angel.	219
CC.I	Encarnació[3]	221
CC.II	Nat[4]	222
CC.III	Crucificat[5]	224
CC.IIII	Devallà[6].	225
CC.V	Ressucità[7]	226
CC.VI	Pujà[8].	228
CC.VII	Jutjarà[9]	229
CC.VIII	No hajes Deu estrany[10]. . . .	231
CC.VIIII	Colràs dissapte[11]	232
CC.X	No pendràs lo nom de Deu en va	233
CC.XI	No faces fals testimoni . . .	234

1. A *text*, De tremolament e esmortiment.—2. A *text*, Del firmament.—3. A *text*, De la tersa part daquest libre e primerament de la encarnacio del fil de deu.—4. A *text*, que ihesu crist es nat de fembra uerge.—5. A *text*, De la passio de ihesu crist.—6. A *text*, deuala Jhesu xrist als inferns.—7. A *text*, De la resurrectio de Jhesu xrist.—8. A *text*, De la assencio de Jhesu crist.—9. A *text*, Del dia del judici.—10. A *text*, Dels .x. manamens e primerament del primer que es .j. deu.—11. A *text*, lo disapte.

		Pàgines
CC.XII	Honra ton pare e ta mare . .	235
CC.XIII	No faces ladurnici.	236
CC.XIIII	No faces homicidi[1]	237
CC.XV	No lutxuriaràs.	237
CC.XVI	No envejaràs la muller de ton veí[2]	238
CC.XVII	No hajes enveja de les riquees de ton veí[2]	239
CC.XVIII	Matremoni[3]	240
CC.XVIIII	Babtisme	241
CC.XX	Confermació	242
CC.XXI	Sagrament[4].	243
CC.XXII	Orde	244
CC.XXIII	Penitencia	246
CC.XXIIII	Estrema unció	247
CC.XXV	Prudencia[5]	248
CC.XXVI	Fortitudo	248
CC.XXVII	Temprança	249
CC.XXVIII	Fe.	250
CC.XXVIIII	Caritat	251
CC.XXX	Humilitat	252
CC.XXXI	Castetat	253
CC.XXXII	Abstinencia	254
CC.XXXIII	Vergonya	255
CC.XXXIIII	Oració	256
CC.XXXV	Contemplació	257
CC.XXXVI	Devoció	259
CC.XXXVII	Obediencia	259
CC.XXXVIII	Contricció	260
CC.XXXVIIII	Confessió	262
CC.XL	Satisfacció	263

1. A *text*, No auciuras negu.—2. A, uehi.—3. A *text*, Dels .vij. sagramens e primerament qui es de matrimoni.—4. A *text*, Del sagrament del altar.—5. A *text*, De uirtuts e primerament de prudencia.

Digitized by Google

		Pàgines
CC.XLI	Consciencia	264
CC.XLII	Discreció[1]	265
CC.XLIII	Manera	266
CC.XLIIII	Curialitat	267
CC.XLV	Ardiment	267
CC.XLVI	Magnificencia	268
CC.XLVII	Preicació.	269
CC.XLVIII	Disputació	270
CC.XLVIIII	Reprensió	272
CC.L	Possessió	273
CC.LI	Vida activa e contemplativa .	274
CC.LII	Prosperitats e aversitats[2] . .	275
CC.LIII	Pau e guerra[3]	276
CC.LIIII	Primer moviment e segon . .	277
CC.LV	Instinct moral	279
CC.LVI	Consentir	280
CC.LVII	Visus	281
CC.LVIII	Auditus	282
CC.LVIIII	Odoratus	283
CC.LX	Gustus	284
CC.LXI	Tactus	285
CC.LXII	Affatus	286
CC.LXIII	Comprar e vendre.	287
CC.LXIIII	Riquea e pobrea	288
CC.LXV	Servir e deservir[4].	289
CC.LXVI	Guanyar e perdre.	290
CC.LXVII	Art moral	291
CC.LXVIII	Predestinació e franc arbitre .	292
LC.LXVIIII	Afflicció	294
CC.LXX	Almoyna.	295
CC.LXXI	Companyía[5]	296
CC.LXXII	Alegrança	297

1. A *taula*, descrecio.—2. A *text*, adversitats.—3. A *text*, e de guerra.—4. A *text*, e de deservir.—5. A *taula*, companya: *text*, compaya.

		Pàgines
CC.LXXIII	Persona comuna	298
CC.LXXIIII	Clercía	299
CC.LXXV	Cavallería	300
CC.LXXVI	Theología	301
CC.LXXVII	Philosoffía	302
CC.LXXVIII	Dret	303
CC.LXXVIIII	Medicina	304
CC.LXXX	Mercadería	305
CC.LXXXI	Peccat[1]	306
CC.LXXXII	Glotonía.	307
CC.LXXXIII	Lutxuria.	308
CC.LXXXIIII	Avaricia	309
CC.LXXXV	Ergull	310
CC.LXXXVI	Accidia	311
CC.LXXXVII	Enveja	311
CC.LXXXVIII	Ira.	312
CC.LXXXVIIII	Infidelitat	313
CC.XC	Tració[2]	314
CC.XCI	Crudelitat	315
CC.XCII	Mal dir	316
CC.XCIII	Ypocrisía	316
CC.XCIIII	Temptació	317
CC.XCV	Vana gloria	319
CC.XCVI	Obtinació	320
CC.XCVII	Mentir	321
CC.XCVIII	Peguea	321
CC.XCVIIII	Fantasía	322
CCC.	Pena[3]	323

MIL PROVERBIS[4]

1 Primo de Deu. 327

2 De prelat 328

1. A *text*, De vicis e primerament de peccat. — 2. A *taula*, tractio. — 3. A *taula*, afig: *finita est tabula*. — 4. D, posa la taula, sense la numeració,

		Pàgines
3	De príncep	329
4	De sotsmès	330
5	De parent	331
6	De muller	332
7	De escuder	333
8	De companyó	334
9	De veí	335
10	De amic	336
11	De enemic	337
12	De justicia	338
13	De prudencia	339
14	De fortittut	339
15	De temprança	340
16	De fe	341
17	De esperança[1]	342
18	De caritat	343
19	De veritat	344
20	De contricció	344
21	De consciencia	345
22	De penitencia	346
23	De confessió	347
24	De satisfacció	348
25	De santetat	349
26	De abstinencia	350
27	De humilitat	351
28	De pietat	352
29	De devoció	353
30	De oració	354
31	De paciencia	354
32	De consolació	355
33	De obediencia	356

a capçal de l'obra amb aquest introit: Aquest libre es dels Mill Proverbis que feu Mestre Ramon Luyll en lo qual ha los capitols seguents.—
1. D, perseverança

		Pàgines
34	De leyaltat	357
35	De larguesa	358
36	De perseverança [1]	358
37	De cortesía	359
38	De honor	360
39	De vida	361
40	De mort	362
41	De avaricia	362
42	De glotonía	363
43	De luxuria	364
44	De ergull	365
45	De accidia	366
46	De enveja	367
47	De ira	367
48	De parlar	368
49	De riquesa	369
50	De pobresa	370
51	De diligencia	370
52	De intenció	371

PROVERBIS D ENSENYAMENT

Proverbis 375

1. D, esperança.

Digitized by Google

Digitized by Google

ERRADES

(Ometem les errades de puntuació i de grafia, la majoria en la primera part, com *dona, fora, dousor* per *dóna, fòra, douçor.)*

Pàg.		Diu	Ha de dir
24	rúbr. 1.ª	VIII	XVIII
30	prov. 8	granea de bonea [1]	granea [1] de bonea
66	» 5	tot	ton
151	rúbr. 2.ª	generació	generació
161	prov. 16	contigencia	contingencia
178	» 19	voentats	volentats
186	rúbr.	C.XXVII	C.LXXVII
200	prov. 20	calor	color
275	» 20	sobrels	sobrel
348	» 7 *(De confessió)*	sospitar	sospirar

Digitized by Google

❧ Finí
l'estampació
d'aquest volum de
PROVERBIS, el dia
de Sant Miquel
Arcàngel.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

UNIVERSITY OF MICHIGAN
3 9015 08308 9501

Digitized by Google

Digitized by Google